

Creative Economy Journal and local Community Innovation

วารสาร

เศรษฐกิจสร้างสรรค์

นวัตกรรมชุมชนท้องถิ่น

Vol.2 No.2 July - December 2022

ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 เดือน กรกฎาคม - ธันวาคม 2565

วารสารวิชาการและวิจัย สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน ISSN 2774-0242 (Online)

ชื่อบทความ

รูปแบบการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมเพื่อสวัสดิการชุมชนของพระสงฆ์
ในจังหวัดสงขลา

6

การจัดการชีวิตให้มีความสุขบนพื้นฐานการจัดการเวลา

17

แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนตลาดในตำบลปากแพรก อำเภอทุ่งสง
จังหวัดนครศรีธรรมราช

29

การติดตามประเมินผลโครงการตำบลมั่นคง พื้นที่ปลอดภัยยาเสพติดตำบลบางโหนด
อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

41

การพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงาน ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)
บ้านปากห้วยวังนอง หมู่ที่ 1 ตำบลปทุม อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

54

การสร้างเครือข่ายระดับกลุ่มผู้ขยายพันธุ์โคเนื้อ
ตำบลกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

67

การป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด(ยาบ้า)ของเยาวชนโดยใช้หลักอริยสัจ 4
กรณีศึกษา : เยาวชนชนในอำเภอทุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด

80

วัฒนธรรม “ศิลปะเรือหัวโทง” เชื่อมโยงวิถีถิ่นสู่การจัดการร่วม

93

Creative Economy Journal and local community innovation

วารสารวิชาการและวิจัย

เศรษฐกิจสร้างสรรค์ นวัตกรรมชุมชนท้องถิ่น

สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

Learning Institute For Everyone

ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2565)

Vol.2 No.2 July - December 2022

วารสารเศรษฐกิจสร้างสรรค์ นวัตกรรมชุมชนท้องถิ่น

Creative Economy Journal and local community innovation

ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2565) Vol.2 No.2 (July - December 2022) ISSN 2774-0242 (Online)

เจ้าของ

สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา

ผศ.จำนงค์ แรกพินิจ	อธิการบดี
รศ.ดร.ศุภการ สิริไพศาล	คณบดีบัณฑิตศึกษา
ดร.ศักดิ์พงศ์ หอมหวล	คณบดีคณะศิลปศาสตร์

บรรณาธิการ

ดร.ศราวุฒิ อินทพนม

กองบรรณาธิการ

รศ.ดร.ปรีดี โชติช่วง
รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย ธรรมสังการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สมคิด ดวงจักร
อาจารย์สนธิญาณ รักษาภักดิ์
ดร.สุภาวดี หนูสิน
ดร.วัลลภ ไหญ่ยิ่ง
ดร.เดชรัตน์ สุขกำเนิด
ดร.สมพันธ์ เตชะอธิก
อาจารย์ศุภกร ครูการเกษตร
อาจารย์อัญมณี ชุมณี
อาจารย์กรรณิกา ปัญญาวงศ์

กองจัดการ

อาจารย์อภิชาติ มหาราชเสนา
อาจารย์ภูมิใจ ไร่ดี
อาจารย์วัชร อรุณราช
นางสาวชฎาพรณ์ เทียวสกุล
นางสาวอารีย์ พึ่งมาก

คณะกรรมการจัดทำวารสารเศรษฐกิจสร้างสรรค์ นวัตกรรมชุมชนท้องถิ่น

รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภการ สิริไพศาล	ประธานคณะกรรมการ
นายศุภกร ครูการเกษตร	รองประธาน
ดร.ศราวุฒิ อินทพนม	รองประธาน
ดร.ประสิทธิ์ อทินวงศ์	กรรมการ
นายอภิชาติ มหาราชเสนา	กรรมการ
นายสุรศักดิ์ สุขมาก	กรรมการ
นางสาวอัญมณี ชุมณี	กรรมการ
นายศสันต์ ไชยสุภา	กรรมการ
นางสาววัชร อรุณราช	กรรมการ
ว่าที่ ร.ต.อัศวสิทธิ์ ราชพลสิทธิ์	กรรมการ
นางสาวกรรณิกา ปัญญาวงศ์	กรรมการและเลขานุการ
นางชมพูนุท แยมสรวล	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

บทบรรณาธิการ

วารสารเศรษฐกิจสร้างสรรค์ นวัตกรรมชุมชนท้องถิ่น วารสารวิชาการและวิจัยของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน เป็นพื้นที่ทางวิชาการสำหรับนักวิชาการ ครูอาจารย์ นักวิจัย นิสิต นักศึกษา ปัญญาชน และผู้สนใจทั่วไปที่มีความคิดสร้างสรรค์ในทางวิชาการเพื่อนำเสนอผลงานวิจัยหรือองค์ความรู้ทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และวิชาการสาขาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน สังคม การสร้างคุณค่า และการพัฒนาเพื่อยกระดับการผลิตของชุมชนให้สามารถส่งเสริมความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากในชุมชนได้อันรวมไปถึงการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณีที่มีผลต่อการสร้างสรรค์ชุมชนสังคมท้องถิ่นอันเป็นเป้าประสงค์หลักของพื้นที่ทางวิชาการแห่งนี้

บทความที่ได้รับการพิจารณาตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารปีที่ 2 ฉบับที่ 2 นี้ประกอบด้วยบทความวิจัยทั้งหมดจำนวน 8 เรื่องที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับชุมชนในหลากหลายมิติ 1) มิติการจัดการชุมชน การบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมเพื่อสวัสดิการชุมชน การติดตามและประเมินผลการแก้ไขปัญหาเสถียรของชุมชน การจัดการชีวิตให้มีความสุขด้วยการบริหารจัดการเวลา และ 2) มิติการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก การแปรรูปทุเรียน การสร้างเครือข่ายผู้ขายพันธุ์โคเนื้อ 3) มิติของศิลปวัฒนธรรมชุมชน ศิลปะเรือหัวโทงเชื่อมโยงวิถีถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของสถาบันที่มุ่งมั่นค้นคว้า วิจัยชุมชน จัดกระบวนการเพื่อส่งเสริมกิจกรรมในชุมชนจนได้องค์ความรู้เฉพาะด้านในการพัฒนารูปแบบ กิจกรรมทางเศรษฐกิจ รวมถึงการแก้ปัญหาชุมชนและสังคมอย่างเป็นระบบโดยมีความรู้ทางวิชาการรองรับเป็นที่น่าเชื่อถือทางวิชาการ

บทความทุกชิ้นได้ผ่านการพิจารณาประเมินคุณภาพทางวิชาการจากผู้ทรงคุณวุฒิตามเกณฑ์ ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai-Journal Citation Index Centre : TCI) กองบรรณาธิการวารสารขอขอบคุณทุกท่านที่ได้มาเป็นส่วนหนึ่งของทีมผู้ร่วมงานในการสร้างสรรค์เนื้อหาและสนับสนุนในการจัดทำวารสารเศรษฐกิจสร้างสรรค์ นวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นเล่มนี้ หวังว่าจะได้รับความรู้และแรงบันดาลใจจากบทความที่นำเสนอในเล่มนี้ได้เสมอ และเราหวังว่าเราจะได้พบกันอีกครั้งในฉบับถัดไปในวารสารปีที่ 3 ฉบับที่ 1

ศราวุฒิ อินทพนม
บรรณาธิการวารสาร

สารบัญ

หน้า

รูปแบบการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมเพื่อสวัสดิการชุมชนของพระสงฆ์ ในจังหวัดสงขลา อัครลักษ์ ราชพลสิทธิ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.เกษรชัย และหิมี	6
การจัดการชีวิตให้มีความสุขบนพื้นฐานการจัดการเวลา พจนศพีเชษฐ แห่งหน , ไชยา เกษารัตน์ , กิตติศักดิ์ แสงทอง และ พุทธิวิมล คชรัักษ์	17
แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนตลาดในตำบลปากแพรง อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช รัตนกร บุญทวีวัฒน์ , อัมราวดี พรหมดนตรี , ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เชษฐา มุทะหมัด, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดำรงพันธ์ ใจหา้ววีระพงศ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ บุญยิ่ง ประทุม	29
การติดตามประเมินผลโครงการตำบลมั่นคง พื้นที่ปลอดภัยยาเสพติดตำบลบางไทร อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ศุภกร ศุภการเกษตร , สุรศักดิ์ สุขมาก และกรรณิกา ปัญญาวงศ์	39
การพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงาน ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) บ้านปากห้วยวังนอง หมู่ที่ 1 ตำบลปทุม อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี อุบลรัตน์ งอกงาม และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วนิดา ตรีสวัสดิ์	48
การสร้างเครือข่ายระดับกลุ่มผู้ขยายพันธุ์โคเนื้อ ตำบลกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร จ.ส.อ.ประหยัด จารุสาร และดร.วงศ์สถิตย์ วิสุภี	56

สารบัญ

หน้า

การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด(ยาบ้า)ของเยาวชนโดยการใช้หลักอริยสัจ ๔ กรณีศึกษา : เยาวชนชนในอำเภอทุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด สนธิญาณ รักษาภักดิ์	67
วัฒนธรรม “ศิลปะเรือหัวโทง” เชื่อมโยงวิถีถิ่นสู่การจัดการร่วม วงษ์สิริ เรืองศรี	80

รูปแบบการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมเพื่อสวัสดิการชุมชนของพระสงฆ์
ในจังหวัดสงขลา

Model of Cultural Capital Management for Community Welfare of
Monks in Songkhla Province

อัสวลักษณ์ ราชพลสิทธิ์
Atsawaluk Ratchapolsit ¹

เกษตรชัย และหิม
Kasetchai Laeheem ²

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อถอดบทเรียนรูปแบบการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมเพื่อสวัสดิการชุมชนของพระสงฆ์ในจังหวัดสงขลา วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative approach) โดยใช้แนวทางการวิจัยแบบชาติพันธุ์วรรณา (ethnographic approach) เป็นการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง (key informants) จำนวน 18 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยเทคนิคการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (observation participation) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ซึ่งใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis)

ผลการศึกษาพบว่า 1) ปัจจัยด้านทุนทางวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการจัดสวัสดิการชุมชนของพระสงฆ์ในจังหวัดสงขลาสามารถจำแนกได้ 2 ปัจจัย คือ (1) ปัจจัยทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม และ (2) ปัจจัยทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม 2) กระบวนการบริการจัดการทุนทางวัฒนธรรมของพระสงฆ์ในจังหวัดสงขลาสามารถจำแนกได้ 4 ขั้นตอน ได้แก่ (1) ขั้นตอนการวางแผน (2) ขั้นตอนการดำเนินงาน (3) ขั้นตอนการตรวจสอบ และ (4) ขั้นตอนการปรับปรุงรูปแบบการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมเพื่อสวัสดิการชุมชน และ 3) รูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมของพระสงฆ์ในจังหวัดสงขลาสามารถจำแนกได้ 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) สวัสดิการด้านการศึกษา 2) สวัสดิการด้านสังคมสงเคราะห์ และ 3) สวัสดิการด้านสุขภาพจิต

คำสำคัญ : บทบาทพระสงฆ์ / การจัดสวัสดิการชุมชน / ทุนทางวัฒนธรรม

¹ นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชา พัฒนามนุษย์และสังคม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

² รองศาสตราจารย์ ดร. คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Abstract

The objective of this research aims to illustrate the cultural capital management for community welfare of monks in Songkhla Province. The research data was collected under ethnographic research approach, documentary review. The six key informants were collected by purposive sampling, observation technique and in-depth interview. The data analyst has analyzed by using a content analysis technique.

The results of the study found 1) the cultural capital factor influencing the community welfare of the monks in Songkhla Province can be classified into 2 factors: (1) the cultural capital and (2) the cultural capital 2) The process of cultural capital management services for the monks in Songkhla Province can be classified into four steps, namely (1) planning stage (2) implementation process (3) inspection and examination process. (4) The process of improving the cultural capital management model for community welfare and 3) the community welfare management model based on the cultural capital of the monks in Songkhla Province can be classified into 3 types: 1) educated welfare 2) social work welfare and 3) mental health welfare.

Keywords : clergy roles / community welfare / cultural capital

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ทุนทางวัฒนธรรม (Cultural capital) หมายถึง สินทรัพย์ที่มีการฝังตัว (Embodies) สะสม (Stores) และให้ (Provides) คุณค่าทางวัฒนธรรมนอกเหนือจากมูลค่าทางเศรษฐกิจของสินทรัพย์นั้น (Throsby, 2001) สามารถแบ่งออกเป็นสามลักษณะ ได้แก่ 1) ทุนที่เกิดจากการสั่งสมจากปัจจัยต่างๆ (Embodied state) เป็นลักษณะของทุนทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นผ่านการสั่งสมขึ้นมาเป็นเวลานานและปรากฏอยู่เป็นคุณสมบัติถาวรในตัวของผู้เป็นเจ้าของ โดยทุนทางวัฒนธรรมประเภทนี้จะแสดงออกผ่านลักษณะทางกายภาพหรือพฤติกรรม ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดภายในจิตใจของผู้เป็นเจ้าของ 2) ทุนที่ปรากฏอยู่ในรูปวัตถุ (Objectified state) เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่ปรากฏอยู่ในรูปของวัตถุ โดยวัตถุแห่งภูมิปัญญานั้นสามารถสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาซึ่งสืบทอดต่อมาจากบรรพบุรุษได้อย่างมีความหมาย และ 3) ทุนที่เกิดจากการเชื่อมโยงคุณค่ากับสถาบัน (Institutionalized state) เป็นทุนทางสังคมที่เกิดจากการเชื่อมโยงคุณค่าของผู้เป็นเจ้าของหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งกับสถาบัน องค์กรหรือสถานที่ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกันโดยตรงในฐานะเป็นแหล่งกำเนิดหรือที่มา โดยการเชื่อมโยงดังกล่าวจะนำไปสู่การกำหนดและรับรองคุณค่าหรือคุณสมบัติที่มีอยู่ในบุคคลหรือสิ่งนั้นๆ (Bourdieu, 1997) ซึ่งทุนทางวัฒนธรรมมีความสำคัญต่อการสนับสนุนส่งเสริมการจัดสวัสดิการชุมชนเป็นอย่างยิ่ง

สวัสดิการชุมชน หมายถึง การสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นคงของคนในชุมชน ซึ่งหมายรวมถึงทุกอย่างที่จะทำให้คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทั้งในรูปของสิ่งของ เงินทุน น้ำใจ การช่วยเหลือเกื้อกูล เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตตั้งแต่ เกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นระบบการช่วยเหลือเกื้อกูลของคนในท้องถิ่น ที่มีรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย เป็นเรื่องราวเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ก่อให้เกิดรายได้ลดรายจ่ายนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจน (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2560) โดยสังคมไทยมีพื้นฐานวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันแบบช่วยเหลือเกื้อกูลกันมายาวนาน มีสวัสดิการแบบธรรมชาติที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเอื้ออาทร เคารพซึ่งกันและกันระหว่างคนกับคน และคนกับธรรมชาติเมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไปบทบาทของชุมชนในการดูแลกันและกันก็ลดลง แต่หลังจากสังคมไทยประสบภาวะวิกฤติเศรษฐกิจปี 2540 ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ส่วนหนึ่งได้ร่วมกันปรึกษาหารือเพื่อร่วมกันฟื้นฟูระบบคุณค่าเดิม ทุนทางสังคมที่มีอยู่มาช่วยเหลือเกื้อกูลกันในลักษณะของการจัดสวัสดิการจากฐานทุนด้านต่าง ๆ ที่มีอยู่ของชุมชน เช่น สวัสดิการจากฐานกลุ่มออมทรัพย์ องค์กรการเงิน วิสาหกิจชุมชน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และ ความเชื่อทางศาสนา เป็นต้น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าพระสงฆ์จะมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อกระบวนการจัดการทุนทางวัฒนธรรมที่นำมาสู่การเสริมสร้างระบบสวัสดิการชุมชน

อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่าพระสงฆ์จะมีบทบาทสำคัญต่อการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมเพื่อสวัสดิการชุมชนที่อยู่คู่มากับสังคมไทยอย่างยาวนาน ไม่ว่าจะเป็นการจัดการสวัสดิการด้านระบบการศึกษา โดยการจัดตั้งโรงเรียน การจัดการกิจกรรมที่นำไปสู่ความอยู่ดีกินดีของคนในชุมชน (พระครูสังฆรักษ์ประจวบ วุฑฒิจาริ วีรธรรม ปัญจันท์ พระวุฒิชัย มหาสทุโท เดชา ตาละนีก และ สกุนา คงจันทร์, 2562)

จังหวัดสงขลาเป็นจังหวัดหนึ่งที่พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญต่อการขับเคลื่อนการพัฒนาระบบสวัสดิการชุมชนที่สามารถเสริมสร้างความกินดีอยู่ดีให้แก่บุคลากรของชุมชนท้องถิ่นโดยเฉพาะการสร้างโอกาสและความเท่าเทียมการเข้าถึงระบบสวัสดิการด้านการศึกษา ที่มุ่งเสริมสร้างให้บุคลากรมีความรู้ทั้งวิชาการและคุณธรรม โดยถือเป้าหมายสำคัญของการขับเคลื่อนชุมชนสวัสดิการ ด้วยการพัฒนาบุคลากรให้มีความพร้อมทางปัญญาและนำไปสู่การสร้างสรรค์ชุดกิจกรรมที่สามารถตอบสนองความต้องการของบุคลากรในชุมชนท้องถิ่น ในลักษณะของการจัด

สวัสดิการตั้งขึ้นการเกิด แก่ เจ็บ ตาย แบบครบวงจรชีวิต ซึ่งหากใช้แนวคิดการจัดการสวัสดิการชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมก็จะทำให้สามารถอธิบายได้ถึงคุณค่าและความสำคัญของกลไกทางศาสนาโดยเฉพาะบุคลากรทางฝ่ายสงฆ์ ที่จะเป็นทุนทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่สำคัญยิ่งต่อการสร้างการหมุนเวียนทุนชุมชนสู่สวัสดิการ ที่ถือเป็นการสร้างโอกาสทางสังคมที่ช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมซึ่งในประเด็นดังกล่าวนี้ทำให้คณะผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมเพื่อสวัสดิการชุมชนของพระสงฆ์ในจังหวัดสงขลา

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อถอดบทเรียนรูปแบบการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมเพื่อสวัสดิการชุมชนของพระสงฆ์ในจังหวัดสงขลา

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำหรับการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมเพื่อสวัสดิการชุมชนของพระสงฆ์ในจังหวัดสงขลา สามารถจำแนกรายละเอียดเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรม หมายถึง สินทรัพย์ที่มีการฝังตัว สะสม และให้ คุณค่าทางวัฒนธรรมนอกเหนือจากมูลค่าทางเศรษฐกิจของสินทรัพย์นั้น โดยได้แบ่งทุนวัฒนธรรมเป็น 2 ประเภท คือ 1) ทุนวัฒนธรรมที่จับต้องได้ และ 2) ทุนวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Throsby, 2001) เช่นเดียวกับ Bourdieu (1997) อธิบายว่า ทุนทางวัฒนธรรม สามารถจำแนกได้ 3 รูปแบบ คือ 1) สิ่งที่มีอยู่ในตัวคนแต่ละกลุ่มคนมาอย่างยาวนาน ได้แก่ความคิด จินตนาการ ความคิดริเริ่ม และความเชื่อ 2) สิ่งที่เป็นรูปธรรม ในรูปแบบของสินค้าวัฒนธรรม เช่น รูปภาพ หนังสือ สิ่งก่อสร้าง สถานที่ที่เป็นมรดกโลก และ 3) ความเป็นสถาบัน ซึ่งสามารถทำให้เกิดความเป็นรูปธรรม เช่น กติกา การยอมรับที่หลายๆ คนเห็นร่วมกัน เช่น การยอมรับในสถาบันพระมหากษัตริย์ วัด และโรงเรียน

2. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร หมายถึง การวางแผนการจัดโครงสร้างองค์การ การนำ และการควบคุมในด้านบุคลากรและทรัพยากรอื่น ๆ ในการบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทรัพยากรขององค์การรวมถึงสินทรัพย์เช่นเครื่องจักร วัตถุดิบ เงินทุน เทคโนโลยี สารสนเทศ บุคลากร เป็นต้น (Dessler, 2004; George & Jones, 2005) เช่นเดียวกับ Cook & Hunsaker (2001) อธิบายว่า การจัดการ หมายถึง การปฏิบัติหรือการดำเนินงานด้านการสั่งการ การจัดองค์การ และการพัฒนาบุคลากร เทคโนโลยีและเงินทุนไปใช้ในระบบการดำเนินงานที่มีการจัดหาบริการและสินค้าไปสู่ผู้อื่น ซึ่งสามารถสรุปหลักการสำคัญของการบริหารได้ 8 ประการ คือ 1) หลักการบริหารจัดการแผนงาน 2) หลักการบริหารจัดการเวลา 3) หลักการบริหารจัดการกิจกรรม 4) หลักการบริหารจัดการบุคคล 5) หลักการบริหารจัดการสื่อสาร 6) หลักการบริหารจัดการเอกสารข้อมูล 7) หลักการบริหารจัดการเงินทุน และ 8) หลักการบริหารจัดการโครงสร้าง เช่นเดียวกับแนวคิดวงจรคุณภาพ PDCA ของ Koichusakul (2011) อธิบายว่า ในหลักการบริหารเพื่อการพัฒนาองค์กรที่มีคุณภาพนั้นสามารถจำแนกวงจรการพัฒนาแบบวงกลมโดยเริ่มต้นจากการวางแผน (P : Plan) ปฏิบัติตามแผน (D : Do) ตรวจสอบ / ประเมินผลและนำผลประเมินมาวิเคราะห์ (C : Check) และ ปรับปรุงดำเนินการให้เหมาะสมตามผลการประเมิน (A : Action)

3. แนวคิดเกี่ยวกับสวัสดิการชุมชน หมายถึง ทุกสรรพสิ่งที่นำไปสู่การสร้างชีวิตที่ดีของ

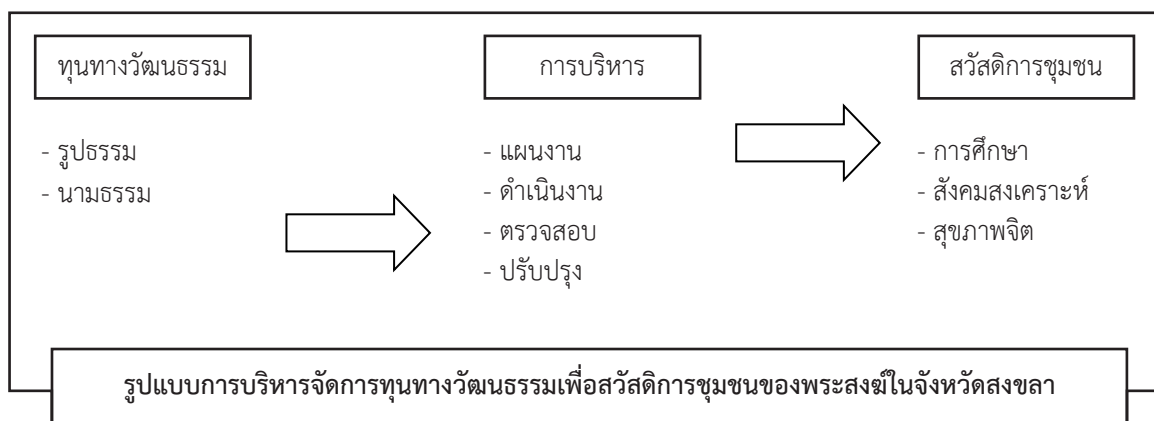

คนในชุมชน ซึ่งอาจเป็นทั้งสิ่งของที่อยู่ในรูปธรรมและวัตถุธรรม ที่สะท้อนให้เห็นถึงความเห็นอกเห็นใจระหว่างกัน และกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นการสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นใจของคนในชุมชน รวมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่จะทำให้คนในชุมชนดีขึ้น ทั้งในรูปของสิ่งของ เงินทุน น้ำใจ การช่วยเหลือเกื้อกูล เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตตั้งแต่เกิด แก่ เจ็บ ตาย (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2547; วิจิต นันทสุวรรณ, 2542 ; ประเวศ วะสี, 2541.; พรรณทิพย์ เพชรมาก, 2545) โดยสวัสดิการชุมชนสามารถจำแนกได้ 3 ฐาน ได้แก่ 1) สวัสดิการชุมชนบนฐานทุนทรัพยากร ประกอบด้วย ดิน น้ำ อากาศ แสงแดด ป่าไม้ 2) ฐานวัฒนธรรมชุมชน ประกอบด้วย ศาสนา ความเชื่อ ประเพณี ภูมิปัญญาชาวบ้าน และ 3) ฐานการพัฒนา ประกอบด้วย กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง สัจจะลดรายจ่ายวันละบาท วิสาหกิจชุมชน เป็นต้น (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2547; พระครูสังฆรักษ์ ประจวบ วุฑฒิจารีย์ และคณะ, 2562 ; ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐและ คณะ,2544)

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากการสังเคราะห์งานวิจัยที่ผ่านมาเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมเพื่อสวัสดิการของพระสงฆ์สามารถสรุปได้ว่า พระสงฆ์โดยทั่วไปมีบทบาทในการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมเพื่อสวัสดิการชุมชน 5 ด้าน คือ 1) บทบาทด้านการปกครอง 2) ด้านการศาสนศึกษา 3) การเผยแผ่พระศาสนา 4) ด้านการสาธารณูปการ และ 5) การสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งบทบาททั้งห้ามีมติตั้งกล่าวนั้นมีเป้าหมายสูงสุดคือการสร้างความอยู่ดีกินดีแก่สมาชิกในชุมชนโดยใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือในการจัดสวัสดิการที่ถือเป็นทุนทางวัฒนธรรมประการหนึ่งด้วยกลไกการบริหารจัดการของพระสงฆ์ (พระครูสังฆรักษ์ประจวบ วุฑฒิจารีย์ และคณะ, 2562; พระจรรุญ จนฺทูปโม, 2561 ; พระมหานูชา สิริวัฒนโณ 2556; สืบพงษ์ ธรรมชาติ และ พระครูอรุณสิงห์ ธรรม, 2558; จักรี ศรีจารุเมธีญาณ, 2561 ; พระจรรุญ จนฺทูปโม,2561)

กรอบแนวคิดการวิจัย

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรม การบริหารจัดการ และสวัสดิการชุมชน มีเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยดังนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative approach) โดยใช้แนวทางการวิจัยแบบชาติพันธุ์วรรณา (ethnographic approach) ซึ่งมีรากฐานทางความคิดมาจากกระบวนทัศน์สร้างสรรค์นิยม (constructivism) (Tashakkori; Abbas and Ted-die; Charles, 1998) เป็นการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และการศึกษาจากกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง (Creswell; John, 2003) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

สำหรับการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง (ชาย โปธิสิตา, 2550) ผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive selection) เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติตามปัจจัยที่ต้องการศึกษา และการเลือกด้วยความสมัครใจเป็นคนให้ข้อมูล (key informants) จำนวน 18 คน ประกอบด้วย พระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดสงขลา จำนวน 6 รูป และ ตัวแทนคณะกรรมการวัดในจังหวัดสงขลา จำนวน 6 คน และอุปถัมภ์พระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดสงขลา จำนวน 6 คน เป็นผู้ที่มีความรู้และสามารถให้ข้อมูลกับประเด็นที่ศึกษาเป็นอย่างดี

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบไปด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยการใช้แนวคำถามเชิงแนวคิดทฤษฎีเป็นกรอบในการศึกษาชุดความรู้และประสบการณ์จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เป็นการรวบรวมข้อมูลทั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบผสมผสาน ทั้งการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีขั้นตอน คือ 1) ตั้งประเด็นคำถามการวิจัย 2) ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง 3) ลงพื้นที่สำรวจข้อมูลและการสร้างความสัมพันธ์เบื้องต้น 4) ออกแบบกระบวนการวิจัย และ 5) ลงพื้นที่ศึกษาข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ (Chantawanich, 2010; Moser & Korstjens, 2017; Hubbard & Power, 1999) ใช้รูปแบบการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา โดยมีขั้นตอนหลังจากการได้มาซึ่งข้อมูลคือ 1) ตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของชุดข้อมูลด้วยหลักการตรวจสอบข้อมูลแบบเสาเส้า 2) จำแนกข้อมูลด้วยตาราง 3) วิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบแนวคิดทฤษฎี 4) ตีความข้อมูล และ 5) สรุปเรียบเรียงด้วยการพรรณนาวิเคราะห์

สรุปผลการวิจัย

สำหรับผลการศึกษาครั้งนี้สามารถจำแนกออกเป็น 3 ประเด็น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ปัจจัยด้านทุนทางวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการจัดสวัสดิการชุมชน พบว่า ปัจจัยด้านทุนทางวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการจัดสวัสดิการชุมชนของพระสงฆ์ในจังหวัดสงขลาสามารถจำแนกได้ 2 ปัจจัยหลักดังนี้

1.1 ปัจจัยทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม ประกอบด้วย ศาสนสถาน อาคาร ที่ดิน และทรัพย์สินของวัด โดยเป็นทุนที่เกิดจากความศรัทธาของนักบุญที่มีต่อพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้จะเป็นตัวหนุนเสริมการสร้างสวัสดิการชุมชนให้แก่กลุ่มบุคคลที่ขาดโอกาสทางสังคมในจังหวัดสงขลา

1.2 ปัจจัยทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม ประกอบด้วย ความคิด ความรู้ ความเชื่อ จินตนาการ พิธีกรรม เทศกาล และประเพณี โดยกิจกรรมเหล่านี้จะเป็นกลไกการเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคมที่เข้ามาสร้างโอกาสทางสังคมแก่บุคคลที่ขาดโอกาสทางสังคมโดยมีพระภิกษุสงฆ์เป็นกลไกกลางสำหรับการเชื่อมโยงทุนจากบุคคลที่มีทุนและมีโอกาสทางสังคมสู่สวัสดิการชุมชนที่นำไปสู่การช่วยเหลือดูแลกลุ่มคนที่เข้าไม่ถึงโอกาสทางสังคม ในลักษณะของการช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน

2. กระบวนการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรม พบว่า กระบวนการบริการจัดการทุนทางวัฒนธรรมของพระสงฆ์ในจังหวัดสงขลาสามารถจำแนกได้ 4 ขั้นตอนดังนี้

2.1 ขั้นตอนการวางแผนการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมเพื่อสวัสดิการชุมชน สำหรับขั้นตอนการวางแผนคณะกรรมการวัดและพระสงฆ์จะมีการวางแผนการดำเนินงานร่วมกันเพื่อตั้งเป้าหมายการพัฒนาวัดในแต่ละปี โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการสร้างความอยู่ดีกินดีให้แก่บุคลากรของชุมชนท้องถิ่นตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างสวัสดิการ 3 ด้าน คือ สวัสดิการด้านการศึกษา สวัสดิการด้านสังคมสงเคราะห์ และสวัสดิการด้านสุขภาพจิต ซึ่งเป็นการนำเอาทุนทางวัฒนธรรมมาเป็นปัจจัยสำคัญต่อการแปรสภาพสู่สวัสดิการชุมชน

2.2 ขั้นตอนการดำเนินงานบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมเพื่อสวัสดิการชุมชน เป็นการดำเนินงานตามแผนกิจกรรม โดยจะใช้รูปแบบประเพณี และพิธีกรรมเป็นเครื่องมือสำหรับการระดมทุนจากเครือข่ายทางสังคมเพื่อนำมาสร้างสวัสดิการชุมชนในด้านต่าง ๆ ซึ่งในขั้นการดำเนินงานดังกล่าวจะใช้รูปแบบการดำเนินงานตามวัฒนธรรมรอบชีวิต และวัฒนธรรมรอบปีเป็นฐานสำหรับการระดมทุนในการจัดสวัสดิการชุมชน

2.3 ขั้นตอนการตรวจสอบการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมเพื่อสวัสดิการชุมชน เป็นการประเมินรูปแบบการดำเนินงานของกิจกรรมในแต่ละช่วงเวลา สถานการณ์ทางสังคมซึ่งมีการแปรเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา ซึ่งพระสงฆ์จะต้องมีการศึกษาข้อมูลและทำการประเมินการขับเคลื่อนการดำเนินงานของวัดอยู่เป็นประจำ

2.4 ขั้นตอนการปรับปรุงรูปแบบการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมเพื่อสวัสดิการชุมชน เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ตรวจสอบสถานการณ์ที่ผ่านมา มาปรับปรุงรูปแบบการดำเนินงานให้เกิดความเหมาะสมกับยุคสมัยที่สามารถตอบสนองความต้องการของสังคมได้โดยการใช้เป้าหมายเป็นฐานสำหรับการดำเนินงานที่สามารถนำไปสู่การเสริมสร้างสวัสดิการชุมชนได้อย่างมีคุณภาพ

3. รูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรม พบว่า รูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมของพระสงฆ์ในจังหวัดสงขลาสามารถจำแนกได้ 3 รูปแบบ ดังนี้

3.1 สวัสดิการด้านการศึกษา พบว่า พระสงฆ์ในจังหวัดสงขลาได้มีการสร้างโอกาสทางการศึกษาแก่บุคลากรของชุมชนท้องถิ่นเพศชายโดยทั่วไปที่มีความประสงค์จะเข้ารับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา เข้ารับการอุปสมบทและเล่าเรียนในแผนกวิชาสามัญ และบาลี โดยเจ้าอาวาสจะเป็นฝ่ายจัดการสนับสนุนทุนการศึกษา

3.2 สวัสดิการด้านสังคมสงเคราะห์ พบว่า พระสงฆ์ในจังหวัดสงขลาทำหน้าที่ในการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างระบบสวัสดิการด้านสังคมสงเคราะห์แก่บุคคลกลุ่มเฉพาะที่ขาดโอกาสทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนทุนการศึกษา การสงเคราะห์อาหารสำหรับการดำรงชีพ การสงเคราะห์ที่อยู่อาศัย และปัจจัยด้านอื่น ๆ ตามความจำเป็นบนพื้นฐานของความต้องการในการดำเนินชีวิต

3.3 สวัสดิการด้านสุขภาพจิต พบว่า พระสงฆ์ในจังหวัดสงขลาได้ทำหน้าที่ในการเทศนาอบรมเพื่อยกระดับคุณภาพจิตใจของบุคลากรโดยทั่วไปที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา ซึ่งวิธีการดังกล่าวสะท้อนให้เห็น

ถึงการเสริมสร้างพลังอำนาจทางจิตวิญญาณให้แก่บุคคลอื่นเป็นสร้างคุณค่าความหมายในการดำรงชีพให้ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาได้เข้าใจและเห็นคุณค่าของการดำเนินชีวิตที่ต้องเผชิญสภาวะแห่งความสุขและความทุกข์ซึ่งสามารถช่วยลดระดับความเครียด ความวิตกกังวลได้ ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่าวิธีการดังกล่าวช่วยส่งเสริมให้เกิดสุขภาวะทางจิตที่ดีแก่บุคลากรชุมชนท้องถิ่นที่ผ่านกระบวนการดังกล่าว

อภิปรายผลการวิจัย

1. ปัจจัยด้านทุนทางวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการจัดสวัสดิการชุมชน พบว่า ปัจจัยด้านทุนทางวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการจัดสวัสดิการชุมชนของพระสงฆ์ในจังหวัดสงขลาสามารถจำแนกได้ 2 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม ประกอบด้วย ศาสนสถาน อาคาร ที่ดิน และทรัพย์สินของวัด และ 2) ปัจจัยทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม ประกอบด้วย ความคิด ความรู้ ความเชื่อ จินตนาการ พิธีกรรม เทศกาล และประเพณี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทุนทางวัฒนธรรมของ Throsby (2001) อธิบายว่า ทุนวัฒนธรรม หมายถึง สินทรัพย์ที่มีการฝังตัว สะสม และให้ คุณค่าทางวัฒนธรรมนอกเหนือจากมูลค่าทางเศรษฐกิจของสินทรัพย์นั้น โดยได้แบ่งทุนวัฒนธรรมเป็น 2 ประเภท คือ 1) ทุนวัฒนธรรมที่จับต้องได้ และ 2) ทุนวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เช่นเดียวกับ Bourdieu (1997) อธิบายว่า ทุนทางวัฒนธรรม สามารถจำแนกได้ 3 รูปแบบ คือ 1) สิ่งที่มีอยู่ในตัวคนแต่ละกลุ่มคนมาอย่างยาวนาน ได้แก่ความคิด จินตนาการ ความคิดริเริ่ม และความเชื่อ 2) สิ่งที่เป็นรูปธรรม ในรูปแบบของสินค้าวัฒนธรรม เช่น รูปภาพ หนังสือ สิ่งก่อสร้าง สถานที่ที่เป็นมรดกโลก และ 3) ความเป็นสถาบัน ซึ่งสามารถทำให้เกิดความเป็นรูปธรรม เช่น กติกา การยอมรับที่หลากหลาย คนเห็นร่วมกัน เช่น การยอมรับในสถาบันพระมหากษัตริย์ วัด และโรงเรียน

2. กระบวนการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรม พบว่า กระบวนการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมของพระสงฆ์ในจังหวัดสงขลาสามารถจำแนกได้ 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นตอนการวางแผนการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมเพื่อสวัสดิการชุมชน 2) ขั้นตอนการดำเนินงานบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมเพื่อสวัสดิการชุมชน 3) ขั้นตอนการตรวจสอบการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมเพื่อสวัสดิการชุมชน และ 4) ขั้นตอนการปรับปรุงรูปแบบการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมเพื่อสวัสดิการชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารจัดการของ Dessler (2004) และ George & Jones (2005) อธิบายว่า การจัดการ หมายถึง การวางแผนการจัดโครงสร้างองค์การ การนำ และการควบคุมในด้านบุคลากรและทรัพยากรอื่นๆ ในการบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทรัพยากรขององค์การรวมถึงสินทรัพย์เช่นเครื่องจักร วัตถุดิบ เงินทุน เทคโนโลยี สารสนเทศ บุคลากร เป็นต้น เช่นเดียวกับ Cook & Hunsaker (2001) อธิบายว่า การจัดการ หมายถึงการปฏิบัติหรือการดำเนินงานด้านการสั่งการ การจัดองค์การ และการพัฒนาบุคลากร เทคโนโลยีและเงินทุนไปใช้ในระบบการดำเนินงานที่มีการจัดหาบริการและสินค้าไปสู่ผู้อื่น

3. รูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรม พบว่า รูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมของพระสงฆ์ในจังหวัดสงขลาสามารถจำแนกได้ 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) สวัสดิการด้านการศึกษา 2) สวัสดิการด้านสังคมสงเคราะห์ และ 3) สวัสดิการด้านสุขภาพจิต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสังฆรักษ์ ประจวบ วุฑฒิจารีย์ และคณะ (2562) อธิบายว่า พระสงฆ์มีบทบาทในการพัฒนาสังคม 5 ด้าน คือ 1) บทบาทด้านการปกครอง 2) ด้านการศึกษา 3) การเผยแผ่พระศาสนา 4) ด้านการสาธารณูปการ และ 5) การสาธารณสงเคราะห์ (พระมหาอนุชาสิริวิมล, 2556; สืบพงษ์ ธรรมชาติ และ พระครูอรุณสิงหธรรม, 2558 ; จักรี ศรีจารุเมธีญาณ, 2561 ; พระครูปลัดเถรานุวัตร, 2561) ซึ่งถือเป็นการจัดสวัสดิการชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรม

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

สามารถนำเอาชุดความรู้รูปแบบการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมดังกล่าวไปกำหนดนโยบายการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากโดยการใช้ทุนทางวัฒนธรรมเป็นฐานในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง ในมิติของการศึกษาสามารถนำเอาข้อมูลจากการค้นพบมาพัฒนาเป็นเอกสารประกอบการสอนในวิชาที่เกี่ยวข้องกับสังคมวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น ในมิติทางสังคมควรใช้วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการจัดการสวัสดิการชุมชนท้องถิ่น ในมิติเศรษฐกิจควรนำเอาทุนทางวัฒนธรรมมาสร้างมูลค่าเพิ่มในภาคสินค้าและบริการชนิดต่างๆ เช่น การจัดการท่องเที่ยว การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีวัฒนธรรม

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการวิจัยและพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนสู่ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง

บรรณานุกรม

- จักรี ศรีจารุเมธีญาณ. (2561). บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. 6. (1). 344-352.
- ชาย โพธิ์สิตา. (2550). ศาสตร์ และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. (พิมพ์ครั้งที่3). กรุงเทพฯ: อมรินทร์. พรินต์ติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- ประเวศ วะสี. (2541). การสร้างภูมิปัญญาไทยเพื่อการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พรินต์ติ้ง-กรุ๊ป จำกัด. พรรณทิพย์ เพชรมาก (2545). สวัสดิการชุมชน แก้นอนอย่างยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์กรมหาชน).
- พระครูสังฆรักษ์ประจวบ วุฑฒิจาริ วีรธรรม ปัญจันท์ พระวุฒิชัย มหาสทโท เดชา ตาละนีก และ สกุนดา คงจันทร์. (2562). บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมจังหวัดเชียงใหม่. วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา. 10. (1). 101-119.
- ธัญพร ก้อยชูสกุล. (2554). การมีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพการศึกษาของบุคลากรคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิจิต นันทสุวรรณ. (2542) ภูมิปัญญาไทยกับการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- พระจรรยา จันทุโปโม.(2561). พระสงฆ์กับการพัฒนาสังคม. วารสารสมาคมศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 7.(1). 129-146.
- พระครูปลัดเถรานุวัตร. (2561). พระสงฆ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน. วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต. 14.(3). 127-142.
- พระมหาอนุชา สิริวัฒน์. (2556). การศึกษาพระสงฆ์กับการพัฒนาท้องถิ่น : กรณีศึกษาวัดเทพบูรณาราม ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.

- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. (2560). **คู่มือการดำเนินงานสวัสดิการชุมชน**. กรุงเทพฯ. : สำนักงานสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐและคณะ. (2544). **สวัสดิการโดยภาคชุมชน**. คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. (2547). **สรุปผลการสัมมนาสวัสดิการสังคมแก่จนอย่างยั่งยืน**. (ม.ป.ท.)
- สุภางค์ จันทวานิช. (2553). **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ**. (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพฯ. : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สีบพงษ์ ธรรมชาติ และ พระครูอรุณสิงหธรรม. (2558). ศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาพระครูประภัสร์ธรรมวิธาน (มิ่ง ปภัสร์โร). **วารสารมหาจุฬานาครธรรม**. 2.(2). 89-100.
- อภิญา เวชยชัย และคณะ. (2546). **การพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาส : กลุ่มคนจนผู้ด้อยโอกาสและกลุ่มเสี่ยงที่ประสบปัญหาทางสังคม**. กรุงเทพมหานคร ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Bourdieu, P. (1997). The Forms of capital. In A.H. Halsey, H. Lauder, Ph. Brown, and A.S. Wells(Eds), **Education, culture, and society**. Oxford: Oxford University Press.
- Creswell; John W. (2003) 2nd. Ed., **Research design: Qualitative, quantitative, and Mixed Methods approach**. Thousand Oaks: SAGE.
- Cook, W. C., & Hunsaker, P. L. (2001). **Management and Organization Behavior**. 3rd ed. New York: McGraw-Hill.
- Dessler, Gary. (2004). **Management : Principles and Practices for Tomorrow's Leaders**. Edition 3. Florida : UG/GGS Information Services.
- Moser, A. & Korstjens, I. (2017). Series: practical guidance to qualitative research. Part 1: Introduction. **European Journal of General Practice**. 23. (1). 271-273.
- George, J. M. and G. R. Jones. (2005). **Organizational Behavior**. 4th ed. New Jersey : Pearson Prentice Hall
- Power, B. & Hubbard, R. (1999). Becoming teacher researchers one moment at a time. **Language Arts**. 77.(1). 34-39.
- Tashakkori; Abbas and Teddlie; Charles. (1998). **Mixed Methodology. Combining qualitative and quantitative approaches**. Thousand Oak, London: SAGE.
- Throsby, C.D. (2001). **Economics and culture**. Cambridge: Cambridge University Press.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-นามสกุล	ว่าที่ร้อยตรีอัครลักษณ์ ราชพลสิทธิ์
วันเดือนปีเกิด	21 กรกฎาคม 2534
ที่อยู่	392 หมู่ที่ 4 ตำบลวังใหม่ อำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง
เบอร์โทรศัพท์	061-1957399
อีเมล	Atsawaluk2020@gmail.com
สถานที่ทำงาน	สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน
ประวัติการศึกษา	ปริญญาตรี หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา พ.ศ. 2556 ปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พ.ศ. 2560 กำลังศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ตำแหน่ง	อาจารย์ สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

การจัดการชีวิตให้มีความสุขบนพื้นฐานการจัดการเวลา Happy life management on the basic of time management

พรนค์พิเชฐ แห่งหน¹

Pornpichet Hanghon

ไชยา เกษารัตน์²

Chaiya Kesarat

กิตติศักดิ์ แสงทอง³

Kittisak Sangthong

พุทวิมล ชชรักษ์⁴

Putwimon Chotcharat

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาแนวทางจัดการชีวิตให้มีความสุขบนพื้นฐานการจัดการเวลาของผู้ให้ข้อมูลหลักที่อาศัยอยู่ ณ บ้านแพรงซ้าย ม.4 ต.บ้านนา อ.กะเปอร์ จ.ระนอง รวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการศึกษา พบว่า แนวทางจัดการชีวิตให้มีความสุขบนพื้นฐานการจัดการด้านเวลา คือ กำหนดกิจกรรมและเวลา ระหว่าง “กิจกรรมสำคัญและเร่งด่วน : สำคัญแต่ไม่เร่งด่วน : ที่ไม่สำคัญแต่เร่งด่วน : ไม่สำคัญและไม่เร่งด่วน เป็น สัดส่วน 15 : 75 : 10 : 5 โดยพยายามจัดการกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันให้อยู่ในกลุ่มสำคัญแต่ไม่เร่งด่วนให้มากที่สุด ปล่อยเวลาให้อิสระ ไม่มีเวลาตายตัว จิตอิสระ มองเห็นหลัก “อิทัปปัจจยตา เมื่อสิ่งนี้ๆ เป็นปัจจัย สิ่งนี้ๆ จึงเกิดขึ้น” การจัดการด้านคน ทำทุกสิ่งด้วยตนเองเป็นหลัก ให้ความสำคัญกับสุขภาพและครอบครัว ส่วนสังคม และชุมชนเริ่มปล่อยวางให้เขาเรียนรู้ด้วยตนเองมากขึ้น ช่วยเหลือเฉพาะที่จำเป็น การจัดการด้านเงิน แบ่งเป็น 5 ส่วน คือ เงินสำรองสำหรับร้านค้า เงินหมุนเวียนร้านค้า เงินออมฉุกเฉิน เงินออมสำหรับจัดการสวน และเงินออมระยะยาว การใช้จ่ายประจำวันไม่กำหนดตายตัวขึ้นอยู่กับความจำเป็น และการจัดการด้านทรัพยากร ซ่อมแซมสิ่งที่ยังใช้ได้หรือซื้อทดแทนใหม่หากใช้ไม่ได้แล้ว ส่วนทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ไปเบียดเบียนมันเพิ่มเติม

คำสำคัญ: การจัดการชีวิต, ให้มีความสุข, บนพื้นฐาน, การจัดการเวลา

^{1,4} มูลนิธิหลวงปู่สงฆ์จันทโรเพื่อการวิจัย อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร

Luangpusong Jantasaro for Research Foundation, Muang Chumphon, Thailand

² คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

Faculty of Humanities and Social Sciences, SongKhla Rajabhat University

³ คณะเทคโนโลยีการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช พื้นที่สี่ใหญ่

Nakhon Si Thammarat Campus Sai Yai Area ,Rajamangala University of Technology Srivijaya

Abstract

The objectives of this research were to study guidelines of happy life management on the basic of time management. The key informant stays at Ban Phaesai Moo 4, Tambon Banna, Amphur Kapoe, Ranong Province. Data collected base on personal relationship to conversation, talk, observe, document, photograph and voice record, verification and content analysis. The results found that the guidelines of happy life management on the basic of time management, in term: **time management**, is to set activities and time between activities ‘Important and urgent’ : ‘Important but not urgent’ : ‘Unimportant but urgent’ : ‘Unimportant and non-urgent’, 15 : 75 : 10 : 5, trying to manage various life activities in most ‘Important but not urgent’ group, use free time, not fixed time, make the independent mind to know principle of cause and effects is “Idthabajaita, when something is a factor that to something is happening”, **people management**, to do everything yourself first, more emphasis on health and family, but social and community, let’s start letting ourselves learn more, help only needed, **money management**, divided into 5 parts: store reserve funds, store money supply, emergency saving, saving for garden management and long-term saving, daily spending is not fixed, depending on the need each day, and **resource management**, repair something that is defective or buy a replacement if it does not work, about natural resources, do not go to persecute it, and the guideline to the future, still using the current format that was thought to be right, and develop better.

Key words: Life management, to be happy, on the basic of, time management

บทนำ

“ความสุข” เป็นสิ่งที่นำไปสู่การมีสุขภาพและการมีคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นความปรารถนาสูงสุดของมนุษย์ (กัญฐิกา ชัยสวัสดิ์, 2546) ความสุข มี 2 ประเภท คือ ความสุขภายในและความสุขภายนอก กล่าวคือ ความสุขภายใน หมายถึง ความสุขที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ แบ่งออกเป็น ความสุขจากการมีอิสรภาพ ความภาคภูมิใจ การเข้าถึงหลักศาสนา (ศีล) ความสงบ (สมาธิ) ความไม่ยึดมั่น (ปัญญา) ส่วนใหญ่สามารถเรียนรู้และเกิดขึ้นได้เฉพาะบุคคล ส่วนความสุขภายนอก หมายถึง ความสุขที่มักจะมีสัมพันธกับปัจจัยต่าง ๆ ในการดำรงชีวิต รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน และปัจจัยทางสิ่งต่าง ๆ แบ่งออกได้เป็น การมีปัจจัยสี่พอเพียง มีความมั่นคงในชีวิต ครอบครัวอบอุ่น การมีชุมชนเข้มแข็ง มีสิ่งแวดล้อมที่ดี เป็นต้น (สมัชชาสุขภาพแห่งชาติ, 2548) และความสุข มี 3 ระดับ ได้แก่ **ระดับที่ 1** สุขเพราะไม่เบียดเบียน เป็นความสุขที่ค่อนข้างไปในเรื่องของสังคมหรือของหมู่คณะ ถ้าไม่เบียดเบียนกันก็จะมีความสุข หรือความไม่เห็นแก่ตัว **ระดับที่ 2** สุขเพราะอยู่เหนืออำนาจ เป็นความสุขเพราะอยู่เหนือกิเลสที่จะมากระทบตัวเรา ไม่ว่าจะเป็นความรัก ความหลงใหลในสิ่งต่าง ๆ หรือการกำหนดยินดี อารมณ์ที่เกิดขึ้นถือว่าเป็นกายอย่างหนึ่ง การที่หลงใหลทั้งบุคคลและวัตถุก่อให้เกิดความทุกข์ได้ทั้งสิ้น และ**ระดับที่ 3** สุขเพราะละตัวตนเสียได้ เพราะถ้าละเรื่องนี้ได้ก็จะไม่ยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นตัวกูของกู อยากจะเหนือผู้อื่น สิ่งที่สำคัญที่สุดในทั้งสามข้อนี้คือ ไม่มี

ตัวกูของกู ถ้าคิดได้เสียแต่แรกก็จะไม่เบียดเบียนใครและไม่เห็นแก่ตัว (พุทธทาสภิกขุ, 2542) และประโยชน์ของความสุขหรือประโยชน์สุขมี 3 ด้าน ได้แก่ *ด้านที่ 1* ด้านรูปธรรมที่ตามองเห็นหรือเห็นได้กับตา คือ การมีสุขภาพดี การมีทรัพย์สินเงินทอง การมีอาชีพการเงินเป็นหลักเป็นฐาน การมียศ ฐานะ ตำแหน่ง การเป็นที่ยอมรับในสังคม การมีมิตรสหายบริวาร และการมีชีวิตครอบครัวที่ดี *ด้านที่ 2* ด้านนามธรรมที่ล้าลึก เลยจากตามองเห็น คือ เรื่องของคุณธรรมความดีงาม การมีความสุขที่เกิดจากความมั่นใจในคุณค่าของชีวิต การได้บำเพ็ญประโยชน์ช่วยเหลือเกื้อกูลแก่เพื่อนมนุษย์ ความมีศรัทธาในสิ่งที่ตั้งงามที่เป็นหลักของจิตใจ และการมีปัญญาที่ทำให้รู้จักการปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายได้ถูกต้อง และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ทำให้ชีวิตเป็นอยู่ด้วยดี และ*ด้านที่ 3* ด้านนามธรรมชั้นโลกุตตระ ที่อยู่เหนือกระแสความไหลเวียนของโลกธรรม คือ ความเป็นผู้มีจิตใจเป็นอิสระด้วยความรู้เท่าทันต่อสิ่งทั้งหลาย รู้โลกและชีวิตตามความเป็นจริง จนกระทั่งว่าโลกธรรมเกิดขึ้นมากระทบกระทั่งก็ไม่หวั่นไหว วางใจและปฏิบัติได้ถูกต้องตามเหตุปัจจัย ปล่อยให้กฎธรรมชาติทั้งหลายเป็นไปตามกฎธรรมชาติ ความทุกข์ที่มีอยู่ในธรรมชาตีก็น้อยไปเป็นความทุกข์ของธรรมชาติไป ไม่เข้ามากระทบกระทั่งบีบคั้นจิตใจของเราได้ เป็นผู้มีความสุขอยู่กับตนเองตลอดเวลาชีวิตก็สมบูรณ์แล้ว (สุชาติ ศรีรักษา, 2550) ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่าระดับของความสุข มี 3 ระดับ ได้แก่ *ระดับแรก* ความสุขระดับรูปธรรม คือ สามารถสัมผัส จับต้องได้ด้วยกายสัมผัส เป็นสัมผัสระดับปัจเจกบุคคลเรียกว่าความสุขตามอัตวิสัย *ระดับที่สอง* ความสุขระดับนามธรรม คือ สิ่งที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของผู้มีความสุข ซึ่งสามารถสัมผัสได้ด้วยแรงเชื่อถือ ศรัทธา ปิติ ยินดี และมีปัญญาเกิดขึ้นจากการได้รับความสุขนั้น และ*ระดับที่สาม* ความสุขระดับโลกุตตระ คือ ความอิมเมจใจ ไม่นิยมยินร้าย ไม่หวั่นไหวต่อสิ่งรอบข้างทั้งปวงคือจิตใจสงบนิ่ง เป็นต้น

การจัดการชีวิตให้มีความสุขเป็นสิ่งปรารถนาสูงสุดของมนุษย์ และเป็นสิ่งที่ท้าทายความสามารถในการจัดการชีวิตของมนุษย์ การจัดการชีวิตให้มีความสุขไม่ได้ขึ้นอยู่กับว่าเป็นคนรวยหรือคนจนแล้วมีความสุข เราสามารถพบเห็นคนรวยและมีฐานะทางสังคมมากมายที่ไม่มีมีความสุขในชีวิต เช่นเดียวกันกับมีคนจนอีกมากมายที่ไม่สามารถจัดการชีวิตให้มีความสุขได้ แต่ในทางตรงกันข้ามก็มีทั้งคนรวยและคนจนจำนวนหนึ่งที่สามารถจัดการชีวิตของตนเองและครอบครัวให้มีความสุขทั้งในระดับรูปธรรมและนามธรรม โดยเฉพาะคนที่รู้จักจัดการเวลาของตนเอง “การจัดการเวลาคือการจัดการชีวิต” หมายความว่าชีวิตคนเราที่เกิดมาในโลกนี้มีระยะเวลาสั้นมาก (เมื่อเปรียบเทียบกับอายุขัยของมนุษย์กับอายุของโลกและจักรวาล) เราจะทำอย่างไรกับชีวิตของเรา (ในแต่ละชั่วโมง แต่ละนาที) ซึ่งก็คือการจัดการชีวิตของเรานั้นเอง หากไม่มีการจัดการเวลา เวลาที่จะผ่านมาและผ่านไปโดยไม่เกิดประโยชน์อันใดเลย ชีวิตเราเป็นอย่างไรในวันนี้ ขึ้นกับว่าเราได้ใช้เวลาของเราทำอะไรเมื่อวันวาน เมื่อสัปดาห์ที่แล้ว เดือนที่แล้ว ปีที่แล้ว หรือสิบปีสิบปีที่แล้ว ชีวิตเราในวันนี้จึงเป็นผลของการใช้เวลาของเราที่ผ่านมา (อาจเรียกว่าเป็นผลของกรรมที่เราทำมาก็ได้) ดังนั้น การจะบรรลุเป้าหมายชีวิตที่ตั้งไว้หรือไม่ เพียงใด จึงขึ้นอยู่กับว่าเราได้ใช้เวลาในวันนี้ สัปดาห์นี้ เดือนนี้ ปีนี้ ทำอะไรกับชีวิตของเรา (สุรเชษฐ เวชชพิทักษ์, 2554) “ถ้าคุณรักชีวิต อย่าใช้เวลาฟุ่มเฟือย เพราะว่าชีวิตประกอบด้วยเวลา” (เบนจามิน แฟรงคลิน อ่างใน ทีมงานเอ็นเทอร์เน็ท, 2561)

การบริหารเวลาในยุคนี้เป็นการบริหารเวลาภายใต้แนวคิดของการวางแผน การจัดลำดับงาน และการควบคุมงาน กำหนดความจำเป็น ความสำคัญ และความเร่งด่วน เพราะฉะนั้นเราอาจจะใช้หลักได้หลายวิธี อาทิ กฎพาร์เรโตหรือหลักการพาร์เรโต (Pareto Principle) หรือกฎ 80/20 ของพาร์เรโต ถูกคิดค้นขึ้นในปี 1895 โดย วิลเฟรโด พาร์เรโต (Vilfredo Pareto) นักเศรษฐศาสตร์ชาวอิตาลี ที่กล่าวว่า “ในทุกกิจกรรมจะมีสิ่งที่สำคัญหรือมีประโยชน์ที่จำเป็นจำนวนน้อย และมีสิ่งที่ไม่สำคัญหรือไม่ประโยชน์จำนวนมาก ในอัตรา 80 : 20” เป็นการอธิบายให้เห็นว่า เหตุใดคนส่วนใหญ่จึงเสียเวลาส่วนใหญ่ไปถึงราวร้อยละ 80 เพื่อไปทำกิจกรรมโน่นนี่ให้ได้ผลลัพธ์หรือ

ความสำเร็จกลับคืนมาได้เพียงร้อยละ 20 เท่านั้น ในขณะที่คนจำนวนไม่มากกลับใช้เวลาเพียงร้อยละ 20 เท่านั้น ไปทำกิจกรรมใด ๆ ที่เขาเห็นว่าสำคัญจริง ๆ แล้วได้ผลลัพธ์หรือความสำเร็จกลับคืนมามากถึงร้อยละ 80 ดังนั้น การจัดตารางเวลาสำหรับการทำกิจกรรมจึงแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ กิจกรรมที่สำคัญและเร่งด่วน กิจกรรมที่สำคัญแต่ไม่เร่งด่วน กิจกรรมที่ไม่สำคัญแต่เร่งด่วน และกิจกรรมที่ไม่สำคัญและไม่เร่งด่วน (เกียร์ดิพงษ์ อุดมธนะธีระ, 2562; บริษัท R&D BI, 2561) สอดคล้องกับ สุระเชษฐ เวชชพิทักษ์ (2554) ที่ให้ความสำคัญกับการจัดการชีวิตให้มีความสุขด้วยการจัดการเวลา โดยแบ่งสัดส่วนของเวลาให้กับกิจกรรมทั้งสี่ประเภทออกเป็น 20 : 55 : 15 : 10 ได้แก่ *ประเภทแรก* กิจกรรมที่สำคัญและเร่งด่วน หรือเป็นกิจกรรมที่ถ้าไม่มีก็จะดี ร้อยละ 20 เช่น ซ่อมท่อประปาแตก นำญาติที่ป่วยส่งโรงพยาบาล เป็นต้น *ประเภทที่สอง* กิจกรรมที่สำคัญแต่ไม่เร่งด่วน หรือกิจกรรมที่พึงประสงค์ ร้อยละ 55 เช่น ศึกษาเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ กิจกรรมร่วมกับครอบครัว ออกกำลังกาย เป็นต้น *ประเภทที่สาม* กิจกรรมที่ไม่สำคัญแต่เร่งด่วน หรือกิจกรรมที่ทำให้เสียเวลา ร้อยละ 15 เช่น เพื่อนโทรมาคุย เพื่อนชวนไปนั่งสังสรรค์ เป็นต้น และ *ประเภทที่สี่* กิจกรรมที่ไม่สำคัญและไม่เร่งด่วน หรือเป็นกิจกรรมที่ไร้สาระ ร้อยละ 10 เช่น เล่นเกมคอมพิวเตอร์ ดูทีวีรายการที่ไม่ตั้งใจจนดีก เป็นต้น โดยให้ความสำคัญกับกิจกรรมประเภทที่สอง “สำคัญแต่ไม่เร่งด่วน” มากที่สุด ซึ่งหากเราสามารถจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตแต่ละวันให้อยู่กลุ่มที่สำคัญแต่ไม่เร่งด่วนมากเท่าไร ก็จะช่วยส่งผลต่อการจัดการชีวิตให้มีความสุขมากเท่านั้น เพราะจะทำให้เรารู้สึกชีวิตมีคุณค่า กิจกรรมที่วางไว้ทุกเรื่องเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องกระทำแต่ไม่ถึงกับต้องเร่งรีบมากนัก จึงทำให้ไม่ต้องเครียดกับงานหรือกิจกรรมนั้น ๆ มากจนเกินไป การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาถอดบทเรียนการจัดการชีวิตให้มีความสุขบนพื้นฐานการจัดการเวลาของปัจเจกบุคคลท่านหนึ่ง ที่ประสบความสำเร็จจากการประยุกต์ใช้การจัดการเวลาดังกล่าว ในการจัดการชีวิตของตนเองและครอบครัว จนสามารถบรรลุเป้าหมายสูงสุดคือการจัดการชีวิตของตนเองและครอบครัวให้มีความสุข ปราศจากหนี้สิน มีชีวิตที่ไม่ต้องเร่งด่วนไปตามเป้าหมายที่ผู้อื่นกำหนด หรือไม่ต้องดิ้นรนไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการชีวิตให้มีความสุขบนพื้นฐานการจัดการเวลาของปัจเจกบุคคล

วิธีดำเนินการวิจัย

1. แหล่งข้อมูล งานวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงชีวประวัติ (Biography or Narrative) ซึ่ง Polkinghorne (1988) และ Elliott (2005) ให้ความหมายว่า เรื่องเล่าอัตชีวประวัติ หมายถึง โครงสร้างแห่งจิตสำนึก หรือความหมายที่จัดเรียงเหตุการณ์และพฤติกรรมของมนุษย์ให้เป็นองค์รวม เพื่อที่จะเผยให้เห็นถึงนัยของพฤติกรรมของบุคคลและเหตุการณ์อันเกิดจากความเป็นองค์รวมนั้น ซึ่งในบทความนี้ได้นำเสนอให้เห็นประสบการณ์ชีวิตส่วนหนึ่งของปัจเจกบุคคลธรรมดา ที่คิดนอกกรอบแล้วมุ่งมั่นปฏิบัติตามแนวคิดของตน สามารถที่จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงชีวิตของตนเองให้ดีขึ้นได้ ไม่จำเป็นต้องมีความพิเศษแต่ประการใด เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไปก็สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงชีวิตของตนเองให้ดีขึ้นได้ โดยอาศัยการจัดการเวลาเช่นเดียวกับบทความนี้ ซึ่งแหล่งที่มาของข้อมูล (data sources) ในครั้งนี้จึงเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยการสนทนา พูดคุย และสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ตลอดจนตัวอย่างการปฏิบัติตนในรูปแบบต่าง ๆ ที่สะท้อนภาพของการจัดการชีวิตให้มีความสุขตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

2. พื้นที่วิจัย ได้แก่ ชุมชนบ้านแพรงซ้าย หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านนา อำเภอกะเปอร์ จังหวัดระนอง เป็น

หมู่บ้านที่เป็นชายแดนรอยต่อระหว่าง 3 อำเภอ 3 จังหวัด ได้แก่ อำเภอกะเปอร์ จังหวัดระนอง อำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร และอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี สภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบเนินเขาที่ล้อมรอบด้วยภูเขา พื้นที่ของหมู่บ้านสองด้าน คือ ทิศตะวันออกและทิศเหนือติดกับภูเขาและผืนป่าที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ในเขตอุทยานแห่งชาติแก่งกรุง โดยที่ด้านทิศตะวันออกติดกับเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าและภูเขาสูงที่เป็นสันปันน้ำแบ่งเขตแดนระหว่างอำเภอกะเปอร์ กับอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี และเป็นแหล่งกำเนิดของลำน้ำสำคัญที่ไหลผ่านหมู่บ้าน 2 สาย คือ ลำคลองแพรกซ้ายและลำคลองแพรกขวา ส่วนด้านทิศเหนือติดกับป่าสงวนแห่งชาติและภูเขาสูงที่เป็นสันปันน้ำแบ่งเขตแดนระหว่างอำเภอกะเปอร์กับอำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร

3. ผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants) เป็นการศึกษาเชิงชีวประวัติ โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง ได้แก่ นายพชรธรรม รักพุทธ (นามสมมติ) ที่สามารถจัดการชีวิตของตนเองและครอบครัวได้อย่างสมดุล บนหลักธรรมของพระพุทธศาสนาและใช้การจัดการเวลาจนพบกับความสุขในชีวิต ซึ่งการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นชาวสวนและพ่อค้าในครั้งนั้น มีเป้าหมายให้เห็นว่าบุคคลธรรมดาทั่วไปก็สามารถเปลี่ยนแปลงชีวิตของตนเองให้ดีขึ้นได้โดยง่าย ไม่จำเป็นต้องมีความพิเศษแต่ประการใด ขอเพียงให้มีความมุ่งมั่นตั้งใจและมีการจัดการเวลาอย่างถูกต้องสมควรก็เพียงพอแล้ว

4. เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล สืบเนื่องจากเป็นการศึกษาวิถีการดำเนินชีวิตของปัจเจกบุคคล จึงดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายครั้ง แต่ละครั้งจะพูดคุยในประเด็นใกล้เคียงกันเพื่อเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของข้อมูล โดยให้ความสำคัญกับความพอเพียงหรือความอิ่มตัวของข้อมูล (saturated data) มากที่สุดเพื่อให้ได้ข้อมูลที่แท้จริงมากที่สุด โดยอาศัยเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายอย่าง ได้แก่ 1) การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (informal interview) เป็นการสนทนาพูดคุยและใช้คำถามแบบไม่เป็นทางการ ไม่มีโครงสร้าง ไม่มีพิธีรีตอง ไม่เคร่งครัดต่อข้อคำถาม แต่ก็ได้ทำให้เนื้อความในการศึกษาขาดหายไปแต่อย่างใด ซึ่งผู้วิจัยจะใช้กระบวนการนี้ซ้ำกันหลายครั้งแตกต่างกันไป เพื่อประเมินคำตอบของข้อคำถามว่ายังคงเหมือนเดิมหรือไม่ 2) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่มีการเตรียมคำถามไว้ล่วงหน้า โดยมีการประสานกับผู้ให้ข้อมูลหลัก นัดหมายวัน เวลา ในการสัมภาษณ์ที่แน่นอน และสัมภาษณ์ตามวันเวลาที่กำหนด เพื่อให้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและแสดงทัศนคติอย่างเป็นทางการ เปิดเผย และจริงใจ 3) ข้อมูลเชิงเอกสาร (document data) เพื่อให้ข้อมูลมีความพอเพียงและอิ่มตัวมากที่สุด ผู้วิจัยได้ออกแบบข้อคำถามเชิงเอกสารเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลหลักได้มีโอกาสตอบเอกสาร ที่อาจจะมียางประเด็นนอกเหนือจากการพูดคุย โดยใช้เวลาวางส่วนตัวเท่าที่มีอยู่ อาทิ เนื้อหารายละเอียดเกี่ยวกับประวัติของตนเองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การผ่านประสบการณ์ชีวิตในแต่ละขั้นตอนของชีวิต จุดผกผันของชีวิต การแก้ปัญหาชีวิตก่อนที่จะมาเข้าสู่การจัดการชีวิตให้มีความสุข การจัดการชีวิตของตนเองให้มีความสุขตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ตลอดจนประสบการณ์ในเรื่องอื่น ๆ ที่อยากจะเขียน ทั้งนี้เพื่อนำข้อมูลที่ได้อาจสังเคราะห์ร่วมกับข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากการสัมภาษณ์ทั้งไม่เป็นทางการและเป็นทางการแบบเจาะลึก 4) การสังเกต (observation) ผู้วิจัยใช้การสังเกตและบันทึกแบบสังเกตเพิ่มเติม เพื่อนำมาพิจารณาความสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลหลัก และ 5) วัสดุอุปกรณ์อื่น ๆ ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ เทปบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป สมุดบันทึก และอุปกรณ์จำเป็นอื่น ๆ โดยจะขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลหลักก่อนทุกครั้งที่จะทำการบันทึกเสียงการสัมภาษณ์หรือถ่ายรูป ทั้งนี้เพื่อนำมาประกอบเนื้อหาให้เกิดความสมบูรณ์และถูกต้องกับข้อเท็จจริงมากที่สุด

5. การตรวจสอบข้อมูล มีกระบวนการและขั้นตอนในการตรวจสอบข้อมูล ดังนี้ 1) ตรวจสอบความตรงของข้อมูล (validity) ด้วยการนำเทปบันทึกเสียงจากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาถอดข้อความคำสัมภาษณ์ รวมถึง

ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร การสังเกต การจัดสนทนากลุ่ม และการบันทึกภาคสนาม ความแตกต่าง และความตรงของข้อมูลในแต่ละชุดการสัมภาษณ์ และ 2) ตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีการแบบสามเส้า 2 ด้าน คือ ด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (methodological triangulation) ผู้วิจัยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลหลายวิธีในการเก็บรวบรวมข้อมูลเดียวกัน ได้แก่ การพูดคุยแบบไม่เป็นทางการ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การเก็บข้อมูลเชิงเอกสาร และการสังเกตและด้านแหล่งข้อมูลที่ต่างกัน (data triangulation) ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกข้อมูลชุดเดียวกันจากผู้เกี่ยวข้องที่แตกต่างกัน อาทิ ตัวผู้ให้ข้อมูลหลัก สมาชิกในครอบครัว ญาติพี่น้อง และเพื่อนบ้าน

6. การวิเคราะห์ข้อมูล เน้นการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) เป็นหลัก ซึ่งโดยธรรมชาติของการวิจัยเชิงคุณภาพผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลอยู่ในทุกขั้นตอนของการดำเนินการ เพื่อตรวจสอบความอึดอัดและความถูกต้องของข้อมูลอยู่ตลอดเวลา โดยจะนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ทั้งแบบไม่เป็นทางการและแบบเจาะลึก ทั้งที่จัดบันทึกโดยผู้วิจัยและจากการถอดเทปบันทึกเสียง รวมทั้งข้อมูลเชิงเอกสาร มาทำการประมวลผลสรุป ตีความ จำแนกหมวดหมู่ เพื่อจัดระเบียบข้อมูลให้อยู่ในกลุ่มเดียวกัน และสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย แล้วนำเสนอในลักษณะพรรณนาความเพื่ออธิบายและขยายความให้เห็นกระบวนการจัดการชีวิตของตนเองและครอบครัวให้มีความสุข ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและแนวทางในอนาคต

ผลการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้นิยามแนวทางการจัดการชีวิตให้มีความสุขบนพื้นฐานการจัดการเวลาเอาไว้ดังนี้คือ “การจัดการชีวิต” หมายถึง กระบวนการในการจัดระเบียบชีวิต ทั้งในเรื่องของเวลา คน เงิน และทรัพยากร ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสมดุลของชีวิต ไม่ว่าจะชีวิตจะปรับเปลี่ยนไปตามความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมอย่างไรก็ตาม ส่วน “ความสุข” หมายถึง ความรู้สึกพึงพอใจในสิ่งที่ตนเป็นอยู่ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ทั้งต่อตนเอง บุคคลอื่น สังคม และสิ่งแวดล้อม ดังนั้น “การจัดการชีวิตให้มีความสุข” หมายถึง กระบวนการในการจัดการชีวิตให้มีความสุขทั้งในเรื่องของเวลา คน เงิน และทรัพยากร เพื่อให้เกิดความสมดุลของชีวิต สามารถจัดระเบียบชีวิตให้มีความรู้สึกพึงพอใจในสิ่งที่ตนเป็นอยู่ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ทั้งต่อตนเอง บุคคลอื่น สังคม และสิ่งแวดล้อม สำหรับ “การจัดการเวลา” หมายถึง การจัดการตารางเวลาเร่งด่วนหรือไม่เร่งด่วนที่สัมพันธ์กับกิจกรรมสำคัญหรือไม่สำคัญในการดำเนินชีวิต แบ่งเป็น 4 ประเภท ได้แก่ กิจกรรมที่สำคัญและเร่งด่วน กิจกรรมที่สำคัญแต่ไม่เร่งด่วน กิจกรรมที่ไม่สำคัญแต่เร่งด่วน และกิจกรรมที่ไม่สำคัญและไม่เร่งด่วน โดยมีผลการศึกษาดังต่อไปนี้

ในส่วนของแนวทางการจัดการเวลา พบว่า นายพชรธรรม รักพุทธ ยึดแนวทางการจัดการเวลาตามแนวคิดที่ได้รับมาจากการเรียนรู้ในหลักสูตรของมหาวิทยาลัยชีวิต กล่าวคือ จัดตารางเวลาสำหรับการจัดการชีวิตให้มีความสุขของตนเองและครอบครัวเสียใหม่ โดยระยะแรกให้เวลา “เร่งด่วน : ไม่เร่งด่วน” กับกิจกรรม “สำคัญ : ไม่สำคัญ” สอดคล้องตามที่ สุรเชษฐ เวชชพิทักษ์ (2554) แนะนำไว้ คือ 20 : 55 : 15 : 10 กล่าวคือ กิจกรรมที่สำคัญและเร่งด่วน ร้อยละ 20 กิจกรรมที่สำคัญแต่ไม่เร่งด่วน ร้อยละ 55 กิจกรรมที่ไม่สำคัญแต่เร่งด่วน ร้อยละ 15 และกิจกรรมที่ไม่สำคัญและไม่เร่งด่วน ร้อยละ 10 หลังจากนั้นเมื่อตนเองเริ่มคุ้นชินกับกฎกติกาที่ตนเองตั้งขึ้นเพื่อใช้ควบคุมตัวเองแล้ว จึงได้พยายามเพิ่มสัดส่วนกิจกรรมในการจัดการชีวิตให้อยู่ในประเภทที่สอง “สำคัญแต่ไม่เร่งด่วน” เพิ่มมากขึ้นเป็นร้อยละ 60 และวางเป้าหมายไว้ที่ร้อยละ 75 โดยพยายามลดกิจกรรมประเภทที่สี่ “ไม่สำคัญและไม่เร่งด่วน” หรือกิจกรรมไร้สาระทั้งหลายลงให้ได้มากที่สุด รองลงมาลดกิจกรรมประเภทที่สาม “ไม่สำคัญแต่เร่งด่วน” หรือกิจกรรมที่ทำให้เสียเวลา และประเภทที่หนึ่ง “สำคัญและเร่งด่วน” หรือกิจกรรมที่ถ้าไม่มีก็จะดีลงตามลำดับ

โดยวางเป้าหมายให้กิจกรรมทั้งสามประเภทลดลงร้อยละ 5 ดังนั้น เป้าหมายที่วางไว้เพื่อจัดการเวลาให้สามารถจัดการชีวิตได้อย่างมีความสุขต่อตนเองและครอบครัว จึงเป็น 15 : 75 : 10 : 5 กล่าวคือ กิจกรรมที่สำคัญและเร่งด่วน เหลือร้อยละ 15 กิจกรรมที่สำคัญแต่ไม่เร่งด่วน เพิ่มเป็นร้อยละ 75 กิจกรรมที่ไม่สำคัญแต่เร่งด่วน เหลือร้อยละ 10 และกิจกรรมที่ไม่สำคัญและไม่เร่งด่วน เหลือร้อยละ 5 (ดูภาพที่ 1) ซึ่งจากความพยายามของนายพชรธรรมที่ตั้งกฎกติกาให้กับตนเองและปฏิบัติตามกฎกติกาที่ตนเองตั้งขึ้น ทำให้นายพชรธรรมสามารถที่จะจัดการเวลาได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ ส่งผลให้มีเวลาเป็นของตนเองมากขึ้น มีเวลาพูดคุยและอยู่กับครอบครัวมากขึ้น อันเป็นพื้นฐานสำคัญในการจัดการชีวิตให้มีความสุขของนายพชรธรรม

	เร่งด่วน	ไม่เร่งด่วน		เร่งด่วน	ไม่เร่งด่วน
สำคัญ	1. สำคัญและ เร่งด่วน 20%	2. สำคัญแต่ ไม่เร่งด่วน 55%	»»»	1. สำคัญและ เร่งด่วน 15%	2. สำคัญแต่ ไม่เร่งด่วน 75%
	3. ไม่สำคัญแต่ เร่งด่วน 15%	4. ไม่สำคัญและ ไม่เร่งด่วน 10%		3. ไม่สำคัญแต่ เร่งด่วน 10%	4. ไม่สำคัญและ ไม่เร่งด่วน 5%
ไม่สำคัญ					

ภาพที่ 1 การจัดการเวลาโดยวางเป้าหมายเพิ่มสัดส่วนประเภทที่ 2 เป็นร้อยละ 75

สำหรับแนวทางการจัดการชีวิตให้มีความสุข พบว่า การจัดการชีวิตในอดีตของนายพชรธรรมในระยะแรกหลังจากแต่งงานในปี 2531 ค่อนข้างที่จะดำเนินการไปด้วยความยากลำบาก เนื่องจากกำลังอยู่ในสภาวะก่อร่างสร้างครอบครัว ประกอบกับมีมรสุมชีวิตประเดประดังถาโถมเข้ามาในชีวิตหลายอย่าง อาทิ ถูกเจ้าหน้าที่ป่าไม้ขับออกนอกพื้นที่ป่าต้องมาอาศัยที่ดินเพื่อนบ้านปลูกที่ผักอาศัย ซึ่งบ้านพักอาศัยยังไม่สำเร็จสมบูรณ์เพื่อนบ้านก็บอกขายที่ดินอีก จำเป็นต้องดิ้นรนไปหยิบยืมเงินของอาม่าซื้อที่ดินไว้ ผ่านไปอีกระยะมารดาก็มาเสียชีวิตอีกในขณะที่ตนเองกำลังขาดเงินทอง เป็นต้น การจัดการชีวิตในช่วงนี้พชรธรรมต้องพยายามใช้ความอดทนอย่างสูงเพื่อประกอบสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตให้ผ่านพ้นไปแม้จะเป็นไปด้วยความยากลำบากก็ตาม ภายหลายนายพชรธรรมปรับเปลี่ยนวิธีคิดโดยตั้งปณิธานกับตนเองว่า “จะทำวันนี้ให้ดีที่สุด” แล้วก็ปฏิบัติตามที่ตั้งใจไว้ คือ ไม่ดื่มสุรา ไม่สูบบุหรี่ ไม่เล่นการพนัน ไม่ซื้อหวย ไม่เที่ยวเตร่ ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดใดๆ การปฏิบัติตามปณิธานที่ให้ไว้กับตนเองส่งผลให้ชีวิตครอบครัวดีขึ้นตามลำดับและมีทิศทางที่ดีมากขึ้นเมื่อองค์การบริหารส่วนจังหวัดระนองได้เข้ามาสำรวจเส้นทางทำถนนลูกรังเพื่อตัดเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวร้อนน้ำเย็นนายพชรธรรมอาสาเป็นผู้นำสำรวจเส้นทางตัดถนนด้วยตนเอง ทำให้สามารถแบ่งเขตพื้นที่ระหว่างที่ดินทำกินของตนเองกับเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติออกจากกัน เป็นคนละฝั่งถนน นอกจากนี้ การก่อสร้างสะพานข้ามลำคลองแพรกซ้ายที่อยู่ใกล้บ้านของตนเองมีคนงานมาพักหลักค้ำแรมเพื่อก่อสร้างสะพานแรมเดือน จึงเกิดแนวคิดนำของใช้อุปโภคบริโภคจากร้านค้าของชำของอาม่าจำหน่ายและกลายเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีเพราะชาวบ้านที่เดินทางเข้าไปหาของป่าได้แวะมาซื้อของกินของใช้เพิ่มมากขึ้นจนกลายเป็นร้านค้าขายของชำขนาดเล็กและขยายเพิ่มมากขึ้นตามความต้องการซื้อของชาวบ้าน แม้ว่าภายหลังคนงานทำสะพานจนแล้วเสร็จและย้ายออกไปแล้ว แต่ร้านค้าขายของชำของพชรธรรมก็ยังดำเนินการอยู่มาจนถึงปัจจุบัน จาก การปรับเปลี่ยนวิธีคิดทำให้นายพชรธรรมสามารถเก็บสะสมเงินและชำระหนี้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์

การเกษตร (ธ.ก.ส.) ได้หมดสิ้นในปี 2546 ทำให้ตนเองรู้สึกว่ามีจิตอิสระมากขึ้น ไม่ต้องเครียดกับภาระหนี้สินอีกต่อไป สามารถปล่อยวางได้มากขึ้น ไม่ต้องเครียดกับมรสุมชีวิตอีก เนื่องจากนำหลักคิดการจัดการเวลามาประยุกต์ใช้จัดการชีวิต วางกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันให้เป็นกิจกรรมที่ “สำคัญแต่ไม่เร่งด่วน” ให้ได้มากที่สุด และยังคงใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่กับการปลูกพืชผักผลไม้และเป็นเจ้าของร้านขายของชำ เป็นการใช้ชีวิตที่ปราศจากเงื่อนไขของความเครียดทั้งปวง ไม่มีหนี้สิน ได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านก็จึงลาออกในระยะเวลาอันสั้นทำให้ไม่ต้องรับผิดชอบกับตำแหน่งใด ๆ ในชุมชนอีก มีความสุขกับการจัดการชีวิตบนพื้นฐานจิตอิสระของตนเองอย่างเต็มที่ สนุกกับการอ่านและตีความในสิ่งที่ได้อ่าน ในสิ่งที่ได้เห็น ทำให้เข้าใจหลักธรรมของพระพุทธองค์ เข้าใจกฎ “อิทัปปัจจยตา เมื่อสิ่งนี้ ๆ เป็นปัจจัย สิ่งนี้ ๆ จึงเกิดขึ้น” มากยิ่งขึ้น มีความแตกฉานเกี่ยวกับการวิเคราะห์จิตของตนมากยิ่งขึ้น และยังวิเคราะห์จิตบนพื้นฐานจิตที่เป็นอิสระ ก็ยิ่งทำให้เกิดความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธองค์มากขึ้น สัมผัสถึงการไหลเวียนของธรรมชาติ จนกล้าที่จะเป็นนักวิจารณ์หลักคิด วิจารณ์สังคม วิจารณ์รัฐบาล วิจารณ์ระบบการศึกษา และวิจารณ์โลกมากยิ่งขึ้น โดยสรุป กระบวนการจัดการชีวิตให้มีความสุขของพหุธรรมในมิติต่าง ๆ ทั้งในเรื่องของเวลา คน เงิน และทรัพยากร มีดังนี้ คือ

1) การจัดการเวลา นำหลักคิดจากการเรียนมหาวิทยาลัยชีวิตมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงเรื่องเวลา กล่าวคือ แบ่งการจัดการเรื่องเวลาในชีวิตออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่เป็นเรื่องสำคัญและเร่งด่วนให้เวลาร้อยละ 15 อาทิ เรื่องฉุกเฉินต่าง ๆ ทั้งของตนเองและญาติพี่น้อง ส่วนที่เป็นเรื่องสำคัญแต่ไม่เร่งด่วนให้เวลาร้อยละ 75 อาทิ กิจกรรมในครอบครัว การเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ส่วนที่เป็นเรื่องไม่สำคัญแต่เร่งด่วนให้เวลาร้อยละ 10 อาทิ เรื่องที่ไม่อยากทำและปฏิเสธไม่ได้ เช่น เพื่อนมาชวนไปร่วมงานสังสรรค์ และส่วนที่เป็นเรื่องไม่สำคัญและไม่เร่งด่วนให้เวลาร้อยละ 5 อาทิ ดูทีวีในรายการที่ไม่ได้ตั้งใจนอนดึก เป็นต้น โดยพยายามจัดการเรื่องต่าง ๆ ในชีวิตเพื่อให้อยู่ในกลุ่มสำคัญแต่ไม่เร่งด่วนมากที่สุด เพื่อให้ชีวิตมีความสุขกับเรื่องที่ต้องการทำมากที่สุด แต่ก็จะปล่อยเวลาให้เป็นอิสระ ไม่ถึงกับลืตกตายตัวว่าในหนึ่งวันจะต้องทำอะไร เวลาไหน ดังนั้นอะไรเกิดขึ้นก็หาทางแก้ไขไปตามสถานการณ์ สามารถเลือกเวลาทำงานได้มากขึ้น ไม่ได้ทำงานเพราะความจำเป็นเช่นในอดีต โดยเพิ่มเวลาให้กับตนเองและครอบครัวมากขึ้น

2) การจัดการคน ใช้วิธีทำทุกสิ่งด้วยตนเองก่อน ถ้าทำไม่ได้จริง ๆ จึงจะเอ่ยปากชักชวนเพื่อนบ้านมาช่วย และให้ความสำคัญกับสุขภาพของตนเองมากขึ้น แม้ว่าจะมีงานทำตลอดทั้งวัน แต่หากมีเวลาว่างก็จะไปวิ่งออกกำลังกายเพิ่มเติม ยอมรับว่าในอดีตตนเองใช้ร่างกายไปมาก ทำงานแบบที่เรียกได้ว่า “อาบเหงื่อต่างน้ำ” จนทำให้อวัยวะทรุดโทรมไปพอสมควร โดยเฉพาะครั้งหนึ่งไปยกของหนักรู้สึกเสียแปลบที่สันหลัง หลังจากไปหาหมอทำการเอ็กซเรย์ดู หมอบอกว่าหมอนรองกระดูกทับเส้นประสาทต้องทำการผ่าตัด เมื่อถามว่าผ่าตัดแล้วจะหายไหม หมอก็ให้คำตอบที่ชัดเจนไม่ได้ จึงตัดสินใจไม่ยอมผ่าตัด กลับมาทำการค้นคว้าหาความรู้ทางอินเทอร์เน็ต ทำให้ได้ความรู้เกี่ยวกับที่มาและกระบวนการของหมอนรองกระดูกทับเส้นประสาท จึงไปหาซื้อเครื่องออกกำลังกายชนิดที่สามารถยืดตัวได้มาออกกำลังกายโดยการยืดตัว ทำให้สามารถผ่อนคลายความเจ็บปวดได้มาก และได้ใช้วิธีดังกล่าวมาจนถึงปัจจุบัน ยิ่งเมื่อนำกฎอิทัปปัจจยตามาพิจารณาร่วมด้วย ก็พบว่าแท้จริงแล้วจิตของเราเป็นตัวสั่งการว่าเจ็บ ถ้าเราไม่ไปยึดติดกับความเจ็บ มันก็จะลืมเจ็บไปในบางครั้ง และเมื่อฝึกจิตเช่นนี้บ่อย ๆ มันก็รู้สึกเคยชินไปเอง ส่วนการจัดการในครอบครัวก็จะช่วยทำทุกอย่างในขณะที่มีเวลาว่าง ทั้งหุงข้าว ซักผ้า ซ่อมแซมบ้าน ปลูกพืชผักสวนครัว ฯลฯ ไม่ต้องรอว่าสิ่งนั้นสิ่งนี้เป็นหน้าที่ของภรรยาหรือของใคร จะไม่ปล่อยเวลาให้ว่างเว้นในการทำงาน จะพยายามใช้เวลาทุกนาทีให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัวมากที่สุด จะหาโอกาสพูดคุยกับภรรยาและคนในครอบครัวในเรื่องความตายบ่อยขึ้นเพื่อให้ซึมซับกับคำว่า “ตาย” ให้เป็นเรื่องปกติและรู้สึกชินไปเอง ส่วนความรู้ในเรื่องอื่น ๆ จะใช้วิธีกระทำให้เห็นหรือพูดแฉ่งไปในเรื่องต่าง ๆ จะไม่ใช้วิธีสอนโดยตรง สำหรับสังคม เพื่อนบ้านและชุมชน ใน

อดีตจะให้ความสำคัญมากแต่ปัจจุบันเรียนรู้ที่จะปล่อยวางมากขึ้น ปล่อยให้ชุมชนและสังคมได้เรียนรู้ตนเอง การช่วยเหลือจึงเลือกที่จะให้ความช่วยเหลือเป็นบางครั้ง เนื่องจากที่ผ่านมาความรู้สึกว่าให้ความช่วยเหลืออย่างจริงจังแต่ก็ไม่มีอะไรดีขึ้น ถ้าปล่อยวางลงแม้จะเห็นใจก็ต้องทำใจบ้าง มันก็จะดีขึ้นเอง เป็นไปตามกฎอิทัปปัจจยตานั้นเอง

3) การจัดการเงิน แม้ในปัจจุบันจะไม่เดือดร้อนเรื่องเงินเช่นในอดีตแล้ว แต่ก็ยังต้องระมัดระวังเรื่องการใช้จ่ายเช่นเดิม เน้นการประหยัดเป็นหลัก ไม่ใช่จ่ายสุรุ่ยสุร่าย วางแผนจัดการเงินตามแนวคิดของตนเองโดยแบ่งเงินรายได้ออกเป็น 5 ส่วน ได้แก่ *ส่วนแรก* เงินสำรองสำหรับร้านค้า จะเตรียมเงินทอนเอาไว้บนโต๊ะให้เพียงพอต่อการใช้ในการทอนเงิน และเตรียมไว้ในลิ้นชักชั้นล่างอีกชั้นหนึ่ง *ส่วนที่สอง* เงินหมุนเวียนร้านค้า เป็นเงินที่กันสำรองเอาไว้สำหรับใช้ซื้อสินค้าหมุนเวียนเข้ามาไว้ในร้านค้า *ส่วนที่สาม* เงินออมฉุกเฉิน เป็นเงินออมใส่กระปุกออมสินไว้ที่บ้าน เก็บไว้สำรองเมื่อมีเหตุฉุกเฉินต่าง ๆ เกิดขึ้นทั้งภายในครอบครัวหรือเครือญาติ *ส่วนที่สี่* เงินออมสำหรับจัดการสวน เป็นเงินออมที่เป็นรายได้จากสวนโดยเฉพาะ จะออมแยกไว้ต่างหากเพื่อเก็บไว้สำรองใช้จ่ายหมุนเวียนในสวน และ *ส่วนที่ห้า* เงินออมระยะยาว เป็นเงินออมที่ฝากไว้กับธนาคารในตัวเมือง ส่วนการใช้จ่ายประจำวันไม่ได้มีการกำหนดตายตัว ขึ้นอยู่กับความจำเป็นหรือฉุกเฉินในแต่ละวัน

4) การจัดการทรัพยากร ในระยะแรกทำการสะสมสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นต่ออาชีพและครัวเรือน อาทิ มีดพริ้ว จอบ เสียม เครื่องพ่นหญ้า อุปกรณ์กรีดยาง ทำยางแผ่น ฯลฯ และภายหลังได้ตัดสินใจซื้อรถยนต์เพื่อใช้เป็นพาหนะในการบรรทุกสิ่งของและสินค้าเข้าร้านค้า ปัจจุบันเนื่องจากสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นต่าง ๆ มีครบหมดแล้ว จึงไม่จำเป็นต้องสรรหาเพิ่มเติม แต่อาจจะมีการซ่อมแซมบางสิ่งบางอย่างที่ชำรุดให้ดีขึ้น หรือซื้อทดแทนใหม่หากไม่สามารถใช้งานได้แล้ว สำหรับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รู้สึกว่าในอดีตตนเองได้เบียดเบียนธรรมชาติไปมากแล้ว อาทิ ลงแรงกับเพื่อนบ้านเพื่อบุกเบิกกลางป่านำมาเป็นที่ดินทำกิน ปลูกข้าวไร่ ปลูกกาแฟ ปลูกยางพารา ปลูกปาล์มน้ำมัน เพื่อสนับสนุนอาชีพเกษตรกรของตนเองปัจจุบันจึงตั้งใจแน่วแน่ ที่จะไม่ไปเบียดเบียนทรัพยากรธรรมชาติทั้งดิน น้ำ และป่าไม้อีก ปล่อยให้มันเติบโตเป็นป่าอยู่แบบธรรมชาติของมัน มีความรู้สึกเพียงพอและรู้สึกหวงแหนป่าไม้แทน เมื่อเห็นผู้อื่นบุกรุกป่าก็จะสะท้อนมาอย่างตนเอง รู้สึกเสียดายและรู้สึกว่าทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลายไปมากเพียงพอแล้ว ส่วนที่เหลืออยู่เราควรช่วยกันอนุรักษ์ไว้ให้อยู่คู่แผ่นดินตลอดไป

อภิปรายผล

ผลการศึกษา ชี้ให้เห็นว่าการจัดการชีวิตของนายพบบรรณในอดีตก่อนที่จะพบกับความสุขนั้น จะมีการต่อสู้ชีวิตในระยะแรกไม่แตกต่างกับบุคคลทั่วไป เพียงแต่ในระยะต่อมาเมื่อรู้จักวิถีคตินอกกรอบ มีการปรับเปลี่ยนวิถีคิด มุ่งมั่นตั้งใจ และมีความอดทนพอต่อปณิธานที่ตัวเองตั้งไว้คือ “จะทำวันนี้ให้ดีที่สุด” โดยการเพิ่มความขยันในการทำงาน ไม่ดื่มเหล้า ไม่สูบบุหรี่ ไม่เล่นการพนัน ไม่เที่ยวเตร่ และไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดใด ๆ สามารถทำให้นาพาชีวิตและครอบครัวข้ามพ้นจากอุปสรรคและปลดปล่อยหนี้สินได้อย่างรวดเร็ว เมื่อไม่มีหนี้สินความรู้สึกว่าตนเองมีจิตอิสระจึงบังเกิดขึ้น ไม่กระวนกระวายใจเช่นแต่ก่อน ได้ทบทวนชีวิตตามหลักการ “อิทัปปัจจยตา เมื่อสิ่งนี้ ๆ เป็นปัจจัย สิ่งนี้ ๆ จึงเกิดขึ้น” สามารถประยุกต์การจัดการชีวิตให้มีความสุขมากขึ้นทั้งในด้านการจัดการเวลา การจัดการคน การจัดการเงิน และการจัดการทรัพยากร สร้างสมดุลให้กับชีวิตของตนเองและครอบครัวอันนำมาซึ่งความสุขที่ยั่งยืน สอดคล้องกับการศึกษาของ ขนิญรัตน์ อินทูลักษณ์ และอารีวรรณ อ่วมธานี (2557) ที่ทำการศึกษการสร้างสมดุลชีวิตกับงานของพยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่ง กล่าวว่า สมดุลชีวิตกับงาน

หมายถึง การบริหารจัดการเวลาในการดำเนินชีวิตส่วนบุคคล และการทำงานให้เหมาะสมโดยการใช้ชีวิตอย่างมีความสุขบนความพอดีและอยู่อย่างพอเพียง ซึ่งการสร้างสมดุลชีวิตกับงาน ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ การมีความสุขในชีวิตส่วนตัว ได้แก่ การใช้ชีวิตให้มีความสุขด้วยตนเอง และการเอาใจใส่ซึ่งกันและกันของสมาชิกในครอบครัว และการมีความสุขในงาน ได้แก่ ความสุขในงานที่เกิดจากตนเอง การจัดการความเครียดที่เกิดจากงาน การมีผู้ร่วมงานสนับสนุน และการได้รับสวัสดิการที่เพียงพอจากองค์กร ดังนั้นการปฏิบัติตามหลักคิดของตนอย่างเข้มแข็ง ยึดมั่นในปณิธานตนเอง เมื่อถึงจุดที่จิตเป็นอิสระแล้วจะเข้าใจกฎ “อิทัปปัจจยตา” ก็จะพบความสุขที่แท้จริง

นอกจากนี้ผลการศึกษายังชี้ให้เห็นว่า แนวทางการจัดการชีวิตให้มีความสุขอย่างยั่งยืนในอนาคตจากการเข้าใจกฎ “อิทัปปัจจยตา” ยังส่งผลต่อการจัดการในด้านต่าง ๆ ทั้งการจัดการเวลา การจัดการคน การจัดการเงิน และการจัดการทรัพยากร โดยอาศัยปัญญาในการจัดการ ความมีจิตอิสระและการคิดนอกกรอบ จะส่งผลให้ตนเองมีการปล่อยวางในสิ่งต่าง ๆ มากขึ้น ลดการติดยึด มุ่งสู่นิพพานมากขึ้น ดังนั้นจัดการชีวิตให้มีความสุขอย่างยั่งยืนในอนาคตจึงเป็นความสุขของชีวิตในด้านของจิตวิญญาณเป็นหลักนั่นเอง สอดคล้องกับ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2541) ที่กล่าวถึง การพัฒนาความสุข ว่าเป็นการพัฒนาธรรมะ โลก และสังคม ความหมายของความสุขมีหลายระดับ ทั้งระดับโลกียะและโลกุตระ โดยแยกย่อยได้ถึง 10 ชั้น แต่อาจสรุปย่อได้ 3 ชั้น คือ กามสุข ฌานสุข และนิพพานสุข โดยความสุขระดับล่าง ๆ ยังมีทุกข์ปะปนอยู่อีกมาก (ในกามสุขเองยังมีขั้นหยาบ ขั้นดี และขั้นดีเลิศ) แต่ความสุขระดับบน จะประณีตขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งคนที่รู้จักความสุขอันประณีตแล้วจะไม่วกกลับมาหาความสุขแบบหยาบอีก แต่จะมุ่งสู่ความสุขที่ประณีตยิ่ง ๆ ขึ้นไปตามลำดับ อย่างไรก็ตามสำหรับบุคคลทั่วไปเพื่อให้เข้าใจง่าย อาจแบ่งระดับความสุขออกเป็น 3 ระดับหลัก ๆ ได้แก่ ระดับแรก ความสุขที่ต้องหา เป็นความสุขจากการสนองความอยากที่มาจากตัณหา ความอยากได้ อยากมี ทำเพื่อตัวตนของตนเอง เป็นกามสุข การทำงานจะเป็นการทำเพื่อหวังผลภายใต้ระบบเงื่อนไขของโลก ระดับที่สอง ความสุขที่สร้างขึ้นเองได้ เป็นความสุขที่ตอบสนองต่อฉันทะ ความชอบหรือความอยากรู้อยากทำในสิ่งที่ดีงามเพื่อสิ่งนั่นเอง โดยทำเหตุเพื่อสิ่งนั้น ๆ และระดับที่สาม ความสุขอันมีอยู่ทุกเวลา เป็นความสุขอิสระ ไม่ต้องตอบสนองต่อความอยาก ไม่ต้องขึ้นกับฉันทะ แต่มีฉันทะอยู่เต็มเปี่ยมอยู่แล้ว (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2533) จะเห็นได้ว่าแนวทางการจัดการชีวิตให้มีความสุขอย่างยั่งยืนในอนาคต เป็นความสุขในระดับที่สาม คือความสุขที่อยู่ทุกเวลา เป็นความสุขอิสระ “จิตอิสระ” นั่นเอง

สรุป (Conclusion)

การจัดการชีวิตให้มีความสุขบนพื้นฐานการจัดการเวลาในครั้งนี้ เป็นความสุขที่เกิดจากการตั้งใจจริงที่จะปฏิบัตินำพาตนเองและครอบครัวให้พ้นจากอุปสรรคในการดำเนินชีวิต โดยมีการตั้งปณิธาน “จะทำวันนี้ให้ดีที่สุด” แล้วพยายามปฏิบัติตามกฎกติกาที่ตนเองตั้งขึ้น จนสามารถปลดหนี้สินที่มีอยู่ได้จนหมดสิ้น เมื่อไม่มีหนี้สิน จิตอิสระก็บังเกิดขึ้น ก่อให้เกิด “การไม่มีหนี้ เป็นลาภอันประเสริฐ” สามารถมองเห็นหลักธรรมอิทัปปัจจยตา นำไปสู่การจัดการชีวิตได้อย่างสมดุล ทั้งในด้านการจัดการเวลา การจัดการคน การจัดการเงิน และการจัดการทรัพยากร ก่อให้เกิดความสุขต่อตนเองและครอบครัว

ข้อเสนอแนะ

มีข้อเสนอแนะดังนี้

1. หลักคิด “จะทำวันนี้ให้ดีที่สุด” เป็นหลักคิดที่ดีที่แฝงอยู่กับการปฏิบัติเพื่อให้เกิดความเป็นรูปธรรม ที่มีเป้าหมายชัดเจน ดังนั้นจึงต้องใช้ความอดทนสูง เป็นหลักคิดที่นำไปขยายความต่อเพื่อให้เกิดประโยชน์ในวงกว้างต่อไป โดยควรขยายความให้เห็นในขั้นตอนปฏิบัติในแต่ละขั้นตอน เช่น ปฏิบัติตนอย่างไร ในเรื่องอะไรบ้าง อะไรคือแรงกระตุ้นให้ดำเนินการเมื่อเกิดปัญหาในแต่ละขั้นตอนควรดำเนินการแก้ปัญหาอย่างไรเพื่อให้ไม่ละทิ้งในหลักการ เป็นต้น

2. หลักธรรม “อิทัปปัจจยตา เมื่อสิ่งนี้ ๆ เป็นปัจจัย สิ่งนี้ ๆ จึงเกิดขึ้น” เป็นหลักธรรมที่สอนให้คนค้นหาต้นเหตุของปัญหา เพื่อให้เกิดการยอมรับและทำจิตใจให้ยอมรับกับผลที่เกิดขึ้น เพราะทุกอย่างมีเหตุและผลของมันเอง ซึ่งหากมองในเชิงความสุข การยอมรับผลที่เกิดขึ้นย่อมทำให้ไม่เป็นทุกข์ ในขณะที่ผู้คนส่วนใหญ่มักไม่ยอมรับผลที่เกิดขึ้น จึงยังคงวิ่งตามกองทุกข์เมื่อเป็นเช่นนี้ควรเผยแพร่หรือนำไปสู่นักเรียนส่วนใหญ่ให้เข้าใจเกิดดวงตาเห็นธรรมมากขึ้น

3. องค์ความรู้ในการจัดการชีวิตให้มีความสุขในการศึกษาครั้งนี้ มีการสรุปจำแนก ให้เห็นกระบวนการจัดการชีวิตในแต่ละช่วงเวลาในเรื่องการจัดการเวลา การจัดการคน การจัดการเงิน และการจัดการทรัพยากร ควรนำองค์ความรู้แต่ละเรื่องมาขยายความ โดยบ่งบอกลำดับขั้นตอนรายละเอียดอย่างชัดเจน แล้วจัดทำเป็นหนังสือพ็อกเก็ตบุ๊กเล่มเล็ก ๆ เพื่อเป็นวิทยาทานจะเกิดประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้สนใจทั่วไป

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยในครั้งนี้ สำเร็จลุล่วงด้วยดีจากความช่วยเหลือของบุคคลหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอขอบคุณ นายพบธรรม รักพุทธ (นามสมมติ) ที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญในครั้งนี้ ขอขอบคุณสมาชิกในครอบครัวและญาติพี่น้องของพบธรรมที่อนุเคราะห์สถานที่และให้ความสะดวกสบาย รวมทั้งอาหารและเครื่องดื่มในการพบปะพูดคุยกับพบธรรม ขอขอบคุณมูลนิธิหลวงปู่สงฆ์จันทร์เพื่อการวิจัย ที่เห็นความสำคัญและเป็นองค์กรขับเคลื่อนงานวิจัยจนบรรลุตามเป้าหมาย และขอขอบคุณ นายพะเนิน รักนุช ที่สนับสนุนงบประมาณประจำปี 2560 แก่มูลนิธิหลวงปู่สงฆ์จันทร์เพื่อการวิจัย สำหรับใช้เป็นทุนสนับสนุนการทำวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- กัญฐิกา ชัยสวัสดิ์. 2546. **ภาวะความสุขและปัจจัยที่เกี่ยวข้องของหญิงตั้งครรภ์ ที่มาฝากครรภ์ ณ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์. วิทยานิพนธ์ คพ.ส. (สุขภาพจิต).** กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกียรติพงษ์ อุดมชนะธีระ. (2562, 12 มีนาคม). “**หลักการพาเรโต (Pareto: 80/20)**”. ค้นเมื่อ 22 พฤษภาคม 2563 จาก <https://www.iok2u.com/index.php/article/11-marketing/337-pareto-80-20>
- ชนิธรนันท์ อินทุลักษณะ และอารีย์วรรณ อ่วมธานี. 2557. **การสร้างสมดุลชีวิตกับงานของพยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่ง.** วารสารพยาบาลทหารบก 15 (3): 382-389.
- ทีมงานเอ็นทรานนิ่ง. (2561, 6 ธันวาคม). “**อย่าจัดการเวลาให้จัดการชีวิต**”. ค้นเมื่อ 22 พฤษภาคม 2563 จาก <https://www.entaining.net/article/อย่าจัดการเวลาให้จัดการชีวิต/>

- บริษัท R&D BI. (2561, 8 พฤศจิกายน). “การประยุกต์ใช้กฎของพาเรโต หรือกฎ 80/20”. ค้นเมื่อ 22 พฤษภาคม 2563 จาก <https://rdbi.co.th/2018/11/pareto-chart/>
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). 2541. พุทธธรรม ฉบับขยายความ (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). 2533. ชีวิตที่สมบูรณ์ (พิมพ์ครั้งที่ 33). กรุงเทพฯ:ธรรมสภา.
- พุทธทาสภิกขุ. (2542). ความสุขสามระดับ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- สมัชชาสุขภาพแห่งชาติ. (2548). สมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ว่าด้วยความยั่งยืนเป็นสุข. กรุงเทพฯ: สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ.
- สุชาติ ศรีรักษา. (2550). ระดับความสุขของครอบครัวประชาชนในตำบลเกาะปันหยี อำเภอเมืองพังงา จังหวัดพังงา. ปรินฤญาติพันธ์ รป.ม. (การปกครองท้องถิ่น). ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุรเชษฐ เวชชพิทักษ์. (2554). “คู่มือนักศึกษา วิชาการวางเป้าหมายและแผนชีวิต”. สมุทรสงคราม: คณะศิลปศาสตร์ สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน.
- Elliott, J. (2005). *Using Narrative in Social Research. Qualitative and Quantitative Approaches*. London: Sage Publications.
- Polkinghorne, D. (1988). *Narrative knowing and the human sciences*. New York: State University of New York Press.

แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทุเรียนชุมชนตลาดในตำบลปากแพรก

อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช¹

Guidelines for the development of community market durian products in Pak Phraek Subdistrict, Thung Song District Nakhon Si Thammarat Province

รัตนกร บุญทวีวัฒน์²

อัมราวดี พรหมดนตรี³

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เชษฐา มุหะหมัด⁴

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดำรงศัพันธ์ ใจท้าววิระพงศ์⁵

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ บุญยิ่ง ประทุม⁶

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทุเรียนชุมชนตลาดใน ตำบลปากแพรก อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช และเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทุเรียนชุมชนตลาดใน ตำบลปากแพรก อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยกลุ่มสมาชิกที่แปรรูป จำนวน 3 คน ได้แก่ พ่อค้าคนกลาง จำนวน 3 คน นักพัฒนาชุมชน จำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้น 7 คน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยเครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างนำเสนอโดยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า การแปรรูปผลิตภัณฑ์ทุเรียนประกอบด้วย การแปรรูปทุเรียนเชื่อมเป็นขนมหวานโดยเลือกใช้ทุเรียนหมอนทองที่มีเนื้อเยอะเม็ดเล็ก การแปรรูปทุเรียนทอดโดยการนำทุเรียนดิบ นำมาผ่านบางๆ ทอดจนเหลืองกรอบ คลุกเกลือเล็กน้อย การแปรรูปทุเรียนกวน โดยการนำทุเรียนที่สุกเกินกำหนดมาช่วยยี้ระยะเวลาการเก็บรักษาได้นาน และแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทุเรียนกวนชุมชนตลาดใน ตำบลปากแพรก อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ประกอบด้วย แนวทางการพัฒนาการวางแผน แนวทางการพัฒนาการออกแบบสินค้าและบรรจุภัณฑ์ การส่งเสริมและพัฒนาการออกแบบกราฟิกของบรรจุภัณฑ์ แนวทางการพัฒนาการวิเคราะห์ตลาด การส่งเสริมการตลาดเป็นการสื่อสารระหว่างผู้ขายและผู้ซื้อ แนวทางการพัฒนาการประชาสัมพันธ์ ช่องทางการจัดจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้แก่ชุมชนชนและกลุ่ม

คำสำคัญ : การแปรรูปผลิตภัณฑ์ทุเรียน, แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทุเรียน

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายวิชาสารนิพนธ์ 2 สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน

² นักศึกษาศาสาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

³ นักศึกษาศาสาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

⁴ อาจารย์ที่ปรึกษาหลักสารนิพนธ์

⁵ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมสารนิพนธ์

⁶ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมสารนิพนธ์

Abstract

The objectives of this research are 1) to study the processing of durian guan products in the market community in Pak Phraek Subdistrict, Thung Song District, Nakhon Si Thammarat Province, 2) to study the development of durian guan products in the market community in Pak Phraek Subdistrict, Thung Song District, Nakhon Si Thammarat Province The samples used in this study 1. It is a group of 3 privatized members, namely middlemen. 3 community developer for a total of 7 people The tools used in this research are interviews. This study collected data using qualitative research. Data analysis This study is a qualitative research study. It takes the essence of the interview and summarizes the key factors and presents them by describing the analysis.

The results showed that Durian product processing consists of Processing durian syrup into sweets by choosing Monthong durian that has a lot of texture and small grains. Processing of fried durian by cutting raw durian into thin slices and frying until golden crispy. mix with a little salt Processing of preserved durian By stirring overripe durian, it helps extend the storage period for a long time. and product development guidelines for preserved durian in the market community in Pak Phraek Subdistrict, Thung Song District, Nakhon Si Thammarat Province, consisting of planning development guidelines Product and packaging design development guidelines Promotion and development of packaging graphic design Guidelines for developing market analysis Marketing promotions are communications between sellers and buyers. Guidelines for developing public relations distribution channels to generate income for communities and groups.

Keywords: Durian product processing, durian product development guidelines

บทนำ

ทุเรียนเป็นผลไม้เขตร้อนทางเศรษฐกิจประเทศไทยมักจะปลูกมากในทางภาคตะวันออกและภาคใต้ของประเทศไทย โดยจังหวัดที่มีการปลูกทุเรียนมากที่สุดอยู่ที่จังหวัดจันทบุรี ซึ่งเป็นจังหวัดที่ ทรัพยากรดินมีความอุดมสมบูรณ์ ถิ่นผลไม้ที่มีชื่อเสียงของไทย พบว่าในรายงานปี พ.ศ. 2560 มีผลผลิตของทุเรียน 284,874 ตัน และพันธุ์ที่ได้รับคามนิยม ได้แก่ หมอนทอง ชะนี ก้านยาว ปัจจุบันมีการปลูกทุเรียนในหลายพื้นที่กระจายอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศไทย (นรินทร์ เจริญพันธ์, ศักดิ์ชัย เศรษฐ์อ่อนวัช, สามารถ สายอุต, 2562 : 114) สืบเนื่องจากผลผลิตที่ล้นตลาดประชาชนในพื้นที่จึงนิยมมาแปรรูปเพื่อเพิ่มรายได้เพื่อลดปัญหาการเน่าเสียได้ง่ายภายหลังเก็บเกี่ยวจึงต้องเร่งบริโภคก่อนการเสื่อมเสียหรือต้องยืดอายุการเก็บรักษาด้วยการถนอมอาหารต่างๆ วิธีการหนึ่งที่นิยมมากคือ การทำแห้งซึ่งจะเห็นได้ว่าปริมาณผลผลิตที่เน่าเสียได้ง่าย (perishable crops) ทั่วโลก มากกว่าร้อยละ 20 ใช้วิธีการทำแห้งเพื่อยืดอายุการเก็บรักษาและรักษาคุณภาพการทำแห้งเป็นกระบวนการลดปริมาณความชื้นของผลิตภัณฑ์จนถึงระดับที่สามารถป้องกันการเจริญของจุลินทรีย์ไม่ให้อาหารเกิดการเน่าเสียและช่วยชะลอการเปลี่ยนแปลงคุณภาพของอาหาร จากปฏิกิริยาต่างๆ เช่น การหมิ่นหืน การเกิดสีน้ำตาล เป็นต้น นอกจากนี้การทำ

แห่งยังถูกนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาผลผลิตล้นตลาด หรือผลผลิตที่มีข้อจำกัด ด้านฤดูกาลหรือให้ผลผลิตเฉพาะฤดู รวมถึงใช้เพื่อเตรียม วัตถุดิบก่อนการแปรรูปอีกด้วย (กัญญาณัฐ อุตรชน, กานต์พิชชา ชื่อหมื่อ, บุชบา มะโนแสน, สุภาวดี ศรีแย้ม, จิรัชต์ กันทะขู้, 2555)

สอดคล้องกับนโยบายการสนับสนุนและส่งเสริมให้ชุมชน หรือเกษตรกรที่ปลูกทุเรียนมารายได้ครัวเรือนที่เพิ่มขึ้น จึงมีการหนุนเสริมการแปรรูปและวางแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนขึ้นถือเป็นการวางรากฐาน และการสร้างผลผลิตสินค้าที่สำคัญให้กับสินค้าทางการเกษตรที่ปลูกทุเรียนรวมถึงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ตราสินค้าในสถานะที่จะมีการแข่งขันในการแปรรูปเพิ่มสูงขึ้น เนื่องมาจากการชะลอตัวของคำสั่งซื้อและผลตอบแทนที่คาดว่าจะได้รับเพิ่มมากขึ้นจากความต้องการที่เพิ่มมากขึ้นของผู้บริโภคในประเทศต่างๆ ในอนาคตนั้นจึงเป็นอีกหนึ่งแนวทางสำคัญสำหรับผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมแปรรูปผักและผลไม้ไทย ที่ก่อให้เกิดผลตอบแทนอันคุ้มค่า การสร้างภาพลักษณ์เพื่อที่จะได้การรับรู้ ยอมรับ เชื่อมั่น ไว้วางใจให้เกิดขึ้นกับผู้บริโภค จากเกษตรกรที่มีคุณภาพ ผลิตตามที่ต้องการของพ่อค้าคนกลาง เพื่อให้เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนพันธุ์หมอนทองรายอื่นๆ ได้นำองค์ ความรู้ไปประยุกต์ใช้กับกระบวนการผลิตของตนเอง (จิตติมนต์ ธนกิติเอื้ออังกูร, ศรีสุดา จงสิทธิผล, เสรี วงษ์มณฑา, ชุษณะ เตชคณา, 2559 : 111) ทั้งนี้พื้นที่ชุมชนตลาดใน ตำบลปากแพรก อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ลักษณะการประกอบอาชีพสวนทุเรียน จึงการพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์และเสริมสร้างความพร้อมให้หมู่บ้านและชุมชนเพื่อเป็นอาชีพเสริม เพื่อมั่นคงในการดำรงชีวิต และพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน นำไปสู่แผนพัฒนาของท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม (เทศบาลเมืองทุ่งสง, 2561-2564 : 64)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจในศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทุเรียนชุมชนตลาดในตำบลปากแพรก อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทุเรียนกวนชุมชนตลาดใน ยังเป็นประโยชน์แก่คนในชุมชนและสามารถต่อยอดรายได้แก่ชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทุเรียนชุมชนตลาดใน ตำบลปากแพรก อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทุเรียนชุมชนตลาดใน ตำบลปากแพรก อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรเป้าหมาย

- 1.1. กลุ่มสมาชิกที่แปรรูป จำนวน 3 คน โดยการเลือกเจาะจงเนื่องจากแปรรูปทุเรียนและจำหน่ายเองเป็นเวลายาวนานกว่า 4 ปี เป็นที่รักใคร่และนับถือของคนในชุมชนตลาดใน ตำบลปากแพรก อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช และยินดีให้ข้อมูลเพื่อการวิจัย
- 1.2. กลุ่มพ่อค้าคนกลาง จำนวน 1 คน โดยการเลือกเจาะจงเนื่องจากเป็นคนรับซื้อผลิตภัณฑ์ทั้งหมด (takeover) เป็นเวลายาวนานกว่า 3 ปี เป็นที่รับซื้อผลิตภัณฑ์ทุเรียนของคนในชุมชนตลาดใน ตำบลปากแพรก อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช และยินดีให้ข้อมูลเพื่อการวิจัย

1.3. นักพัฒนาชุมชนตำบลปากแพรก จำนวน 1 คน โดยการเลือกเจาะจงเนื่องจากเป็นเพื่อเป็นแนวทางในการสนับสนุนในด้านนโยบายและการสนับสนุนด้านการขยายตลาดเพื่อรองรับผลิตภัณฑ์จากทุเรียน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ซึ่งผู้วิจัยเข้าไปทำกิจกรรมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นกลุ่มสมาชิกที่แปรรูปผลิตภัณฑ์ทุเรียนชุมชนตลาดใน ตำบลปากแพรก อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาและแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากการแปรรูปทุเรียน

การเก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษาครั้งนี้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนี้

การเตรียมสัมภาษณ์ ผู้วิจัยศึกษาประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญพร้อมทั้งเตรียม สมุดจดบันทึก ปากกาหรือดินสอสำหรับจดบันทึก โทรศัพท์มือถือเพื่อใช้ในการถ่ายรูป ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

การดำเนินการสัมภาษณ์ ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะสนทนา เพื่อสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แจ้งวัตถุประสงค์และประโยชน์ของการวิจัยอีกครั้ง รวมถึงประเด็นในการสัมภาษณ์ เรื่องการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทุเรียนชุมชนตลาดใน ตำบลปากแพรก อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช

การวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยนำสาระสำคัญที่ได้จากการสัมภาษณ์แล้วสรุปประเด็นปัจจัยที่สำคัญ ๆ แล้วนำเสนอโดยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

1. การแปรรูปผลิตภัณฑ์ทุเรียนชุมชนตลาดใน ตำบลปากแพรก อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช

1.1 การแปรรูปผลิตภัณฑ์ทุเรียนเชื่อม เมฆทุเรียนเชื่อมใช้ทุเรียนเนื้อแข็งหรือทุเรียนดิบมาแปรรูปเป็นขนมหวานที่เก็บได้นานขึ้น โดยเฉพาะเมื่อเลือกใช้ทุเรียนหมอนทองที่มีเนื้อเยอะเม็ดเล็ก ควรค่าแก่การนำมาทำเป็นทุเรียนเชื่อมเป็นอย่างยิ่ง เนื้อสัมผัสของทุเรียนที่เชื่อมแล้วจะเหนียวหนึบคล้ายมันสำปะหลังเชื่อม กินเปล่าๆ หรือราดด้วยน้ำกะทิเพื่อเพิ่มความเค็มมัน ช่วยตัดความหวานได้ดี สามารถเก็บในตู้เย็นได้นานหลายเดือน

1.1.1 การแปรรูปผลิตภัณฑ์ทุเรียนเชื่อม

ที่มา : (อัมราวดี พรหมดนตรี, ถ่ายเมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2566)

ขั้นตอนที่ 1 นำทุเรียนดิบมาปอกเอาเปลือกออก โดยเราจะนำทุเรียนออกมาแกะเอาเมล็ดออก และใช้มีดเฉือนตรงขั้วทุเรียนสีขาวๆออก เพื่อไม่ให้เวลาเชื่อมแล้วทุเรียนจะได้ไม่มีรสฝาด

ขั้นตอนที่ 2 นำน้ำตาลทรายใส่ภาชนะแล้วนำไปต้มจนละลาย ใส่เนื้อทุเรียนลงไป ใช้ไฟอ่อน ค่อยๆ เคี่ยว ให้น้ำตาลเคลือบเข้าและรัดเนื้อทุเรียน

ขั้นตอนที่ 3 หลังจากเคี่ยวเสร็จ วางพักไว้ให้หายเย็น แล้วรับประทานและใส่บรรจุภัณฑ์

ที่มา : (อัมราวดี พรหมดนตรี, ถ่ายเมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2566)

1.2 การแปรรูปผลิตภัณฑ์ทุเรียนทอดเป็นวิธีการแปรรูปที่ปัจจุบันได้รับความนิยมมากจากทั้งคนไทยและชาวต่างชาติ ด้วยความที่ทุเรียนทอดไม่มีกลิ่นทุเรียนที่หลายๆ คนไม่ค่อยปลื้มนัก ทำให้แม่คนที่ไม่ชอบกินทุเรียนก็ยังชอบกินทุเรียนทอด การทำทุเรียนทอดต้องเลือกใช้ทุเรียนดิบ นำมาฝานบางๆ ทอดจนเหลืองกรอบ คลุกเกลือเล็กน้อย รับประทานกับเพลินจนหยุดไม่ได้ ถ้าเก็บทุเรียนทอดไว้ให้ห่างความชื้น ปิดภาชนะที่บรรจุให้สนิทก็สามารถเก็บไว้กินได้เป็นปี

1.2.1 ขั้นตอนการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทุเรียนทอด

ที่มา : (อัมราวดี พรหมดนตรี, ถ่ายเมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2566)

ขั้นตอนที่ 1 นำเนื้อทุเรียนมาหั่นเป็นแผ่นบางๆ ใส่ภาชนะเตรียมไว้

ขั้นตอนที่ 2 ตั้งกระทะใส่น้ำมัน รอให้น้ำมันร้อนจัด จึงใส่เนื้อทุเรียนลงไปทอด

ที่มา : (อัมราวดี พรหมดนตรี, ถ่ายเมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2566)

ขั้นตอนที่ 3 รอจนทุเรียนทอดเหลืองกรอบค่อยยกขึ้นสะเด็ดน้ำมัน ทิ้งไว้ให้แห้งสนิท โรยเกลือให้ทั่วก็พร้อมรับประทาน ทุเรียนทอดที่วางขายกันในท้องตลาดโดยส่วนมากหลังจากสะเด็ดน้ำมันแล้ว เขาจะนำไปอบใส่น้ำมันเพื่อไม่ให้เก็บแล้วเหม็นหืน แต่ถ้าทำกินเองสามารถข้ามขั้นตอนนี้ไปได้

ที่มา : (อัมราวดี พรหมดนตรี, ถ่ายเมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2566)

1.3 การแปรรูปผลิตภัณฑ์ทุเรียนกวน ทุเรียนกวนเป็นอีกหนึ่งการเพิ่มมูลค่าให้กับทุเรียน เมื่อทุเรียนสดเกินกำหนดที่จะกินอร่อยแล้ว จึงนำมาแปรรูปเป็นทุเรียนกวน ช่วยยืดระยะเวลาการเก็บรักษาได้นานขึ้น และยังกินเป็นขนมทานเล่นเพลินๆ ได้อีกต่างหาก โดยเนื้อทุเรียนที่เลือกมาทำทุเรียนกวนนั้นจะต้องสุกจัด ไม้เน่า ยังไม่มีกลิ่นหมัก ไม้เปรี้ยว เมื่อนำมากวนกับน้ำตาลจนเหนียวและแห้งได้ที่ก็พร้อมอร่อย

1.3.1 ขั้นตอนการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทุเรียนกวน

ที่มา : (อัมราวดี พรหมดนตรี, ถ่ายเมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2566)

ขั้นตอนที่ 1 เตรียมเนื้อทุเรียนสำหรับกวน โดยเลือกเฉพาะลูกที่สุกงอมจัด ซึ่งสามารถสังเกตจากรอยแยกปริงของเปลือกทุเรียน และเนื้อนิ่มเหลว แกะเอาเฉพาะเนื้อทุเรียนเท่านั้น ในส่วนเนื้อสีขาวที่ติดกับเม็ดไม้เอามาผสม เพราะจะทำให้เนื้อทุเรียนที่กวนเสร็จแล้วแข็งเป็นก้อนๆ

ขั้นตอนที่ 2 นำทุเรียนที่แกะเม็ดแล้วไปชั่งน้ำหนักโดยใช้สัดส่วน เนื้อทุเรียน 1 กิโลกรัม ใส่น้ำตาลทราย 4 ช้อนโต๊ะแต่ถ้าหากต้องการให้ทุเรียนกวน (มีรสหวานจัดให้ใช้อัตราส่วนเนื้อ ทุเรียนแกะ 1 กิโลกรัม ต่อน้ำตาลทราย 200 กรัม)

ขั้นตอนที่ 3 ใส่ทุเรียนพร้อมน้ำตาลทรายที่ผสมกันลงกระทะซึ่งแห้งสนิทและกวนด้วยไฟอ่อนๆ เพื่อไม่ให้ทุเรียนไหม้ การกวนในระยะแรกอาจมีการกระเด็นของทุเรียนที่มีน้ำเจือปนอยู่

ที่มา : (อัมราวดี พรหมดนตรี, ถ่ายเมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2566)

ขั้นตอนที่ 4 วิธีกวนทุเรียนต้องระวังอย่าให้เนื้อทุเรียนติดกระทะนานเกินไปเพราะจะทำให้ไหม้ได้เมื่อเนื้อทุเรียนใกล้แห้งให้หาก่อนหिनหรือก่อนอิฐผูกสอดนำมามัดติดกับกระทะเพื่อถ่วงไม่ให้กระทะหกหรือเอียงเนื่องจากเนื้อทุเรียนจะเริ่มมีความเหนียว ในช่วงนี้ห้ามหยุดกวนเพราะจะทำให้ทุเรียนไหม้ได้ง่าย กวนจนกว่าเนื้อทุเรียนจะแห้งสนิทโดยสังเกตจากการที่เนื้อทุเรียนเริ่มมันที่ ผิว และใช้ส้อมจิ้มเนื้อทุเรียนหากไม่มีเนื้อทุเรียนติดส้อมขึ้นมาจึงยกขึ้น ทิ้งไว้ให้เย็น เพื่อบรรจุกล่องต่อไป

ที่มา : (อัมราวดี พรหมดนตรี, ถ่ายเมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2566)

ขั้นตอนที่ 5 การบรรจุทุเรียนกวนต้องระมัดระวังความสะอาดและความชื้นวัสดุที่ใช้บรรจุ ต้องแห้งสนิทการจับเนื้อทุเรียนให้สวมถุงพลาสติกก่อนเพื่อป้องกันความชื้นจากมือหรือวัสดุที่ใช้ตักซึ่งเป็นสาเหตุของการเกิดราขึ้นในการบรรจุเนื้อ ทุเรียนกวนควรอัดให้แน่นอย่าให้เกิดที่ว่าง เพราะจะทำให้เกิดราได้เช่นกัน

ที่มา : (อัมราวดี พรหมดนตรี, ถ่ายเมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2566)

2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทุเรียนชุมชนตลาดใน ตำบลปากแพรก อำเภอทุ่งสง จังหวัด นครศรีธรรมราช

2.1 แนวทางการพัฒนาการวางแผน การวางแผนการดูแลต้นทุเรียนที่ให้ผลผลิตแล้วเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งจะสามารถทำให้ต้นทุเรียนออกดอกติดผลได้มากขึ้น ทำให้ผลผลิตมีคุณภาพดีการเตรียมต้นทุเรียนให้พร้อมที่จะ ออกดอกจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น โดยการทำให้มีใบแก่พร้อมกันทั้งต้น เพื่อให้มีการสร้างอาหารให้กับลำต้นได้อย่างเต็มที่ ทำให้มีการสะสมอาหารในลำต้นเพียงพอต่อการออกดอก และเมื่อมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมมีความชื้นต่ำอากาศ เย็นลงเล็กน้อย มีช่วงแล้งที่เหมาะสมต่อการกระตุ้นให้เกิดการออกดอกได้

2.2 แนวทางการพัฒนาการออกแบบสินค้าและบรรจุภัณฑ์ การส่งเสริมและพัฒนาการออกแบบ กราฟิกของบรรจุภัณฑ์จะดำเนินการหลังจากได้ ในส่วนของบรรจุภัณฑ์ธุรกิจได้ออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่มีลักษณะโดดเด่น มีความทันสมัย เพื่อสร้างความแตกต่างให้จากตราสินค้าของคู่แข่ง และสร้างการจดจำในตัว สินค้าและ

ตราสินค้าให้กับผู้บริโภค เพื่อสร้างความแตกต่างให้จากตราสินค้าของคู่แข่ง และสร้างการจดจำในตัวสินค้า และตราสินค้าให้กับผู้บริโภค

2.3 แนวทางการพัฒนาการวิเคราะห์ตลาด การส่งเสริมการตลาดเป็นการสื่อสารระหว่างผู้ขายและผู้ซื้อ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการให้ข้อมูล ข่าวสาร ชักจูงใจ หรือเพื่อเป็นการเตือนความจำของผู้บริโภค รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงในทัศนคติของผู้บริโภคเพื่อก่อให้เกิดพฤติกรรมการซื้อซึ่งรูปแบบของการสื่อสารในชีวิตประจำวันมีทางเลือกที่หลากหลายมากขึ้น โดยเฉพาะการสื่อสารผ่านเครือข่ายออนไลน์ ที่ได้รับการนิยมในสื่อออนไลน์เป็นอย่างมากและการติดต่อสื่อสารกันใน รูปแบบการสื่อสารแบบปากต่อปาก เนื่องจากข้อมูลข่าวที่มีการส่ง ต่อหรือบอกต่อกันในโลกสังคมออนไลน์ มักจะเป็นการส่งมาจากบุคคล ที่มีความใกล้ชิดกันและมีความน่าเชื่อถือได้

2.4 แนวทางการพัฒนาการประชาสัมพันธ์ ช่องทางการจัดจำหน่าย คือการขายสินค้าจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อโดยตรง โดยไม่มีคน กลาง เพื่อให้ได้สินค้าในราคาต่ำและเปรียบเสมือนราคาที่เป็นกันเองระหว่างชาวสวนกับลูกค้า ซึ่ง ช่องทางนี้ธุรกิจต้องทำหน้าที่การตลาดด้วยตัวเอง ถือว่าเป็นช่องทางที่สั้นที่สุดที่นำสินค้าจาก เกษตรกรชาวสวนทุเรียนมาจำหน่าย ให้แก่ลูกค้าโดยตรง โดยช่องทางการจำหน่ายสินค้าของธุรกิจมี อยู่ 2 ช่องทางด้วยกัน ได้แก่ การจำหน่ายสินค้า ผ่านหน้าร้านและอีกช่องทางหนึ่งคือการจำหน่ายสินค้าผ่านช่องทาง ออนไลน์ โดยธุรกิจได้ลงขายสินค้าผ่านช่องทางเว็บไซต์ออนไลน์ต่างๆ ได้แก่ Facebook Instagram Lazada Shopee ซึ่งจะมีช่องทางการจัดส่ง 2 ช่องทาง คือ จัด ส่งผ่านบริการจัดส่งสินค้าแบบ EMS ของไปรษณีย์ไทย และ จัดส่งผ่าน Kerry express โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ กระจายสินค้าไปยังลูกค้า ทั่วประเทศอย่างทั่วถึงและเพื่อเพิ่มโอกาสในการขายสินค้าและสนับสนุนพฤติกรรม

อภิปรายผลการวิจัย

การแปรรูปทุเรียนชุมชนตลาดใน ตำบลปากแพรก อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการศึกษา สอดคล้องกับ ชาญ พรหมดนตรี (2565) การแปรรูปทุเรียนชุมชนตลาดใน พบว่า ชุมชนตลาดใน การแปรรูปทุเรียนเชื่อม ใช้ทุเรียนเนื้อแข็งหรือทุเรียนดิบมาแปรรูปเป็นขนมหวานที่เก็บได้นานขึ้น โดยเฉพาะเมื่อเลือกใช้ทุเรียนหมอนทองที่มีเนื้อเยอะเม็ดเล็ก ควรค่าแก่การนำมาทำเป็นทุเรียนเชื่อมเป็นอย่างยิ่ง เนื้อสัมผัสของทุเรียนที่เชื่อมแล้วจะเหนียวหนึบคล้ายมันสำปะหลังเชื่อม การแปรรูปทุเรียนทอด เป็นวิธีการแปรรูปทุเรียนที่ปัจจุบันได้รับความนิยมมากจากทั้งคนไทยและชาวต่างชาติ ด้วยความที่ทุเรียนทอดไม่มีกลิ่นทุเรียนที่หลายๆ คนไม่ค่อยปลื้มนัก ทำให้แม้คนที่ไม่ชอบกินทุเรียนก็ยังชอบกินทุเรียนทอด การทำทุเรียนทอดต้องเลือกใช้ทุเรียนดิบ นำมาผานบางๆ ทอดจนเหลืองกรอบ คลุกเกลือเล็กน้อย การแปรรูปทุเรียนกวน เป็นอีกหนึ่งการเพิ่มมูลค่าให้กับทุเรียน เมื่อทุเรียนสดเกินกำหนดที่จะกินอร่อยแล้ว จึงนำมาแปรรูปเป็นทุเรียนกวน ช่วยยืดระยะเวลาการเก็บรักษาได้นานขึ้น และยังกินเป็นขนมทานเล่นเพลินๆ สอดคล้องกับแนวทางการแปรรูปทุเรียน ชุมชนตลาดใน ตำบลปากแพรก อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ข้อเสนอแนะ

1. ควรปรับปรุงแบบบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมกับทุเรียนกวน เช่น ใส่ถุงหรือกล่องที่เหมาะสมกับทุเรียนกวน และทำแพ็คเกจดึงดูดให้ลูกค้าสนใจ
2. เนื่องจากผลิตภัณฑ์ทุเรียนกวนไม่ใส่สารกันเสีย จึงไว้ข้างนอกได้ไม่เกิน 2 อาทิตย์ หลังจากนั้นต้องนำเข้าแช่เย็นทานได้ตลอดไม่เสีย
3. ขั้นตอนการผลิต จำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญต่อสุขอนามัยของผู้ผลิต ดังนั้น ควรสวมถุงมือ หรือล้างมือให้สะอาดมีหน้ากากอนามัยสวมใส่ตลอดเวลา

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรเพิ่มรูปแบบการจัดการตลาดศึกษาต่อยอด ด้านการบริหารที่เป็นการแสดงผลการประเมินความพึงพอใจ จากลูกค้าหรือผู้เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์
2. หน่วยงานหรือผู้ที่สนใจสามารถนำรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ปรับปรุงประยุกต์ใช้กับพื้นที่ชุมชนอื่นๆ เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการผลิตภัณฑ์ต้นแบบในพื้นที่ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน เป็นการช่วยยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนอย่างยั่งยืน

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การแปรรูปทุเรียนชุมชนตลาดใน ตำบลปากแพรก อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ต้องขอขอบคุณ ดร.เชษฐามุหะหมัด, อาจารย์บุญยั้ง ประทุม, ผศ.ดร.ดำรงพันธ์ใจห้าววีระพงศ์ และหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

เอกสารอ้างอิง

- กัญญาณัฐ อุตระชน, กานต์พิชชา ชื่อหม้อ, จิรัชต์ กันทะขู้, บุษบา มะโนแสน, สุภาวดี ศรีแย้ม. (2555). การศึกษาการแปรรูปน้ำพริกมะกอกป่าอบแห้ง. น่าน : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา น่าน อ.ภูเพียง จ.น่าน 55000 ประเทศไทย.
- กิจฐเขต ไกรवास, กฤษณา นันทเพ็ชร, วโรจน์ แยมกลิ่น. (2019). Management of Fruit Prices Decline Problem in Eastern Region. JOURNAL OF SOUTHERN TECHNOLOGY, 12(2), 141-149.
- การปลูกทุเรียน. (2564). วิธีการปลูกทุเรียน. สืบค้นเมื่อ 8 สิงหาคม 2564, จาก <https://www.doa.go.th/share/attachment.php?aid=2973>
- การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน ผู้รับซื้อทุเรียน และล้งจันในจังหวัดจันทบุรี. (2564). วิธีการเก็บทุเรียน. สืบค้นเมื่อ 8 สิงหาคม 2564, จาก http://digital_collect.lib.buu.ac.th/dcms/files/57710298.pdf
- จิตพนธ์ ชุมเกต. (2560). การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการจัดการชุมชนอย่าง ยั่งยืนของชุมชนไทยมุสลิม อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี. คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- จารุณี พงษ์พิยเดช. (2562). การจัดการการผลิตทุเรียนเพื่อทดแทนพืชไร่ของเกษตรกรในตำบลคลองม่วง อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา. แขนงวิชาการจัดการการเกษตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- จรรย์ ราชนุ้ย. (2559). รูปแบบและศักยภาพการผลิตทุเรียนในตำบลทรายขาวอำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี. สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรเกษตรเขตร้อนมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- จอนนี สว่างศรีสกุลพร. (2560).การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน ผู้รับซื้อทุเรียน และล้งจิ้นในจังหวัดจันทบุรี. สาขาวิชาการจัดการสาธารณะ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ฐิติมนต์ ธนกิติเอื้ออังกูร, เสรี วงษ์มณฑา, ชุษณะ เตชคณา, ศรีสุดา จงสิทธิผล. (2559). การสร้างกลยุทธ์แบรนด์สำหรับอุตสาหกรรมผลไม้และพืชผักของไทย RMUTT Global Business and Economics , มทร. 11(1), 108-120.
- ดร.สุทัศน์ ประทุมแก้ว, ธยาอุส ขอเจริญ, นายสมปอง ทิพย์สมบัติ. (2560).กระบวนการพัฒนาการปลูกพืชสวน (ทุเรียน)ของประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษ. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ.
- ดร.อรไท ชั่วเจริญ และ รัตติกาล หมู่หาญ.(2559). การจัดการผลผลิตทุเรียนของจังหวัดชุมพรเพื่อการส่งออกไปยังประเทศจีน. คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ทุเรียนแปรรูป. (2564). การแปรรูปทุเรียน. สืบค้นเมื่อ 8 สิงหาคม 2564, จาก <https://th.openrice.com/th/bangkok/article/ทุเรียนแปรรูป-จากผลไม้ที่เลิฟเป็นเมนูที่รัก/>
- นรินทร์ เจริญพันธ์, ศักดิ์ชัย เศรษฐ์อ่อนวัช, สามารถ สายอุต. (2562). องค์ประกอบทางเคมีและแนวโน้มการใช้ประโยชน์จากผลพลอยได้และเศษเหลือทิ้งจากการแปรรูปผลไม้เขตร้อน 4 ชนิด. สระแก้ว : คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ว ถนนสุวรรณศร อำเภอวัฒนานคร
- ผลิตภัณฑ์ทุเรียน. (2564). ประวัติของทุเรียน. สืบค้นเมื่อ 2 สิงหาคม 2564, จาก <https://esc.d oae.go.th>
- ผลิตภัณฑ์ทุเรียน. (2564). วิธีการทำทุเรียนกวน. สืบค้นเมื่อ 2 สิงหาคม 2564, จาก <https://esc.d oae.go.th>
- พิชญา สาระรักษ์ , สุพัตรา ศรีสุวรรณ และ สุรินทร์ นิยมางกูร. (2559).ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสภาพการปลูกทุเรียนของเกษตรกร ตำบลถ้ำสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร. คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จตุจักร.
- มาติยะห์ ปานามาซี และคณะ (2560) ลือโอ๊ะดีแย : แนวทางการส่งเสริมการแปรรูปทุเรียนกวน กรณีศึกษากลุ่มทุเรียนกวน บ้านโต๊ะเล็ง ตำบลบุกิต อำเภอเจาะไอร้อง จังหวัดนราธิวาส. มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครศรีธรรมราช
- ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาอำเภอทุ่งสง. (2561-2564). ประวัติเทศบาลทุ่งสง สืบค้นเมื่อ 12 ตุลาคม 2564, จาก <https://www.tungsong.com>
- แวรวี ลากเกิน. (2556). แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาของชาวสวนจังหวัดนันทบุรี . สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศิริวรรณ ตั้งจิตวิบูลย์กุล และพีระศักดิ์ ฉายประสาท. (2557). ผลของกัมอาร์บิกที่มีผลต่อคุณภาพหลังการเก็บเกี่ยวทุเรียนหลงลับแล เก็บรักษาที่อุณหภูมิต่ำ. คณะเกษตรศาสตร์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยนเรศวร.

- หทัยกาญจน์ หนูเรือง. (2562). ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการส่งออกผลของทุเรียนนอกฤดูกลาง (กรณีศึกษาสวนทุเรียนในเขตอำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร). คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- อชิรญา ปรีชาเวช. (2548). เปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์ทุเรียนทอดกรอบและทุเรียนกวนของผู้บริโภคที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร. สารนิพนธ์บัณฑิตยศาสตร์ (การจัดการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Chatbanyong, R. (2559). ทำอย่างไรหากทุเรียนไทยล้นตลาด. Institute of Plant Research: Department of Agriculture.

การติดตามประเมินผลโครงการตำบลมั่นคง พื้นที่ปลอดภัยยาเสพติดตำบลบางไทรัด
อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

Monitoring and Evaluation of Mankhong Subdistrict Project
Drug safety area, Bang Torad Subdistrict , Mueang District , Samut Sakhon Province.

ศุภกร คุรุการเกษตร ¹

Sphakara Kurukarnkaset

สุรศักดิ์ สุขมาก ²

Surasak Sookmak

กรรณิกา ปัญญาวงศ์ ³

Kannika Panyavong

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องการติดตามประเมินผลโครงการตำบลมั่นคง พื้นที่ปลอดภัยยาเสพติดตำบลบางไทรัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาครนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ติดตามประเมินผลการดำเนินโครงการอันนำไปสู่แก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคในการดำเนินงานให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนด รวมทั้งประสิทธิภาพในการบริหารจัดการโครงการ 2) ประเมินผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมจากการดำเนินโครงการที่มีต่อการแก้ไขปัญหายาเสพติด และ 3) จัดทำข้อเสนอแนะประกอบการพิจารณาเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินโครงการที่เหมาะสมในระยะต่อไป เป็นการวิจัยประเมินผลโครงการโดยการวิจัยประเมินบริบท ได้แก่ สภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในพื้นที่ตำบลบางไทรัดที่มีผลต่อการดำเนินโครงการ ประเมินผลผลิตของโครงการย่อยทั้ง 3 โครงการ ได้แก่ โครงการขับเคลื่อนการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดิน โครงการขับเคลื่อนการดำเนินงานการบำบัดรักษาโดยชุมชนเป็นศูนย์กลาง (CBTx) และโครงการขับเคลื่อนการสร้างพื้นที่ปลอดภัยของสถานศึกษา และประเมินผลกระทบโดยการประเมินการรับรู้ ความพึงพอใจ และทัศนคติของประชาชนต่อการดำเนินงานโครงการตำบลมั่นคงฯ ดำเนินการวิจัยด้วยการประมวลวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เอกสารนโยบาย ระเบียบ คำสั่ง โครงการ งบประมาณ ตลอดจนรายงานการประชุมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในพื้นที่ตำบลบางไทรัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร เพื่อนำมาวิเคราะห์ผลการดำเนินโครงการ เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามด้วยการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถาม ร่วมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย และการประชุมกลุ่มย่อยในระดับชุมชนหมู่บ้านและตำบล

¹ อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาชีวิตและประกอบการชุมชน สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

² อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาชีวิตและประกอบการชุมชน สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

³ อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

ผลการวิจัย ด้านบริบททางเศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรมมีผลต่อการดำเนินงานโครงการตำบลมั่นคงฯ ด้านผลผลิตของโครงการ พบว่า องค์กรที่เข้าร่วมคือ องค์กรภาครัฐ องค์กรภาคประชาชนและท้องถิ่น และองค์กรภาคเอกชน มีผู้ที่มีความรู้ความสามารถและทักษะในการดำเนินงานและขับเคลื่อนโครงการฯ มีระบบหรือนวัตกรรมที่เกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดที่หมู่บ้านชุมชนและภาคีความร่วมมือร่วมกันสร้างและพัฒนาขึ้น การดำเนินโครงการอาจจะมีส่วนทำให้สถิติการจับกุมผู้ค้าลดลง ด้านผลกระทบจากโครงการ พบว่า ประชากรจำนวน 10 หมู่บ้าน ส่วนใหญ่ได้เข้าร่วมกิจกรรมในโครงการและมีการรับรู้ข้อมูลการดำเนินงานโดยช่องทางการรับรู้ข้อมูล คือการรับรู้จากผู้นำศาสนา ผู้นำท้องถิ่น/ผู้นำชุมชน/นักพัฒนาในพื้นที่

ความพึงพอใจและทัศนคติของประชาชนต่อโครงการตำบลมั่นคงฯ นั้น ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และควรจัดให้มีวิธีการที่ส่งเสริมให้เกิดกลไกร่วมทั้งภาคประชาชนและท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาครัฐเพื่อสร้างระบบการ บริหารจัดการเชิงบูรณาการทั้งวัตถุประสงค์และเป้าหมายในแผนงาน โครงการ/กิจกรรม งบประมาณ ทรัพยากร และพื้นที่โดยไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนในกระบวนการพัฒนาเพื่อทำให้การดำเนินโครงการตำบลมั่นคงฯ ได้บรรลุเป้าหมายในการสร้างพื้นที่ปลอดภัยยาเสพติดและทำให้หมู่บ้าน/ชุมชนได้พัฒนาสู่ความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนตลอดไป

คำสำคัญ : โครงการตำบลมั่นคง, พื้นที่ปลอดภัยยาเสพติด, ตำบลบางไทรด์, กองทุนแม่ของแผ่นดิน, การบำบัดรักษาโดยชุมชนเป็นศูนย์กลาง (CBTx), การสร้างพื้นที่ปลอดภัยของสถานศึกษา

Abstract

The purposes of Monitoring and Evaluation of Mankhong Subdistrict Project Drug safety area, Bang Torad Subdistrict, Mueang District, Samut Sakhon Province aims to 1) follow up and evaluate the project implementation leading to problems or obstacles in the implementation to achieve the objectives and set goals including efficiency in project management 2) assess the direct and indirect impacts of the project implementation on drug problem solving and prevention 3) recommendations for consideration on appropriate project implementation guidelines in the next phase. This search has done in a term of project evaluation research by assessing the social context economic, social and cultural conditions in Bang Torad Sub-district that affect the project implementation, evaluate the output of the three sub-projects that are the project to drive the operation of the Maekongpandin Fund, The Community Based Treatment (CBTx) and Project to drive the creation of safe spaces for educational institutions and assess the impact by evaluating people's perceptions, satisfaction and attitude towards the implementation of the Mankhong Subdistrict Project. This research was analyzed through relevant documents; policy documents, regulations, orders, projects, budgets, as well as relevant meeting minutes including the economic, social and cultural conditions in the Bang Torad Subdistrict. Research data was collected by quantitative research using questionnaires interviewing the target groups and small group meetings at community, village and sub-district levels.

The results show that the socio-economic context affected the operation of the Mankhong Subdistrict Project. In terms of project productivity, it was found that the participating organizations were government organizations, local organizations and private organizations. There are people who have the knowledge, abilities and skills to operate and drive the project. There are systems or innovations related to drug prevention and solving problems that villages, communities and partners can build and develop together. The implementation of the project may have contributed to the decrease in traffic arrest statistics. Regarding the impact of the project, it was found that the population of 10 villages Most of them participated in the activities in the project and the operational information was perceived through the information recognition channel, which is the perception from religious leaders. Local Leader / Community Leader / Local Developer People's Satisfaction and Attitudes towards Mankhong Subdistrict Project That in the overall picture is at a moderate level and should provide a method that promotes the creation of a joint mechanism for both the people and local sectors, the private sector and the government sector to create an integrated management system with both objectives and goals in the work plan. Projects/activities, budgets, resources and areas without duplication in the development process to enable the implementation of the Mankhong Subdistrict Project to achieve the goal of creating a drug-safe area and enabling the village/community to develop into sustainable community development.

Keywords : Mankhong Subdistrict Project, drug safety area, Bang Torad Subdistrict, Community Based Treatment (CBTx), Creating a safe space for educational institutions.

ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา

ตำบลบางโหนด ตั้งอยู่ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร มีพื้นที่ประมาณ 21,937.50 ไร่ หรือประมาณ 35.1 ตารางกิโลเมตร ประชากร จำนวน 9,000 คนโดยประมาณ เพศหญิงมากกว่าเพศชาย สภาพพื้นที่เป็นที่ราบชายฝั่ง และพื้นที่ทางทิศใต้มีอาณาเขตจดอ่าวไทย ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาเกลือ สวนมะพร้าว ประมงชายฝั่ง เลี้ยงสัตว์ รับจ้าง ค้าขาย และรับราชการ

สภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของตำบลบางโหนดมีความหลากหลายค่อนข้างมาก อันเนื่องจากความแตกต่างของผู้คนซึ่งมีที่มาจากหลายกลุ่มหลายวัฒนธรรม เดิมทีประชากรที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในระยะแรกเริ่มหรือก่อตั้งชุมชนเป็นผู้อพยพมาจากด่านเจดีย์สามองค์ จังหวัดกาญจนบุรี เมื่อประมาณ 200 ปีที่แล้ว เข้ามาตั้งถิ่นฐาน และประกอบอาชีพทางการเกษตรเพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัว เมื่อพื้นที่ได้รับการพัฒนาโดยเฉพาะการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมซึ่งเริ่มมาตั้งแต่ ปี พ.ศ.2512 ส่งผลให้นักลงทุนทั้งในและต่างประเทศเข้าลงทุนในพื้นที่เป็นจำนวนมาก โรงงานที่ผุดขึ้นจำนวนมากได้ดึงดูดแรงงานไทยจากพื้นที่ต่างๆ และแรงงานต่างชาติทั้งจากประเทศเมียนมาร์ ลาว และกัมพูชาเข้ามาทำงานเป็นจำนวนมาก คนเหล่านี้จะมีการรวมกลุ่มหรือสร้างชุมชนตามพื้นที่เพของตน รวมทั้งพยายามดำรงอัตลักษณ์ผ่านทางศาสนา ความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมของตนเอง

สถานการณ์ยาเสพติดในพื้นที่ตำบลบางโพธิ์ ด้วยเหตุที่ตำบลบางโพธิ์ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีถนนพระราม 2 ซึ่งเป็นเส้นทางหลักที่จะลงสู่ภาคใต้ และมีเส้นทางคมนาคมติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียง อีกทั้งเป็นพื้นที่ที่มีโรงงานอุตสาหกรรมค่อนข้างหนาแน่น จึงเป็นพื้นที่เสี่ยงในการแพร่ระบาดของยาเสพติด ข้อมูลในปีงบประมาณ 2562 พบว่า ผู้เสพที่เข้ารับการรักษาพยาบาลมีจำนวน 21 ราย เป็นผู้เสพรายเก่า จำนวน 4 ราย และเป็นผู้เสพรายใหม่จำนวน 13 ราย ทั้งหมดอยู่ในวัยแรงงาน อายุระหว่าง 20-49 ปี ในส่วนข้อมูลการค้ายาเสพติด พบว่ามีการจับกุมในข้อหาครอบครองยาเสพติดเพื่อจำหน่าย จำนวน 1 ราย และข้อหาครอบครองจำนวน 4 ราย

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่าสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดในพื้นที่ตำบลบางโพธิ์ไม่รุนแรงเหมือนตำบลอื่นๆ ในอำเภอเมืองสมุทรสาคร แต่สถานการณ์ดังกล่าวมีโอกาสที่จะเพิ่มขึ้น เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันมีแนวโน้มชะลอตัวหรือหดตัว และกลุ่มนักค้ายาเสพติดในพื้นที่ที่มีความเชื่อมโยงนักค้ายาและรับยามาจากพื้นที่ใกล้เคียง นอกจากนี้พื้นที่ตำบลบางโพธิ์มีโอกาสเป็นแหล่งพักคอยยาเสพติด เนื่องจากมีบ้านเช่าและหอพักจำนวนมาก มีแรงงานจำนวนมากทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม อีกทั้งเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมกับการส่งยาเสพติดหลายจุดตามเส้นทางถนนพระราม 2 ซึ่งอาจเป็นโอกาสให้นักค้านำยาเสพติดมาพักคอยเพื่อกระจายให้แก่ลูกค้าในพื้นที่ใกล้เคียงและลำเลียงลงไปในจังหวัดทางภาคใต้

แผนปฏิบัติการด้านการป้องกันและแก้ปัญหาเสพติด ปี 2563 ได้กำหนดแนวทางการปรับสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ภายใต้แผนงานการเสริมสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อการป้องกันยาเสพติดซึ่งจะนำไปสู่ “พื้นที่ปลอดภัย” อันหมายถึง พื้นที่ที่มีการบริหารจัดการจนสามารถควบคุมปัจจัยเสี่ยง/พื้นที่เสี่ยง เช่น แหล่งมั่วสุม สถานบันเทิง เป็นต้น เพื่อมิให้มีอิทธิพลต่อประชากรกลุ่มเสี่ยงสูง คือกลุ่มที่มีอายุระหว่าง 15-24 ปี เข้าสู่วงจรยาเสพติด

โครงการตำบลมั่นคงพื้นที่ปลอดภัยยาเสพติด เป็นโครงการหนึ่งในแผนงานเสริมสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อการป้องกันยาเสพติดซึ่งมุ่งก่อให้เกิดพื้นที่ปลอดภัยขึ้นในสถานศึกษา สถานประกอบการและหมู่บ้านชุมชนเพื่อนำไปสู่ตำบลมั่นคงตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี โดยได้กำหนดแนวทางปฏิบัติไว้ ดังนี้

1) ให้ทุกจังหวัด ศอ.ปส.จ. และ ศอ.ปส.อ. ใช้ฐานคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในระดับตำบลเป็นจุดแตกหักในการเอาชนะยาเสพติดในพื้นที่ โดยกำหนดตำบลเป้าหมาย ดำเนินการครอบคลุมร้อยละ 50 ของตำบลในแต่ละจังหวัด

2) ให้อำเภอโดย ศอ.ปส.อ. จัดตั้งหรือใช้กลไก/ชุดปฏิบัติการด้านยาเสพติดในระดับตำบลที่มีอยู่เดิมเป็นกลไกในการดำเนินงาน

3) ใช้เวทีในระดับพื้นที่เพื่อทำความเข้าใจแนวทางการดำเนินงานกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การประชุมกำนัน-ผู้ใหญ่บ้าน/ผู้นำชุมชน การประชุมเครือข่ายสถานประกอบการ/หรือประชุมผู้ประกอบการในนิคมอุตสาหกรรม และการประชุมสำนักเขตพื้นที่การศึกษา

4) กลไกระดับตำบลที่จัดตั้งขึ้น ดำเนินการสำรวจและจัดทำแผนแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างมีส่วนร่วมจาก 3 ภาคส่วนหลัก ได้แก่ สถาบันการศึกษา สถานประกอบการ และหมู่บ้านชุมชนในระดับตำบลโดยพิจารณาในทุกมิติที่เกี่ยวข้องกับปัญหายาเสพติด

5) ดำเนินการเสริมสร้างพื้นที่ปลอดภัยในตำบลเป้าหมาย โดยเป็นความร่วมมือทุกภาคส่วน ดังนี้

5.1) พื้นที่ปลอดภัยในสถานศึกษา ให้กระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่รับผิดชอบสถานศึกษาในทุกพื้นที่เสริมสร้างระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ประสบปัญหาซึ่งอาจเป็นสาเหตุของความเสี่ยงต่อปัญหายาเสพติด ตลอดจนเสริมสร้างให้มีระบบเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดมิให้เข้าสู่สถานศึกษา

5.2) พื้นที่ปลอดภัยในหมู่บ้าน/ชุมชน ให้กระทรวงมหาดไทยและหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลหมู่บ้าน/ชุมชนในพื้นที่ เสริมสร้างให้มีระบบเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดมิให้เข้าสู่หมู่บ้าน/ชุมชน ด้วยชุด ชรบ. หรืออาสาสมัครต่างๆ ตลอดจนเสริมสร้างความเข้มแข็งด้วยกระบวนการชุมชนเข้มแข็ง

5.3) พื้นที่ปลอดภัยในสถานประกอบการ ให้กระทรวงแรงงานและหน่วยงานที่รับผิดชอบสถานประกอบการและแรงงานในแต่ละพื้นที่ เสริมสร้างให้มีการให้โอกาสลูกจ้างที่ประสบปัญหาเสพติด ตลอดจนส่งเสริมสถานประกอบการให้มีระบบการจัดการปัญหาเสพติด มีการดูแลลูกจ้างมิให้เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด

สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภาค 7 (ปปส.ภ.7) ได้ปรึกษาหารือร่วมกับ ศอ.ปส.จ./ศอ.ปส.อ. เมืองสมุทรสาคร และ อบต.บางโทรัด เพื่อกำหนดพื้นที่ปลอดภัยยาเสพติดในพื้นที่ตำบล บางโทรัด และได้จัดทำโครงการตำบลมั่นคงพื้นที่ปลอดภัยยาเสพติดตำบลบางโทรัด เพื่อรองรับแผนปฏิบัติการด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ปี 2563 ตามแนวทางปรับสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม

โครงการตำบลมั่นคงพื้นที่ปลอดภัยยาเสพติด ตำบลบางโทรัด ได้รับการจัดสรรงบประมาณประจำปี 2563 และแบ่งโครงการออกเป็น 3 โครงการย่อย ดังนี้

- 1) โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินพื้นที่ตำบลบางโทรัด
- 2) โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานการบำบัดรักษาโดยชุมชนเป็นศูนย์กลาง (CBTx) พื้นที่ตำบลบางโทรัด
- 3) โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อขับเคลื่อนการสร้างพื้นที่ปลอดภัยของสถานศึกษาในพื้นที่ตำบลบางโทรัด

โครงการวิจัยติดตามประเมินผลโครงการตำบลมั่นคงพื้นที่ปลอดภัยยาเสพติด ตำบลบางโทรัด เป็นส่วนหนึ่งที่กำหนดไว้ในโครงการตำบลมั่นคงพื้นที่ปลอดภัยยาเสพติด ตำบลบางโทรัด ที่ได้ระบุให้มีการติดตามประเมินผลโครงการเพื่อให้ได้ข้อมูลย้อนกลับ (feedback) ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการแก้ไขและปรับปรุงระหว่างการทำงานโครงการ และประเมินผลเมื่อสิ้นสุดโครงการเพื่อเป็นเครื่องมือในการปรับปรุงการบริหารจัดการโครงการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อติดตามประเมินผลการดำเนินโครงการอันนำไปสู่แก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคในการดำเนินงานให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนด รวมทั้งประสิทธิภาพในการบริหารจัดการโครงการ
2. เพื่อประเมินผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมจากการดำเนินโครงการที่มีต่อการแก้ไขปัญหาและป้องกันยาเสพติด
3. เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะประกอบการพิจารณาเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินโครงการที่เหมาะสมในระยะต่อไป

ขอบเขตการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ประชากรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานกลุ่ม ฅมาปนกิจสงเคราะห์ บ้านสะพานไม้แก่น อำเภोजจะนะ จังหวัดสงขลา ซึ่งมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key Informant) ประกอบด้วย คณะกรรมการบริหารกลุ่ม 10 คน ประชาญ์ชาวบ้าน 4 คน ผู้นำชุมชน 2 คน ที่ปรึกษากลุ่ม 4 คน สมาชิกกลุ่ม 10 คน รวมกลุ่มเป้าหมายทั้งสิ้น จำนวน 30 คน โดยใช้เกณฑ์พิจารณาการเลือกกลุ่มเป้าหมายจาก บุคคลซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการกลุ่ม

วิธีการวิจัย

1. ดำเนินการติดตามประเมินผลการดำเนินโครงการอันนำไปสู่แก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคในการดำเนินงานให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนด รวมทั้งประสิทธิภาพในการบริหารจัดการโครงการ
2. ดำเนินการประเมินผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมจากการดำเนินโครงการที่มีต่อการแก้ไขปัญหา และป้องกันยาเสพติด
3. จัดทำข้อเสนอแนะประกอบการพิจารณาเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินโครงการที่เหมาะสมในระยะต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลยึดหลักข้อมูลที่มีลักษณะสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการวิจัยสามารถหาคำตอบของการวิจัยได้ตามที่กำหนดไว้ ซึ่งมีวิธีการดำเนินการ ดังนี้

1. การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ แบบเจาะลึก (In-depth interview) กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 30 คน เป็นการสัมภาษณ์ที่ต้องการรายละเอียดมากที่สุดในเรื่องที่ต้องการศึกษาในประเด็น การจัดสวัสดิการชุมชนและแนวทางการพัฒนากลุ่มฅมาปนกิจสงเคราะห์
2. การเก็บข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัย ใช้การสนทนา (focus group) กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 7 คน ด้วยการจัดประชุมกลุ่มขนาดเล็ก มีการสนทนา พูดคุยกันอย่างอิสระ ไม่มีความกดดัน หรือเกรงใจจนไม่กล้าพูดในสิ่งที่เป็นจริง ในประเด็น การจัดสวัสดิการชุมชนและแนวทางการพัฒนา กลุ่มฅมาปนกิจสงเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามที่ตอบกลับมาแล้วได้ตรวจสอบความสมบูรณ์ตลอดจนทำการบรรณาธิกรข้อมูลเรียบร้อยแล้วจึงลงรหัสข้อมูลเพื่อนำไปวิเคราะห์ผลทางสถิติด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณนั้นดำเนินการวิเคราะห์โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) ได้แก่ค่า ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพที่ทำการสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ทำตรวจสอบข้อมูลด้วยสามเส้าข้อมูล (Triangle Test) แล้วนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ สรุปได้ดังนี้

1. บริบทสภาพเศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรมที่มีผลต่อการดำเนินโครงการตำบลมั่นคงพื้นที่ปลอดภัย ยาเสพติด ตำบลบางโหนด

ผลการศึกษา พบว่า บริบททางเศรษฐกิจ ประกอบด้วยสภาพทางภูมิศาสตร์ที่เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ การประกอบอาชีพ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและนโยบายการพัฒนาด้านเศรษฐกิจระดับจังหวัด ส่วน บริบททางสังคมและวัฒนธรรม ประกอบด้วยประชากร การตั้งถิ่นฐาน และประเพณีวัฒนธรรม การบริการขั้นพื้นฐาน กลุ่มและองค์กรเครือข่ายทางสังคม การเมืองการปกครองท้องถิ่น รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม และนโยบายการพัฒนาด้านสังคมวัฒนธรรมระดับจังหวัด

2. ผลผลิตจากโครงการตำบลมั่นคง พื้นที่ปลอดภัยยาเสพติด ตำบลบางโหนด ผลการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

2.1 ผู้เข้าร่วมโครงการตำบลมั่นคง พื้นที่ปลอดภัยยาเสพติด ตำบลบางโหนดระดับบุคคล/ระดับ องค์กร พบว่า เมื่อคิดผลรวมจำนวนเป้าหมาย 152 คน มีผู้เข้าร่วม 139 คน โดยมีองค์กรที่เข้าร่วมตามลำดับสูงสุด ไปต่ำสุดคือ องค์กรภาครัฐ องค์กรภาคประชาชนและท้องถิ่น และองค์กรภาคเอกชน และเป็นจำนวนผู้เข้าร่วม โครงการตามลำดับสูงสุดไปต่ำสุดคือ มาจากองค์กรภาคประชาชนและท้องถิ่น องค์กรภาครัฐ และองค์กรภาค เอกชน

2.2 ผู้มีความรู้ความสามารถและทักษะในการดำเนินงานและขับเคลื่อนโครงการตำบลมั่นคง พื้นที่ ปลอดภัยยาเสพติด ตำบลบางโหนด พบว่า เมื่อคิดผลรวมจำนวนผู้เข้าร่วม 139 คน มีผู้มีความรู้ความสามารถและ ทักษะ 45 คน โดยมีจำนวนผู้ที่มีความรู้ความสามารถและทักษะตามลำดับสูงสุดไปต่ำสุดคือ ผู้ที่มีความรู้ความ สามารถและทักษะในการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดิน ในการสร้างพื้นที่ปลอดภัยของสถานศึกษา และในการ บำบัดรักษาโดยชุมชนเป็นศูนย์กลาง (CBTx)

2.3 ระบบหรือนวัตกรรมที่เกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดที่หมู่บ้านชุมชนและภาคี ความร่วมมือร่วมกันสร้างและพัฒนาขึ้น พบว่า มีจำนวนระบบหรือนวัตกรรมตามลำดับสูงสุดไปต่ำสุดคือ ระบบ หรือนวัตกรรมในการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดิน ในการสร้างพื้นที่ปลอดภัยของสถานศึกษา และในการ บำบัดรักษาโดยชุมชนเป็นศูนย์กลาง (CBTx)

2.4 การจับกุมผู้ค้าและผู้เสพยาเสพติด ตั้งแต่เดือนมกราคม – พฤศจิกายน 2563 มีสถิติการจับกุม ผู้ค้าลดลง และมีสถิติการจับกุมผู้เสพยาเสพติดเพิ่มขึ้นจากปี 2562

3. ผลกระทบจากโครงการตำบลมั่นคง พื้นที่ปลอดภัยยาเสพติด ตำบลบางโหนด มีดังนี้

3.1 ข้อมูลทั่วไป

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ประชากรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 10 หมู่บ้าน/ชุมชนใน ตำบลบางโหนด จำนวน 382 คน ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง โดยเฉลี่ยแล้วจะมีอายุตั้งแต่ 40 ขึ้นไป ซึ่งส่วนมากจะมีการศึกษาในระดับประถมศึกษา มีอาชีพรับจ้างทั่วไป มีรายได้มากกว่า 30,000 บาทต่อปี ส่วนใหญ่เป็นประชาชนที่ไม่มีตำแหน่งในชุมชน และได้เข้าร่วมกิจกรรมในโครงการบางครั้ง

3.2 การรับรู้ข้อมูลและช่องทางการรับรู้

พบว่า การรับรู้ข้อมูลของประชาชนเกี่ยวกับโครงการตำบลมั่นคง พื้นที่ปลอดภัยยาเสพติด ตำบล บางโหนด ส่วนมากจะรับรู้ข้อมูลการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินพื้นที่ตำบลบางโหนด โดยช่องทางการรับรู้

ข้อมูล คือ การรับรู้จากผู้นำศาสนา ผู้นำท้องถิ่น/ผู้นำชุมชน/นักพัฒนาในพื้นที่

3.3 ความพึงพอใจ

พบว่า ประชาชนมีความพึงพอใจต่อโครงการตำบลมั่นคงพื้นที่ปลอดภัยยาเสพติดตำบลบางโหนด ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มีค่าเฉลี่ยเรียงลำดับจากสูงที่สุดไปหาต่ำที่สุด โดยสูงที่สุดคือการจัดกิจกรรมเด็กและเยาวชน รองลงมาคือการดูแลช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในโรงเรียน และต่ำที่สุดคือการจัดเวทีประชาคมเพื่อค้นหาและคัดแยกผู้เสพ

3.4 ทักษะคิด

พบว่า ประชาชนมีทักษะคิดต่อโครงการตำบลมั่นคงพื้นที่ปลอดภัยยาเสพติดตำบล บางโหนดในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่ามีค่าเฉลี่ยเรียงลำดับจากสูงที่สุดไปหาต่ำที่สุด โดยสูงที่สุดคือมีทักษะคิดว่าหน่วยงานในพื้นที่และผู้นำหมู่บ้าน/ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด รองลงมาคือมีทักษะคิดว่าหน่วยงานในพื้นที่และผู้นำหมู่บ้าน/ชุมชน ได้ชี้แจงโครงการตำบลมั่นคงฯ ให้ประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชนรับรู้อย่างทั่วถึง และต่ำที่สุดคือมีทักษะคิดว่าโครงการตำบลมั่นคงฯ มีส่วนสนับสนุนให้ประชาชนมีอาชีพ รายได้ และชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาวิจัยนี้ พบว่า โครงการตำบลมั่นคงฯ ทำให้ประชาชนในพื้นที่ที่มีความพึงพอใจและทักษะคิดต่อโครงการในระดับปานกลาง ซึ่งเป็นความพึงพอใจและทักษะคิดที่อยู่ในระดับกลาง อาจเป็นไปได้ว่า โครงการตำบลมั่นคงฯ นั้นเพิ่งได้ดำเนินการในระยะแรกคือการทำความเข้าใจแนวทางดำเนินงานกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งในหมู่บ้าน/ชุมชน สถานประกอบการ และสถานศึกษา ทั้งยังดำเนินการในท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (โควิด-19) จึงทำให้ ปปส.ภ.7 ยังไม่สามารถดำเนินโครงการในส่วนของการจัดตั้งกลไกระดับตำบลเพื่อดำเนินการสำรวจและจัดทำแผนโดยพิจารณาในทุกมิติที่เกี่ยวข้อง แต่หาก ปปส.ภ.7 ได้วิเคราะห์ปัจจัยนำเข้าและกระบวนการในการดำเนินโครงการที่ผ่านมาเพื่อเตรียมความพร้อมในการดำเนินโครงการครั้งต่อไปตามความเหมาะสมของปัจจัยต่าง ๆ ในพื้นที่ตำบลบางโหนด ตลอดจนระบบการบริหารจัดการเชิงบูรณาการกับภาคหลักแล้วจะทำให้สามารถวิเคราะห์หาทางเลือกที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนในพื้นที่และเหมาะสมกับบริบททางเศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรมของตำบลบางโหนดจนสามารถดำเนินโครงการให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดได้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) ที่กล่าวว่า การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input) เป็นการตรวจสอบความพร้อม ความเหมาะสมของปัจจัยต่าง ๆ ทั้งในด้านกำลังคน วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ ตลอดจนระบบการบริหารจัดการ ทำให้เกิดความสามารถในการวิเคราะห์หาทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดกับทรัพยากรที่มีอยู่ และเป็นทางเลือกที่มีโอกาสทำให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามโครงการได้มากที่สุด และการประเมินกระบวนการ (Process) เป็นการประเมินการดำเนินการเมื่อนำโครงการที่วางแผนไว้ไปปฏิบัติทั้งนี้เพื่อ ศึกษาว่าการดำเนินงานตามโครงการนั้นจะมีปัญหาและอุปสรรคอย่างไรเพื่อที่จะสามารถทำการปรับปรุงแก้ไขได้ทันที่

จากการวิจัยครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าบริบททางเศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญต่อการวางแผนพัฒนาโครงการและกิจกรรม เพราะเป็นสภาพการณ์ที่มีอยู่ก่อนการดำเนินโครงการ และที่สำคัญเป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดปัจจัยที่เกี่ยวข้องอื่น เช่น ความต้องการของประชาชนในพื้นที่และความจำเป็นของการพัฒนา จึงเป็นสิ่งที่

สามารถนำไปใช้เป็นกลยุทธ์ในการกำหนดกระบวนการและเป้าหมายของการดำเนินโครงการให้บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายการพัฒนาส่วนผลิตและผลกระทบที่เกิดขึ้นในระหว่างและหลังการดำเนินโครงการนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องต่อยอด สืบสาน และพัฒนาให้เป็นผลที่เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่าที่สุดต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสถียรตามแนวทางโครงการตำบลมั่นคงฯ โดยการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมทั้งภาคเอกชนและภาครัฐ

ดังนั้น สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ภาค 7 ควรจัดให้มีวิธีการที่ส่งเสริมให้เกิดกลไกร่วมทั้งภาคประชาชนและท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาครัฐเพื่อสร้างระบบการบริหารจัดการเชิงบูรณาการทั้งวัตถุประสงค์และเป้าหมายในแผนงาน โครงการ/กิจกรรม งบประมาณ ทรัพยากรและพื้นที่โดยไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนในกระบวนการพัฒนาเพื่อให้การดำเนินโครงการตำบลมั่นคงฯ ได้บรรลุเป้าหมายในการสร้างพื้นที่ปลอดภัยยาเสพติดและทำให้หมู่บ้าน/ชุมชนได้พัฒนาสู่ความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนตลอดไป

สรุปและข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะแนวทางการดำเนินโครงการตำบลมั่นคงพื้นที่ปลอดภัยยาเสพติดตำบลบางโพธิ์ จากผลการดำเนินโครงการย่อย 3 โครงการ สรุปได้ดังนี้

1. การดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินภายใต้โครงการตำบลมั่นคงพื้นที่ปลอดภัยยาเสพติด ตำบลบางโพธิ์ สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ภาค 7 ควรดำเนินการดังนี้

ด้านการจัดการและสมาชิกกองทุนแม่ของแผ่นดิน

- 1) สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ และกระบวนการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินแก่คณะกรรมการและสมาชิกตั้งแต่ระยะเริ่มต้นและต่อเนื่องเพื่อให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 2) ส่งเสริมให้คณะกรรมการและสมาชิกมีจิตอาสาในการพัฒนาอย่างจริงจัง
- 3) สนับสนุนให้มีการประชุมกรรมการและสมาชิกเป็นประจำเพื่อวางแผนและพัฒนากิจกรรมอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้กับกองทุนแม่ของแผ่นดินที่ประสบความสำเร็จเพื่อพัฒนาศักยภาพตนเอง

ด้านการบริหารจัดการเงินกองทุนแม่ของแผ่นดิน

สร้างเสริมความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการเงินกองทุนแม่ของแผ่นดินตามหลักการบัญชีและการเงิน และหลักธรรมาภิบาล

ด้านการจัดกิจกรรมกองทุนแม่ของแผ่นดิน

- 1) ประสานให้ภาคีเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมกิจกรรมต่อเนื่อง
- 2) พัฒนา/บูรณาการกิจกรรมพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของหมู่บ้านโดยให้กองทุนแม่ของแผ่นดินเป็นศูนย์กลางเพื่อสร้างการรับรู้และการเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างพื้นที่ปลอดภัยยาเสพติด

ด้านการสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมกองทุนแม่ของแผ่นดิน

- 1) สนับสนุนให้กรรมการกองทุนแม่ของแผ่นดินเขียนโครงการเพื่อเสนอขอรับเงินอุดหนุนทั้งจากภาครัฐและเอกชน
- 2) ผลักดันให้มีการบรรจุแผนการขับเคลื่อนงานกองทุนแม่ของแผ่นดินไว้ในแผนพัฒนาจังหวัด

แผนพัฒนาตำบล และแผนบูรณาการของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเพื่อจะได้มีงบประมาณรองรับในการทำงาน

3) อุดหนุนงบประมาณให้กับกองทุนแม่ของแผ่นดินเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของหมู่บ้าน/ชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ด้านการขับเคลื่อนการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินในฐานะศูนย์กลางของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของหมู่บ้าน/ชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1) ส่งเสริมให้กองทุนแม่ของแผ่นดินเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน ด้วยกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ พัฒนาและสนับสนุน รวมถึงการแก้ไขปัญหาในหมู่บ้านตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2) ส่งเสริมการจัดกิจกรรมในหมู่บ้านเพื่อช่วยลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ส่งเสริมอาชีพ สร้างภูมิคุ้มกันด้านยาเสพติด รักษาทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาและวัฒนธรรม พัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งในภาพรวมของหมู่บ้าน จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชนเพื่อถ่ายทอด แลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้ และสืบทอดภูมิปัญญาของชุมชนนำไปสู่การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมในชุมชน

ด้านอื่น ๆ

ติดตาม ช่วยเหลือ และประเมินผลการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินอย่างต่อเนื่อง เป็นระบบ ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน โดยมุ่งผลสัมฤทธิ์ที่หมู่บ้าน/ชุมชนเข้มแข็ง ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

2. การบำบัดรักษาผู้ใช้ผู้เสพยาเสพติดโดยชุมชนเป็นศูนย์กลาง (CBTx) ในพื้นที่ตำบลบางโพธิ์ใต้ใต้โครงการตำบลมั่นคง พื้นที่ปลอดภัยยาเสพติด ตำบลบางโพธิ์ใต้ ให้สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ภาค 7 ดำเนินการดังนี้

ด้านรูปแบบ กลไก และวิธีการดำเนินงาน

1) บูรณาการการดำเนินงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน โดยเฉพาะการให้ภาคเอกชนและภาคประชาชนเข้ามามีบทบาทด้วยความพร้อมและให้ความร่วมมือ และการจัดโครงการควรให้เป็นรูปธรรมมากกว่าการจัดประชุมเชิงบรรยาย

2) ส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติดทุก ๆ ส่วนยึดหลัก ธรรมาภิบาลในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อความโปร่งใส จริงใจต่อการแก้ปัญหาอย่างจริงจัง และต้องไม่หาประโยชน์จากการปราบปรามยาเสพติด

3) ประสานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำงานอย่างจริงจังโดยสร้างการศึกษาเพื่อป้องกันยาเสพติดแห่งชาติ ให้ผู้ติดยามีงานทำ และมีรายได้

4) ร่วมกิจกรรมชุมชนและสร้างกิจกรรมร่วมกับชุมชนอย่างต่อเนื่องเพื่อการพัฒนาที่เข้มแข็ง

3. การสร้างพื้นที่ปลอดภัยในสถานศึกษาพื้นที่ตำบลบางโพธิ์ใต้ใต้โครงการตำบลมั่นคง พื้นที่ปลอดภัยยาเสพติด ตำบลบางโพธิ์ใต้ ให้สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ภาค 7 ดำเนินการดังนี้

ด้านการบริหารโครงการ

1) ดำเนินการจัดประชุมชี้แจงนโยบาย แนวทาง และหารือร่วมกับหน่วยงานในพื้นที่และชุมชน

เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินงานขับเคลื่อนร่วมกันอย่างต่อเนื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการ/คณะทำงานจากทุกฝ่าย มอบหมายส่วนงานที่สามารถดำเนินงานตามขอบเขตและอำนาจหน้าที่ของตนเพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อน

2) พัฒนาการดำเนินงานในพื้นที่ใกล้เคียง และพื้นที่อื่น ๆ เพื่อให้มีผลการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่มากขึ้น

ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรม

ประสานและสนับสนุนให้หน่วยงานใน สำนักงาน ป.ส.ภ.7 และหน่วยงานอื่น ๆ ในพื้นที่ ตำบลบางโทรัดได้ร่วมกับสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้นเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับนักเรียน และนักเรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้อย่างเหมาะสม เช่น กิจกรรมให้ความรู้ใน โรงเรียน กิจกรรมอบรม/ฝึกอบรม รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนสื่อเกี่ยวกับสารเสพติด วัสดุอุปกรณ์และงบประมาณในการจัดกิจกรรมของโรงเรียน ที่เป็นประโยชน์กับนักเรียน

ข้อเสนอเชิงนโยบาย

ข้อเสนอเชิงนโยบายในการดำเนินโครงการตำบลมั่นคง พื้นที่ปลอดภัยยาเสพติด ตำบลบางโทรัด

จากผลการวิจัยในครั้งนี้ พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการระดับบุคคลส่วนใหญ่มาจากภาคประชาชนและท้องถิ่น ส่วนระดับองค์กรที่เข้าร่วมส่วนใหญ่เป็นองค์กรภาครัฐ มีผู้มีความรู้ความสามารถและทักษะในการดำเนินงานสร้างพื้นที่ปลอดภัยในสถานศึกษา สถานประกอบการ และในหมู่บ้าน/ชุมชน ทั้งมีระบบหรือนวัตกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด รวมถึงประชาชนในพื้นที่ตำบลบางโทรัดมีความพึงพอใจและทัศนคติต่อโครงการตำบลมั่นคงฯ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ดังนั้น เพื่อให้โครงการตำบลมั่นคง พื้นที่ปลอดภัยยาเสพติด ตำบลบางโทรัด สามารถดำเนินได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดสัมฤทธิ์ผลยิ่งขึ้นตามแผนงานเสริมสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อการป้องกันยาเสพติดที่มุ่งให้เกิดพื้นที่ปลอดภัยในสถานศึกษา สถานประกอบการ และหมู่บ้าน/ชุมชน เพื่อนำไปสู่ตำบลมั่นคงตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และเพื่อรองรับแผนปฏิบัติการด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ปี 2564 ตามแนวทางปรับสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม คณะผู้วิจัยจึงนำผลการวิจัยในครั้งนี้เสนอเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายในการดำเนินโครงการตำบลมั่นคง พื้นที่ปลอดภัยยาเสพติด ตำบลบางโทรัด ดังนี้

1. สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ภาค 7 ควรใช้บริบทสภาพเศรษฐกิจและสังคม วัฒนธรรมเป็นเงื่อนไขในการวิเคราะห์เพื่อวางแผนการดำเนินโครงการ/กิจกรรมโดยเฉพาะสภาพทางภูมิศาสตร์ และนโยบายการพัฒนาด้านเศรษฐกิจระดับจังหวัด กลุ่มและองค์กรเครือข่ายทางสังคมทั้งภาคประชาชนและท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาครัฐ รวมถึงนโยบายการพัฒนาทางสังคมวัฒนธรรมระดับจังหวัด

2. สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ภาค 7 ควรจัดกระบวนการเรียนรู้และทำให้เกิดกลไกและระบบการทำงานร่วมกับภาคประชาชนและท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาครัฐเพิ่มมากขึ้นโดยเน้นที่ “กระบวนการ วิธีการ/การจัดการ และเครื่องมือ” ในการดำเนินโครงการ/กิจกรรมเพื่อทำให้เกิดผลผลิตจากโครงการที่สามารถวัดประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้มากยิ่งขึ้น

3. สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ภาค 7 ควรเชื่อมประสานให้ภาคประชาชนและท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาครัฐมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ/กิจกรรมโดยเฉพาะการวางแผนเชิงบูรณาการทั้งระดับหมู่บ้าน/ชุมชน ตำบล จังหวัด และระดับภาค (ป.ส.ภ.7) และเสริมหนุนให้ประชาชนในพื้นที่ตำบลบางโทรัด เรียนรู้กระบวนการพัฒนาผ่านกิจกรรมที่เกิดจากการมีส่วนร่วมทั้งภาคประชาชนและท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาครัฐเพื่อให้เกิดผลกระทบจากโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชนได้มากยิ่งขึ้น

4. สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ภาค 7 ควบนำเสนอของבודหนุนให้ภาคประชาชน และท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาครัฐรับทราบและอนุมัติให้โดยเฉพาะงบบุหนุนโครงการ/กิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน เพื่อเป็นการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชนอย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

กิติพัฒน์ นนทปัทมคุลย์. (2538). **นโยบายสังคมและสวัสดิการสังคม**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นิตา ชูโต. **การประเมินโครงการ**. (2527). กรุงเทพฯ: ธรรมสารการพิมพ์.

ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์. (2529). **การวิจัยประเมินผล : หลักการและกระบวนการ**. กรุงเทพฯ: การพิมพ์พระนคร.

พิชิต ฤทธิ์จรูญ. (2544) **ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์**. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏพระนคร.

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2536). **ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์**. กรุงเทพฯ: มทพ.

สำนักงานจังหวัดสมุทรสาคร. (2563). **แผนพัฒนาจังหวัด 5 ปี (พ.ศ. 2561 – 2565) (ฉบับทบทวน) (รอบปี พ.ศ. 2564)**. สมุทรสาคร: กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด.

สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ภาค 7. **โครงการตำบลมั่นคง พื้นที่ปลอดภัยยาเสพติด ตำบลบางไทรใต้**. ปีงบประมาณ 2563.

อรุณี เวียงแสง และคณะ. (2548). **การติดตามประเมินผลแบบมีส่วนร่วม**. กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ไทยออฟเซต.

อภิชัย พันธเสน. (2539). **พัฒนาชนบทไทย: สมุทัยและมรรค แนวคิด ทฤษฎี และภาพรวมของการพัฒนา**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

Provus, M. (1969). "Evaluation of Ongoing Programs in the Public School System."

Pp. 242-283 in Ralph Tyler (ed.) Educational Evaluation: New Roles, New Means. Chicago: National Society for the Study of Education.

Pophham WJ. (1975). Education Evaluation. NJ : Hall, Inc.

Stake, R.E. (1967). The Countenance of Educational Evaluation. Teachers College Record.

ประวัติย่อผู้วิจัย

1. นายศุภกร คุรุการเกษตร

วันเดือนปีเกิด 2 สิงหาคม 2512
ที่อยู่ 13/2 หมู่ 1 ตำบลบางคนที อำเภอบางคนที
จังหวัดสมุทรสงคราม 75120
เบอร์โทรศัพท์ 0869719267 อีเมล suphakara@life.ac.th
สถานที่ทำงาน สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน
ประวัติการศึกษา ศศ.ม. (ยุทธศาสตร์การพัฒนา) มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
ศศ.บ. (การพัฒนาชุมชน) สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา

2. นายสุรศักดิ์ สุขมาก

วันเดือนปีเกิด 7 กันยายน 2521
ที่อยู่ 13/2 หมู่ 1 ตำบลบางคนที อำเภอบางคนที
จังหวัดสมุทรสงคราม 75120
เบอร์โทรศัพท์ 0959539842 อีเมล surasaks@life.ac.th
สถานที่ทำงาน สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน
ประวัติการศึกษา วท.ม. (เทคโนโลยีสารสนเทศ) สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
วท.บ. (วิทยาการคอมพิวเตอร์) สถาบันราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

3. นางสาวกรรณิกา ปัญญาวงศ์

วันเดือนปีเกิด 9 ตุลาคม 2526
ที่อยู่ 13/2 หมู่ 1 ตำบลบางคนที อำเภอบางคนที
จังหวัดสมุทรสงคราม 75120
เบอร์โทรศัพท์ 0902654593 อีเมล kannikap@life.ac.th
สถานที่ทำงาน สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน
ประวัติการศึกษา ศศ.ม. (พัฒนาครอบครัวและสังคม) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ส.บ. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ศศ.บ. (พัฒนาครอบครัวและสังคม) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

การพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงาน ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)
บ้านปากห้วยวังนอง หมู่ที่ 1 ตำบลปทุม อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

DEVELOPMENT OF QUALITY OF WORKING LIFE OF VILLAGE
HEALTH VOLUNTEERS (VOL.) BAN PAK HUAI WANG NONG VILLAGE,
VILLAGENO. 1, PATHUM SUB-DISTRICT, MUEANG DISTRICT, UBON
RATCHATHANI PROVINCE

อุบลรัตน์ งอกงาม¹
Ubonrat Ngokngam

วนิดา ตรีสวัสดิ์²
Winida Treesawat

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพปัญหาคุณภาพชีวิตการทำงานด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) 2) ผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตการทำงานด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และ 3) นำเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลปทุม สำนักงานสาธารณสุขอำเภอเมือง สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานี ชมรมอสม.ระดับต่าง ๆ เช่น ชมรมอสม.ระดับตำบล ชมรมอสม.ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ระดับประเทศ เป็นต้น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการวิจัยระหว่างเดือนกันยายน 2562 – กรกฎาคม 2564 ด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก และการสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) 20 คน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัญหาคุณภาพชีวิตการทำงานด้านกาย ใจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ดังนี้ 1) ด้านร่างกาย พบว่า อสม.ที่มีโรคประจำตัวและอายุมาก สภาพร่างกายไม่เอื้ออำนวยต่อการเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณสุขในหมู่บ้านได้อย่างต่อเนื่อง ตามบทบาทหน้าที่ประจำ 2) ด้านจิตใจ อสม.หลายคน มีความรู้สึกไม่สบายใจ กังวนใจด้านสุขภาพของตนเอง และภาระทางครอบครัว ทำให้ขาดความเชื่อมั่นในการทำงานและการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ 3) ด้านสังคม อสม.หลายคน ขาดความกระตือรือร้นในการทำงาน แต่งกายไม่สุภาพเรียบร้อย และขาดการติดต่อประสานงานที่ดีกับทุกฝ่าย 4) ด้านสิ่งแวดล้อม อสม.หลายคนไม่สะดวกในการเดินทางไปดูแลผู้ป่วยที่รับผิดชอบ และเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ การปฏิบัติงานในช่วงกลางวันของอสม. พบปัญหาการ

¹ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

² อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

เลี้ยงสุนัข การจัดการขยะ อีกทั้งไม่ชำนาญการใช้เทคโนโลยีและการสื่อสารความรู้ โดยเฉพาะในสถานการณ์ โควิด-19

2. ผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตการทำงานด้านกาย ใจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ดังนี้ 1) ด้านร่างกาย พบว่า อสม.ที่มีโรคประจำตัวและอายุมาก ไม่สามารถปฏิบัติงานตามหน้าที่รับผิดชอบ เช่น การส่งรายงาน การสำรวจต่าง ๆ และรายงานประจำเดือนและงานที่ได้รับมอบหมายช่วงสถานการณ์โรคโควิด-19 2) ด้านจิตใจ ประชาชนในคุ้มรับผิดชอบขาดโอกาสที่จะได้รับการดูแลและข่าวสารต่าง ๆ เช่น การแจ้งข้อมูลการรับวัคซีนโควิด-19 เป็นต้น 3) ด้านสังคม ขาดความเชื่อมั่นและศรัทธาในงานอสม. และไม่ได้รับการดูแลอย่างเหมาะสมและมีคุณภาพ 4) ด้านสิ่งแวดล้อม เวลาการทำงานของอสม. ไม่ตรงกับเวลาอยู่บ้านของครัวเรือน ที่รับผิดชอบเป็นภาระให้กับเพื่อนอสม.ในการเดินทางเข้าร่วมกิจกรรมผิดเวลาหรือไม่แจ้งเพื่อนอสม.ต้องรอให้ครบก่อนเริ่มกิจกรรมทุกครั้ง

3. นำเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานด้านกาย ใจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องฯ ดังนี้ 1) ด้านร่างกาย อสม.ควรมีการประชุมส่งงานติดตามงาน พบปะพูดคุยกับเพื่อนอสม.ทุกวันอาทิตย์ การแต่งกายควรใส่เสื้ออสม.ทุกครั้งในการปฏิบัติงาน มีการประสานงานที่ดีของทุกฝ่ายและดูแลชุมชนให้ปลอดภัยจากโรคโควิด-19 2) ด้านจิตใจ อสม.ควรมีความมั่นใจในตนเองและกระตือรือร้นในการทำงานให้มากขึ้น กล้าคิด กล้าทำและกล้าแสดงออกในทางที่เหมาะสม 3) ด้านสังคม อสม.ควรรับผิดชอบต่องานให้มากกว่านี้ เสียสละสุขส่วนตัวเพื่อส่วนรวม และควรแนะนำชาวบ้านให้ไปรับวัคซีน 4) ด้านสิ่งแวดล้อม อสม.ทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการจัดการสิ่งแวดล้อมและเชิญชวนให้ชาวบ้านปฏิบัติตาม ดังนั้น อสม.ต้องเป็นแบบอย่างให้กับชุมชนดังคำกล่าวที่ว่า แก้วขาวร้าย กระจายขาวดี ซึ่บริการ ประสานงานกับสาธารณสุข บำบัดทุกข์ให้ประชาชนและทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี

คำสำคัญ : การพัฒนา, คุณภาพชีวิต, การทำงานด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสิ่งแวดล้อม, อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

Abstract

The objectives of this research were to study: 1) problems in quality of life in terms of physical, mental, social and environmental work of Village Health Volunteers (VHV), 2) the impact on quality of life of physical, mental, social and environmental work of the Village Public Health Volunteers (VHVs), and 3) to present guidelines for improving the quality of life in physical, mental, social and environmental work of the Village Health Volunteers (VHVs) to relevant agencies such as local government organizations in hospital areas, Health Promotion, Pathum Subdistrict, Muang District, Public Health Office, in Ubon Ratchathani, Provincial Public Health Office Volunteer Clubs at various levels, such as sub-district level, Volunteers Clubs at district level, provincial level, national level, etc. This is qualitative research. The research was conducted from September 2019–July 2021 using in-depth interviews and group discussions. Participants include 20 Village Health Volunteers (Vol). The results showed the following:

1. Conditions of problems in quality of life, physical, mental, social and environmental work of Village Health Volunteers (VHVs): Their physical condition was not conducive to continually participating in public health activities in the villages according to their roles and duties, 2) Psychologically, many VHVs feel uncomfortable, concerned about their own health and family burden resulting in a lack of confidence in working and participating in various activities, 3) Socially, many VHVs lack enthusiasm in their work, improperly dressed and lack of good communication and coordination with all parties, 4) Environmentally, many volunteers are not comfortable traveling to be in charge of their responsibilities and participate in various activities or work during the day. They found problems in raising dogs, managing waste, and not being skilled in using technology and communicating knowledge, especially in the situation of COVID-19.

2. Effects on quality of life, physical, mental, social and environmental work of Village Health Volunteers (VHVs): Inability to perform responsibilities, such as submitting reports, surveys and monthly reports and assignments during the COVID-19 situation, 2) Psychologically, people in the village lack of opportunity to receive care and information, such as informing information about COVID-19 vaccination, etc., 3) Socially, they lack of confidence and faith in VHV's work and have not been taken care of properly and with quality, 4) Environmentally, VHV's working hours do not match the time at home of the householder who is responsible for the burden of the VHVs friends traveling to join the activities at the wrong time or not informing the VHVs to have to wait before starting the activity every time.

3. Guidelines for improving the quality of life in physical, mental, social and environmental work of Village Health Volunteers (VHVs) to relevant agencies as follows: 1) Physically, VHVs should have a meeting to submit work to follow up, meet and chat with friends at the Volunteer School every Sunday; the dress code should be worn at all times when performing work, there is

good coordination of all parties and take care of the community to be safe from Covid-19, 2) On the mental aspect, the VHV should have more self-confidence and enthusiasm in working, dare to think, dare to act and dare to express in a way, 3) As for society, the VHV should be more responsible for the work, sacrificing personal happiness for the public and should recommend the villagers to get vaccinated, 4) Environment Volunteer Volunteers should act as a role model in environmental management, and invite villagers to follow; therefore, VHVs must be a role model for communities, as they say, solving bad news, spreading good news, pointing out services, coordinating with public health, heal the suffering of the people and act as a good example.

Keywords: development, quality of life, physical, mental, social and environmental work, Village Public Health Volunteers (Vol.)

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยมีการจัดตั้งอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในปี ค.ศ.1978 (พ.ศ. 2521) ภายใต้คำประกาศ (Alma Ata Declaration) ให้ประเทศดำเนินการงานสาธารณสุข ด้วยหลักการสาธารณสุขมูลฐาน (สสม.) โดยปรับเปลี่ยนการพัฒนาสาธารณสุขที่เน้นการที่เน้นความร่วมมือกับทุกภาคส่วนและผสมผสานสุขภาพเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาคุณภาพชีวิตมีการขยายความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายในระดับกระทรวงทบทางของภาคประชาชนเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ให้มีทุกหมู่บ้านเน้นการให้บริการสุขภาพเพื่อให้เกิดความเสมอภาคและเป็นธรรมในการได้รับบริการพื้นฐานที่จำเป็น อสม.มีบทบาทหน้าที่ชัดเจนมีปณิธานในการทำงาน 6 อย่างคือ 1) แก้อาการป่วย 2) กระจายข่าวดี 3) ซึ่บริการ 4) ประสานงานสาธารณสุข 5) บำบัดทุกข์ประชาชน 6) ทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานี มีอสม.ทั้งหมด 35,003 คน กระจายอยู่ทุกหมู่บ้านใน 25 อำเภอ (ระบบสารสนเทศงานสุขภาพภาคประชาชนกองสนับสนุนสุขภาพภาคประชาชน) และสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานีเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบ อสม.ทั้งจังหวัดแบ่งเป็นในระดับอำเภอจะมีสำนักงานสาธารณสุขอำเภอเป็นผู้รับผิดชอบและระดับตำบลจะเป็นโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ดูแลอสม.ที่สมัครเข้ามามีคุณสมบัติและผ่านกระบวนการอบรมตามที่ระเบียบกระทรวงสาธารณสุขกำหนดคือ 1) อ่านออกเขียนได้ 2) มีภูมิลำเนาในหมู่บ้าน 3) เป็นผู้มีความประพฤติดี จริยธรรมอันดีแต่ไม่ได้กำหนดวุฒิการศึกษา และมีการอบรมตามหลักสูตร ที่กำหนดเพื่อพัฒนาความรู้ทักษะให้อสม.อย่างต่อเนื่องแต่ก็ไม่สามารถเข้ารับการอบรมได้ครบทุกคนเนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงข้อมูล เช่น อสม.ลาออก อสม.เสียชีวิตในระยะเวลาปฏิบัติงานอสม. ที่สมัครเข้ามาแทนยังไม่ได้รับการอบรมตามหลักสูตรส่วนมากจะเป็นการอบรมฟื้นฟูในภาพรวมทั้งหมด

ระดับตำบลปทุม รับผิดชอบดูแลอสม.ทั้งหมด 12 หมู่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล(รพ.สต.)จำนวน 2แห่งคือ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ดงหนองแห่ รับผิดชอบ 5 หมู่บ้านคือหมู่ที่ 3-9 และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ปทุม รับผิดชอบ 7 หมู่บ้านคือหมู่ 1,2,6,7,10,11,12 โดยมี อสม.จำนวนทั้งสิ้น 222 คนในอดีตการปฏิบัติหน้าที่เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ต้องได้รับการอบรม เรื่องการดูแลสุขภาพที่ดีของประชาชนทุก ๆด้าน เป็นเวลา 15 วัน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) รุ่นเก่าจึงมีความรู้

ความเข้าใจในการปฏิบัติหน้าที่อสม.เป็นอย่างดี จากการเปลี่ยนแปลงปัจจุบันอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) บางส่วนที่เข้ามาทำงานโดยการทดแทนผู้ที่ลาออกหรือเสียชีวิต ยิ่งขาดความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ อสม. เมื่อลงปฏิบัติหน้าที่ในชุมชนอสม.จึงขาดความมั่นใจในการทำงาน และประชาชนในชุมชนก็อาจจะขาดโอกาส ที่ควรได้รับการดูแลที่ดี และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ต้องดูแลครอบครัวและมีภาระทาง ครอบครัวเพิ่มมากขึ้นอีกทั้งอสม. บางส่วนได้ปฏิบัติหน้าที่มาเป็นระยะเวลาอันยาวนานทำให้มีสภาพร่างกายไม่เอื้ออำนวย ในการปฏิบัติงานบางคนไม่สามารถปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบได้อย่างเต็มที่ซึ่งทำให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) บางส่วนขาดความรู้ความเข้าใจในงานนั้น ๆ (วิลาวัลย์ หลีกเขต,สัมภาษณ์, 2562)

ในปัจจุบันมีโรคอุบัติใหม่เกิดขึ้นในชุมชนมากมายและแพร่ระบาดไปทั่วทุกพื้นที่เรียกว่า โควิด-19 ซึ่งใน จังหวัดอุบลราชธานี ทำให้อสม.มีภาระหน้าที่รับผิดชอบงานเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งช่วยกันเฝ้าระวัง ป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ไม่ให้แพร่กระจายอย่างกว้างขวาง อสม.จึงเป็น ผู้ประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ หมู่บ้าน เฝ้าสังเกตการณ์ผู้ที่เข้าเดินทางเข้าออกในพื้นที่หมู่บ้าน แจ้งให้ประชาชนในหมู่บ้านทราบในการปฏิบัติตัวให้ปลอดภัยจากโรคโควิด-19 ไปดูแลผู้ที่ต้องถูกกักตัวที่กลับมาจากต่างจังหวัดพื้นที่เสี่ยง กักตัว 14 วัน รณรงค์ เคาะประตูบ้าน การรับวัคซีนป้องกันโควิด-19 จากการปฏิบัติหน้าที่รับผิดชอบครัวเรือนในคุ้มตนเอง อสม.ต้องทำงานเชิงรุกมากขึ้นเมื่อมีสถานการณ์โรคระบาดเข้ามา อสม.บางส่วนเกิดปัญหามากมายในช่วงปฏิบัติงานที่โรคโควิด-19 ระบาดหนักในพื้นที่ ทำให้อสม.ที่มีโรคประจำตัวไม่สามารถปฏิบัติงานได้เพราะกลัวติดโรคโควิด-19 บางส่วนไม่มีความรู้ในการปฏิบัติงานหรือให้คำแนะนำประชาชนได้อย่างถูกต้องบางส่วนเสพติดข่าวออนไลน์มากเกินไปจนเกิดภาวะเครียด ส่งผลกระทบในการปฏิบัติงานไม่กล้ารับวัคซีนป้องกันโรคโควิด-19 ไม่กล้าไปปฏิบัติหน้าที่เมื่อมีกิจกรรมทั้งในและนอกชุมชน เช่น งานศพ งานวัด จึงเป็นภาระให้กับอสม.ที่ต้องปฏิบัติหน้าที่แทนในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ระบาดตลอดระยะเวลาเกือบ 2 ปี

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นจึงมีความน่าสนใจเป็นอย่างยิ่งที่จะทำการศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัญหาและผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) บ้านปากห้วยวังนอง หมู่ที่ 1 ตำบลปทุม อำเภอมือเมือง จังหวัดอุบลราชธานีทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และนำเสนอเป็นนโยบายเพื่อการพัฒนาอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลปทุม สำนักงานสาธารณสุขอำเภอมือเมือง สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานีชมรมอสม.ระดับต่าง ๆ เช่น ชมรมอสม.ระดับตำบล ชมรมอสม.ระดับอำเภอมือเมือง ระดับจังหวัด ระดับประเทศ เป็นต้น ซึ่งให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาคุณภาพชีวิตการทำงานด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) บ้านปากห้วยวังนอง หมู่ที่ 1 ตำบลปทุม อำเภอมือเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

2. เพื่อศึกษาผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตการทำงานด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) บ้านปากห้วยวังนอง หมู่ที่ 1 ตำบลปทุม อำเภอมือง จังหวัดอุบลราชธานี
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) บ้านปากห้วยวังนอง หมู่ที่ 1 ตำบลปทุม อำเภอมือง จังหวัดอุบลราชธานี กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในพื้นที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลปทุม สำนักงานสาธารณสุขอำเภอมือง สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานีชมรมอสม.ระดับต่าง ๆ เช่น ชมรม อสม.ระดับตำบล ชมรมอสม.ระดับอำเภอมือง ระดับจังหวัด ระดับประเทศ เป็นต้น

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตพื้นที่ ได้แก่ บ้านปากห้วยวังนอง หมู่ที่ 1 ตำบลปทุม อำเภอมือง จังหวัดอุบลราชธานี
2. ขอบเขตเนื้อหา ได้แก่ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตการทำงาน, บทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน, บริบทชุมชนบ้านปากห้วยวังนอง, งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิดการวิจัย
3. ขอบเขตระยะเวลา ได้แก่ เริ่มดำเนินการวิจัยเดือนกันยายน พ.ศ. 2562-กันยายน พ.ศ. 2564
4. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งประชากร คือ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นการเลือกแบบเจาะจง คือ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) บ้านปากห้วยวังนอง หมู่ที่ 1 ตำบลปทุม อำเภอมือง จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 20 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ อันประกอบไปด้วยกระบวนการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และกระบวนการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม เป็นศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ข้อมูลทุติยภูมิเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ บทความวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ข้อมูลปฐมภูมิเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม

วิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มทั้งหมด จากนั้นจึงนำประเด็นหลักมาพิจารณาแบ่งแยกออกเป็นประเด็นย่อยและหัวข้อย่อยอันเป็นกระบวนการวิเคราะห์โดยการเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ภาพรวมไปสู่การวิเคราะห์ประเด็นย่อยของกระบวนการวิเคราะห์ตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาคุณภาพชีวิตการทำงานด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) บ้านปากห้วยวังนอง สรุปลงได้ดังนี้

1.1 สภาพปัญหาด้านร่างกาย สรุปลงได้ว่า อสม.ที่มีโรคประจำตัวและอายุมาก สภาพร่างกายไม่เอื้ออำนวยต่อการเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณสุขในหมู่บ้านได้อย่างต่อเนื่อง ตามบทบาทหน้าที่ประจำ เช่น เข้าร่วมประชุมประจำเดือน และทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนอสม.ทุกวันอาทิตย์ที่ศาลากลาง ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ได้แก่ การอ่านและการจดบันทึกรายงานประจำเดือนอบรมขึ้นฟูความรู้ศักยภาพของอสม. และด้านสาธารณสุขอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากหน้าที่ประจำที่รับผิดชอบได้ เช่น คัดกรองผู้มาร่วมงานประเพณีต่าง ๆ ในช่วงสถานการณ์ระบาดโรคโควิด-19 ประสานงานการส่งต่อผู้ป่วยร่วมกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และเฝ้าระวัง สังเกต ผู้ที่เดินทางต่างจังหวัดเข้ามาในพื้นที่หมู่บ้านได้ เป็นต้น

1.2 สภาพปัญหาด้านจิตใจ สรุปลงได้ว่า อสม.ที่มีโรคประจำตัวและอายุมาก อสม.ที่มีภาระทางครอบครัว และอสม.ที่มีงานประจำ (อสม.ที่เข้ามาแทนผู้ที่ลาออกหรือเสียชีวิต) มีความรู้สึกไม่สบายใจ กังวนใจด้านสุขภาพของตนเอง และภาระทางครอบครัว ทำให้ขาดความเชื่อมั่น ความห่างเหินกับเพื่อน อสม.ส่งผลการยอมรับในงานประจำที่รับผิดชอบ และการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับครัวเรือนที่รับผิดชอบพร้อมเพื่อนอสม.ไม่บรรลุตามที่ได้รับมอบหมาย

1.3 สภาพปัญหาด้านสังคม สรุปลงได้ว่า อสม.ที่มีโรคประจำตัวและอายุมาก อสม.ที่มีภาระทางครอบครัว และอสม.ที่มีงานประจำ (อสม.ที่เข้ามาแทนผู้ที่ลาออกหรือเสียชีวิต) ไม่มีความมั่นใจความกระตือรือร้น จัดสรรเวลาการทำงานไม่ต่อเนื่อง ความพร้อมเพียงกันในการทำงานและแต่งกายไม่สุภาพเรียบร้อย และไม่ติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลปทุม(รพ.สต.) หรือร่วมกิจกรรมกับเพื่อนอสม.ทำให้ไม่เข้าใจในงานที่ทำพร้อมกับโอกาสในการอบรมพัฒนาศักยภาพตนเอง

1.4 สภาพปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม สรุปลงได้ว่า อสม.ที่มีโรคประจำตัวและอายุมาก และอสม.ที่มีภาระทางครอบครัว ไม่สะดวกในการเดินทางไปดูแลผู้ที่รับผิดชอบ และเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ การปฏิบัติงานในช่วงกลางวัน ของอสม.พบปัญหาการเลี้ยงสุนัขการจัดการขยะในคุ่ม ที่รับผิดชอบอีกทั้งไม่ถนัดใช้เทคโนโลยีและการสื่อสารความรู้ โดยเฉพาะในสถานการณ์โควิด-19

2. ผลการวิเคราะห์ผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของอสม.

2.1 ผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตการทำงานด้านร่างกาย สรุปลงได้ว่า อสม.ที่มีโรคประจำตัวและอายุมาก ไม่สามารถปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่รับผิดชอบ เช่น การส่งรายงาน การสำรวจต่าง ๆ และรายงานประจำเดือน และงานที่ได้รับมอบหมาย ช่วงสถานการณ์โรคอุบัติใหม่ โควิด-19 ที่ต้องนำมาสื่อสารให้กับครัวเรือนในคุ่มที่รับผิดชอบการพัฒนาศักยภาพความรู้ความเข้าใจในงานสาธารณสุขส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในครัวเรือนที่อสม.รับผิดชอบแทน เป็นประจำ

2.2 ผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตการทำงานด้านจิตใจ สรุปลงได้ว่า พบว่า อสม.ที่มีโรคประจำตัวและอายุมาก อสม.ที่มีภาระทางครอบครัว และอสม.ที่มีงานประจำ (อสม.ที่เข้ามาแทนผู้ที่ลาออกหรือเสียชีวิต) การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอสม.เกิดความห่างเหิน ความเครียด กังวนใจ ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นร่วมกับเพื่อนอสม.ไม่มีสมาธิจดจ่อทำงานในหน้าที่ที่รับผิดชอบส่งผลให้เพื่อนอสม.ต้องติดตาม ช่วยเหลือ แนะนำ ในงานที่ได้รับมอบหมาย และประชาชนในคุ่มรับผิดชอบขาดโอกาสที่จะได้รับการดูแลและข่าวสารต่าง ๆ เช่น การแจ้งข้อมูล

การรับวัคซีนโควิด-19 และในการทำงานอสม.ที่ยังไม่ได้รับการอบรมเต็มรูปแบบ ไม่สามารถให้คำแนะนำหรือตอบคำถามต่าง ๆ ในการลงพื้นที่

2.3 ผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตการทำงานด้านสังคม สรุปได้ว่า พบว่า อสม.ที่มีโรคประจำตัวและอายุมาก อสม.ที่มีภาระทางครอบครัว และ อสม.ที่มีงานประจำ (อสม.ที่เข้ามาแทนผู้ที่ลาออกหรือเสียชีวิต)การทำงานของอสม.ประชาชนในคุ้มตนเองรับผิดชอบ ขาดความเชื่อมั่นและศรัทธาในงานอสม. และไม่ได้รับการดูแลอย่างเหมาะสมและมีคุณภาพ พร้อมกับไม่ให้ความร่วมมือในการขอข้อมูลด้านสาธารณสุขที่จำเป็น เช่น การตรวจสุขภาพประจำปี การพบแพทย์ตามนัด การรับรู้ข่าวสารในช่วงสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 และมีประสานงานกับเพื่อนอสม.เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เข้าร่วมอบรมหรือร่วมกิจกรรมด้านสาธารณสุขเป็นประจำต่ออสม.ที่มีปัญหาต่าง ๆ ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรม ส่งผลกระทบให้เพื่อนอสม.ต้องทำหน้าที่รับผิดชอบแทนอยู่เป็นประจำ อสม.ที่ไม่ไปอบรมจะไม่ได้รับองค์ความรู้ใหม่ๆ มาพัฒนาตนเองครอบครัว และชุมชน

2.4 ผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตการทำงานด้านสิ่งแวดล้อม สรุปได้ว่า อสม.ที่มีโรคประจำตัวและอายุมากและอสม.ที่มีภาระทางครอบครัว เวลาการทำงานของอสม.ไม่ตรงกับเวลาอยู่บ้านของครัวเรือนที่รับผิดชอบ เป็นภาระให้กับเพื่อน อสม. ในการเดินทางเข้าร่วมกิจกรรม ผิดเวลาหรือไม่แจ้งเพื่อนอสม.ต้องรอให้ครบก่อนเริ่มกิจกรรมทุกครั้ง และปัญหาสัตว์เลี้ยงของเพื่อนบ้านส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในบ้าน อสม. ส่งผลกระทบต่อเพื่อนอสม.ต้องทำหน้าที่แทนเป็นประจำ

3. ผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์การนำเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของอสม. สรุปได้ดังนี้

3.1 ด้านร่างกาย สรุปได้ว่า อสม.ควรมีการประชุมส่งงาน ติดตามงาน พบปะพูดคุยกับเพื่อนอสม.ทุกวันอาทิตย์ อสม.ต้องขอเบอร์โทรศัพท์ทุกครัวเรือนที่รับผิดชอบเพื่อการแจ้งข่าวด้านสาธารณสุขติดตาม ประสานงานที่สะดวกรวดเร็ว อสม.ควรจับคู่บัดดีในการปฏิบัติงานทุกครั้ง เพราะบางคนก็ไม่ถนัดในการให้ข้อมูล หรือเขียนอ่าน ไปเป็นหมู่คณะ เพิ่มความน่าเชื่อถือให้กับ อสม. และอสม. ควรแต่งกายให้สุภาพเรียบร้อย ต้องสวมใส่เสื้อ อสม. ทุกครั้งในการปฏิบัติหน้าที่ เช่น สำนวญลูกน้ำยุงลาย ติดตามถามข่าวครัวเรือน หรืองานอื่นๆที่ได้รับมอบหมาย และอสม.ควรจะได้รับสมุดจดบันทึกทุกปี เพราะอสม.ส่วนใหญ่จำไม่ได้ ต้องให้จดงานที่ตัวเองได้รับมอบหมาย

3.2 ด้านจิตใจ สรุปได้ว่า อสม. ต้องมีจิตใจที่เข้มแข็ง อ่อนโยนแต่ไม่อ่อนแอ ไม่ท้อแท้ถอดใจกับคำนิทาว่าร้าย หรือไม่หลงลงเริงกับคำยกย่องสรรเสริญ ทำงานด้วยความสุขคนสำเร็จ

3.3 ด้านสังคม อสม.มีความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ และ เพื่อนอสม. เมื่อมีปัญหาสงสัยในการทำงานด้านสาธารณสุข มีการสอนกันและกัน ในลักษณะของเพื่อนช่วยเพื่อน มีการใช้เทคโนโลยีเข้ามามีส่วนร่วมและอำนวยความสะดวกในการติดต่อสื่อสาร เช่น กลุ่ม LINE กลุ่ม FACEBOOK และ แอปสมาร์ทอสม. และ อสม. ควรแนะนำชาวบ้านให้ไปรับวัคซีนและร้านค้ามีการทำป้ายให้ร้านนี้มีคนได้รับวัคซีนครบแล้ว คนที่มีชื่อจะได้สบายใจ

3.4 ด้านสิ่งแวดล้อม อสม.ควรช่วยกันดูแลเอาใจใส่อย่างเต็มที่ในคุ้มที่ตนเองรับผิดชอบ เป็นตัวอย่างที่ทั้งต่อหน้าและลับหลังแก่ชาวบ้าน เป็นผู้นำพัฒนาคุ้มของตนเองอย่างต่อเนื่อง ความสะอาดของถนน ดูแลสัตว์เลี้ยงไม่ให้ถ่ายมูลไปทั่ว ช่วยกันเก็บขยะ ทิ้งขยะ และกำจัดขยะให้ถูกต้องเป็นที่เป็นที่ เป็นทาง และรณรงค์ไม่ให้เผาขยะในชุมชน

อภิปรายผล

1. สภาพปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของอสม. อภิปรายผลได้ ดังนี้

ด้านร่างกาย พบว่า สภาพร่างกายไม่เอื้ออำนวยต่อการเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณสุขในหมู่บ้านได้อย่างต่อเนื่อง ตามบทบาทหน้าที่ประจำ เช่น เข้าร่วมประชุมประจำเดือน และทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน อสม.ทุกวันอาทิตย์ที่ศาลากลางจังหวัด และสภาพปัญหาต่าง ๆ ได้แก่ การอ่านและการจดบันทึกรายงานประจำเดือนอบรมฟื้นฟูความรู้ศักยภาพของอสม. และด้านสาธารณสุข อื่น ๆ ที่นอกเหนือจากหน้าที่ประจำที่รับผิดชอบได้ เช่น คัดกรองผู้มาร่วมงานประเพณีต่าง ๆ ในช่วงสถานการณ์ระบาดโรคโควิด-๑๙ ประสานการส่งต่อผู้ป่วยร่วมกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและเฝ้าระวัง สังเกต ผู้ที่เดินทางต่างจังหวัดเข้ามาในพื้นที่หมู่บ้านได้เป็นต้น สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของณัฐนนท์ บริสุทธิ์ (2563, หน้า 50) พบว่า ปัญหาสุขภาพและปัจจัยเสี่ยงในพื้นที่ลดลง มีการปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการมีสุขภาพดีการกำหนดมาตรการทางสังคม ประชาชน มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพดีขึ้น

ด้านจิตใจ พบว่า อสม.มีความรู้สึกไม่สบายใจ กังวนใจด้านสุขภาพของตนเอง และภาระทางครอบครัวทำให้ขาดความเชื่อมั่น ความห่างเหินกับเพื่อนอสม. ส่งผลการยอมรับในงานประจำที่รับผิดชอบ และการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับครัวเรือนที่รับผิดชอบพร้อมเพื่อน อสม.ไม่บรรลุตามที่ได้รับมอบหมาย และภาระหน้าที่งานที่รับผิดชอบค่าตอบแทนยังไม่มากพอกับความต้องการของสมาชิก สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ มณีทิพย์ ชวิตรานุรักษ์ และชาญชัย จิวจินดา (2562, หน้า 90-93) พบว่า ปัญหาสำคัญของอสม.ในเขตพื้นที่ศึกษา คือ ปัญหาด้านค่าตอบแทน สวัสดิการของอสม.ไม่เพียงพอต่อความต้องการของสมาชิก และปัญหาประชาชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องไม่เข้าใจ ไม่ให้ความร่วมมือ และไม่เห็นความสำคัญของอสม.ในบทบาทด้านการพัฒนาสาธารณสุขชุมชน

ด้านสังคม พบว่า อสม.ที่มีโรคประจำตัวและอายุมาก อสม.ที่มีภาระทางครอบครัวและอสม.ที่มีงานประจำ (อสม.ที่เข้ามาแทนผู้ที่ลาออกหรือเสียชีวิต) ได้แก่ อสม.ไม่มีความมั่นใจ ความกระตือรือร้น จัดสรรเวลาการทำงานไม่ต่อเนื่อง ขาดความพร้อมเพียงกันในการทำงานและแต่งกายไม่สุภาพเรียบร้อย และขาดการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลปทุม(รพสต.) หรือร่วมกิจกรรมกับเพื่อนอสม. ทำให้ไม่เข้าใจในงานที่ทำพร้อมกับโอกาสในการอบรมพัฒนาศักยภาพตนเอง และชาวบ้านบางคนไม่ให้ความร่วมมือในการทำหน้าที่ของอสม. ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของมณีทิพย์ ชวิตรานุรักษ์ และชาญชัย จิวจินดา (2562, หน้า 90-93) พบว่า ปัญหาประชาชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องไม่เข้าใจ ไม่ให้ความร่วมมือ และไม่เห็นความสำคัญของอสม.ในบทบาทด้านการพัฒนาสาธารณสุขชุมชน และยังสอดคล้องกับการวิจัยของปริญญญา กาศจนวนนท์ (2562, หน้า 90-95) พบว่า ด้านความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่ที่มีต่อการดำเนินงานของอสม. พบว่า การเสริมสุขภาพเป็นสิ่งที่เห็นผลได้ซ้ำทำให้การจัดกิจกรรมชาวบ้านไม่ให้ความร่วมมือจึงทำให้การดำเนินงานไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

ด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า สภาพแวดล้อมในคุ้มที่อสม.รับผิดชอบชาวบ้านบางหลังคาเรือน มีการทิ้งขยะไม่เป็นที่ เผาขยะข้างทางหรือหน้าบ้าน มีการเลี้ยงสุนัขปล่อยไปทั่วทั้งคุ้มและถ่ายมูลเรี่ยราดเต็มถนนไปหมด

2. ผลกระทบต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของอสม. อภิปรายผลได้ดังนี้

ด้านร่างกาย อสม.ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นร่วมกับเพื่อนอสม. ไม่มีสมาธิจดจ่อทำงานในหน้าที่ที่รับผิดชอบเพื่อนอสม.ต้องติดตาม ช่วยเหลือ แนะนำ ในงานที่ได้รับมอบหมาย และประชาชนในคุ้มรับผิดชอบขาดโอกาสที่จะได้รับการดูแลและข่าวสารต่าง ๆ เช่น การแจ้งข้อมูลการรับวัคซีนโควิด-19 และในการทำงานอสม.ที่ยังไม่ได้รับการ

อบรมเต็มรูปแบบ อสม.บางคน ไม่สามารถให้คำแนะนำหรือตอบคำถามต่าง ๆ ในการลงพื้นที่ อย่างเช่น ให้ความรู้เรื่องโรคโควิด-19 การป้องกันดูแลตนเอง และการฉีดวัคซีนเพื่อป้องกันโควิด-19 ที่ต้องนำมาสื่อสารให้กับครัวเรือนในคุ้มที่รับผิดชอบ และอสม.ไม่ได้รับการพัฒนาศักยภาพความรู้ความเข้าใจในงานสาธารณสุข

ด้านจิตใจ พบว่า มีความรู้สึกไม่สบายใจ กังวนใจด้านสุขภาพของตนเอง และภาระทางครอบครัว ทำให้ขาดความเชื่อมั่น ความห่างเหินกับเพื่อนอสม. ส่งผลการยอมรับในงานประจำที่รับผิดชอบ และการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับครัวเรือนที่รับผิดชอบพร้อมเพื่อนอสม. ไม่บรรลุตามที่ได้รับมอบหมาย

ด้านสังคม พบว่า ประชาชนในคุ้มตนเองรับผิดชอบ ขาดความเชื่อมั่นและศรัทธาใน งาน อสม.ประชาชนไม่ได้รับการดูแลอย่างเหมาะสมและมีคุณภาพ และไม่ให้ความร่วมมือ ในการขอข้อมูลด้านสาธารณสุขที่จำเป็น และอสม.บางคนไม่ประสานงานกับเพื่อนอสม.เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เข้าร่วมอบรมหรือร่วมกิจกรรมด้านสาธารณสุขเป็นประจำต่ออสม.ที่มีปัญหาต่าง ๆ ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรม ส่งผลกระทบให้เพื่อนอสม.ต้องทำหน้าที่รับผิดชอบแทนอยู่เป็นประจำ อสม.ที่ไม่ไปอบรมจะไม่ได้รับองค์ความรู้ใหม่ๆมาพัฒนาตนเองครอบครัว และชุมชน และอสม.บางคน ขาดการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของปริญญา กาศจนานนท์ (2562, หน้า 90-95) พบว่า ในการปฏิบัติงานเนื่องจากปัจจุบัน มีองค์กรที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับ อสม. หลายฝ่ายทำให้อสม. ต้องใช้ความสามารถในการเข้าถึงหลายด้านบางครั้งต้องเสียเวลาในการประสานงานมากเนื่องจากแต่ละหน่วยงานมีขั้นตอนวิธีการทำงานแตกต่างกัน ทำให้การดำเนินงานต่าง ๆ ล่าช้า

ด้านสิ่งแวดล้อม พบปัญหาสัตว์เลี้ยงของเพื่อนบ้านส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมในบ้าน อสม. ส่งผลกระทบเพื่อนอสม.ต้องทำหน้าที่แทนเป็นประจำ และการปฏิบัติงานในช่วงกลางวันไม่ตรงกับครัวเรือนที่รับผิดชอบ ของอสม. และพบปัญหาการเลี้ยงสุนัข การจัดการขยะ ในคุ้มที่รับผิดชอบ

3. การนำเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของอสม.ฯ อภิปรายผลได้ดังนี้

ด้านร่างกาย ควรมีแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงาน ดังนี้ อสม.ที่มีโรคประจำตัวและอายุมาก ควรพิจารณาตนเองให้ดีกว่า ร่างกายสามารถทำงานต่อไปได้หรือไม่อย่างไร เป็นภาระของเพื่อนอสม.คนอื่น ๆ ถ้าสุขภาพร่างกายไม่เอื้อต่อการปฏิบัติงานสมควรลาออกไปเพื่อให้บุคคลอื่นที่มีความพร้อมมาทำหน้าที่แทน เนื่องจากมีหลายคนที่สนใจจิตอาสาเข้ามาทำงานเป็นอสม. ประเด็นนี้ในกรณีที่สุขภาพร่างกายทำงานไม่สะดวก ประเด็นต่อมา อสม.ที่ทำงานประจำและทำงาน อสม.ด้วย ควบคู่กันไป เกิดปัญหาตามมา คือ ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมของอสม. ได้อย่างเต็มที่ถ้าไม่ตรงกับวันหยุดของงานประจำ อสม.หลายคน ขาดองค์ความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานอสม. ควรได้รับการอบรมอย่างต่อเนื่อง อสม.ทุกคน ควรทุ่มเทตั้งใจทำงานเสียสละสุขส่วนตัวเพื่อส่วนรวมให้มากกว่านี้ เพื่อถึงความศรัทธาความเชื่อมั่นของชาวบ้านกลับคืนมาได้ จากคำนิทานว่า อสม.ไม่ทำงานกินเงินเดือน และที่สำคัญอสม.ทุกคน ควรได้รับการพัฒนาศักยภาพของตนเองให้มากขึ้นด้านองค์ความรู้ด้านสาธารณสุขต่าง ๆ สอดคล้องกับผลการวิจัยของอุบลวรรณ เกณิกานนท์ (2553, หน้า 85-87) พบว่า ควรจัดอบรมให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) มีความรู้ด้านการส่งเสริมสุขภาพ ด้านการป้องกันโรค ด้านการรักษาพยาบาล และด้านการฟื้นฟู อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องเป็นประจำอีกทั้งควรจัดให้มีเครื่องมือในการปฐมพยาบาลในชุมชนเป็นต้น และยังสอดคล้องกับคณิต หนูพลอย (2552, หน้า 56-57) พบว่า เจ้าหน้าที่สาธารณสุขควรมีการพัฒนารูปแบบในการกระตุ้นให้ อสม.เกิดคุณค่าร่วมในการปฏิบัติงานให้มากยิ่งขึ้นรวมทั้งเพิ่มกิจกรรมการมีส่วนร่วมของอสม.ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้องค์ความรู้ อันจะทำให้ อสม. มีการพัฒนาสมรรถนะในการทำงานให้เพิ่มขึ้นต่อไป

ด้านจิตใจ อสม.ทุกคน ควรตั้งใจให้ดี ตั้งมั่นทำคุณงามความดีต่อไป เสียสละ ท่วมเทร่างกาย แรงใจเพื่อชุมชน เพื่อบ้านเกิดเมืองนอนของตนเอง มีจิตใจที่เข้มแข็ง ไม่อ่อนแอ มีความอดทน อดกลั้นต่อคำนิทาว่าร้ายต่าง ๆ ปฏิบัติตนเป็นที่พึ่งของชาวบ้านได้ ควรจัดสรรเวลาให้ดี ทั้งเวลาให้กับครอบครัว เวลาส่วนตัวและส่วนรวม การทำงานให้กับอสม. ประสานพลังความสามัคคีเป็นหนึ่งเดียว ทำงานเป็นทีม

ด้านสังคม ความสามัคคี คือ พลังอันยิ่งใหญ่ อสม.ทุกคน ควรติดต่อประสานงานเข้าร่วมกิจกรรม การอบรม การสัมมนา การลงพื้นที่ในชุมชน อย่างต่อเนื่องและเป็นทีม สร้างความเชื่อมั่น ภาพลักษณ์ที่ดีแก่ชาวบ้าน เป็นตัวอย่างที่ดีในหลาย ๆ เรื่อง พยายามหาความรู้ใส่ตัวอยู่เสมอ ติดตามข่าวสารบ้านเมืองอยู่ตลอดเวลา เอาใจใส่งานที่ได้รับมอบหมายอย่างเคร่งครัด ศึกษาข้อมูลเรื่องสถานการณ์โควิด-19 การป้องกันดูแลตนเอง การเข้ารับการฉีดวัคซีนให้ครบ 3 เข็ม เป็นต้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของชาญณรงค์ วงศ์วิชัย (2559, หน้า 59-60) พบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขมีคุณลักษณะสำนึกมีส่วนร่วมหรือความเป็นเจ้าของร่วมเกิดการเสียสละและผูกพันและความรู้สึกอิสระในการเป็นผู้เลือกงานอาสาสมัครที่ตนเองสนใจจะทำให้บทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขเด่นชัดมากขึ้น และในทางกลับกันถ้าอาสาสมัครสาธารณสุขมีคุณลักษณะดังกล่าวน้อยลงเท่าไร จะทำให้บทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขลดลงด้วย โดยคุณลักษณะที่ส่งผลต่อบทบาทของอาสาสมัครมากที่สุดคือ คุณลักษณะสำนึกมีส่วนร่วมหรือความเป็นเจ้าของร่วมเกิดการเสียสละและผูกพัน และความรู้สึกอิสระในการเป็นผู้เลือกงานอาสาสมัครที่ตนเองสนใจจากข้อค้นพบดังกล่าวเป็นแนวทางในการสร้างแรงจูงใจในการเข้าร่วมทำงานในระบบอาสาสมัครสาธารณสุข และสามารถพัฒนาเป็นข้อเสนอ เจริญนโยบายต่อการพัฒนาอาสาสมัครสาธารณสุขต่อไป นอกจากนี้การติดต่อประสานงานระหว่างอสม. กับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข จึงจำเป็นอย่างยิ่งผ่านช่องทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ไม่ว่าจะเป็นทางโทรศัพท์ โลกออนไลน์ เฟสบุ๊ค เป็นต้น สอดคล้องกับการวิจัยของ ฐนุชนท บริสุทธิ์ (2563, หน้า 50) ข้อเสนอทิศทางการพัฒนา อสม. ควรสร้างอุดมการณ์จิตอาสาให้อสม. โดยเฉพาะ อสม.รุ่นใหม่ การพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัล ทักษะด้านบริหารจัดการ การสนับสนุนอุปกรณ์ที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน เพิ่มทักษะในการทำงาน รวมถึงการส่งเสริมให้สังคมเห็นคุณค่าการทำงานของ อสม.

ด้านสิ่งแวดล้อม อสม.ทุกคน ควรปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ชาวบ้านในคุ้มที่ตนเองรับผิดชอบ ไม่ว่าจะเป็นการกำจัดขยะที่ถูกต้อง การไม่เผาขยะหน้าบ้านของตนเอง การเลี้ยงสัตว์ ทั้งสุนัขและแมวให้เป็นที่เป็นทาง ไม่ปล่อยปละละเลยให้ไปฉีกถ่ายมูลไปทั่ว การฉีดวัคซีนป้องกันท้องให้แก่สัตว์ เพื่อลดจำนวนสัตว์ในชุมชน ควรมีการรณรงค์อย่างจริงจังในคุ้มตนเองที่รับผิดชอบ ด้านความสะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย การดูแลแหล่งที่อยู่ของยุงที่มีน้ำขังในชุมชนอย่างเข้มงวด

สรุปและข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 การอบรมอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่สมัครเข้ามาแทน ผู้ที่ลาออก และเสียชีวิต อย่างน้อยต้องอบรม 2 วัน

1.2 การพัฒนา ส่งเสริม ทบพวน การปฏิบัติหน้าที่และประเมินสุขภาพด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ต้องมีอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

1.3 การจัดหาสื่อความรู้ วัสดุอุปกรณ์สำหรับปฏิบัติหน้าที่ เช่น เครื่องวัดความดันโลหิต เครื่องเจาะน้ำตาลปลายนิ้ว โปรทิวด์ใช้ เป็นต้น ให้กับอสม.อย่างน้อย หมู่บ้านละ 2 ชุด

1.4 การจัดสวัสดิการครอบคลุมบุคคลในครอบครัวของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เช่น การสมัครเข้าเป็นสมาชิกสมาคม ฅกส.อสม.แห่งประเทศไทยของคู่สมรส อสม.

1.5 แนวทางการสนับสนุนค่ารักษาพยาบาลจากการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยความสำเร็จการพัฒนาคุณภาพชีวิตทำงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ภายใต้วิกฤติโควิด-19

2.2 ควรศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบที่เหมาะสมการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

บรรณานุกรม

คณิต หนูพลอย.(2552). ปัจจัยที่ความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุข ประจำหมู่บ้าน จังหวัดพัทลุง. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสุขภาพชุมชน, มหาวิทยาลัยทักษิณ.

ชาญณรงค์ วงศ์วิชัย.(2559). คุณลักษณะอาสาสมัครที่มีผลต่อบทบาทอาสาสมัครสาธารณสุข. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสังคม ภาควิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ณฐนนท บรีสุทธิ.(2563).การศึกษาสถานการณ์และทิศทางการพัฒนา อสม. ในยุคประเทศไทย 4.0. รายงานวิจัยกลุ่มพัฒนาสุขภาพภาคประชาชนกองสนับสนุนสุขภาพภาคประชาชนกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ (ปฏิบัติราชการที่กลุ่มยุทธศาสตร์และแผนงานกองสนับสนุน สุขภาพภาคประชาชน กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ) ปีพ.ศ. 2563.

ปริญญา กาศจนานนท์.(2562). การปฏิบัติงานสาธารณสุขมูลฐานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตำบลท่าไม้ อำเภอกะทู้มแบน จังหวัดสมุทรสาคร. การศึกษาอิสระ ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

มณีทิพย์ ขวิตรานุกัษ และชาญชัย จิวจินดา. (2562). บทบาทและหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขต้นแบบ กรณีศึกษาเปรียบเทียบ ตำบลกันตัง จังหวัดตรัง และตำบลบางรัก พัฒนา จังหวัดนนทบุรี. รายงานวิจัย วิทยาลัยนวัตกรรมการสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต.

วิลาวัลย์ หลักเขต.(2562). สัมภาษณ์. ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล ประทุม อำเภอมืองจังหวัดอุบลราชธานี.

อุบลวรรณ เกณิกานนท์.(2553). บทบาทการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในพื้นที่รับผิดชอบสถานีอนามัยตำบลเนินทราย อำเภอมืองตราด จังหวัดตราด. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-นามสกุล	นางอุบลรัตน์ งอกงาม
วันเดือนปีเกิด	20 ธันวาคม 2501
ที่อยู่	11 หมู่ที่ 1 บ้านปากห้วยวังนอง ตำบลปทุม อำเภอมืองจังหวัดอุบลราชธานี 34000
เบอร์โทรศัพท์	086-8672755
อีเมล	Ngokngam.p@gmail.com
สถานที่ทำงาน	แม่บ้าน และ อสม.
ประวัติการศึกษา	ปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต เกียรตินิยมอันดับ 1 สาขาวิชาการจัดการสุขภาพชุมชน สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

การสร้างเครือข่ายระดับกลุ่มผู้ขยายพันธุ์โคเนื้อ
ตำบลกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

Networking at the level of beef cattle breeders
in Kusuman Sub-district, Kusuman District, Sakon Nakhon Province.

จ.ส.อ.ประยัด จารุสาร¹

SM.1 Prayad Jarusan

วงศ์สถิตย์ วิสุฎี²

Wongsatit Wisupee

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การสร้างเครือข่ายกลุ่มผู้ขยายพันธุ์โคเนื้อ ตำบลกุสุมาลย์ 2) กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้วิธีการขยายพันธุ์โคเนื้อด้วยการผสมเทียมให้แก่เครือข่ายเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ ตำบลกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร เริ่มทำการวิจัยเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2563-พฤษภาคม พ.ศ. 2565 ใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ประชากรกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 22 ราย เก็บข้อมูลจากแบบสังเกต และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูล ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า

1. การสร้างเครือข่ายกลุ่มผู้ขยายพันธุ์โคเนื้อ ตำบลกุสุมาลย์ 5 ประการ ดังนี้ 1) รวมคน โดยมีวัตถุประสงค์คือการรวมพลังใจเป็นหนึ่งเดียว 2) ร่วมคิด มีวัตถุประสงค์การรวมพลังความคิด มีการวางแผนและสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน 3) ร่วมทำ มีวัตถุประสงค์รวมพลังการจัดการ ดำเนินงานตามแผนงานของตนเองฝึกฝน ทดลองและปฏิบัติจริงในสถานการณ์จริง 4) ร่วมประเมินผล มี วัตถุประสงค์รวมพลังภูมิปัญญา ความสำเร็จของตนเอง และเครือข่าย 5) ร่วมรับผลประโยชน์ มีวัตถุประสงค์เกิดพลังปิติ ประโยชน์สำหรับเกษตรกร, หมอผสมเทียม ชุมชน และหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา

2. กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้วิธีการขยายพันธุ์โคเนื้อด้วยการผสมเทียมให้แก่เครือข่ายเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ ตำบลกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร โดยมี 3 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นตอนเตรียมการ เกษตรกรมีการเตรียมการด้านสถานที่และแม่พันธุ์โค ส่วนหมอผสมเทียม มีการเตรียมการด้านวัสดุและครุภัณฑ์ที่ใช้ในการผสมเทียม 2) ขั้นตอนดำเนินการ มีขั้นตอนการผสมเทียม 13 ขั้นตอน 3) ขั้นตอนประเมินผล มีการประเมินตนเอง เครือข่าย และหน่วยงาน

คำสำคัญ : การสร้างเครือข่าย, กลุ่มผู้ขยายพันธุ์โคเนื้อ, การผสมเทียมโคเนื้อ

¹ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

² อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

Abstract

The objectives of this research paper were to study 1) building a network of beef cattle breeders in Kusuman Subdistrict, 2) the process of transferring knowledge on methods of propagating beef cattle by artificial insemination to the network of beef cattle farmers in Kusuman Subdistrict, Kusuman District, Sakon Nakhon Province. This research was started from February 2020–May 2022 using action research method with the population of 22 key informants. Data was collected from observational form and an in-depth interview, analyzed by the method of content analysis. The results of the research indicated that:

1. Building a network of beef cattle breeders in Kusuman Sub-district, consisted of 5 steps as follows: 1) Gather people with the objective of uniting the mind as one, 2) Have a plan and create a common vision, 3) Operate according to their own plans, practice, experiment and practice in real situations, 4) Participate in the evaluation; the objective was to combine the power of wisdom with own success and network, 5) Join to receive benefits. with the purpose of creating joy and benefits for farmers, IVF doctors, communities, and the Royal Thai Army Development Command.

2. The process of transferring knowledge of beef cattle propagation by artificial insemination to the network of beef cattle farmers in Kusuman Subdistrict Kusuman District Sakon Nakhon Province followed 3 steps as follows: 1) Preparation stage, farmers have to make arrangements for the location and breeding cows, artificial insemination doctor; preparations are made in terms of materials and equipment used for artificial insemination, 2) Operation stage, there are 13 IVF stages, 3) Evaluation stage with self-assessments, networks, and agencies.

Keywords: networking beef cattle breeding, group artificial insemination of beef cattle.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เครือข่ายชุมชนแต่ละเครือข่าย ต่างก็มีจุดเริ่มต้น หรือถูกสร้างมาได้ด้วยวิธีการต่าง ๆ โดยมี 3 ลักษณะ ดังนี้ 1) เครือข่ายที่เกิดโดยธรรมชาติ เครือข่ายแบบนี้มักจะเกิดจากผู้คนที่มีความคิดตรงกันทำงานคล้ายคลึงกัน หรือประสบกับสภาพของปัญหาเดียวกันมาก่อน ก่อนที่จะมารวมตัวกันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ ไปจนถึงร่วมกันแสวงหาทางเลือกใหม่ที่ดีกว่า 2) เครือข่ายจัดตั้ง มักจะมีความเกี่ยวข้องกับนโยบายหรือการดำเนินงานของภาครัฐอยู่เป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้เป็นไปตามแนวคิดเดิมที่อาศัยกลไกของรัฐ ผลักดันให้เกิดรูปธรรมของงานโดยเร็ว การรวมตัวกันจึงเป็นไปในลักษณะชั่วคราวชั่วคราวเป็นการเฉพาะกิจไม่มีความต่อเนื่องและมักจะจางหายไปทีละเล็กละน้อย 3) เครือข่ายวิวัฒนาการ เป็นอีกรูปแบบการกำเนิดเครือข่ายที่มีได้เป็นไปโดยธรรมชาติตั้งแต่เริ่มต้น และก็ได้ถูกจัดตั้งโดยตรง แต่เป็นไปในลักษณะของกระบวนการพัฒนาผสมผสาน โดยเริ่มที่กลุ่มบุคคล องค์กรมารวมกันด้วยวัตถุประสงค์

ประสงค์กว้างๆ ในการที่จะสนับสนุนกันและเรียนรู้ไปด้วยกัน โดยอาจจะยังไม่ได้มีเป้าหมาย วัตถุประสงค์ร่วมเฉพาะใดๆ อย่างชัดเจน เช่น เครือข่ายผู้สูงอายุ เครือข่ายประชาคมหมู่บ้าน และเครือข่ายโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ เป็นต้น (ธีรศักดิ์ พูลนวล, จำนงค์ แรกพิณิจ และประภาส สุทธิอาคาร, 2551, หน้า 12-13)

ขั้นตอนการจัดกระบวนการเรียนรู้การสร้างเครือข่ายในชุมชน มี 5 ขั้นตอน โดยเริ่มจาก “รวมคน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสรุปทบทวน และร่วมรับผลจากการกระทำ” ถ้าวางจรแห่งการเรียนรู้ของชุมชนใดชุมชนใดเร็วหรือมีพลังสูง แสดงว่าชุมชนนั้นมีพลังการเรียนรู้สูง ดังนี้ 1) รวมคน มีวัตถุประสงค์เพื่อรวม “พลังใจ” เป็นการเสริมใจซึ่งกันและกัน สมาชิกมีความสนใจและมีวัตถุประสงค์ ร่วมกัน ทำให้เกิดจิตสำนึกร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น เกิดความรัก ความสามัคคี และความเอื้ออาทร 2) ร่วมคิด มีวัตถุประสงค์เพื่อระดม “พลังความคิด” ให้รู้แจ้งแทงตลอด โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในการระดมสมอง เพื่อระดมความคิด สร้างความเข้าใจร่วมกัน ปรับกระบวนการทัศน์ สร้างวิสัยทัศน์ร่วม แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ วิเคราะห์ปัญหา และโอกาสอย่างรอบด้าน จัดลำดับความสำคัญของปัญหาว่าเรียนรู้อะไร กำหนดแนวทาง วิธีการ และแผนงานในการแก้ปัญหา เรียนรู้อย่างไร เรียนรู้กับใคร และเรียนรู้ที่ไหน 3) ร่วมทำ มีวัตถุประสงค์เพื่อรวม “พลังการจัดการ” ดำเนินงานตามแผนงานที่กำหนด โดยใช้หลักสหกรณ์ ใช้การฝึกฝนจากการทดลองปฏิบัติ ใช้การปฏิบัติในพื้นที่จริง กิจกรรมจริง สถานการณ์จริง เสริมด้วยหลักการ ทฤษฎี เทคโนโลยี และระบบการบริหารจัดการที่ดี 4) ร่วมประเมินผลหรือร่วมสรุปทบทวน มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้าง “พลังภูมิปัญญา” โดยเริ่มจากการประเมินตนเอง และประเมินผลงาน โดยผ่านกระบวนการกลุ่มและเครือข่ายการเรียนรู้ ทำให้เกิดการเชื่อมต่อกันระหว่างความรู้ และประสบการณ์ นำไปสู่การพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ขององค์กร 5) ร่วมรับผลประโยชน์หรือร่วมรับผลจากการกระทำ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้าง “พลังปิติ” โดยการยกย่อง ชื่นชม และให้กำลังใจคนที่เสียสละและทำงานให้กับชุมชนและสังคม ทำให้เกิดความภาคภูมิใจและมีความสุขจากการทำงานร่วมกัน ส่วนผลจากการกระทำอาจได้รับในมิติที่แตกต่างกัน (ประทีป วีระพัฒนนิรันดร์, 2542, หน้า 1) ดังนั้น เครือข่ายชุมชนในประเทศไทยมีมาก ทั้งเครือข่ายที่เกิดโดยธรรมชาติและเครือข่ายจัดตั้ง ซึ่งงานวิจัยฉบับนี้ได้กล่าวถึงเครือข่ายเกษตรกรผู้ขยายพันธุ์โคเนื้อ และได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา(นทพ.)

การเลี้ยงโคเนื้อของประเทศไทยในปัจจุบัน ได้ขยายตัวไปมาก แต่อย่างไรก็ตามปริมาณเนื้อโคก็ยังมีไม่เพียงพอกับความต้องการ การเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของจำนวนประชากร ตลอดจนการขยายตัวและความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ต่างมีส่วนผลักดันให้ความต้องการอาหารเพื่อการบริโภคภายในประเทศมีสูงขึ้นทั้งปริมาณและคุณภาพ ด้วยเหตุนี้เองจึงเป็นแรงจูงใจและผลักดันให้มีการพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อให้มีมาตรฐานสูงขึ้น จากระบบการเลี้ยงที่เป็นอาชีพเสริม หรือแบบรายย่อยซึ่งมีการลงทุนต่ำ มาสู่ระบบการเลี้ยงที่อาศัยวิชาการและมีการลงทุนมากขึ้น แต่จากจำนวนโคเนื้อทั้งหมดภายในประเทศพบว่ากว่าร้อยละ 90 ยังคงอยู่ในมือของเกษตรกรรายย่อย การพัฒนาวิธีการเลี้ยงไปสู่ระบบฟาร์มขนาดใหญ่ ทำได้ยากเพราะต้องลงทุนสูงมาก โดยเฉพาะปัญหาในเรื่องที่ดินมีราคาแพง การเพิ่มผลผลิตของเนื้อโคให้เพียงพอสำหรับการบริโภคในอนาคต จะต้องพึ่งเลี้ยงหรือเน้นหนักไปที่เกษตรกรรายย่อยเป็นหลัก (พัทธราภรณ์ ทศพงษ์, ม.ป.บ., หน้า 250) วัตถุประสงค์ในการเลี้ยงโค คือ ผลผลิตจากการเลี้ยงแม่โคเนื้อ คือ ลูกโค การที่จะจำหน่าย ลูกโคขึ้นอยู่กับตลาด มีความต้องการหรือไม่ พันธุ์โคที่จะเลี้ยงจะต้องตอบวัตถุประสงค์ที่ตลาดต้องการ ซึ่งวัตถุประสงค์ของการเลี้ยงโคเนื้อจำแนกเป็นเลี้ยงเพื่อผลิตโคพันธุ์แท้ และเลี้ยงเพื่อผลิตลูกโคขุน และเลี้ยงวัตถุประสงค์อื่น ๆ (กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, ม.ป.บ., หน้า 10)

ผู้วิจัยรับราชการทหาร สังกัดหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ 26 สำนักงานพัฒนาภาค 2 หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา(นทพ.) อำเภอพรหมานิกม จังหวัดสกลนคร โดยหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายคือ เป็นเจ้าหน้าที่ผสมเทียมโค หรือชาว

บ้านเรียกว่า หมอผสมเทียมโค ซึ่งทำงานมีความรู้ความสามารถมายาวนานร่วม 30 ปี และปัจจุบันทำงานรับผิดชอบในเขตพื้นที่ตำบลกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร มานานร่วม 9 ปี ในอดีตเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ ยังไม่มีการรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายแต่อย่างใดจากการสอบถามข้อมูลจากเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในพื้นที่ตำบลกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร ให้ทราบถึงปัญหาของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ เนื่องจากปัจจุบันกลุ่มผู้ขยายพันธุ์โคเนื้อโดยเทคนิคการผสมเทียมในพื้นที่ยังไม่แพร่หลายมากนัก และในการรวมกลุ่มเกษตรกรยังมีไม่มากพอและยังไม่เหนียวแน่น เกิดการแย่งชิงตลาดในการขายน้ำเชื้อ ไม่ว่าจะเป็นการขายตัดราคาหรือน้ำเชื้อที่ไม่ได้คุณภาพ เกษตรกรขาดความรู้ความเชี่ยวชาญและเทคนิคในการผสมเทียมและการขยายตลาด ดังนั้นจึงสมควรดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยเกษตรกรต้องสร้างเครือข่ายกลุ่มเกษตรกรซึ่งจะทำให้การดำเนินงานแก้ไขปัญหาซื้อขายตลาด รวมถึงน้ำเชื้อที่ไม่ได้คุณภาพและการขายตัดราคากันเองของเกษตรกร การถูกเอาเปรียบไม่สามารถต่อรองราคาโคได้จากพ่อค้าคนกลางที่มาซื้อโคจากตลาดนัดโค-กระบือในชุมชนกุสุมาลย์ เกษตรกรหลายคนโดนหลอกจากบริษัทเอกชนบางแห่ง โดยอ้างว่าให้รวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายในนามสมาชิกผู้เลี้ยงโคเนื้อระยะสั้น ค่าสมาชิกคนละ 100 บาท เพื่อเลี้ยงโคจำหน่ายไปยังต่างประเทศ ผลปรากฏว่า โดนหลอกเอาเงินไป เมื่อปีพ.ศ.2562 ผู้วิจัยได้เชิญชวนให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในตำบลกุสุมาลย์รวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายโดยธรรมชาติ มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทักษะ ประสบการณ์ การติดต่อสื่อสารประสานงานต่าง ๆ ซึ่งกันและกันตลอดถึงหน่วยงานภาครัฐ โดยเกษตรกรให้ความสนใจจำนวนมาก ในอำเภอกุสุมาลย์ มีสมาชิกทั้งสิ้น 687 คน และในตำบลกุสุมาลย์เขตพื้นที่วิจัย มีสมาชิกทั้งสิ้น 150 คน จากการดำเนินงานที่ผ่านมายังประสบปัญหาหลายด้านตามที่กล่าวมา เช่น ราคาจำหน่ายโคไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับการตลาด ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ โดยเกษตรกรเลี้ยงโคด้วยทุนของตนเอง ดังนั้น การรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายโดยใช้หลักการสร้างเครือข่ายชุมชน 5 ขั้นตอน ได้แก่ รวมคน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์

จากความเป็นมาและสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะผู้รับผิดชอบงานโดยตรงจึงต้องการเป็นผู้ประสานงานให้แก่เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อการพัฒนาเครือข่ายให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นเพื่อรักษาผลประโยชน์ของสมาชิกทุกคน โดยขยายพันธุ์โคเนื้ออย่างมีคุณภาพด้วยเทคนิคการผสมเทียม และจำหน่ายโคเนื้อให้ได้ราคา ส่งผลทำให้สามารถลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ มีกำไรที่อยู่ได้เลี้ยงตนเองและครอบครัวอย่างพอเพียง ผู้วิจัยจึงสนใจทำวิจัยเรื่อง การสร้างเครือข่ายระดับกลุ่มผู้ขยายพันธุ์โคเนื้อ ตำบลกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการสร้างเครือข่ายกลุ่มผู้ขยายพันธุ์โคเนื้อ ตำบลกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร
2. เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้วิธีการขยายพันธุ์โคเนื้อด้วยการผสมเทียมให้แก่เครือข่ายเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ ตำบลกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

1. **ขอบเขตพื้นที่** ได้แก่ เครือข่ายเกษตรกรผู้ขยายพันธุ์โคเนื้อในพื้นที่ตำบลกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร
2. **ขอบเขตเนื้อหา** ได้แก่ ศึกษาจากตำรา เอกสาร วารสาร บทความวิจัย บทความวิชาการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชื่อเรื่องวิจัย ดังนี้ 1) ข้อมูลพื้นฐานตำบลกุสุมาลย์ 2) แนวคิดเรื่องเครือข่ายชุมชน 3) เทคนิคการเลี้ยงโคเนื้อ 4) เทคนิคการผสมเทียม 5) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 6) กรอบแนวคิดการวิจัย
3. **ขอบเขตระยะเวลา** เริ่มทำวิจัยตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563-พฤษภาคม พ.ศ.2565

วิธีการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย วิธีการและเทคนิคที่ใช้ในการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นการศึกษาดูด้วย การทบทวนเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกตตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2. ประชากรเป้าหมาย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากรเป้าหมาย ได้แก่ เกษตรกรเครือข่ายผู้เลี้ยงโคเนื้อในเขตพื้นที่ตำบลกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 150 คน

2.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จากตัวแทนประชากร และสมัครใจ ยินดีเข้าร่วมกระบวนการวิจัยในครั้งนี้ จำนวน 22 ราย ดังนี้ 1) สมาชิกเครือข่ายผู้เลี้ยงโคเนื้อ 20 คน 2) หมอผสมเทียม 1 คน 3) พ่อค้าคนกลาง 1 คน

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. **ข้อมูลทุติยภูมิ** เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากตำรา หนังสือ เอกสาร บทความวิจัย บทความวิชาการ ได้แก่ ข้อมูลพื้นฐานตำบลกุสุมาลย์ แนวคิดเรื่องเครือข่ายชุมชน เทคนิคการเลี้ยงโคเนื้อ เทคนิคการผสมเทียม แผนพัฒนาโคเนื้อ นทพ. และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม ดังนี้

2.1 แบบสังเกต เป็นการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม เป็นการสังเกตการณ์บริบทชุมชน เครือข่ายสมาชิกเกษตรกร การเลี้ยงโค การขยายพันธุ์โคเนื้อด้วยเทคนิคการผสมเทียม

2.2 แบบสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างลักษณะปลายเปิด มีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 22 ราย ซึ่งแบบสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 4 ส่วนดังนี้ ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และตำแหน่ง ส่วนที่ 2 การสร้างเครือข่าย กลุ่มผู้ขยายพันธุ์โคเนื้อ ตำบลกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร มี 5 แนวทางสำคัญดังนี้ 1) รวมคน 2) ร่วมคิด 3) ร่วมทำ 4) ร่วมประเมินผล 5) ร่วมรับผลประโยชน์ ส่วนที่ 3 การถ่ายทอดความรู้วิธีการขยายพันธุ์โคเนื้อ ด้วยการผสมเทียมให้กับเกษตรกรเครือข่ายผู้เลี้ยงโคเนื้อ ตำบลกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร มีหลักการ 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นเตรียมการ 2) ขั้นตอนดำเนินการ 3) ขั้นประเมินผล ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอื่น ๆ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยกำหนดแนวทางในการวิเคราะห์ข้อความปลายเปิด และข้อเสนอแนะต่างๆ ซึ่งผลที่ได้จากการสังเกต และการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้นำข้อมูลดิบมาจัดหมวดหมู่และจัดลำดับคำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อนำไปวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และนำเสนอผลการวิเคราะห์ในลักษณะพรรณนาความ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย 2 ข้อ ดังนี้

1. การสร้างเครือข่ายกลุ่มผู้ขยายพันธุ์โคเนื้อ ตำบลกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

หลักการสร้างเครือข่ายชุมชน 5 ประการ ดังนี้ รวมคน, ร่วมคิด, ร่วมทำ, ร่วมประเมินผล, ร่วมรับผลประโยชน์ สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1.1 รวมคน มีวัตถุประสงค์คือ การรวมพลังใจให้เป็นหนึ่งเดียว รักใคร่สามัคคีปรองดองกัน ช่วยเหลือกัน ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลกุสุมาลย์ส่วนมากประกอบอาชีพหลักคือ เกษตรกรรม ได้แก่ ทำนา ทำสวนมันสำปะหลัง และอ้อย ปลูกพริก แตงกวาและอื่น ๆ ดำเนินชีวิตด้วยความเรียบง่าย และประกอบอาชีพเสริม คือ การขยายพันธุ์โคเนื้อ และเลี้ยงโคสำหรับจำหน่าย การเข้าร่วมกลุ่มเป็นเครือข่ายเกษตรกร ผู้ขยายพันธุ์โคเนื้อ เกษตรกรประสบปัญหาหลายด้าน เช่น ถูกเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง การกดราคาซื้อขายโค การถูกกลุ่มมิชชันนารีหลอกให้เข้าร่วมกลุ่มการเลี้ยงโคระยะสั้นได้ผลเร็ว โดยเสียเงินคนละ 100 บาท การขาดความรู้ความเข้าใจในการเลี้ยงโคที่ถูกต้อง และการคัดเลือกสายพันธุ์โคที่เหมาะสม เป็นต้น เมื่อประสบปัญหาหลายด้าน ผู้วิจัยจึงต้องการพัฒนาชุมชน การประกอบอาชีพให้ดีขึ้น ด้วยการเชิญชวนจัดตั้งกลุ่มขึ้นแบบธรรมชาติ มีอิสระ ไม่มีใครเป็นหัวหน้า รองประธาน และกรรมการแต่อย่างใด มีเพียงผู้วิจัยซึ่งทำหน้าที่เป็นหมอมผสมเทียม เป็นแกนนำประสานงานต่าง ๆ ได้กล่าวถึงเหตุผลของการจัดตั้งเครือข่าย มีประโยชน์อย่างไร เกษตรกรมีความสนใจจึงสมัครเป็นเครือข่ายในเวลาต่อมา โดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน คือ ประการแรกเพื่อเป็นการสร้างเครือข่ายให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน ประการที่สอง เพื่อเป็นการผสมพันธุ์เทียมโค ให้ตรงตามความสายพันธุ์และความต้องการของตลาด และประการสุดท้าย เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

1.2 ร่วมคิด มีวัตถุประสงค์ คือ พลังความคิด เกษตรกรหลายคนปรับกระบวนการทัศนคติ วิธีคิด วิธีปฏิบัติของตนเองเสียใหม่ ใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมผสมผสานกับภูมิปัญญาสมัยใหม่ในการเลี้ยงโค คิดกว้าง มองไกล ใฝ่เรียนรู้ ด้วยการผสมเทียมโคเนื้อ ตามความต้องการของตลาด จำหน่ายได้ราคาดี เครือข่ายเกษตรกรช่วยกันวางแผนการทำงานของตนเองให้เป็นระบบมากยิ่งขึ้น ระดมความคิดช่วยกันวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาและแนวทางแก้ไข ปัญหาอย่างรอบด้าน ปัญหาคือบทเรียนและครูสอนที่ดี มีการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน คือ “สร้างเครือข่ายให้เข้มแข็งและยั่งยืน ด้วยการผสมเทียมโค ได้สายพันธุ์ตรงตามความต้องการของตลาด”

1.3 ร่วมทำ มีวัตถุประสงค์ คือ พลังการจัดการ ทั้งการจัดการตนเอง และการจัดการเครือข่ายให้ดีที่สุด ทำหน้าที่ของตนเองให้สมบูรณ์ ปฏิบัติงานตามแผนงานที่วางเอาไว้ แผนที่ดี มีชัยไปกว่าครึ่ง การศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ นำเทคโนโลยีมาปรับใช้ในการเครือข่าย การติดต่อประสานงานผ่านช่องทางออนไลน์ ทั้งโทรหากันและส่งข้อความ รูปภาพ และวิดีโอ ส่งผลทำให้การบริหารจัดการเครือข่าย เริ่มมีพลังมากยิ่งขึ้น เกษตรกรทุกคนต้องฝึกฝนใส่ใจใฝ่เรียนรู้ ทดลอง และปฏิบัติจริงในสถานการณ์จริง ในการนำแม่พันธุ์โคไป

ผสมเทียมจนประสบความสำเร็จ ทุกคนต้องปฏิบัติตามหมอมผสมเทียมแนะนำ การดูแลโรงเรียนให้ดี สะอาดไม่เฉอะเฉย อาหารการกินของโคต้องสมบูรณ์ทั้งฟางและหญ้าสด กินอึมันนอนหลับอารมณ์ดี ร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์โรคภัยไม่เบียดเบียน และที่สำคัญสายพันธุ์โคต้องดีด้วย นอกจากนี้เกษตรกรต้องบันทึกวันเวลาสถานที่การเป็นสัดของโคอย่างถูกต้องชัดเจน เพื่อไม่ให้เกิดการผสมเทียมคลาดเคลื่อนไป

1.4 ร่วมประเมินผล มีวัตถุประสงค์ คือ พลังปัญญา เครือข่ายเกษตรกรต้องวิเคราะห์ประเมินผลตนเองให้ได้ ความสำเร็จของการปฏิบัติงานของตนเอง มีองค์ความรู้เพิ่มขึ้นในการเลี้ยงดูโคเนื้อ ก่อนการผสมเทียมขณะผสมเทียมและหลังจากผสมเทียม เกษตรกรมีความสุขที่ผสมเทียมสำเร็จ จำหน่ายโคมีรายได้เข้ามาจนเจือครอบครัว การประเมินเครือข่ายมีความเข้มแข็งเพิ่มมากขึ้น ดูแลให้ความร่วมมือ ดูแลปรึกษาหารือซึ่งกันและกัน ติดตามข่าวสารต่างๆ ผ่านช่องทางโซเชียลเน็ตเวิร์กและโทรศัพท์

1.5 ร่วมรับผลประโยชน์ มีวัตถุประสงค์คือ กำลังใจ เครือข่ายเกษตรกรมีความสุขในการประกอบอาชีพขยายพันธุ์โคและเลี้ยงโคจำหน่าย ได้ทั้งความสุขทางใจและรายได้เสริมเข้ามาเลี้ยงดูครอบครัวตามอัตภาพของตนใช้ชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง หมอมผสมเทียมรู้สึกภาคภูมิใจในตำแหน่งหน้าที่ความรับผิดชอบต่อชาวบ้าน เป็นส่วนหนึ่งที่สนับสนุนด้านอาชีพแก่เครือข่ายเกษตรกร เห็นรอยยิ้มของเกษตรกร แค่นี้หมอมผสมเทียมก็พอใจแล้ว ประโยชน์ที่ชุมชนได้รับ เป็นการสร้างชุมชนเรียนรู้ชุมชนเข้มแข็ง และการพึ่งตนเอง และหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา เป็นการพัฒนาด้านอาชีพแก่เกษตรกรรากหญ้าให้ลืมตาอ้าปากได้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

2. กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้วิธีการขยายพันธุ์โคเนื้อด้วยการผสมเทียมให้แก่เครือข่ายเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ ตำบลกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้วิธีการขยายพันธุ์โคเนื้อ ด้วยการผสมเทียม มีเทคนิคสำคัญ 3 ขั้นตอน คือ ขั้นเตรียมการ ขั้นดำเนินการ และขั้นประเมินผล สรุปได้ดังนี้

2.1 ขั้นเตรียมการ ประกอบด้วย 1) เครือข่ายเกษตรกรผู้ขยายพันธุ์โค ควรมีการเตรียมการด้วยการเตรียมคอกที่เป็นช่องไว้สำหรับผสมเทียมโค และการเตรียมแม่โคให้พร้อมในการผสมเทียม โดยสังเกตจากการเป็นสัด 2) หมอมผสมเทียม ต้องเตรียมวัสดุและครุภัณฑ์ให้พร้อมต่อการปฏิบัติงาน วัสดุ ได้แก่ ถุงมือพลาสติก, หลอดครอบพลาสติก, แบบพิมพ์ต่างๆ เช่น ในบันทึกการผสมเทียม, สมุดบันทึกติดตามลูกโค, บัตรสมาชิกการผสมเทียม เป็นต้น ส่วนครุภัณฑ์ ได้แก่ ปืนผสมเทียม, ถังบรรจุไนโตรเจนเหลว 3 ประเภท ได้แก่ ถังธนาคาร ถังขนส่ง และถังบริการ ชุดดึงช่วยคลอด และรถจักรยานยนต์ นอกจากนี้หมอมผสมเทียมต้องดูแลสุขภาพร่างกายให้มีความพร้อมต่อการปฏิบัติงาน

2.2 ขั้นดำเนินการ การผสมเทียมแม่พันธุ์โคเนื้อ ประกอบด้วย 13 ขั้นตอน เช่น สมาชิกแจ้งความจำนงค์ต้องการผสมเทียมมายังหมอมผสมเทียม จากนั้นหมอมผสมเทียมซักประวัติการเป็นสัดของแม่โค เมื่อถึงเวลานัดหมายเดินทางไปยังบ้านของสมาชิกเกษตรกร ทำการซักประวัติการเป็นสัดอีกครั้งและตรวจดู การเป็นสัดของแม่โคด้วย ต่อจากนั้นเข้าสู่ขั้นตอนการผสมเทียมต่อไป

2.3 ขั้นประเมินผล เป็นการประเมินตนเอง และประเมินผลงาน สรุปได้ดังนี้ 1) การประเมินตนเอง เป็นการประเมินตนเองของเกษตรกรผู้ขยายพันธุ์โคเนื้อ หลังจากที่เข้าร่วมเป็นเครือข่ายสมาชิกเกษตรกรด้วยเทคนิคการผสมเทียมแล้ว นับได้ว่าประสบความสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ ได้ลูกโคสวยงามแข็งแรงสมบูรณ์สมความตั้งใจ จำหน่ายได้ราคาดีตรงตามความต้องการของพ่อค้าคนกลาง โคมีความเสี่ยงตายน้อยลงมาก เกษตรกรมีรายได้เสริมเข้ามาเลี้ยงดูครอบครัว “คนเลี้ยงโค...โคเลี้ยงคนตอบแทน” ส่วนหมอมผสมเทียม มีการประเมินตนเองจาก

สัมภาษณ์เกษตรกร สรุปได้ว่า หมอผสมเทียมทุ่มเทตั้งใจทำงานเพื่อชุมชนและเกษตรกรมีน้ำใจ บริการดี พบบ่อย ใช้คล่อง ส่วนผู้วิจัย รู้สึกดีใจที่เป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมอาชีพเกษตรกรรากหญ้า ให้มีอยู่มีกินตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง 2) การประเมินผลงาน จากการปฏิบัติงานในรอบปีของหมอผสมเทียม สรุปการติดตามผลการผสมเทียมโคปีงประมาณ 2565 ติดตามลูกโคที่ผสมเทียมในปีงบประมาณ 2564 เดือนตุลาคม 2563 -กันยายน 2564 ดังนี้ ผสมเทียม 420 ครั้ง ผสมครั้งแรก 380 ครั้ง ปรากฏได้โคเพศผู้ 72 ตัว เพศเมีย 74 ตัว รวม 146 ตัว มีการแท้ง 6 ตัว ตาย 0 ตัว ชาย 20 ตัว และ ฆ่า 0 ตัว ดังนั้น จำนวนทั้งหมดคิดเป็นร้อยละ 38.42%

อภิปรายผล

ผู้วิจัยขอเสนอการอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. การสร้างเครือข่ายกลุ่มผู้ขยายพันธุ์โคเนื้อ ตำบลกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร ตามหลักการสร้างเครือข่ายชุมชน 6 ประการ ดังนี้

1.1 รวมคน การสร้างเครือข่ายชุมชนประการแรก คือ การรวมคน คนที่จะเข้ามาร่วมเป็นเครือข่ายต้องมีอุดมการณ์เดียวกัน การประกอบอาชีพเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน และมีสภาพปัญหาเดียวกัน การรวมคนเป็นเครือข่าย เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทักษะ ประสบการณ์ต่าง ๆ การรวมคนเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาเรื่องปากท้องของเกษตรกร หรือต่อรองกับพ่อค้าคนกลาง อย่างไรก็ตาม เครือข่ายเกษตรกร ผู้ขยายพันธุ์โคเนื้อตำบลกุสุมาลย์ เป็นเครือข่ายเกิดขึ้นโดยธรรมชาติ ไม่ใช่เครือข่ายที่จัดตั้งที่ต้องมีประธาน รองประธาน กรรมการ และสมาชิก แต่เป็นเครือข่ายที่ดูแลเอื้อเฟื้อช่วยเหลือกัน มีอิสระทางความคิดและ ไม่ขึ้นตรงต่อกัน เคารพให้เกียรติเสมอภาคกัน มีเพียงหมอผสมเทียมที่เป็นแกนนำในการประกอบกิจกรรมการเลี้ยงโค ผสมเทียมโคและจำหน่ายก่อนเข้ามาเป็นเครือข่ายเกษตรกรผู้ขยายพันธุ์โคเนื้อ เกษตรกรหลายรายประสบปัญหาเหมือนกันและแตกต่างกันออกไป ซึ่งหลายคนโดนมิถุนาซีพหลอกให้รวมกลุ่มเลี้ยงโคระยะสั้น เพื่อลดต้นทุนการผลิต แต่ต้องสมัครสมาชิกคนละ 100 บาท ผลปรากฏว่า โดนเช็คเงินหนีไปเร็วไวเวว เสียเงินไม่เท่าไร แต่เจ็บใจที่โดนหลอก ปัญหาขาดความรู้ความเข้าใจในการเลี้ยงโค และการผสมพันธุ์จริงตามธรรมชาติ ส่งผลทำให้ได้ลูกโคที่ไม่แข็งแรง แคระแกร็น แต่เมื่อเข้ามารวมคนเป็นเครือข่ายเกษตรกรแล้ว โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญที่หลายคนยินดีเข้าร่วมเป็นเครือข่ายด้วยความเต็มใจไม่มีใครบังคับ เพื่อเป็นการสร้างเครือข่ายให้เข้มแข็งและยั่งยืนในภายภาคหน้า เพื่อเป็นการผสมเทียมโคที่มีประสิทธิภาพตามที่ตลาดต้องการ สายพันธุ์ดี สวยงามแข็งแรง ขายดีขายคล่องกำไรงาม เมื่อเกษตรกรเห็นความสำคัญของวัตถุประสงค์หลักแล้ว จึงเปลี่ยนความคิด ชีวิตเปลี่ยนเป็นการรวมพลังใจด้วยความรักสามัคคีมีน้ำใจ ช่วยเหลือกันเหมือนญาติพี่น้องต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของสมนึก ลิ้มเจริญ, มงคล คงเสน, อนุชาติ บุรีรัตน์และคณะ (2562, หน้า 149) พบว่า ด้านวิธีการส่งเสริมเกษตรกรมีความต้องการระดับมากในเรื่อง การเยี่ยมเยือนเกษตรกร การส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ การศึกษาดูงาน การจัดฝึกอบรม และมีความต้องการการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องระดับมากในเรื่อง การสนับสนุนพ่อแม่พันธุ์โค การฉีดวัคซีนป้องกันโรค การถ่ายพยาธิภายในและภายนอก และการจัดตั้งตลาดนัดโคภายในระดับอำเภอ

1.2 ร่วมคิด เมื่อการรวมคนสำเร็จเป็นที่เรียบร้อยแล้วด้านต่อไปเป็นการร่วมคิด เป็นการปรับกระบวนการทัศน เปลี่ยนวิธีคิดแบบเดิม ๆ เช่น การเลี้ยงโคแบบเดิมที่ไม่อยากลงทุนมากนัก แต่เวลาขายอยากได้กำไรดี เมื่อต้องการกำไรดีงาม ต้องมีการลงทุนบ้าง ทั้งลงทุนด้านความคิดสติปัญญา ด้านเงินทุน และร่วมระดมความคิดกับ

เครือข่าย การร่วมคิดเป็นหลักการสำคัญอย่างยิ่ง เมื่อเกษตรกรหลายคน คิดได้ คิดเป็น เห็นประโยชน์แล้ว โดยคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น ทำอย่างไรเครือข่ายจะอยู่ได้ต่อไปด้วยความเข้มแข็งและยั่งยืน ทำอย่างไรการผสมเทียมโคจึงจะประสบความสำเร็จ ทำอย่างไรการเลี้ยงโคเนื้อเป็นการลดต้นทุนการผลิต เพื่อได้กำไรมากขึ้น เมื่อประสบพบเจอปัญหาต่างๆ แล้ว จะมีแนวทางแก้ไขปัญหานั้นอย่างไร ชุมชนที่อ่อนแอล้มเหลว ไม่ใช่ชุมชนยากจนที่ไม่มีเงิน แต่เป็นชุมชนอ่อนแอทางความคิดต่างหาก เหมือนเครือข่ายสายตรง คิดได้ก่อน รวยก่อน เครือข่ายเกษตรกรผู้ขยายพันธุ์โคเนื้อเช่นเดียวกันแต่เป็นเครือข่ายตามธรรมชาติ เกษตรกรทุกคนควรปรับวิธีคิดตนเองเสียใหม่ ให้ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมผสมผสานกับภูมิปัญญาสมัยใหม่ ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วย มีระบบการจัดการที่ดี และที่สำคัญทุกคนช่วยกันสร้างวิสัยทัศน์ของเครือข่ายร่วมกัน “สร้างเครือข่ายให้เข้มแข็งและยั่งยืน ด้วยการผสมเทียม ได้สายพันธุ์โคตรงตามความต้องการของตลาด” สอดคล้องการวิจัยของอำพันธ์ เวฬุตันติ (2560, หน้า 52-55) พบว่าการเลี้ยงโคเนื้อทำให้สภาพชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น ตลอดจนทำให้สภาพแวดล้อมดีขึ้น ส่วนด้านการส่งเสริมนี้ให้ความสำคัญการรวมกลุ่มและเน้นด้านการตลาด

1.3 ร่วมทำ วัตถุประสงค์เป็นพลังการจัดการ เช่น การจัดการเครือข่ายให้เข้มแข็งและยั่งยืน การจัดการระบบการเงิน, การเลี้ยงดูแม่โคลูกโค การจัดการฟาร์มของตนเอง โรงเรือนได้มาตรฐานให้เกษตรกรทุกคนได้ดำเนินงานตามแผนงานเป็นหลัก ยึดหยุ่นได้ตามสถานการณ์ มีการนำหลักการทฤษฎีองค์ความรู้ต่างๆ มาปรับใช้ในการขยายพันธุ์โคและเลี้ยงดูลูกโคให้รอดแข็งแรงสมบูรณ์ต่อไป เกษตรกรหลายคนเริ่มใช้งานเทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสารเป็น การส่งภาพ ส่งข้อความ ตลอดถึงคลิปต่าง ๆ และการประชุมออนไลน์ เกษตรกรทุกคนต้องมีการฝึกฝนใฝ่เรียนรู้อยู่ตลอดเวลา เนื่องจากสังคมโลกเป็นพลวัตมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เกษตรกรต้องก้าวให้ทันยุคข้อมูลข่าวสารไร้พรมแดน เมื่อทุกคนศึกษาเรียนรู้ภาคทฤษฎีที่เป็นวิชาการแล้ว จากนั้นนำองค์ความรู้เป็นทดลอง และปฏิบัติจริงในสถานการณ์จริง เช่น เกษตรกรที่พึ่งเข้าสู่อาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ ยังขาดประสบการณ์ตรง เมื่อมีองค์ความรู้แล้ว ต้องทดลองจริงในเหตุการณ์จริง นำโคแม่พันธุ์ผสมเทียมจากคำแนะนำของหมอมผสมเทียม มีการบันทึกองค์ความรู้ต่าง ๆ ทุกขั้นตอน นอกจากนี้หมอมผสมเทียมมีคำแนะนำที่ดีในการเลี้ยงโคประสบความสำเร็จต้องอาศัยปัจจัยสำคัญ คือ โรงเรือนต้องสะอาดไม่แฉะ อาหารดีจากฟางและหญ้าสด อากาศดี กินอึมันนอนอุ่นอารมณ์ดี สายพันธุ์โคดีเลือดดีจากพ่อพันธุ์โค ร้อยละ 50 จากการผสมเทียม ประเด็นส่วนท้ายเกษตรกรต้องบันทึกประวัติต่าง ๆ ของแม่โคและลูกโค เพื่อตอบคำถามในการซักประวัติการเป็นสัตว์ของแม่โคต่อหมอมผสมเทียมก่อนการผสมเทียมทุกครั้ง ดังที่โอภาส พิมพา, บรรเทิง ทิพย์มนเตียร, ณัฐยา ยวงโย และเบญจมาภรณ์ พิมพา (2562, หน้า 380) พบว่า ปัญหาของเกษตรกร คือ ต้นทุนอาหารในการเลี้ยงค่อนข้างสูง ขาดแคลนแรงงาน การตลาดไม่ชัดเจนกระบวนการที่ใช้ในการเปลี่ยนแปลง มีดังนี้ จัดประชุมกลุ่มเกษตรกรเพื่อจัดตั้งชมรมโคเนื้อจังหวัดสุราษฎร์ธานี นำเกษตรกรไปศึกษา ดูงานต่างจังหวัด จัดกิจกรรมประกวดโคเนื้อ จัดอบรมถ่ายทอดความรู้จากงานวิจัย ชายโคขุนให้กับสหกรณ์โคเนื้อ พบว่า การเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรมีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมถึงการตลาด ทำให้มูลค่าโคเนื้อเพิ่มขึ้นร้อยละ 20 จำนวนโคลูกผสมพันธุ์ยุโรปในฟาร์มเกษตรกรมีมากกว่าร้อยละ 80 และลดต้นทุนอาหารที่ใช้เลี้ยงได้ร้อยละ 35 โคเนื้อเมื่ออัตราการเจริญเติบโตเพิ่มขึ้นจาก 0.5-0.6 กก. ต่อวัน เป็น 0.8-0.95 กก. ต่อวัน เนื้อโคของเกษตรกรมีมูลค่าสูงขึ้น ร้อยละ 40 เกษตรกรสามารถช่วยเหลือตนเองและกลุ่มได้มากขึ้น มีการนำองค์ความรู้มาขยายผลเพื่อนำเสนอการพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยในรูปแบบเครือข่ายเกษตรกรโคเนื้อศรีวิชัย

1.4 ร่วมประเมินผลหรือร่วมกันสรุปบทเรียน โดยมีวัตถุประสงค์ คือ พลังภูมิปัญญาการดำเนินงานทุกโครงการจะต้องมีการประเมินผลการปฏิบัติงานทุกครั้ง เพื่อจะได้ทราบความสำเร็จหรือความล้มเหลวของ

การทำงาน และมีปัจจัยอะไรบ้างที่ทำให้งานสำเร็จหรือล้มเหลว ต้องระบุให้ได้ เมื่อทราบที่มาแล้ว ในการทำงานครั้งต่อไปจะนำบทเรียนเหล่านั้นไปเป็นครูสอนให้ทำตามปัจจัยที่ทำให้สำเร็จ และลด ละเลิก ปัจจัยที่ทำแล้วทำให้ตนเองและเครือข่ายล้มเหลวขาดทุน ประการแรกประเมินผลความสำเร็จของตนเอง เกษตรกรส่วนมากประสบความสำเร็จกันหมด ผสมเทียมดี แม้โคตั้งท้องและคลอดลูกออกมาปลอดภัย แต่ยังมีส่วนน้อยที่ผิดหวังจากการแท้ง จากสถิติ ปีงบประมาณ 2564 มีลูกโคแท้ง 8 ตัว ในจำนวน 146 ตัว การที่ลูกโคแท้งก่อนคลอดลืมหัดโลก มีปัจจัยหลายประการ โดยเฉพาะตัวแม่พันธุ์โค ที่มีระบบสืบพันธุ์ไม่ดี คือมดลูกไม่ดี ถ้าเป็นคนเราผู้หญิงมดลูกต่ำ มีโอกาสเสี่ยงแท้งสูงมาก แม้โคกับคนเราก็ไม่แตกต่างกันย่อมมีแท้งลูกเป็นธรรมดา จะให้ผู้หญิงทุกคนแข็งแรงมดลูกสมบูรณ์ย่อมเป็นไปได้ แม้โคเช่นกันจะให้มีระบบสืบพันธุ์ที่ดีทุกตัวย่อมเป็นไปได้ยาก ดังนั้น ระบบสืบพันธุ์ทั้งคนและสัตว์เป็นธรรมชาติสร้างมาที่แข็งแรงและอ่อนแอขึ้นอยู่กับใครจะโชคดีหรือโชคร้าย ประการที่สองประเมินผลความสำเร็จของงาน หมอผสมเทียมได้สรุปผลงานปฏิบัติงานในรอบปีงบประมาณ 2564 ผสมเทียม 420 ครั้ง ได้ลูกโค 146 ตัว แท้ง 8 ตัว ประการที่สามประเมินผลความสำเร็จของเครือข่าย เกษตรกรมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของหมอผสมเทียม และการทำงานของเครือข่ายในภาพรวม โดยมีการประชุมปรึกษาหารือร่วมกัน 3 เดือน/ครั้ง รอบไตรมาส เพื่อประเมินสถานการณ์และความเสี่ยงต่าง ๆ และสภาพปัญหาต่างๆ นอกจากนี้ประเมินผลทิศทางในอนาคตการต่อยอดความรู้ใหม่ๆ เมื่อหมอผสมเทียมได้รับองค์ความรู้การเลี้ยงโค การผสมเทียมโค การป้องกันและแก้ไขโรคติดต่อต่างๆ จึงนำข้อมูลองค์ความรู้เหล่านั้นไปประชาสัมพันธ์แจ้งข่าวสารที่ดีมีประโยชน์แก่เครือข่ายเกษตรกรผ่านช่องทางไลน์กลุ่ม เพื่อให้ทุกคนได้รับโดยพร้อมเพรียงกัน และนำความรู้ไปปรับใช้ในการเลี้ยงดูและขยายพันธุ์โคเนื้อของตนเองต่อไป สอดคล้องกับการวิจัยของสร้อยญา จุฑานิล (2556, หน้า 205-224) พบว่าด้านการสร้างความน่าเชื่อถือ พบว่า มีการแบ่งปันความเสี่ยงโดยประเมินความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น เพื่อให้เกิดการรับรู้และหาวิธีจัดการที่เหมาะสมในการลดความเสี่ยง

1.5 ร่วมรับผลประโยชน์หรือผลจากการกระทำ โดยมีวัตถุประสงค์ พลังปิติ คือ ความอิมเอ็บใจของเกษตรกรและหมอผสมเทียม ตลอดถึงหน่วยงานที่รับผิดชอบ เป็นธรรมดา “ปลูกพืชย่อมหวังผลฉันใด ขยายพันธุ์โคเนื้อ ย่อมหวังผลได้ลูกโคฉันนั้น” สำหรับเกษตรกรเอง ได้ประโยชน์ความสุขเกิดคุณค่าทางจิตใจ เกิดความรักความผูกพันที่เลี้ยงสัตว์ ผู้วิจัยลงพื้นที่ติดตามผลงาน เห็นรอยยิ้มเกษตรกรหลายคนเมื่อเขาประสบความสำเร็จ ได้ลูกโคตามที่ต้องการไฝ่ฝันเอาไว้คือ ฝืนที่เป็นจริง ทุกคนทำงานย่อมมีความไฝ่ฝันเป็นธรรมดา เมื่อความฝันเป็นจริงเกิดความสุข พลังปิติในจิตใจผ่านรอยยิ้มออกมา นั่นคือ มูลค่าที่ตามมาเป็นรูปแบบตัวเงิน มองเห็นกำไรอยู่ข้างหน้านั่นเอง หมอผสมเทียม เมื่อทำหน้าที่ของตนเองอย่างดีที่สุดและสุดความสามารถแล้ว ทั้งผสมเทียมก็ดี ช่วยทำคลอดลูกโคก็ดี มองเห็นเกษตรกรได้ลูกโค หรือแม่โคตั้งท้อง นับได้ว่าภารกิจสำเร็จแล้ว เป็นความสุขทางจิตใจที่เป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมสนับสนุนด้านอาชีพให้แก่เกษตรกรรากหญ้าของคนไทย ได้มีโอกาสพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ มีกินมีใช้ตามอัตภาพของตนเองในยุคเศรษฐกิจเช่นนี้ส่วนชุมชน/ท้องถิ่นได้รับประโยชน์ทางอ้อมทำให้ตลาดโค-กระบือคึกคักในวันจันทร์และอังคาร มีเงินสะพัดในชุมชนหลายล้านบาทในแต่ละสัปดาห์ ทั้งซื้อโคมาและขายโคไป ซึ่งแต่ละคนมีวัตถุประสงค์เหมือนกันและแตกต่างกันออกไป อีกประเด็นหนึ่งสำหรับหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา (นทพ.) ซึ่งเป็นหน่วยงานภาครัฐที่สนับสนุนเรื่องการเลี้ยงโคเนื้อและการผสมเทียม เช่นเดียวกันกับสำนักงานปศุสัตว์อำเภอแต่ละอำเภอทั่วประเทศ สังกัดกรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่ดูแลเรื่องสัตว์ต่างๆโดยตรง ทั้งสองหน่วยงานได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรรากหญ้าได้มีอาชีพเสริม สร้างรายได้แก่ตนเอง ครอบครัว และชุมชน/ท้องถิ่นให้พึ่งตนเองได้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง “ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ขยายเครือข่าย”

2. กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้วิธีการขยายพันธุ์โคเนื้อด้วยการผสมเทียมให้แก่เครือข่ายเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ ตำบลกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

2.1 ชั้นเตรียมการ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

2.1.1 ชั้นเตรียมการสำหรับเกษตรกรผู้ขยายพันธุ์โคเนื้อ ประการแรกต้องเตรียมคอกที่เป็นช่องให้โคเดินเข้าไปไม่สามารถหมุนตัวกลับได้ เพื่อป้องกันไม่ให้โคตื่นหนี หรือทำร้ายร่างกายหมอมผสมเทียม และสะดวกในการผสมเทียม เกษตรกรจำเป็นต้องทำคอกไว้ทุกหลังคาเรือน เพราะทำไม่ยุ่งยาก หรือถ้าไม่มีจริง ๆ ก็ต้องอาศัยคอกเพื่อนบ้านที่อยู่ใกล้เคียงกัน ประการที่สอง การเตรียมแม่พันธุ์โคให้พร้อม ก่อนการติดต่อไปยังหมอมผสมเทียม เกษตรกรที่เป็นเจ้าของโค ต้องสังเกตการเป็นสัดของแม่โคอยู่แล้ว เช่น แม่โคกระวนกระวาย ไปปีนป่ายตัวอื่น กินอาหารน้อยลง อวัยวะเพศบวมแดง มีน้ำเมือกใสๆ ไหลออกมา และชอบยืนนิ่ง ๆ เกษตรกรต้องบันทึกวันที่ เวลาการเป็นสัดใส่สมุดบันทึกไว้ เพื่อตอบข้อซักถามการเป็นสัดของหมอมผสมเทียม

2.1.2 ชั้นเตรียมการสำหรับหมอมผสมเทียม ต้องเตรียมการ ดังนี้ ประการแรกเตรียมวัสดุที่ใช้ในการผสมเทียม ได้แก่ แบบพิมพ์ต่าง ๆ ได้แก่ ใบบันทึกการผสมเทียมโค สมุดบันทึกการติดตามลูกโค, บัตรสมาชิกการผสมเทียม ถุงมือพลาสติก และหลอดครอบพลาสติก, ประการที่สอง ครุภัณฑ์ที่ใช้สำหรับการผสมเทียม ได้แก่ ปืนผสมเทียม, ชุดดึงช่วยคลอด, รถจักรยานยนต์ และถังบรรจุไนโตรเจนเหลวแบบต่าง ๆ 3 ประเภท ด้วยกัน คือ ถังธนาคาร เป็นถัง 30 ลิตร ถังขนส่ง ขนาด 30 ลิตร เป็นถังสำหรับขนส่งไนโตรเจนเหลวไปยังหน่วยผสมเทียม และถังบริการ ขนาด 1.5 ลิตร เป็นถังสำหรับนำหลอดน้ำเชื้อพ่อพันธุ์โคไปผสมเทียม สามารถบรรจุหลอดน้ำเชื้อได้ น้อยกว่า 100 หลอด ประการที่สาม การเตรียมร่างกายให้พร้อมปฏิบัติงานของหมอมผสมเทียม เนื่องจากวันเวลาและสถานที่ในการผสมเทียมไม่ทราบล่วงหน้าเป็นสัปดาห์เมื่อเกษตรกรเห็นว่าการเป็นสัดของแม่พันธุ์โคสมบูรณ์พร้อมผสมเทียมแล้ว จึงติดต่อผ่านโทรศัพท์หรือมาติดต่อโดยตรงที่หน่วยผสมเทียม จากนั้นเจ้าหน้าที่ผสมเทียมจึงออกเดินทางไปผสมเทียมทันทีที่บ้านของเครือข่ายเกษตรกรที่แจ้งความประสงค์มา

2.2 ชั้นดำเนินการ

ขั้นตอนต่อไปเป็นชั้นดำเนินการหรือปฏิบัติการ ในการผสมเทียมแม่พันธุ์โค มีหลักการปฏิบัติ 13 ขั้นตอนที่สำคัญดังต่อไปนี้ สมาชิกแจ้งความจำนงค์ต้องการผสมเทียมมายังหมอมผสมเทียม จากนั้นหมอมผสมเทียมซักประวัติการเป็นสัดของแม่โค เมื่อถึงเวลานัดหมายเดินทางไปยังบ้านของสมาชิกเกษตรกร ทำการซักประวัติการเป็นสัดอีกครั้งและตรวจดูการเป็นสัดของแม่โคด้วย ต่อจากนั้นเข้าสู่ขั้นตอนการผสมเทียม ซึ่งวัสดุและครุภัณฑ์ทุกชนิด หมอมผสมเทียมต้องเก็บรักษาดูแลเป็นอย่างดีที่หน่วยผสมเทียม ผ่านการฆ่าเชื้อ มิฉะนั้นจะทำให้แม่โคมีโอกาสติดเชื้อโรครได้ง่าย หมอมผสมเทียมแต่ละคน มีความรู้ ความสามารถ ทักษะและประสบการณ์มายาวนาน เช่น ผู้วิจัยทำงานเป็นหมอมผสมเทียมมานานร่วม 30 ปี ผสมเทียมโคมานานจนมีความชำนาญ มีความรู้เรื่องการช่วยทำคลอด ฉีดยาวัคซีนป้องกันโรคและบำรุงสุขภาพโค อย่างไรก็ตามหมอมผสมเทียมจะตั้งใจทำหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุด ไม่ประมาทในขณะที่ทำงานให้สมกับความไว้วางใจเรียกใช้บริการหมอมผสมเทียมโคในพื้นที่กุสุมาลย์ โดยสอดคล้องกับการวิจัยของสุรียพร แสงวงศ์ และคณะ (2563, หน้า 98-100) พบว่า ภาคปฏิบัติ ได้แก่ การสาธิต การสอน การสูญเสีย และการถ่ายทอดองค์ความรู้การทำอาหารผสมครบส่วน และการถ่ายทอดองค์ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับระบบสืบพันธุ์ เมื่อจัดการอบรมทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการออกหน่วยลงพื้นที่อบรมและสาธิตการผลิตอาหารใช้เองการเหนียวน้ำ การเป็นสัด และผสมเทียม เพื่อแก้ไขปัญหาให้กับเกษตรกร

2.3 ชั้นประเมินผล

ชั้นประเมินผล เป็นการประเมินผลตนเองและการทำงานของหมอมผสมเทียมที่ได้

ถ่ายทอดความรู้วิธีการ และเทคนิคในการผสมเทียมให้แก่เครือข่ายสมาชิกเกษตรกรผู้ขยายพันธุ์โคเนื้อในพื้นที่ ตำบลกุสุมาลย์ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกสรุปผลได้ว่า เกษตรกรมีความไว้วางใจและชักชวนเพื่อนเข้าร่วมกลุ่ม เป็นเครือข่าย เป็นการเชิญชวนจากปากต่อปาก สมาชิกจึงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ส่วนการประเมินผลงาน จากการปฏิบัติ งานในรอบปีของหมอมผสมเทียม สรุปการติดตามผลการผสมเทียมโค ปีงบประมาณ 2565 ติดตามลูกโคที่ผสมเทียม ในปีงบประมาณ 2564 เดือนตุลาคม 2563 – กันยายน 2564 ดังนี้ ผสมเทียม 420 ครั้ง ผสมครั้งแรก 380 ครั้ง ปรากฏได้โคเพศผู้ 72 ตัว เพศเมีย 74 ตัว รวม 146 ตัว มีการแท้ง 6 ตัว ตาย 0 ตัว ขาย 20 ตัว และ ซ้ำ 0 ตัว ดังนั้น จำนวนทั้งหมดคิดเป็นร้อยละ 38.42% หมอมผสมเทียมทำหน้าที่อย่างสุดความสามารถ และรับผิดชอบ งานที่ได้รับมอบหมายให้ดีที่สุด เพื่อประโยชน์สุขของเกษตรกรรากหญ้าได้ลืมตาอ้าปากได้ มีอยู่มีกินมีใช้ตามหลัก เศรษฐกิจพอเพียง เลี้ยงตนเองและครอบครัวได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปปรับใช้

หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา (นทพ.) และสำนักงานปศุสัตว์อำเภอ ควรพิจารณาถึงผลการวิจัย ที่ จะสามารถนำไปเป็นนโยบายหรือยุทธศาสตร์การปฏิบัติของหน่วยงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นนอกจากนี้ชุมชน อื่น ๆ ที่สนใจนำผลการวิจัยไปปรับใช้ เพื่อสร้างเครือข่ายเกษตรกรกลุ่มผู้ขยายพันธุ์โคเนื้อ ควรพิจารณาดูความ เหมาะสมกับสภาพบริบทชุมชนวิถีการดำเนินชีวิต ซึ่งมีความแตกต่างกัน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาวิจัยในประเด็น ปัจจัยความสำเร็จของเครือข่ายชุมชนกลุ่มผู้ขยายพันธุ์โคเนื้อ ตำบล กุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร/การสร้างเครือข่ายชุมชนกลุ่มผู้ขยายพันธุ์โคเนื้อของหน่วยบัญชาการ ทหารพัฒนา อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร และการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่ายเกษตรกร ผู้ขยายพันธุ์โค เนื้อ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

บรรณานุกรม

- กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.(ม.ป.ป.). การเลี้ยงโคเนื้อ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์ การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- ธีรศักดิ์ พูลนวล, จำนงค์ แรกพินิจ และประภาส สุทธิอาคาร. (2551). **คู่มือการจัดการกระบวนการเรียนรู้ รายวิชา สัมมนาการจัดการเครือข่ายชุมชน 1**. โครงการมหาวิทยาลัยชีวิต, กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.
- ประทีป วีระพัฒนนิรันดร์. (2542). **บ้านไร่นาเรา การจัดการกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน**. ค้นเมื่อ 6 ธันวาคม 2564, จาก http://www.banrainarao.com/column/learn_commu.
- สมนึก ลิ้มเจริญ, มงคล คงเสน, อนุชาติ บุรีรัตน์และคณะ.(2562). **แนวทางการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้**. บทความวิจัย วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี นราธิวาส มหาวิทยาลัยนราธิวาส ราชนครินทร์, เผยแพร่ในวารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2562.

สร้อยญา จุฑานิล. (2556). การบริหารเครือข่ายของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน สำนักงานปฏิบัติการภาคตะวันออกเฉิยเหนือ. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สุรีย์พร แสงวงศ์และคณะ. (2563). การถ่ายทอดองค์ความรู้และนวัตกรรมระบบการผลิตโคเนื้อเพื่อยกระดับผลผลิตและรายได้เกษตรกร. รายงานวิจัยภาควิชาสัตวศาสตร์ คณะเกษตรศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยพะเยา ได้รับทุนอุดหนุนการทำกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยโครงการจัดการความรู้การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์ จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ประจำปีงบประมาณ 2563.

อำพันธ์ เวฬุตันติ.(2560). แนวทางการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อให้เพียงพอต่อการบริโภคในภาคตะวันออก. รายงานการวิจัยลักษณะวิชาการเศรษฐกิจ นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร จักร หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 60 ประจำปีการศึกษา พ.ศ.2560-2561.

โอภาส พิมพา, บรรเทิง ทิพย์มนเทียร, ณัฐยา ยวงใย และ เบญจมาภรณ์ พิมพา. (2562). การพัฒนา กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อจังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อตอบสนองต่อระบบห่วงโซ่อุปทาน. บทความวิจัย คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี, เผยแพร่ในวารสารเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ ปีที่ 11 ฉบับที่ 5 2562.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-นามสกุล	จ.ส.อ.ประหยัด จารุสาร
วันเดือนปีเกิด	3 ธันวาคม 2513
ที่อยู่	60 หมู่ 6 ตำบลกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร
เบอร์โทรศัพท์	086-230-5739
อาชีพ	รับราชการทหาร
สถานที่ทำงาน	หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ 26 สำนักงานพัฒนาภาค 2 หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร
ประวัติการศึกษา	ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน พ.ศ. 2559
งานรับผิดชอบในชุมชน	เจ้าหน้าที่ผสมเทียมโคหรือหมอมผสมเทียมโค

การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด(ยาบ้า)ของเยาวชนโดยการใช้หลักอริยสัจ 4
กรณีศึกษา : เยาวชนชนในอำเภอทุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด
Preventing and Solving drug problems (amphetamine) of The Youths
by Application of the Four Noble Truths
Case Study : The Youth of Thung Khao Luang Distict, Roi-ed Province

สนธิญาณ รักษาภักดี¹
Sondhiyan Raksaphakdee

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์แนวทางการนำหลักธรรมที่สำคัญทางพุทธศาสนาคือหลักอริยสัจ 4 ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค มาประยุกต์ใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด (ยาบ้า) สำหรับเยาวชนในเขตอำเภอทุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด ของเจ้าหน้าที่ตำรวจภูธรทุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ดที่ปฏิบัติงานและรับผิดชอบในด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดโดยตรง โดยเน้นให้วัดบ้าน ราชการหรือชุมชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อให้ชุมชนตระหนักและเห็นถึงมหันตภัยและพิษร้ายของยาเสพติด(ยาบ้า)ซึ่งได้แพร่ระบาดกระจายไปทั่วทุกพื้นที่ของประเทศ ตลอดจนมีส่วนร่วมในการเป็นเกาะป้องกันมิให้ยาเสพติด(ยาบ้า)เข้ามาแพร่ระบาดในชุมชน ป้องกันมิให้เยาวชนของชาติต้องตกเป็นทาสของมัน ช่วยผลักดันให้เขาเหล่านั้นมีชีวิตที่สดใสตามวัยและคืนสู่อ้อมกอดอันอบอุ่นของครอบครัว ซึ่งก็ตรงและสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมอันดีงามของไทยที่คลุกเคล้าและถูกหล่อหลอมจากหลักความเชื่อและหลักธรรมทางพุทธศาสนาเป็นเวลานาน เป็นการแสดงให้เห็นว่าหลักธรรมสำคัญทางพุทธศาสนาโดยเฉพาะหลักอริยสัจ 4 นับว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการนำมาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมสำหรับป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด(ยาบ้า)ของเยาวชนได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ : การแก้ไขป้องกัน, ยาเสพติด (ยาบ้า), การมีส่วนร่วม, หลักอริยสัจ 4, เยาวชน

Abstract

In this article, an attempt was purposely made to study and analyze the way to apply Buddhist teachings, four noble truths: Dhukha, Samudaya, Nirodha and Magga to alternatively solve the drug problems (amphetamine) of youths in Tung Khao Luang Distict Roi-ed Province of Tung Khao Luang police officials, Roi-ed Province, those officers are directly perform duty in order

¹ ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Department of Sociology and Anthropology, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

to prevent and suppress the drug through the cooperation of temples, Villages, Schools or Communities and States officials; people from the mentioned places were supposed to take part in managing by providing the recognition of communities in order to make youths aware of the drug's calamity which spread out over all regions of Country, those youths also were supposed to participate by not spreading of drugs in Communities, this leads to protect youths from being enslaved thereby enhancing the quality of life of in all ages bringing them back to their family based on the way of life and good Thai culture. This research was integrated Buddhist teachings, four noble truths, into the preventive principles and then being applied to solve the problem of youths who were addicted to drug.

Keywords : preventing and solving, drug (amphetamine), participation, the four noble truth, Youth

บทนำ

ปัจจุบัน สังคมไทยจัดอยู่ในยุคที่เครื่องมือสื่อสารเทคโนโลยีก้าวหน้าทันสมัยไร้พรมแดนซึ่งเรียกกันจนติดหูว่าโซเชียลเน็ตเวิร์ค สามารถสื่อสารกันได้ทั่วทุกมุมโลก นับวันยังมีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ก่อปรกับสภาพความเป็นอยู่ของคนในสังคมที่สลับซับซ้อนไปด้วยการแข่งขัน แย่งชิงเพื่อเอาชนะและความอยู่รอด พ่อแม่ผู้ปกครองต้องต่อสู้ ดิ้นรน ทำงานแข่งกับเวลาเพื่อทำมาหาเลี้ยงชีพสำหรับตนเองและครอบครัว ไม่มีเวลาให้กับบุตรหลานตน บางครอบครัวปล่อยลูกไว้ตามลำพัง บ้างก็จ้างคนมาดูแล บ้างก็เอาไปฝากไว้ในโรงเรียนหรือศูนย์อบรมเด็กต่างๆ ตามสภาพเศรษฐกิจของแต่ละครอบครัว

เยาวชนจัดเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีค่าและสำคัญที่สุดที่รัฐบาลจะต้องให้ความสนใจและจัดให้มีมาตรการเพื่อการศึกษา อบรมให้มีโอกาสในการพัฒนาศักยภาพตามความเหมาะสมและตามวัย ทุกวันนี้ปัญหาของเยาวชนมีความสลับซับซ้อนขึ้นเป็นเงาตามตัวเพราะพฤติกรรมบางอย่างของเยาวชนไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่จากสังคม ชุมชน หรือรัฐบาลอย่างที่ควรจะเป็น บางครั้งหน่วยงานต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งของรัฐและเอกชนก็เลือกที่จะละเลยปัญหานั้น ๆ ไปเสียเอง จากการที่เยาวชนมีพัฒนาทางด้านกายภาพ ด้านอารมณ์ หรือด้านความคิดเป็นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ความคิดอ่านที่เป็นการต่อต้านผู้ใหญ่ทางด้านความคิด หรือความเข้าใจ จนทำให้ผู้ใหญ่ส่วนมากคิดหรือตัดสินใจไปเองว่าเยาวชนเหล่านั้นสามารถเอาตัวรอดเองได้แต่เยาวชนเหล่านั้นมักขาดสิ่งที่เรียกว่าประสบการณ์ ทุกสังคม ทุกชนชั้นย่อมมีปัญหาเสมอโดยเฉพาะปัญหาหายาเสพติด รัฐบาลต้องเข้าใจในสภาพปัญหาและจำเป็นต้องหาวิธีแก้ไขอย่างถูกวิธีและเหมาะสม ในการเป็นเกาะป้องกัน เพราะเยาวชนไทยในวันนี้คืออนาคตของชาติที่จะต้องสืบทอดเจตนารมณ์ของคนรุ่นหลัง ในการที่จะพัฒนาประเทศชาติให้เจริญยิ่งขึ้นไป

ด้วยแนวคิดพัฒนาคนรุ่นใหม่ที่จะต้องเร่งสร้างหรือปลูกฝังความคิดที่ดีให้แก่ประชาชนในการพัฒนาประเทศชาติ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐบาลจะต้องตระหนักและใส่ใจในการแก้ไขสถานการณ์หรือปัญหาเสพติดของเยาวชนโดยจัดเป็นนโยบายสำคัญระดับชาติ ความเหลื่อมล้ำทางสังคมทั้งด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง ด้านสาธารณสุข และด้านการเข้าถึงบริการทั่วไปของรัฐ เหล่านี้ล้วนเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาในด้านต่างๆ ของคนในสังคม ปัญหาเหล่านี้นับวันยิ่งก่อให้เกิดรอยแตกร้าวในสังคมมากขึ้นตามลำดับ นับว่าเป็นปัญหาที่รัฐบาลหรือผู้รับผิดชอบจะต้องเร่งแก้ไขอย่างทันที่ ปัญหาทางเศรษฐกิจนับเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหา

เสพติด และนับเป็นปัญหาทางสังคมอย่างแรก ๆ เพราะสภาพทางเศรษฐกิจเองเป็นตัวบีบคั้นให้เกิดการต่อสู้ ตั้รบน เพื่อเอาตัวรอดและต้องหารายได้ให้พอกับรายจ่าย จึงทำให้พ่อแม่มีเวลาที่จะให้ความอบอุ่นแก่คนในครอบครัว หรือ ดูแลให้ปรึกษาปัญหาภายในครอบครัวลดน้อยลงทุกวัน บางครอบครัวแทบจะไม่มีเลย เรื่องนี้จึงนับว่าเป็นสมมุติฐาน หนึ่งที่ก่อตัวให้เกิดปัญหาเสพติดของเยาวชน เพราะการไม่ใส่ใจหรือไม่มีเวลาให้คำปรึกษา ลูกเวลามีปัญหาทำให้ ลูกหันไปปรึกษาคนที่อยู่รอบข้างคือเพื่อนหรือบุคคลอื่น ซ้ำร้ายเพื่อนอาจชักจูงไปในทางที่ผิดได้ และถ้าเพื่อนที่ไป ปรึกษานั้นจัดอยู่ในกลุ่มที่เกเรหรือเป็นพวกที่ติดยาเสพติดอยู่ก่อนแล้ว ยิ่งไปกันใหญ่ ยากที่จะให้พวกกลับคืนดังเดิม ได้ เพื่อนกลุ่มที่ติดยาเสพติดนี้ มักเป็นพวกที่มีอิสระในการตัดสินใจและดำเนินชีวิต ซึ่งตรงกับความต้องการของตน เป็นทุนเดิม เด็กที่ติดยาเสพติดเองก็พยายามหาทางที่จะแก้ปัญหานั้นด้วยวิธีต่างๆ นานา และเด็กอีก หลายๆ กลุ่มเมื่อมีปัญหา ไม่สามารถหาทางออกได้ ไม่มีใครที่จะช่วยตัดสินใจได้ จึงตัดสินใจที่จะหนีปัญหา ไม่กล้าที่จะ เสนอปัญหาที่ตนประสบจนกลายเป็นว่าเด็กกลุ่มที่หนีปัญหานี้ต้องการความเป็นอิสระจึงตัดสินใจเลือกหนีปัญหา นั้นในที่สุดจนกลายเป็นปัญหาทางสังคม

เนื้อหา

ขณะที่รัฐบาลมุ่งเน้นพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง เพื่อให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมนานาชาติอารยประเทศ แต่อีกฟากหนึ่งของสังคมไทยกลับเต็มไปด้วยปัญหาสังคมมากมาย เช่น ปัญหาเสพติด ปัญหาความเหลื่อมล้ำ ปัญหาความยากจน ปัญหาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชน ผู้พิการและผู้สูงอายุที่ไม่สามารถเข้าถึงบริการของรัฐ เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้จำเป็นต้องได้รับการปรับปรุงหรือแก้ไขให้หมดไปหรือน้อยลงไปจากสังคมไทย “ปัญหาเสพติดเป็น ปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นมานานพอสมควร ปัญหาเสพติดเป็นเหตุให้ปัญหาอื่นตามมามากมาย โดยเฉพาะ การลักทรัพย์ ฉกชิง วิ่งราว ชิงทรัพย์ และช่องโจร ขณะนี้ยาเสพติดก็ยังคงระบาดในหมู่เยาวชนหรือเด็กวัยรุ่น มิได้ บรรเทาเบาบางลงไปเลย ดูเหมือนว่าจะเพิ่มปริมาณมากขึ้นเสียด้วยซ้ำ” เป็นคำกล่าวของนายตำรวจผู้รับผิดชอบใน การปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ในเขตพื้นที่อำเภอทุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด โดยตรง²

จากการปฏิบัติงานด้านป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ในพื้นที่อำเภอทุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด มา เป็นเวลาไม่น้อยกว่าสิบปี พอที่จะสรุปได้ว่า สาเหตุที่ยาเสพติดได้แพร่ระบาดอย่างรวดเร็วในกลุ่มเยาวชนไทยและมี แนวโน้มว่าจะแพร่ระบาดแบบกระจายไปทั่วทุกสารทิศอย่างทั่วถึงในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดและเขตจังหวัดใกล้เคียง อาจเป็นเพราะว่ากฎหมายมีมาตรการในการลงโทษเบาเกินไป มีการปรับเปลี่ยนบทลงโทษใหม่จากโทษหนัก กลายมาเป็นมีโทษไม่มาก ทำให้เป็นที่นิยมใจของเยาวชน เห็นได้จากพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษฉบับล่าสุด (ฉบับที่ 6) 2560³ ซึ่งรัฐบาลเองก็มองการแก้ปัญหาในภาพรวม พยายามจะปกป้องให้เยาวชนได้กลับตัวกลับใจใหม่ เพื่อเป็นคนดีของครอบครัวหรือสังคม ได้ลดโทษขั้นรุนแรงในระดับประหารชีวิตมาเป็นชีวิตเป็นจำคุกตลอดชีวิต เป็นการเปิดช่องให้ผู้ขายไม่ถูกประหาร เป็นการเพิ่มโอกาสให้ผู้ต้องหาพิสูจน์ความบริสุทธิ์ก็จริง ในทางตรงกันข้าม กับกลายเป็นการเปิดช่องให้ผู้ค้ายาเสพติด ผลิต หรือนำเข้าเป็นจำนวนมาก สามารถใช้เงินต่อสู้คดีเพื่อให้ตนเองได้ รับโทษน้อยลง ทำนองเดียวกัน ความต้องการที่จะหาเงินมาเพื่อต่อสู้คดียาเสพติดของตนเอง ทำให้ยาเสพติดกลับ

² ฌัฎฐภัทร เสมานู, “การจัดการภาครัฐแนวใหม่ต่อการนำนโยบายป้องกันยาเสพติดไปปฏิบัติในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง”

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น, 2558).

³ ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 134 ตอนที่ 5 ก พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2560, 15 มกราคม 2560

มาแพร่ระบาดมากยิ่งขึ้นเป็นเงาตามตัว ผู้ค้ายาเสพติดเกือบทั่วโลกส่วนมากจะเป็นผู้มีเงินและมีอิทธิพล สภาวะการณ์เหล่านี้ได้ก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ ส่งผลทำให้เกิดยาบ้าแพร่ระบาดมากยิ่งขึ้น เพราะกลุ่มวัยรุ่นที่เพิ่งเข้าสู่กระบวนการติดยาเสพติด (ยาบ้า) ในขณะนี้ เป็นเพียงนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นเท่านั้น โดยการเริ่มหันเข้าสู่วงจรยาเสพติด(ยาบ้า) เพียงเพราะเหตุผลเพื่อไม่ให้ตก”เทรนด์”เท่านั้นเอง⁴

จากข้อมูลของศูนย์อำนวยการป้องกันปราบปรามยาเสพติดจังหวัดร้อยเอ็ด ได้มีรายละเอียดที่ผู้เขียนอยากให้เห็นภาพของการจับกุมผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด (ยาบ้า)⁵ ดังต่อไปนี้

หน่วยงาน	เป้าหมาย ไตรมาส 1	ผลงาน	ร้อยละ	เป้าหมาย ไตรมาส 2	ผลงาน	ร้อยละ	เป้าหมาย ไตรมาส 2	ผลงาน	ร้อยละ
บำบัดฟื้นฟูระบบบังคับ จ.ร้อยเอ็ด									
แบบไม่ควบคุมตัว	100	112	112	407	151	37.10	511	659	128.96
แบบควบคุมตัว	13	15	115.38	50	42	84	88	114	129.55
บำบัดฟื้นฟูระบบต้องโทษ									
เรือนจำ จ.ร้อยเอ็ด	16	81	506.25	64	81	126.56	112	175	156.25
สถานพินิจ จ.ร้อยเอ็ด	5	17	340	20	30	150	35	40	114

สถิติการจับกุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ในปีพุทธศักราช 2560 พบว่า ในไตรมาสที่ 3 ผลการจับกุมได้เพิ่มขึ้นสูงมาก โดยแบบไม่ควบคุมตัว ถึงร้อยละ 128.96 ส่วนแบบควบคุมตัวได้เพิ่มเป็น 129.55 ส่วนการบำบัดฟื้นฟูระบบต้องโทษก็สูงเช่นกัน โดยเฉพาะในไตรมาสที่ 1 เพิ่มขึ้นถึง 506.29 และในไตรมาสที่ 3 ถึง 156.25 สำหรับไตรมาสที่ 4 ยังไม่มีข้อมูล แต่มีแนวโน้มจะมากยิ่งขึ้นเป็นเงาตามตามตัว

นับตั้งแต่รัฐบาลประกาศนโยบายสงครามยาเสพติด ลดความเข้มข้นลง เพราะกฎหมายแก้ไขใหม่ โดยเฉพาะมาตรา 65 วรรคสองจากเดิมประหารชีวิต เป็นจำคุกตลอดชีวิต นับว่าเป็นการเปิดช่องให้ผู้ขายไม่ถูกประหารชีวิต เพิ่มโอกาสให้ผู้ต้องหาพิสูจนความบริสุทธิ์เป็นการเปิดช่องให้ผู้ค้ายาเสพติด ผลิต นำเข้าสามารถใช้เงินต่อสู้คดีเพื่อไต่ตนเองรับโทษน้อยลง และการต้องจ่ายเงินต่อสู้คดียาเสพติดทำให้ยาเสพติดกลับแพร่ระบาดมากยิ่งขึ้น ผู้เขียนในฐานะเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ปฏิบัติงาน ได้ทำการจับกุมผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด(ยาบ้า) และได้สัมภาษณ์ผู้ถูกจับกุมหลายคนซึ่งเป็นเยาวชน พร้อมกับได้ให้ข้อมูลที่ เป็นประโยชน์ พอนำมาเป็นแนวทางได้ ดังนี้

นายอำนาจ (นามสมมติ) ได้ให้ข้อมูลว่า “... เริ่มติดยาเสพติดตั้งแต่เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ต้องการทำตัวประซด สาเหตุที่ติดก็เพราะแม่ถูกจับยัดยาบ้าก็เลยเสพยาบ้าประซดสังคม แม่ต้องติดคุก ยาบ้าได้มาจากเพื่อนในห้องเรียน เพื่อนในกลุ่มติดยาบ้า ก็เลยอยากลอง เพื่อนจะเป็นคนไปหามาให้ แต่เพื่อนไม่บอกว่าไปเอาจาก

⁴ ฌัฐภัทร เสมานู, “การจัดการภาครัฐแนวใหม่ต่อการนำนโยบายป้องกันยาเสพติดไปปฏิบัติในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง” วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (สาขาการจัดการภาครัฐ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอิเทิร์น, 2558).

⁵ ศูนย์อำนวยการป้องกันปราบปรามยาเสพติดจังหวัดร้อยเอ็ด, รายงานสถิติการจับกุมคดีเกี่ยวกับยาเสพติด, (ศูนย์อำนวยการป้องกันปราบปรามยาเสพติดร้อยเอ็ด, 2560).

หมู่บ้านไหน ตอนนี้ต้องการอยากเลิกยาเสพติด แต่เพื่อนก็ทำทนายว่าไม่แน่จริง ถ้าเลิกยาเสพติดกลัวจะถูกเพื่อนต่อว่า การติดยาเสพติดของกลุ่มวัยรุ่นเป็นเรื่องปกติ มันเป็นเหมือนแพชชั่นเพราะคนวัยใกล้เคียงกัน จำนวนไม่น้อยที่นิยมเสพยาบ้า ใครไม่ติดยา จะไม่เป็นที่ยอมรับในกลุ่มเพื่อนฝูง...”

นายชัย (นามสมมติ) ได้เล่าถึงสาเหตุที่ติดยาเสพติด (ยาบ้า) ว่า “...อยากลองเสพยา เพราะเพื่อนพูดคุยกันว่าเคยลองมาแล้ว และก็อยากจะทำกลุ่ม เลียบอกเพื่อนว่าขอลองเสพยาบ้าง การลองเสพยาครั้งแรกเพื่อนก็ให้ลองและบอกว่าต่อไปต้องซื้อยาเอง หลังจากเสพยาครั้งแรกก็ถามเพื่อนว่าจะซื้อยาได้ที่ไหน เพื่อนบอกว่าให้ซื้อกับเขา หลังจากนั้น อีกประมาณ 1 เดือน เพื่อนไม่ว่าง เลียบอกให้ไปซื้อกับคนเดินยา ที่ชื่อสตาร์บอย ซึ่งสตาร์บอยก็เล่าว่าอยากเสพยาที่ไม่ต้องเสียเงินมาก เสียเพียงครึ่งหนึ่ง สตาร์บอย ให้หัดเดินยา โดยได้ค่าเดินยาครั้งละ 300 บาท โดยสตาร์บอยบอกให้เดินขายยาครั้งละไม่เกิน 5 เม็ด เพราะเมื่อถูกจับจะได้เป็นเพียงผู้เสพและเข้าร่วมโครงการ สมัครใจเลิกยาเสพติดได้ก็เคยถามกลับไปว่าเอายามาจากไหน แต่เขาไม่บอก เพียงแต่กำชับให้เดินยาพอ ขายให้กับเพื่อน ๆ ที่รู้จัก ขยันขาย ขยันเดินขายบ่อย ๆ ในกลุ่มเพื่อนที่รู้จักให้มากแล้วจะมีเงินเก็บ แต่หลังจากที่ถูกจับก็เลยสำนึกผิด รู้สึกว่าพ่อกับแม่จะเสียใจเลยเปิดเผยข้อมูลให้ทราบ...”

จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ทำให้มองเห็นภาพชัดเจนว่า การแพร่ระบาดของยาเสพติด(ยาบ้า) ยิ่งจับกุม ยิ่งกลับมาแพร่ระบาดและเพิ่มจำนวนทวีมากยิ่งขึ้น เมื่อรัฐบาลเปิดโอกาสให้สมัครใจเข้าบำบัด ทำให้วัยรุ่นหลายคนได้มารู้จักกัน และบางคนก็เป็นผู้ค้ารายย่อย เพราะเท่าที่ผู้เขียนสามารถจับกุมได้ ทั้งครอบครัวและจำหน่าย และบางส่วนก็เข้าสู่กระบวนการบำบัดตามนโยบายของรัฐบาล ผู้ค้ารายย่อยที่ครอบครองยาเสพติด และจำหน่ายทีละ 2-3 เม็ด เมื่อเข้าบำบัดก็รู้จักเพื่อนใหม่ ได้ขยายเครือข่ายออกไปอีก วัยรุ่นหลายคนเป็นเพียงผู้เสพแต่เมื่อสมัครใจได้พบกับเพื่อนใหม่ที่เข้าบำบัดด้วยกัน ได้ชักชวนกันมาเป็นเครือข่ายเดินยา เพราะรู้สึกว่า ใครๆ เขาก็ทำกัน เป็นเรื่องธรรมดา ไม่เห็นจะแปลกอะไร ถ้าถามว่ารู้โทษของยาเสพติดไหม ทุกคนต่างตอบว่ารู้ แต่เพื่อให้มีรายได้ด้วยวิธีลัด ก็ทำให้กระบวนการค้ายาเสพติดขยายตัว

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2560 ซึ่งแก้ไขจากพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติฯ ฉบับนี้ในมุมมองของผู้ปฏิบัติงานด้านปราบปราม มองว่ารัฐบาลมองโลกในแง่ดีเกินไป ให้ความสำคัญกับผู้ติดยาเสพติดว่าเป็นผู้ช่วยต้องได้รับการรักษา ถ้าต้องการเลิกยาที่สมัครใจแจ้งกับเจ้าหน้าที่ ซึ่งตามข้อเท็จจริงแล้ว กลุ่มวัยรุ่นที่ติดยาเสพติดได้ติดต่อขอมาเพื่อขอเข้ารับการรักษา ซึ่งทางพนักงานก็จัดให้ในสถานที่เดียวกัน กลับกลายเป็นว่าได้มาพบกันและแลกเปลี่ยนข้อมูลกัน จนพัฒนาจากผู้เสมาเป็นผู้ค้ารายย่อย อาศัยช่องว่างของกฎหมาย เหมือนกับข่าวดาราดารา พอลลี ปุณิกา อดีตนางงามชื่อดัง ถูกจับยาเสพติด ปาร์ตี้ยาเค ก็ขอเข้ารับการรักษา อีกประการหนึ่ง ในฐานะผู้ปฏิบัติ มีความเห็นเพิ่มเติมว่า มาตรา 65 วรรค 2 การจำหน่ายยาเสพติดประเภทที่ 1 มีอัตราโทษสูงสุดคือประหารชีวิตอย่างเดียว แต่แก้ไขเป็นจำคุกตลอดชีวิต ทำให้ผู้ค้ายาเสพติดไม่เกรงกลัว เพราะคิดเสมอว่ายังไม่ถึงโทษประหารชีวิต พอพ้นจากโทษตรงนั้นก็กลับมาค้ายาเอง ผลิตเอง และยาเสพติดก็กลับมาแพร่ระบาดเหมือนเดิม ดังกับสุภาษิตจีนที่ว่า “มีเงินจ้างผีไม่แบ่งได้” จึงนับเป็นวงจรอุบาทว์ที่ไม่มีสิ้นสุดของสังคมไทย

สาเหตุของการแพร่ระบาดของยาบ้าอีกประการหนึ่ง เกิดจากการต้องการอยากได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการแพร่ระบาดของยาบ้า ตำรวจต้องการสายลับ และผู้ที่เป็นสายลับดีที่สุดมักไม่มีปากเสียง เพราะบางส่วนจะเป็นผู้เสพยาบ้าในพื้นที่ เมื่อเจ้าหน้าที่จับกุมได้ ก็จะให้เป็นสายลับคอยแจ้งข่าวสาร แล้วปล่อยให้ไป แลกกับการเป็นสายข่าว มียาบ้าในครอบครองเพียง 3-4 เม็ด ในขณะที่ถูกจับกุม นอกจากนี้การแพร่ระบาดของยาบ้าเมื่อมองจาก

กฎหมายแล้ว ยังมีปัจจัยอื่นอีกที่ส่งผลให้ยาบ้าแพร่ระบาด เมื่อเด็กติดยาและสมัครใจเข้ารับการบำบัด ด้วยข้อจำกัดด้านงบประมาณ ซึ่งบำบัดด้วยระยะเวลาเพียง 30 วัน เด็กหรือเยาวชนที่ติดยา ยังไม่ถึงกับต้องเลิกยาโดยเด็ดขาด ส่วนมากจะหวนกลับไปเสพยาอีก เพราะปัญหาในเรื่องของภาวะทางอารมณ์ของเยาวชน หลายคนไม่มีความสุข รู้สึกเศร้าใจ รู้สึกทุกข์ใจ มีปัญหาต่างๆ รอบตัวโดยเฉพาะเรื่องในครอบครัว ซึ่งส่วนใหญ่ที่ติดยาเสพติด จากการติดตามและสอบถาม ส่วนมากเกิดจากปัญหาครอบครัว ความไม่ลงรอยกัน ความขัดแย้งกันของพ่อ แม่ในครอบครัว การทะเลาะกันบางครั้งถึงขนาดทำร้ายร่างกายกัน ทำให้เด็กรู้สึกไม่มีความสุข เกิดความกลุ้มใจ ทุกข์ใจ สภาพปัญหาเหล่านี้เองที่ทำให้ขาดที่พึ่งจนหันหน้าเข้าหาเสพยาเสพติด บางคนอาจทดลองด้วยความตั้งใจ เพราะรู้สึกว่าในขณะที่ชีวิตไม่มีความสุขนั้น มีบางสิ่งบางอย่างสามารถให้ความสุขแทนได้ ทำให้ลืมความทุกข์ต่างๆ ได้ หากครอบครัวมีความสุข เด็กจะไม่สนใจพึ่งยาเสพติดเลย ซึ่งหน่วยงานทั้งของรัฐและเอกชนต้องหันหน้ามาพิจารณาเพื่อวางแผนในเชิงบูรณาการร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ในอันที่จะแก้ไขปัญห ป้องกัน และปราบปรามอย่างจริงจัง การอาศัยเพียงเจ้าหน้าที่ตำรวจเพียงฝ่ายเดียวคงเป็นการยากที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมายได้

กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติและสำนักงานคณะกรรมการการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (สำนักงาน ป.ป.ส.) ได้สำรวจความคิดเห็นของประชาชนทั่วประเทศเกี่ยวกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดตามแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเมื่อเดือนสิงหาคม 2559⁶ พบว่า ประชาชนร้อยละ 58.7 ระบุว่ามียาเสพติดในหมู่บ้าน/ชุมชน ซึ่งในจำนวนนี้เห็นว่าปัญหาที่มีแพร่ระบาดอยู่ในระดับมาก - มากที่สุดร้อยละ 5.8 ปานกลางร้อยละ 16.3 และน้อย-น้อยที่สุดร้อยละ 36.6 ขณะที่ร้อยละ 41.3 ระบุว่าไม่มีปัญหา นอกจากนี้ยังพบอีกว่า ประชาชนร้อยละ 29.4 ระบุว่ามียาเสพติดด้านผู้ค้ายาเสพติดในหมู่บ้าน/ชุมชน ซึ่งในจำนวนนี้เห็นว่าปัญหาที่มีแพร่ระบาดอยู่ในระดับมาก-มากที่สุดร้อยละ 3.4 ปานกลางร้อยละ 8.7 และน้อย-น้อยที่สุดร้อยละ 17.3 ขณะที่ร้อยละ 70.6 ระบุว่าไม่มีปัญหา เมื่อสำรวจเป็นรายภาค พบว่า ประชาชนในกรุงเทพมหานคร ร้อยละ 6.6 ระบุว่ามียาเสพติดด้านผู้ค้ายาเสพติดในระดับมาก-มากที่สุดในส่วนที่สูงกว่าภาคอื่น รองลงมาได้แก่ ภาค 9 ร้อยละ 5.9 ภาค 4 ร้อยละ 4.6 ภาค 8 ร้อยละ 3.9 และภาค 7 ร้อยละ 3.4 ขณะที่ภาคอื่นมีน้อยกว่าร้อยละ 3 และในการสำรวจเป็นรายภาคนี้ ประชาชนที่เห็นว่าหมู่บ้าน/ชุมชนมียาเสพติดด้านผู้ค้ายาเสพติด พบว่าในภาค 4 ร้อยละ 15.9 ระบุว่าได้รับความเดือดร้อนอยู่ในระดับมาก-มากที่สุดในส่วนที่สูงกว่าภาคอื่น รองลงมาได้แก่ภาค 9 ร้อยละ 14.6 และกรุงเทพมหานคร ร้อยละ 10.4 ส่วนภาค 8 ภาค 2 ภาค 7 และภาค 3 มีประมาณร้อยละ 8 ขณะที่ภาค 6 ร้อยละ 6.5 ภาค 1 ร้อยละ 4.7 และภาค 5 ร้อยละ 2.9 จากข้อมูลนี้ ภาค 4 ประกอบด้วย 12 จังหวัด ได้แก่ กาฬสินธุ์ ขอนแก่น นครพนม บึงกาฬ มหาสารคาม มุกดาหาร ร้อยเอ็ด เลย สกลนคร หนองคาย หนองบัวลำภู และอุดรธานี แสดงให้เห็นว่าข้อมูลเหล่านี้ได้สอดคล้องกับข้อมูลที่คุณเขียนได้รายงานตั้งแต่นั้น

นอกจากนี้ ปัญหาที่พบในการปฏิบัติงานอีกด้านหนึ่งก็คือ นโยบายในการปราบปรามยาเสพติด ด้านนโยบายถูกกำหนดจากบนลงล่างอย่างเดียว ซึ่งไม่สอดคล้องและสัมพันธ์กับสภาพความเป็นจริงในท้องถิ่นๆ ซึ่งบางครั้งผู้ปฏิบัติได้พยายามสนองตอบอย่างเต็มความสามารถ แต่ก็พบกับปัญหาตรงที่วัตถุประสงค์การทำงานขาด

⁶ สำนักงานสถิติแห่งชาติ, กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, บทสรุปสำหรับผู้บริหาร การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติด ตามแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด (สิงหาคม 2559). (กรุงเทพมหานคร : เอกสารเย็บเล่มรายงานผลการดำเนินงานด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดปี 2560) หน้า 1-6.

ความชัดเจน และควรกำหนดขึ้นจากข้อมูลที่เป็นจริงเกี่ยวกับยาเสพติดในพื้นที่แต่ละแห่ง รวมถึงงบประมาณสนับสนุนต้องเพียงพอและเหมาะสม บ่อยครั้งที่ผู้ปฏิบัติใช้เงินส่วนตัวดำเนินการเพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างรวดเร็วและเพื่อแหล่งข่าว อุปกรณ์ในการปฏิบัติงาน เช่น เสื้อเกาะกันกระสุนก็มีความสำคัญไม่น้อย ผู้กำหนดนโยบายควรกำหนดเป้าหมายในการจับกุมในแต่ละพื้นที่แตกต่างกัน แต่ละพื้นที่จำนวนผู้ค้ายาเสพติดเป็นเพียงรายย่อย หรือเป็นเพียงผู้เสพ ข้อมูลจะแตกต่างกัน เมื่อมีเป้าหมายในภาพรวมที่ไม่ตรงกันหรือสอดคล้องกัน ทำให้บางครั้งก็จำเป็นต้องทำผลงานที่ขัดกับความเป็นจริง อย่างเช่นคดียาเสพติดในพื้นที่อำเภอทุ่งเขาหลวงที่ผู้เขียนรับผิดชอบอยู่ส่วนใหญ่จะเป็นเพียงผู้เสพ

จากการปฏิบัติงานด้านการป้องกันและปราบปราม มีมุมมองต่อพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2560 ว่า “... น่าจะมีปัญหาตามมาค่อนข้างแน่นอน เพราะมีช่องว่างมากมาย คนขายยาบ้าจะอาศัยช่องว่างกฎหมายดังกล่าวเดินยาบ้าด้วยจำนวนน้อย เมื่อถูกจับก็จะอ้างว่าเพื่อเสพ ไม่ใช่เพื่อจำหน่าย อัตราโทษก็จะลดลงตามลำดับ ไม่ต้องรับโทษเมื่อถูกจับ สมัยครีใจขอรับการบำบัด และบันทึกประวัติไว้ แคมป์ได้รู้จักเพื่อนใหม่เป็นการขยายเครือข่ายออกไป จากสถิติการจับกุมในเขตพื้นที่อำเภอทุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด ระหว่างปี พ.ศ.2559-2560 ผู้ค้ารายย่อยจำนวน 10 ราย และผู้เสพ จำนวน 36 ราย ซึ่งผู้เสพเมื่อถูกจับกุม ก็ขอเข้ากระบวนการบำบัด เพราะของกลางที่จับได้ ส่วนมากเป็นยาบ้าไม่เกิน 5 เม็ด ซึ่งเข้าเงื่อนไขการบำบัดตามนโยบายของรัฐบาล ปัญหาที่ตามมาคือจะเป็นการแพร่กระจายของผู้ค้ารายย่อย ขยายเครือข่ายไปยังผู้เสพรายใหม่จนกลายเป็นผู้ค้ารายย่อยไปในตัว เมื่อถูกจับกุม มักจะเป็นผู้ค้ารายใหม่ที่ยังไม่มีข้อมูล ทำให้เกิดการขยายตัวของผู้ค้ารายย่อยไปในตัว...”

จากการเสวนา ทางออกของยาเสพติด เมื่อวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2559 วีระพันธ์ งามมี กรรมการและเลขาธิการมูลนิธิไอโซน ได้แสดงความคิดเห็นว่า ผู้เสพยาเป็นผู้ป่วย เป็นเพียงพฤติกรรมที่อาจจะเสี่ยงต่อปัญหาด้านสุขภาพ ไม่ต่างจากคนที่กินอาหารเค็มจัด หวานจัด หรือคนดื่มเหล้า สูบบุหรี่ (Ilaw.or.th) และ นายแพทย์วิโรจน์ วีระชัย ผู้อำนวยการสถาบันบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนี มีความเห็นว่า ผู้เสพยาเสพติดเป็นเพียงผู้ป่วย เมื่อกฎหมายรุนแรง ยาเสพติดมีราคาแพง มีผู้ค้ามากขึ้น การเอาคนไปผ่านเรือนจำ มันเป็นการลดทอนคุณค่าของพวกเขา ทำให้พวกเขาไม่สามารถกลับมาเป็นผู้คนปกติได้”⁷ (Ilaw.or.th) สอดคล้องกับกัลยรักษ์ บวรเศรษฐ์ สกกุล⁸ ที่ได้กล่าวว่า ปัจจุบันหลายประเทศทั่วโลกได้มีการทบทวนนโยบายยาเสพติด และได้มีการลดทอนความผิดอาญาให้กับยาเสพติด ในแต่ละประเทศมีมองว่าการใช้มาตรการปราบปรามที่รุนแรงนั้น ไม่ได้ช่วยแก้ไขปัญหายาเสพติดได้อย่างแท้จริงกับ ยิ่งกลับจะทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมามากขึ้น และปัญหายาเสพติดนั้นเป็นปัญหาด้านสาธารณสุขของประเทศ โดยมุ่งเน้นไปที่การจัดโปรแกรมการป้องกันรักษาที่หลากหลาย

⁷ ออนไลน์, ผ่านแล้วกฎหมายยาเสพติดใหม่ เปิดช่องคนขายไม่ถูกประหาร เพิ่มโอกาสให้คนบริสุทธิ์.

<https://ilaw.or.th/node/4352,2559>.

⁸ กัลยรักษ์ บวรเศรษฐ์ สกกุล, “การยกเลิกความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ศึกษากรณี : การเสพและการครอบครองกัญชา”, วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2558).

หลักอริยสัจ 4 กับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

พุทธศาสนามีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตและการดำเนินชีวิตของคนไทยในแทบทุกด้าน และถือว่าเป็นศาสนาประจำชาติแม้ไม่ได้ระบุเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ในรัฐธรรมนูญก็ตาม ทั้งนี้เป็นเพราะว่าพุทธศาสนากับชนชาติไทยมีความสัมพันธ์แนบแน่นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมาเนิ่นนานทั้งในทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ในทางประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชนชาติไทยเนื่องมาด้วยกันความเป็นมาของพุทธศาสนาโดยเฉพาะ นับตั้งแต่สมัยที่ชนชาติไทยมีประวัติศาสตร์อันชัดเจนชาวไทยก็ได้นับถือพุทธศาสนาโดยตลอดจนกล่าวได้ว่าประวัติศาสตร์ของไทยเป็นประวัติศาสตร์ของชนชาติที่นับถือพุทธศาสนา สำหรับด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิตและการดำเนินชีวิตของคนไทยได้ผูกพันประสานกลมกลืนกับหลักความเชื่อและหลักปฏิบัติในพุทธศาสนาตลอดมาจนทำให้เกิดการปรับตัวเข้าหากันและสนองความต้องการของกันและกัน ตลอดจนผสมกลมกลืนกับความเชื่อถือและข้อปฏิบัติตามหลักธรรมทางพุทธศาสนาซึ่งเป็นแบบอย่างหรือเอกลักษณ์ของคนไทยมาช้านาน และสามารถกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมไทยแทบทุกด้านล้วนมีรากฐานสำคัญมาจากพุทธศาสนาแทบทั้งสิ้น โดยเฉพาะคตินิยมและหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่คนไทยได้ยึดถือเป็นแนวทางดำเนินชีวิตและเป็นมาตรฐานสำหรับความประพฤติล้วนมาจากพุทธศาสนาทั้งนั้นกิจกรรมต่างๆ ที่ดำเนินการโดยรัฐก็ดี ชุมชนก็ดี มักจะมีส่วนประกอบของพิธีกรรมทางพุทธศาสนาโดยตลอด เพื่อเน้นย้ำความสำคัญและเสริมคุณค่าทางจิตใจ รวมถึงกิจกรรมในชีวิตประจำวัน เช่น ตื่นนอน ล้างหน้า ออกเดินทาง ต่างล้วนนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาเป็นส่วนสำหรับเตือนสติหรือเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต กล่าวได้ว่าวิถีชีวิตของคนไทยล้วนผูกพันอิงอาศัยกันกับพุทธศาสนาตลอดเวลาจนฝังลึกในจิตใจและวิถีชีวิตของคนไทย กลายเป็นเครื่องหล่อหลอม กลั่นกรองนิสัยใจคอ ฟื้นจิตใจให้คนไทยมีนิสัยอ่อนโยน กตัญญูกตเวที มีเมตตากรุณาต่อกัน โอบอ้อมอารี ให้เกียรติซึ่งกันและกัน เคารพนับถือผู้มีวิญญูธรรมสูงกว่าตน ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของคนไทย

เพื่อให้การแก้ไขปัญหายาเสพติด(ยาบ้า)สำหรับเยาวชนในเขตอำเภอทุ่งเขาหลวงจังหวัดร้อยเอ็ด เป็นไปอย่างสร้างสรรค์และบรรลุเป้าหมายในการทำงาน พร้อมนำเยาวชนผู้บริสุทธิ์เหล่านี้คืนสู่อ้อมกอดอันอบอุ่นของครอบครัวหรือสังคมและเพื่อให้การทำงานด้านป้องกันและปราบปรามยาเสพติด(ยาบ้า)ให้หมดไปจากพื้นที่อำเภอทุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด จึงเห็นสมควรที่จะนำหลักธรรมที่สำคัญทางพุทธศาสนาคือหลักอริยสัจ 4⁹ ประกอบด้วย :-

1. ทุกข์ คือ รู้สภาพที่แท้จริงของปัญหา
2. สมุทัย คือ รู้สาเหตุที่แท้จริงของปัญหา
3. นิโรธ คือ รู้วิธีการที่ทำให้ปัญหาหมดไป
4. มรรค คือ มีวิธีการแก้ปัญหที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงและเหมาะสม

ทั้งหมดนั้น มีการดำเนินงานเป็นขั้นตอน ดังนี้

1) ขั้นทุกข์ : รู้สภาพปัญหาที่แท้จริงของปัญหา ยาเสพติด (ยาบ้า) แพร่กระจายไปสู่ทุกอณูของสังคมไทยจัดเป็นปัญหาที่มาจากหลากหลายสาเหตุ ทั้งเกิดจากการอยากทดลอง ทั้งจากสภาพเศรษฐกิจ ทั้งจากการแนะนำในทางที่ผิดของเพื่อน ทั้งจากการสื่อสารหรือการยั่วยุอารมณ์ การทำงานเพื่อป้องกันหรือปราบปรามยาเสพติดให้หมดไปจากสังคม เผลอพึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจเพียงฝ่ายเดียวคงเป็นการยากที่จะทำสำเร็จได้ เพราะปัญหายาเสพติดมาจาก

⁹ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พิมพ์เผยแพร่, 2552), หน้า 476-482.

หลายสาเหตุ คนแรกที่สำคัญที่สุดคือคนในครอบครัวของเยาวชนต้องสร้างความรัก ความอบอุ่นและความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิก พ่อแม่ผู้ปกครองต้องประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีและเป็นທີ່ปรึกษาให้กับลูกๆ ดูแลสมาชิกไม่ให้ข้องเกี่ยวกับยาเสพติด ตามด้วยโรงเรียน วัด หรือชุมชน มี ส่วนสำคัญในการป้องกันและไม่ยอมให้ยาเสพติดเข้าไปรุกรานในชุมชนของตนพระสงฆ์ผู้นำด้านจิตวิญญาณต้องแสดงบทบาทให้คำแนะนำพร่ำสอนเกี่ยวกับหลักธรรมในในการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธธรรม ครูต้องให้ความสำคัญการศึกษาของเด็ก เป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต ให้ความรู้เกี่ยวกับโทษและอันตรายของยาเสพติด ตลอดจนจัดกิจกรรมนันทนาการในโรงเรียนให้เพียงพอและสนับสนุนให้นักเรียนร่วมกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ และสอนให้เด็กรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ จนถึงรัฐบาลต้องมีมาตรการในการจัดการศึกษาแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง แก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและสังคมอย่างจริงจัง จัดให้มีการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้เพียงพอโดยดำเนินการอย่างต่อเนื่องและบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง และเป็นธรรม จากการสัมภาษณ์นายตำรวจผู้ชำนาญการไปบริหารจัดการในพื้นที่ ซึ่งผู้เขียนได้สัมภาษณ์ พลตำรวจตรีพนมพร อิทธิประเสริฐ รองผู้บัญชาการตำรวจภูธรภาค ๔ ได้สะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการป้องกันยาเสพติดโดยเฉพาะโครงการ “ครูตำรวจแดร์ในโรงเรียน” ซึ่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้จัดโครงการนี้ให้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจไว้ทำหน้าที่ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ตามยุทธศาสตร์พลังแผ่นดิน เอาชนะยาเสพติดของรัฐบาล จัดเป็นโครงการที่ทั่วโลกให้การยอมรับว่ามีประสิทธิภาพในการหยุดยั้งการแพร่ระบาดของยาเสพติดเข้าสู่โรงเรียนอย่างได้ผล และยังสามารถสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้กับสังคมได้อีกส่วนหนึ่ง นอกจากนี้ยังเป็นการผนึกกำลังระหว่าง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ตำรวจ สาธารณสุข โรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เข้ามาแก้ไขปัญหาเสพติดพร้อมกัน เพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ “ประชา-รัฐ ร่วมใจต้านภัยยาเสพติด” อันเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ยั่งยืนของรัฐบาล

2) **ชั้นสมุทัย :** รู้สาเหตุที่แท้จริงของปัญหา เยาวชนส่วนใหญ่เข้าสู่วงจรยาเสพติดมาจากหลายสาเหตุทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรงคือคิดอยากลอง อยากรู้ว่าเป็นเช่นไร ทางอ้อมคือการติดเพื่อนหรือการคบเพื่อนจากการปฏิบัติงานในพื้นที่ พบว่าส่วนใหญ่การริเริ่มเข้าสู่วงจรมานี้มาจากการทำตามอย่างเพื่อน อยากลอง อยากเทและไม่ให้ตกเทรนด์ กอปรกับตนเองขาดความมั่นใจ ความรัก ความอบอุ่น หรือความสัมพันธ์อันดีในครอบครัว จึงแสวงหาที่พึ่ง ที่กำบัง เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินชีวิต พอได้คบหรือสนิทกับเพื่อนที่ติดยาเสพติดมาก่อนและมีแนวทางที่คล้ายๆกันจึงคบเรื่อยมา กว่าที่รู้ว่าตนเองติดยากี่สายเกินเสียแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับพุทธศาสนสุภาษิตที่ว่า ยทิสํ วูปเต พิชิตาทิสํ ลกเต ผลํ กลยาณการี กลยาณํ ปาปการี จ ปาปกั 10 แปลว่า หวานพิชเช่นใดยอมได้ผลเช่นนั้น ผู้ทำความดียอมได้ผลดี ทำความชั่วยอมได้ผลชั่ว เพื่อให้เกิดการป้องกันที่ดีแก่เยาวชน รัฐบาลได้จัดทำแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ปี 2560 ซึ่งได้วางกรอบแนวทางการดำเนินงานสำหรับกลุ่มเป้าหมายในระดับประถมศึกษา 11 ดังนี้

(1) พัฒนาระบบการจัดการเรียนการสอนและหลักสูตรในโรงเรียน เพื่อเสริมสร้าง พัฒนาทักษะชีวิตในการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดในระดับประถมศึกษา

¹⁰ ส.ส.(ไทย) 15/256/374 ; ส.ช.(ไทย) 17/141-142/102.

¹¹สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.), กระทรวงยุติธรรม, แผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดปี 2560,(กรุงเทพมหานคร : เอกสารเย็บเล่มรายงานผลการดำเนินงานด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดปี 2560) หน้า 7-10.

(2) สร้างภูมิคุ้มกันให้แก่นักเรียนผ่านการเรียนการสอนจากครูและวิทยากรในการสร้างความรู้และเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อการป้องกันยาเสพติด

(3) สร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจโดยใช้กิจกรรมทางศาสนาควบคู่กับกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม

เรื่องดังกล่าวที่ว่ามานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของรุ่งทิพย์ กล้าหาญ และบรรชกร กล้าหาญ¹² ได้ทำวิจัยกระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยหลักพุทธธรรมในหมู่บ้านป่าไผ่ ต.แม่โป่ง อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่ โดยใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนา เช่น พุทธธรรม หลักอริยสัจสี่ หลักการบริหารนิยธรรม และหลักประโยชน์คือที่กฎธัมมิกัตถะ ประโยชน์ และสัมปรายิกัตถะประโยชน์ และงานวิจัยของประยงค์ แสนบุราณ¹³ ได้ทำการวิจัยการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยพุทธธรรมและด้วยหลักทศก ตามหลักธรรมทางพุทธศาสนา ในอันที่จะสร้างแกะกำบังหรือป้องกันคนมิให้เข้าไปยุ่งเกี่ยวและพัวพันกับยาเสพติดซึ่งจากผลการวิจัยทั้งสองเรื่องพบว่า หลักธรรมทางพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับเป็นวิถีชีวิตและขนบธรรมประเพณีในท้องถิ่นนั้น ๆ มีส่วนในการช่วยให้คนลด ละ และเลิกยาเสพติดได้ในที่สุดจะเห็นได้ว่าการทำให้ปัญหายาเสพติดให้หมดไปจากเยาวชนต้องมีหลายมาตรการและหลายหน่วยงานช่วยกัน ไม่ว่าจะเป็นวัด บ้าน หรือโรงเรียน ต่างมีส่วนช่วยในอันที่จะทำให้สังคมสงบสุข ปราศจากยาเสพติดได้พร้อมกัน เรียกว่า บวร

3) ชั้นนิโรธ : รู้วิธีการที่ทำให้ปัญหาหมดไป การแก้ไขปัญหายาเสพติดเป็นหน้าที่ของทุกคนในสังคมจะต้องร่วมมือกัน โดยเริ่มต้นจากครอบครัวซึ่งใกล้ชิดกับเด็กและเยาวชนมากที่สุด พ่อแม่ผู้ปกครองต้องให้เวลากับบุตรหลานและร่วมกันแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้น ถัดมาสังคมโรงเรียนและสถานศึกษาต้องมีการติดตาม สังเกตพฤติกรรมนักเรียนที่เข้าข่ายเกี่ยวข้องกับสารเสพติด การมุ่งให้ความรู้ในเรื่องอันตราย ผลกระทบที่เกิดจากการใช้สารเสพติด สร้างการรับรู้ความตระหนักถึงภัยอันตราย น่าจะเป็นแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อีกทางหนึ่ง อธิบดีกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ (สบส.)¹⁴ ในฐานะผู้อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ศปส.) กระทรวงสาธารณสุข ให้สัมภาษณ์ว่า จากข้อมูลการเฝ้าระวังปัญหายาเสพติด พบว่านอกประเทศยังมีการผลิตยาเสพติดจำนวนมาก ส่งผลกระทบต่อสถานการณ์ของไทยรุนแรงต่อไปอีก ในปี 2559 ทั่วประเทศมีผู้เสพยาประมาณ 2.7 ล้านคน รัฐบาลโดยกระทรวงสาธารณสุขได้ตั้งเป้าหมายผู้เสพยาเสพติดให้ได้ 220,000 คน ผ่านไปหกเดือนผลการบำบัดรวมทั้ง 3 ระบบคือ ระบบสมัครใจ ระบบบังคับบำบัด และระบบต้องโทษ รวมจำนวนเพียง 84,326 คน คิดเป็นร้อยละ 38 ของเป้าหมาย จึงได้เร่งรัดระบบการค้นหา คัดกรอง ผู้เสพนในชุมชน หมู่บ้านต่างๆ อย่างเข้มข้น ตามโครงการประชารัฐสร้างหมู่บ้านชุมชนมั่นคงปลอดภัยยาเสพติดในปี พ.ศ. 2559-2560 นอกจากนี้ยังได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมอีกว่า การเสพยาเสพติดส่วนใหญ่เริ่มต้นจากเพื่อน ร้อยละ 50 รองลงมาคือทดลองใช้ ร้อยละ 41 ทั้งนี้ การบำบัดผู้เสพยาเสพติดจะคล้ายการรักษาผู้ป่วยเรื้อรังใช้เวลาานานกว่าโรคอื่น สำคัญที่สุดและได้ผลดีที่สุดคือต้องบำบัดทั้งครอบครัว ครอบครัว ต้องมีความเข้าใจและถือว่าเป็นความรับผิดชอบของครอบครัวด้วย จึงต้องร่วมมือช่วยกัน โดยพ่อแม่ทำหน้าที่เป็นหมอรักษา เป็นพยาบาลดูแลคนไข้ ส่วนบ้านคือสถานพยาบาลที่ใช้บำบัดจะทำให้ผู้เสพลิกยาเสพติดได้สำเร็จ

¹² รุ่งทิพย์ กล้าหาญ และบรรชกร กล้าหาญ, รายงานการวิจัยเรื่อง กระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยหลักพุทธธรรมในหมู่บ้านป่าไผ่ ต.แม่โป่ง อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่. (2559).

¹³ ประยงค์ แสนบุราณ, “การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยพุทธธรรม”, วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มข. ปีที่ 33 ฉบับที่ 3 (ก.ย.- ธ.ค. 2559), หน้า 164-281.

¹⁴ สารนะรัฐสุขภาพจิต : ยาเสพติด : เยาวชนไทยต้องรู้... แต่ไม่ต้องลอง, ในฐานะข้อมูลสื่ออิเล็กทรอนิกส์ <http://www.thairat.co.th/> 23 มิถุนายน 2559.

4) ชั้นมรรค : มีวิธีการแก้ปัญหาที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงและเหมาะสมกับชุมชน โดยการวิเคราะห์ทางเลือกที่เป็นจริง ที่เหมาะสม โดยมีการกำหนดเป้าหมาย วิธีดำเนินงาน เพื่อให้การทำงานด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในกลุ่มเยาวชนให้บรรลุเป้าหมายตามแผนที่กำหนดไว้ควรมีการบูรณาการกับหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่สำคัญประการหนึ่งคือหลักอปทานิยธรรม 7 ประการ¹⁵ คือ (1) จัดประชุมและหารือกันเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้เป็นประจำ โดยการจัดผู้เกี่ยวข้อง เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ทหาร หรือตำรวจมวลชนเข้าไปให้ข้อมูลใช้โครงการครูแดร์สร้างความเข้าใจกับเยาวชนและครอบครัวให้เห็นถึงโทษมหันต์ของยาเสพติด (2) ทำกิจอันสมควรให้พร้อมเพรียงกัน กำหนดเวลาประชุมหรือเลิกประชุมให้พร้อมเพรียงกัน เช่น การกำหนดกติกาของชุมชนว่าข้างบ้านใครที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดจะต้องตักเตือนและรายงานให้เจ้าหน้าที่ทราบถ้าไม่เลิกพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดจะแจ้งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจทราบและดำเนินการตามขั้นตอนกฎหมาย (3) ให้เกียรติเคารพ นับถือ และเชื่อฟังผู้นำชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้านหรือผู้อาวุโสในหมู่บ้าน (4) ยอมรับและนับถือการมีส่วนร่วมของชุมชนในสังคม ซึ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนคือหัวใจของการป้องกันยาเสพติดไม่ให้แพร่ระบาด โดยการคัดเลือกตัวแทนกลุ่มคนต่าง ๆ ในชุมชน เช่น เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ หรือคนที่ชุมชนให้ความเคารพนับถือเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ยาเสพติด (5) เคารพและยึดถือในวัฒนธรรมประเพณีด้วยการใช้หลัก “เจ้าโคตร” เป็นผู้มีบทบาทในการแก้ไขปัญหา ยาเสพติด เพราะเจ้าโคตรเป็นระบบผู้อาวุโส ผู้คนในชุมชนส่วนมากจะเกี่ยวพันเป็นเครือญาติกัน การเคารพให้เกียรติผู้อาวุโสสูงสุดในหมู่บ้าน รับฟังคำแนะนำเพื่อแก้ไขปัญหา (6) ให้พระสงฆ์ประจำวัดในหมู่บ้านที่ประชาชนให้การยอมรับนับถือถือว่ามีส่วนร่วมในชุมชนกับการต่อต้านยาเสพติด เป็นผู้นำจิตวิญญาณในการพัฒนาคน พระสงฆ์จะมีบทบาทสำคัญในชุมชนในการปลูกฝังเด็กและเยาวชน ให้รู้พิษภัยของยาเสพติดร่วมกับเจ้าหน้าที่ทางราชการ และ (7) ใช้หลักศีล 5 ซึ่งเป็นหลักยึดถือปฏิบัติสำหรับการดำเนินชีวิตขั้นพื้นฐานของพุทธศาสนิกชนมาใช้ในการแก้ไขปัญหา ยาเสพติด ถ้าคนในชุมชนปฏิบัติได้ตามหลักศีล 5 นี้ นับว่าเป็นการปฏิเสธยาเสพติดไปโดยปริยาย

บทสรุป

ปัญหา ยาเสพติด(ยาบ้า) จัดเป็นปัญหาสังคมที่ไม่มีวันหมดไปจากสังคมไทยภายในวันสองวัน การที่รัฐบาลปรับแก้พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษฉบับล่าสุด (ฉบับที่ 6) 2560 เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการปราบปรามนั้น คงไม่เพียงพอที่จะเพิ่มศักยภาพในการปราบปรามให้ยาเสพติดหมดไปหรือลดน้อยลงแต่ประการใด กลับกลายเป็นการเอื้อประโยชน์ให้กับผู้ค้ายาเสพติดรายใหญ่ที่มีทั้งเงินตรา บริวาร และอิทธิพล ทำให้พวกเขาไม่เกรงกลัวเกรงในบทลงโทษตามกฎหมาย โดยเฉพาะโทษประหารชีวิตได้ถูกยกเลิกไปเหลือเพียงแค่จำคุกตลอดชีวิต นอกจากนี้ การแก้ไข ปัญหา ยาเสพติด(ยาบ้า) ในภาพรวมทั้งหมดนั้น ต้องเน้นการทำงานเชิงสร้างสรรค์แบบบูรณาการทุกภาคส่วน โดยทุกภาคส่วนในชุมชนหรือสังคม โดยเฉพาะ บวร คือ บ้าน(ชุมชน) วัด และส่วนราชการ ต้องมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขอย่างจริงจัง โดยประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนา กล่าวคือหลักอริยสัจ 4 ในทุกมิติ เพราะสังคมไทยเป็นสังคมที่ถูกอบรม พัฒนา และหล่อหลอมมาจากหลักความเชื่อและหลักธรรมทางพุทธศาสนา มาช้านาน คนไทยจึงมีนิสัยโอบอ้อมอารี กตัญญูกตเวที มีจิตประกอบด้วยเมตตา ให้ความเคารพ นับถือ และบูชาผู้ใหญ่ประจำชุมชน

¹⁵ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ 11, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2552), หน้า 45.

หรือหมู่บ้าน เช่น พระสงฆ์ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบประจำวัดในหมู่บ้านหรือชุมชน อีกทั้งให้เกียรติ เคารพผู้อาวุโสที่มีวิญญูติและคุณธรรมประจำหมู่บ้านหรือชุมชนด้วยดีเสมอมา จนกลายเป็นเอกลักษณ์ของคนไทยก็ว่าได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนในเขตอำเภอทุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด จะได้ห่างไกลยาเสพติด (ยาบ้า) และหวนคืนสู่อ้อมกอดอุ่นอบอุนของครอบครัว นอกจากนี้ยังมีปัญหาสังคมอีกหลายอย่างที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างแท้จริงและส่งผลกระทบต่อเป็นลูกโซ่ เช่น งบประมาณในการบำบัดผู้ติดยาเสพติด (ยาบ้า) การบำบัดรักษาให้ผู้ติดยาเสพติดเลิกติดอย่างเด็ดขาด รวมทั้งสภาพเศรษฐกิจที่ทุกชีวิตต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อปากท้องของครอบครัว สภาพสังคมที่เน้นวัตถุนิยมมากเกินไป กำลัง ล้วนทำให้หลายคนมุ่งวิถีทางหาเงินให้ได้ง่ายสุดท้ายตัดสินใจเข้าไปสู่วงการค้ายาเสพติดจัดเป็นผู้ค้ารายใหม่ รวมถึงสังคมที่ยังไม่ให้การยอมรับผู้ติดยาเสพติดที่พ้นโทษออกมาแล้ว การประกอบสัมมาชีพทำได้ยาก ลำบาก ทำให้ผู้ค้ายาเสพติดบางส่วนที่พ้นโทษออกมาแล้วต้องหวนคืนไปค้ายาเสพติดอีกรอบ ปัญหายาเสพติดคงเป็นวงจรอุบาทว์สำหรับสังคมไทยจึงอาจกล่าวได้ว่า “ยาเสพติด ยิ่งจับ ยิ่งแพร่ระบาด”

บรรณานุกรม

คัมภีร์พระไตรปิฎกและหนังสือทั่วไป

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

กัลยรักษ์ บวรเศรษฐศาสตร์. “การยกเลิกความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ศีลภาครณี : การเสพและการครอบครอง กัญชา”. วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2558.

ณัฐภัทร เสมานู. “การจัดการภาครัฐแนวใหม่ต่อการนำนโยบายป้องกันยาเสพติดไปปฏิบัติในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง”. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต : มหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น อุบลราชธานี, 2558.

ประยงค์ แสนบุราณ. การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยพุทธธรรม. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มข. ปีที่ 33 ฉบับที่ 3 (ก.ย.- ธ.ค. 2559).

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พิมพ์เผยแพร่, 2552.

.พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยพิมพ์เผยแพร่, 2552.

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.), กระทรวงยุติธรรม, แผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดปี 2560. กรุงเทพมหานคร : เอกสารเย็บเล่มรายงานผลการดำเนินงานด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดปี 2560.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ, กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, บทสรุปสำหรับผู้บริหาร การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติด ตามแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด (สิงหาคม 2559). กรุงเทพมหานคร : เอกสารเย็บเล่มรายงานผลการดำเนินงานด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดปี 2560.

รุ่งทิพย์ กล้าหาญและบรรชกร กล้าหาญ. รายงานการวิจัยเรื่อง กระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
ด้วยหลักพุทธธรรมในหมู่บ้านป่าไผ่ ต.แม่โป่ง อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่, 2559.

ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 134 ตอนที่ 5 ก พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2560, 15
มกราคม 2560.

ศูนย์อำนวยการป้องกันปราบปรามยาเสพติดจังหวัดร้อยเอ็ด. รายงานสถิติการจับกุมคดีเกี่ยวกับยาเสพติด, ศูนย์
อำนวยการป้องกันปราบปรามยาเสพติดร้อยเอ็ด, 2560.

วัฒนธรรม “ศิลปะเรือหัวโทง” เชื่อมโยงวิถีถิ่นสู่การจัดการร่วม

“Hua Thong Boat Art” culture, connect with local ways to collaboration management

วงศ์สิริ เรืองศรี¹

Wongsiri Rueangsri

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการนำเสนอเรื่องวัฒนธรรม “ศิลปะเรือหัวโทง” เชื่อมโยงวิถีถิ่นสู่การจัดการร่วมวัฒนธรรม “ศิลปะเรือหัวโทง” เป็นหนึ่งในทุนทางสังคมด้านวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ในภาคใต้ฝั่งอันดามัน ซึ่งมีลักษณะทำจากไม้พะยอมซึ่งทนเปรียงได้ดี หรือไม้ทั้ง ส่วนหัวของเรือตั้งโด่งสูง จึงเรียกว่าเรือหัวโทง เดิมเป็นเรือที่ชาวประมงใช้ในการออกจับปลากลางทะเล แต่หลังจากที่การท่องเที่ยวเริ่มเฟื่องฟู ก็ได้มีผู้ประกอบการนำเรือหัวโทงมาดัดแปลงใช้เพื่อการท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยว เรือหัวโทง จึงเป็นเสมือนสัญลักษณ์แห่งการท่องเที่ยวทะเลไทยฝั่งอันดามันที่พร้อมพานักท่องเที่ยวไปเยือนยังเกาะแก่งน้บร้อยแห่ง ด้วยลักษณะเด่นของหัวเรือที่ขีดขึ้นเวลาแล่นอยู่กลางทะเลพร้อมแหวกฝ่าคลื่นสูงที่สาดสาด ให้ทะยานเคลื่อนไปยังจุดหมายปลายทาง เรือหัวโทงไม่ได้เป็นเพียงสัญลักษณ์ของพาหนะนำพานักท่องเที่ยว แต่เป็นพาหนะที่มีความผูกพันกับวิถีชีวิตของคนริมฝั่งทะเลอันดามัน เป็นทั้งเครื่องมือทำมาหากิน วางอวน ดักlob กุ้ง ปู ปลา ทั้งใช้เป็นพาหนะในการเดินทางและการขนส่งทั้งคนและสินค้า ที่สำคัญเป็น “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ซึ่งเกิดจากความคิดสร้างสรรค์ดัดแปลงพาหนะให้เหมาะสมกับสภาพลม ฟ้า อากาศ เพื่อประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวัน รวมถึงเชื่อมโยงวิถีถิ่นคนรุ่นแล้วรุ่นเล่าริมฝั่งอันดามันที่ฝาก “ชีวิต โอกาส และอนาคต” ไว้กับเรือ “เรือหัวโทง” จึงไม่ได้เป็นเครื่องมือเลี้ยงชีพสำหรับคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่เป็น “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ที่คงความสวยงามอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของถิ่น ดังนั้น ทุกฝ่ายต้องร่วมกันอนุรักษ์อาชีพต่อเรือหัวโทง และมีการจัดการร่วมวัฒนธรรมโดยชุมชนและภาครัฐร่วมผลักดันและอนุรักษ์วัฒนธรรมวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน โดยยึดหลักสำคัญคือ “ความสุขของคนในชุมชน” ซึ่งเป็นหลักมีการบริหารจัดการกันเองภายในชุมชนเพื่อความเสมอภาคและเท่าเทียมบนฐานคิดธรรมาภิบาล

คำสำคัญ: วัฒนธรรม, ศิลปะเรือหัวโทง, เชื่อมโยงวิถี, การจัดการร่วม

¹ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

Suratthani Rajabhat University, Thailand

Corresponding author E-mail: pinky_sa@hotmail.com

Abstract

This article was presentation about history of “Hua Tong Boat Art” culture connects local ways to cultural co-management. “Hua Thong Boat Art” is one with of the unique cultural and social capitals in the southern Andaman coast, which is made of sal wood, resistant to barnacles well or Thang wood. The head of the ship stands high Therefore, it is called Hua Thong boat. Originally, it was a boat that fishermen used to catch fish in the middle of the sea. After the tourism began to flourish, entrepreneurs have adapted the Hua Tong boat used for tourism in tourist attractions. The Hua Tong boat is like a symbol of tourism in the Andaman coast of Thailand, ready to take tourists to visit hundreds of islands. By the Outstanding Characteristic With the distinctive feature of the bow that rises when sailing in the middle of the sea, ready to break through the high waves the destination. The Hua Thong boat is not just a symbolic means of transportation to bring tourists. But it is a vehicle that is tied to the way of life of people along the Andaman Sea. They are both livelihood tools for making a living, laying nets set seine, trapping shrimp, crabs, fish trap, used as a vehicle for traveling and transporting both people and goods. Most importantly, it is a “local wisdom” derived from creativity modifying the vehicle to suitable for weather conditions in daily life. Including connected the way of Andaman coast generations after generations Andaman coast who have entrusted their “life, opportunity and future” to the boat “Hua Tong Boat”, is therefore not a livelihood tool for any group of people, but a “local wisdom” that maintains the beauty that is unique to the region. Therefore, all parties together to conserve Hua Thong shipbuilding occupation. And there is a co-cultural management by the community and partners to push forward and preserve the traditional way of life of the community, by adhering to the main principle “Happiness of people in the community” which is the principle of self-administration within the community, for equity and equality on the basis of good governance.

Keywords: Culture, Hua Tong Boat Art, Connect with local, Collaboration Management

บทนำ

การที่ผู้คนมาอาศัยอยู่ร่วมกันภายในอาณาบริเวณเดียวกันและมีระยะเวลายาวนานจนก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันขึ้น ถึงแม้ว่าจะเป็นบุคคลมาจากที่ต่างเวลากัน แต่เมื่อมาอยู่ร่วมกันแล้วก็ย่อมที่จะต้องมีการติดต่อสัมพันธ์กันภายในกลุ่ม เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคมไม่สามารถที่จะอยู่อย่างโดดเดี่ยวได้ จนก่อให้เกิดการรวมตัวอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มคน จากหลายๆกลุ่มรวมกันเป็นชุมชน จากหลายๆชุมชนรวมกันเป็นสังคม โดยแต่ละสังคมนั้นก็จะแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายๆสิ่ง อาทิ วิถีแห่งการดำเนินชีวิต ความเชื่อ ค่านิยม การประกอบอาชีพต่างๆ ซึ่งเรียกว่า “วัฒนธรรมและภูมิปัญญา” โดยเฉพาะในภูมิภาคที่มีพื้นที่ติดชายฝั่งทะเลจึงทำให้

เกิดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาการประกอบอาชีพต่างๆ มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันกับสภาพของพื้นที่อันเป็นการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่วิถีชีวิตของผู้คนมีความผูกพันกับทะเล จึงก่อให้เกิดวัฒนธรรมวิถีชีวิตความเชื่อและภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น รวมถึงวิถีการดำเนินชีวิตชุมชนที่ผ่านการตกผลึกและมีการถ่ายทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษในความเป็นชุมชนชายฝั่งทะเลของตนไว้ได้เป็นอย่างดี (ทศพร หงษาชาติ, 2555) ไม่ว่าจะผ่านไปยุคสมัย โดยเฉพาะความผูกพันระหว่างคนกับสายน้ำ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าน้ำเป็นสิ่งสำคัญที่หล่อหลอมให้เกิดวัฒนธรรมไทยก็ว่าได้วิถีชีวิตของคนไทยผูกพันอยู่กับสายน้ำมาเนิ่นนาน อันสะท้อนให้เห็นจากวัฒนธรรมหรือประเพณีที่เกี่ยวข้องกับน้ำเสมอ ไม่ว่าจะเป็นชาวบ้านหรือชาววัง โดยทั่วไปแล้วเรามักได้ยินคำกล่าวที่ว่า “เดือนสิบเอ็ดน้ำนอง เดือนสิบสองน้ำทรง เดือนอ้ายเดือนยี่ น้ำก็สีไหลลง” เป็นคำกล่าวที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติหรือระหว่างคนกับสายน้ำได้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นวิถีของ “ชาวน้ำ” เชื่อมโยงกับธรรมชาติหรือวิถีการที่เกิดขึ้นเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติประจำอยู่ทุกปี ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ (น้ำลด-น้ำหลาก) นี้ยังเป็นสิ่งกำหนดช่วงเวลาในการทำกิจกรรมต่างๆ อันเกี่ยวข้องกับสังคมเกษตรกรรมของคนไทยมาอย่างยาวนาน ทั้งนี้วิถีเช่นนี้จึงเป็นรูปแบบหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนกับสายน้ำคือ “เรือ” (ศานติ ภัคคิศา, 2566)

ดังเช่น “เรือหัวโทง” เป็นเรือที่นิยมใช้ในทะเลภาคใต้ฝั่งอันดามัน ตั้งแต่จังหวัดภูเก็ต พังงา กระบี่ ระนอง ตรัง สตูล การต่อเรือหัวโทง แรกเริ่มเกิดขึ้นที่ “จังหวัดกระบี่” โดยใช้เป็นเรือประมงพื้นบ้าน นอกจากจะใช้ออกหาปลา ก็ยังใช้สัญจรเดินทางที่สำคัญ เป็นเรือที่ถูกออกแบบมาอย่างมีเอกลักษณ์ และเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดกระบี่ที่สืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งเรือหัวโทง เป็นเรือขนาดเล็ก ถูกออกแบบให้มีลักษณะพิเศษ ด้านหัวที่เป็นที่มาของชื่อเรียก มีลักษณะเขี้ยวสูงชัน ใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง สามารถฝ่าแรงลมจากคลื่นทะเลฝั่งอันดามันที่มีคลื่นลมแรง ใช้เป็นเข็มทิศในการนำทาง และป้องกันน้ำทะเลลักเข้าเรือได้ ในปัจจุบัน เรือหัวโทงเข้ามามีบทบาทในด้านการท่องเที่ยว ด้วยการปรับใช้มาเป็นเรือท่องเที่ยว ล่องไปยังสถานที่ต่าง ๆ รวมทั้งยังมีการทำ “เรือหัวโทงจำลอง” จำหน่ายเป็นของที่ระลึก โดยกลุ่มชาวบ้านที่มีอาชีพต่อเรือหัวโทง สามารถเพิ่มรายได้ให้ชุมชนได้อย่างมากเลยทีเดียว นอกจากนี้ เรือหัวโทงยังถูกเลือกให้เป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดกระบี่ โดยนำเรือหัวโทงมาเพิ่มสีสัน วาดลวดลายต่าง ๆ ที่สะท้อนถึงเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ไม่ว่าจะเป็นดอกไม้ หรือสัตว์พื้นถิ่น ปัจจุบันมีเรือหัวโทงกว่า 30 ลำที่ปรับโฉมแล้วและให้บริการนักท่องเที่ยว ได้แก่ บ้านเกาะกลาง ชุมชนบ้านแหลม (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (สำนักงานใหญ่), (2566) โดยผู้เขียนได้รวบรวมคัดสรรเรื่องวิถีชีวิตและภูมินิเวศ ของวัฒนธรรม “ศิลปะเรือหัวโทง” เชื่อมโยงวิถีถิ่นสู่การจัดการร่วมมาถ่ายทอดคุณค่าการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและพหุศิลปวัฒนธรรมของชาวเล ได้แก่ ด้านบริบทพื้นที่และภูมินิเวศชุมชน เรือหัวโทงภูมิปัญญาแดนใต้ และวิถีถิ่นสู่การจัดการร่วม ให้ทราบถึงข้อมูลที่มาอย่างชัดเจน

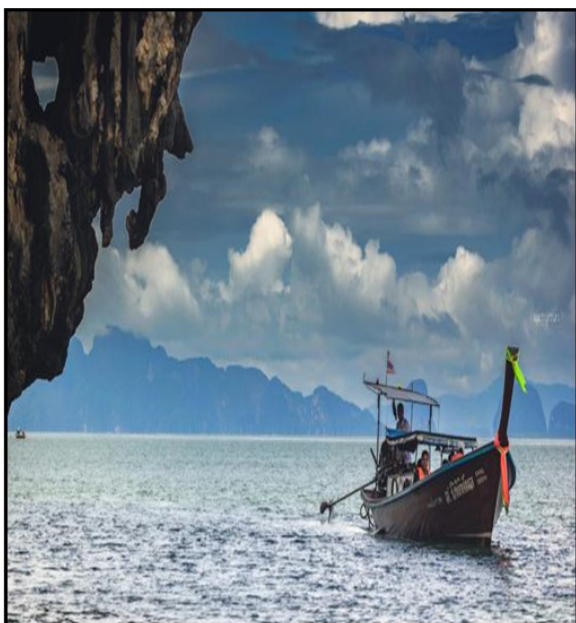
บริบทพื้นที่และภูมินิเวศชุมชน

จากการทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560-2564) จังหวัดกระบี่ได้วิเคราะห์พบว่านักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดกระบี่จะนึกถึงแต่การท่องเที่ยวทางทะเล แต่จังหวัดยังมีอีกหลายอย่างที่ที่น่าสนใจชวนให้สัมผัส โดยเฉพาะในเรื่องของการท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน มีความน่าประทับใจหากว่าได้สัมผัสเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับชาวบ้าน สำหรับการท่องเที่ยวชุมชนของจังหวัดกระบี่ที่น่าสนใจหนึ่งในหลาย ๆ ที่ คือ ชุมชนเกาะกลาง สามารถข้ามฝั่งด้วยเรือหัวโทงได้พบกับวิถีชีวิตที่แตกต่างจากสังคมเมืองอย่างสิ้นเชิง “เกาะกลาง” เป็นเกาะเล็ก ๆ ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลคลอง ประสงค์ จังหวัดกระบี่ (เกาะกลางแม่น้ำกระบี่)

ห้อมล้อมไปด้วยป่าชายเลนที่มีความอุดมสมบูรณ์นับพันไร่ บนเกาะมีประชากร ราว 2,231 คน (สำนักบริหารการทะเบียน อำเภอเมืองกระบี่, 2563) ประชากรบนเกาะส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิม บนเกาะประกอบไปด้วยหมู่บ้านทั้งหมด 3 หมู่บ้าน โดยชาวบ้านในพื้นที่มีอาชีพประมงพื้นบ้านและอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก เกาะกลางเป็นชุมชนเล็ก ๆ ที่สมถะ มีเอกลักษณ์โดดเด่นในเรื่องของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมไปถึงการใช้ชีวิตของผู้คนบนเกาะดำเนินไปอย่างเรียบง่าย จึงทำให้เกาะแห่งนี้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่น่าสนใจไม่น้อยกว่าสถานที่ท่องเที่ยวที่อื่น ๆ เมื่อมาถึงเกาะกลางนักท่องเที่ยวสามารถเลือกได้ว่าจะนั่งรถสามล้อกินลมชมวิวเที่ยวรอบเกาะ หรือจะปั่นจักรยาน โดยมีวิถีชีวิตและกิจกรรมที่โดดเด่นภายในเกาะ ประกอบด้วย การทำประมงชายฝั่ง (ประมงน้ำตื้น) ป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ มีแหล่งดูนกนานาชนิด (กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัดกระบี่, 2563)

“กระบี่” ถือได้ว่าเป็นจังหวัดที่ติดอันดับยอดนิยมของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ด้วยรูปแบบของแหล่งท่องเที่ยวที่มีหลากหลาย อาทิเช่น ท้องทะเลอันดามัน ภูเขา น้ำตก และน้ำพุร้อน จึงทำให้กระบี่เป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียงถึงระดับโลก ปัจจุบันกระบี่ได้ปรับวิถีชีวิตจากเดิมประมงชายฝั่งที่ออกหาปลา หาของทะเลมาขาย ก็เปลี่ยนวิถีชีวิตเพื่อให้พวกตนดำรงชีวิตให้อยู่รอดตามสภาพเศรษฐกิจ คือ การนำเรือที่ตนมีมาสร้างแรงบันดาลใจในการท่องเที่ยว นั่นคือ การท่องเที่ยวชุมชน เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม และมีการกำหนดทิศทางโดยชุมชนจัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชนและชุมชนมีบทบาท มีส่วนร่วมและมีความเป็นเจ้าของ ดังเช่น “ชุมชนท่องเที่ยวแหลมสัก” สัมผัสวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนที่อาศัยอยู่กับทะเลได้อย่างกลมกลืน (ผู้จัดการออนไลน์, 2563) ชุมชนแหลมสัก อ.อ่าวลึก จ.กระบี่ ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 3 ตำบลแหลมสัก อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ มีที่ตั้งอยู่บนปลายแหลม ที่ยื่นลงไปในทะเลอันดามัน ตามแนวเหนือ-ใต้ และอยู่ด้านในของอ่าวพังงา ชุมชนแหลมสักเป็นชุมชนท้องถิ่นที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ทั้งชาวไทยพุทธ จีน และมุสลิม อยู่ร่วมกันอย่างลงตัว จากการก่อกำเนิดชุมชนในช่วงราวศตวรรษที่ 14 – 18 โดยมีชาวจีนฮกเกี้ยนเป็นกลุ่มแรก จากผู้เฒ่าผู้แก่ได้เล่าว่า...

ภาพที่ 1 แหลมสัก

“ย้อนกลับไปเมื่อหลายศตวรรษก่อน ในยุคที่ชาวจีนฮกเกี้ยนเริ่มอพยพย้ายถิ่นฐานหนีหนาวและความแร้นแค้นลงมาตามคาบสมุทรอินโดจีน จนมาถึงปลายด้ามขวานของประเทศไทยที่ฝั่งตะวันออก เป็นเวลาเดียวกับที่ชาวมุสลิมจากเมืองปะลิดของประเทศมาเลเซียขึ้นฝั่งทางด้านตะวันตกและชาวไทยพุทธเริ่มกำเนิดของเรือเล่าแห่งอำเภอแหลมสัก ที่ในภายหลังเริ่มมีการแต่งงานข้ามหมู่บ้าน ข้ามเชื้อชาติ ข้ามศาสนา มีการแลกเปลี่ยนสินค้าและวัฒนธรรม ตามมาด้วยการไปมาหาสู่กันจนคุ้นชิน เกิดเป็นวัฒนธรรมพื้นบ้านของชาวเลฝั่งอันดามัน ที่น่าค้นหาพอ ๆ กันกับไข่มุกแห่งอันดามันใต้ทะเลลึก”

“ชุมชนแหลมสัก” ตั้งอยู่ที่ตำบลแหลมสัก อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ เป็นชุมชนเล็กๆ ที่อยู่ร่วมกันระหว่างคน 3 เชื้อชาติ ทั้งไทยพุทธ อิสลาม และชาวไทยเชื้อสายจีน ทำให้ชุมชนแห่งนี้มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม พื้นที่จุดตัดทางด้านวัฒนธรรมที่เหล่าชาวบ้านทั้งสามวัฒนธรรมถูกหลอมรวมเป็นหนึ่งในแห่งนี้ก็อปไปด้วยความหลากหลาย ทั้งในด้านความเชื่อ พิธีอาหารการกิน รวมไปถึงเครื่องนุ่งห่มและงานศิลปะ หากแต่ทั้งสามเชื้อชาติก็ต่างมีวิถีชีวิตที่พึ่งพาอาศัยและอยู่ร่วมกันได้มาเป็นเวลานานเกือบร้อยปีแล้ว ด้วยความที่ทั้งสามวัฒนธรรมต่างพึ่งพาอาศัยกัน จุดท่องเที่ยวสำคัญของแต่ละเชื้อชาติอย่างศาลเจ้าชกโป๊ะเอ๊ยของชาวบาบ๋าฮายา หรือชาวไทยเชื้อสายจีน เลย์อยู่ห่างเพียง 150-200 เมตร จากวัดมหาธาตุแหลมสัก และมีหาดขอลาสุดดิน นอกจากนี้ ยังมีธรรมชาติที่สวยงามของทะเลที่โอบล้อมด้วยภูเขา ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถมาเที่ยวกันได้ตลอดทั้งปี และมีอัตลักษณ์ของชุมชน ทั้งผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาวัฒนธรรมต่าง ๆ บูรณาการกันให้เกิดเป็นศิลปะที่สร้างเป็นจุดขายในการท่องเที่ยว และเป็นของดีในชุมชน เช่น ผ้าปาเต๊ะ สำหรับยพวงอุ้ง ที่นำมาทำเป็นผลิตภัณฑ์บำรุงผิว และกะปิเคยกแท้ ๆ ที่คัดเลือกกุ้งสดอย่างดีมีคุณภาพผสมผสานด้วยกรรมวิธีการทำที่ประณีต และสะอาด ทำให้มีรสชาติที่อร่อย (ผู้จัดการออนไลน์, 2563)

“ชุมชนการท่องเที่ยวแหลมสักที่เป็นมากกว่าแค่สถานที่เที่ยว”

ชุมชนการท่องเที่ยวแหลมสักเกิดขึ้นจากแนวคิดของการที่อยากผลักดันและอนุรักษ์วัฒนธรรมวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนในชุมชนไว้ และเห็นถึงศักยภาพของแหลมสักที่สามารถเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่รองรับนักท่องเที่ยวได้ทุกสาย แคมป์ยังสามารถมาเที่ยวได้ตลอดทั้งปี อีกทั้งเป็นการสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน โดยยึดหลักสำคัญนั่นคือ “ความสุขของคนในชุมชน” เป็นหลัก มีการบริหารจัดการกันเองภายในชุมชนเพื่อความเท่าเทียม และยั่งยืนชุมชนการท่องเที่ยวแหลมสักคือ “การท่องเที่ยวโดยชุมชน” นั่นคือชุมชนและชาวบ้านเป็นเจ้าของในการพานักท่องเที่ยวมาเรียนรู้และสัมผัส โดยที่สามารถสร้างรายได้โดยตรงให้กับชาวบ้าน และ “การท่องเที่ยวในชุมชน” นั้นแตกต่างจาก “การท่องเที่ยวชุมชน” ตรงที่มีการอนุรักษ์ พื้นฟู และต่อยอด รวมถึงได้เรียนรู้วิถีชีวิตของชาวเลบนพื้นที่จุดตัดทางวัฒนธรรมทั้งสามที่เปี่ยมไปด้วยเอกลักษณ์และความผสมกลมกลืนจากรากเหง้าประวัติศาสตร์ของแต่ละชนชาติที่สั่งสมมาหลายร้อยปี (Readme.me, 2563)

มนต์เสน่ห์วิถีชีวิตชุมชน “เกาะกลาง”

แหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชน และวัฒนธรรมท้องถิ่นที่น่าค้นหา และน่าแวะไปเยี่ยมชมเยือน นั่นคือ ชุมชนบ้านเกาะกลาง เป็นเกาะเล็ก ๆ ที่เปี่ยมไปด้วยมนต์เสน่ห์วิถีชีวิตชุมชนที่เรียบง่าย และยังคงรักษาเอกลักษณ์ท้องถิ่นไว้เป็นอย่างดี โดยเกาะแห่งนี้ตั้งอยู่กลางแม่น้ำกระบี่ ห้อมล้อมไปด้วยป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ การเดินทางอาศัยเรือหางยาว หรือเรือหัวโทง ข้ามฟากจากตัวเมืองกระบี่ ใช้เวลาประมาณ 5 นาทีชุมชนบ้านเกาะกลาง ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลคลองประสงค์ อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ ตำบลคลองประสงค์มีลักษณะเป็นเกาะตั้งอยู่ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำกระบี่ หรือทางฝั่งตะวันออกของเทศบาลเมืองกระบี่ ทิศใต้ติดอยู่ปากอ่าว ส่วนทิศตะวันตกติดอยู่เขตตำบลเหนือคลอง (The Trip Packer, 2563) โดยมีลำคลองไม้ไผ่และลำคลองเขม่าเป็นเส้นแบ่งเขตแดน ตำบลคลองประสงค์เป็นพื้นที่ซึ่งมีน้ำล้อมรอบทุกด้านและตั้งอยู่บนพื้นที่ปากแม่น้ำกระบี่และปากอ่าวพื้นที่ส่วนใหญ่จึงเป็นป่าชายเลนและโกงกาง รวมทั้งมีชายหาดหาดทรายและหาดเลนในส่วนที่ติดกับท้องทะเล

“ชุมชนเกาะกลาง” ตำบลคลองประมง ชุมชนที่เต็มเปี่ยมไปด้วยเสน่ห์ ผู้คนที่นี่ใช้ชีวิตอย่างสงบ ชุมชนเกาะกลางตั้งอยู่บนเกาะกลางแม่น้ำกระเปาะ ซึ่งถูกห้อมล้อมด้วยป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ ประกอบด้วย 4 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 บ้านเกาะกลาง หมู่ที่ 2 บ้านคลองประมง หมู่ที่ 3 บ้านคลองกำและหมู่ที่ 4 บ้านบางขุน ตำบลคลองประมง มีจำนวนประชากร ทั้งหมด 4,707 คน จากครัวเรือน ทั้งหมด 915 ครัวเรือน ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม คิดเป็นประมาณ 98 % ของจำนวนประชากรทั้งหมด แต่ละหมู่บ้านก็จะมีมัสยิดไว้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา (The Trip Packer, 2563)

ภาพที่ 2 ชุมชนเกาะกลาง

“ประมงชายฝั่ง (ประมงน้ำตื้น) วิถีชีวิตของชาวเกาะกลาง”

การทำประมงชายฝั่งนั้นเรียกได้ว่าเป็นวิถีชีวิตอันดั้งเดิมของชาวเกาะกลางที่สืบทอดความรู้และภูมิปัญญามาจากคนในสมัยก่อน ชาวเกาะกลางส่วนใหญ่จะมีความรู้เรื่องการวางอวนปลา การทำโป๊ะน้ำตื้น การวางลอบปู การสักหอย ฯลฯ ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้วิธีการทำประมงชายฝั่งร่วมกับชาวบ้านในพื้นที่ได้ คือ การทำประมงโป๊ะน้ำตื้น และการสักหอย ส่วนอีกอาชีพคือ การทำเกษตรกรรม การปลูกข้าวสังข์หยด (Lammai Cycling, 2563) นอกจากนี้ ยังมีการแปรรูปสัตว์น้ำและทำหัตถกรรมพื้นบ้านของกลุ่มสตรี และกลุ่มผู้สูงอายุที่ทำรายได้ให้กับหมู่บ้านเช่นกัน เป็นชุมชนที่มีทรัพยากรทางธรรมชาติหลากหลาย เช่น ป่าชายเลน เขาขนาบน้ำ ถ้ำลอด และมีวัฒนธรรมวิถีชีวิตชุมชนมุสลิมที่มีความเป็นเอกลักษณ์ที่น่าสนใจ ภาษาที่ใช้เป็นภาษาถิ่นยังคงรักษาและสืบทอดเอกลักษณ์ของท้องถิ่นไว้ได้เป็นอย่างดี (ชลิตา บัณฑุงศ์, 2543)

“ตำบลคลองประมง” เป็นพื้นที่ซึ่งมีน้ำล้อมรอบทุกด้านและตั้งอยู่บนพื้นที่ปากแม่น้ำกระเปาะและปากอ่าวพื้นที่ส่วนใหญ่จึงเป็นป่าชายเลนและโกงกางรวมทั้งมีชายหาดหาดทรายและหาดเลนในส่วนที่ติดกับท้องทะเล นอกจากนั้น ยังมีแผ่นดินที่เหมาะสมแก่การเกษตร โดยเฉพาะการทำนาส่วนใหญ่อยู่ใน หมู่ที่ 1 และ 2 เป็นพื้นที่ประมาณ 700 และ 200 ไร่ ตามลำดับ ส่วนพืชอื่น ๆ ที่ปลูก ได้แก่ มะพร้าว มะม่วงหิมพานต์ และปาล์มน้ำมัน คลองประมงก็อยู่ติดเมืองมีป่าโกงกางและลำคลองสายต่าง ๆ เป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวจึงทำให้เกิดอาชีพรับเรือรับจ้างให้นักท่องเที่ยวซึ่งนับว่าเป็นแหล่งรายได้เสริมที่สำคัญอย่างหนึ่ง การประกอบอาชีพโดยทั่วไปของประชากรมีลักษณะผสมผสานระหว่างการประมงชายฝั่งและการเกษตร (ภนิตา หอมชื่น, 2552)

เรือหัวโทงภูมิปัญญาแดนใต้

“เรือหัวโทง” คำว่า ‘หัวโทง’ สันนิษฐานว่าจะมี 2 ความหมาย คือ “หัวธง” หมายถึง เรือที่มีหัวตั้งธง หรือตั้งตรง สำหรับโบ้คลื่นในทะเล และใช้เป็นจุลึ่งแนวการนำเรือเข้าฝั่งได้แม่นยำ และเรียกเพี้ยนจนกลายเป็นเรือหัวโทง และอีกความหมาย น่าจะมาจากชื่อ “ปลาโทง” หรือปลาโทงเทง ที่มีปากยื่นยาว แหลมคม ว่ายน้ำได้เก่ง ซึ่งมีลักษณะตรงกับเรือหัวโทง ที่มีหัวเรือยื่นยาว และลอยน้ำได้ดี

“เรือหัวโทง” เป็นเรือประมงแบบท้องถิ่นภาคใต้ของประเทศไทย นิยมใช้ในแถบชายฝั่งทะเลอันดามัน มีลักษณะเป็นเรือขนาดเล็กหัวเรือสูงงอนขึ้นไปบรรจบกับส่วนหัวที่ยื่นสูงขึ้นมา และตรงท้ายเรือมีลักษณะเป็นรูปปลีมความยาวตั้งแต่ 7 เมตรขึ้นไป จนถึง 10 กว่าเมตร โดยนิยมติดเครื่องท้ายเรือเพื่อสะดวกรวดเร็วในการเดินทาง ซึ่งเรือหัวโทงเป็นสิ่งสำคัญที่ผูกพันอยู่กับวิถีชีวิตและการท่องเที่ยวได้และเรือหัวโทงยังเป็นแรงบันดาลใจให้กับงานประติมากรรมภายใต้สัญลักษณ์เรือหัวโทงของศิลปินร่วมสมัย ทั้งนี้เรือหัวโทงจึงเป็นสัญลักษณ์ในวิถีชีวิตของชาวกระบี่ เรือคือ ดินแดนที่ลอยอยู่ในน้ำ ก้าวไปสู่ดินแดนมหัศจรรย์แห่งธรรมชาติของจังหวัดกระบี่

“เรือหัวโทง” ประโยชน์อนันต์จากภูมิปัญญา เป็น “เรือ” ยานพาหนะสำคัญที่มีบทบาทต่อวิถีชีวิตคนไทยมาอย่างยาวนาน ไม่ว่าจะเป็นยุคสมัยไหนหรือช่วงจังหวะใดในการใช้ชีวิตด้วยความที่เมืองไทยเป็นเมืองติดน้ำติดทะเล และความชาญฉลาดของคนเลในยุคก่อนที่คิดค้นวิธีการเอาตัวรอดด้วยภูมิปัญญา จึงทำให้ขอนไม้ธรรมดา กลายมาเป็นพาหนะนำพาผู้คนไปในที่ต่างๆได้ ซึ่งในแต่ละภูมิภาคแต่ละพื้นที่ ต่างก็มีเรือที่เป็นอัตลักษณ์ในแบบของตัวเองไม่ซ้ำกันดังเช่น “เรือหัวโทง”

“เรือหัวโทง” นี้มีขึ้นครั้งแรกเมื่อไหร่ นั้น อาจจะเป็นคำถามที่ตอบยากอยู่สักหน่อยเพราะความบางเบาของหลักฐานที่มี แต่จากคำบอกเล่าของสหายชาวกระบี่ เชื่อว่าเรือหัวโทงน่าจะเกิดที่บ้านหาดยาว ต.ตลิ่งชัน อ.เหนือคลอง และ ต.เกาะกลาง อ.เมือง จ.กระบี่ ซึ่งทั้ง 2 ตำบลมีพื้นที่ติดต่อกัน ในสมัยก่อนชาวกระบี่ใช้เรือหัวโทงในการทำประมง จึงทำให้ชาวเรือจากจังหวัดอันดามันอื่น ๆ เช่น ภูเก็ต พังงา ระนอง ตรัง สตูล สนใจในเรือหัวโทงนี้ด้วย ด้วยลักษณะที่ปราดเปรียว มีน้ำหนักเบา ทนทานต่อการใช้งาน จึงได้มีการซื้อขายเรือหัวโทงกันขึ้น ความนิยมในเรือหัวโทงจึงได้กระจายไปสู่พื้นที่อื่นๆ ดังเช่นในปัจจุบัน

“เรือหัวโทง” เรือประมงพื้นบ้านที่นิยมใช้กันในกลุ่มทะเลอันดามัน เป็นเรือขนาดเล็ก ทำจากไม้เนื้อแข็ง จำพวกไม้ตะเคียนหรือไม้ยอมน ที่โดดเด่นด้วย “หัวโทง” หรือหัวเรือที่สูงงอนขึ้น เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวเลที่ช่วยในการทรงตัวของเรือ พร้อมทั้งจะฝ่าคลื่นลมแรงไปยังจุดหมายปลายทาง เรือหัวโทงของชุมชนเกาะกลางจะมีอัตลักษณ์เฉพาะคือ ดอกลำพู และดอกโก้งกาง เพราะเป็นดอกไม้ประจำชุมชน (Phuket Bulletin, 2566)

ภาพที่ 3 เรือหัวโทง

การล่อง “เรือหัวโทง” เป็นเรือประมงที่นำมาชมวิถีชีวิตทัศนของเขาหินปูน ชมภาพเขียนฝาผนังโบราณ ที่มีอายุกว่า 2 – 3 พันปี เรือหัวโทงของชุมชนแหลมสักจะมีอัตลักษณ์เฉพาะคือ ดอกโบตั๋น เพราะเป็นดอกไม้ประจำชุมชน

ภาพที่ 4 เรือหัวโทงของชุมชนแหลมสัก

“ศิลปะเรือหัวโทง”

เป็นหนึ่งในทุนทางสังคมด้านวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ในภาคใต้ฝั่งอันดามันซึ่งมีลักษณะทำจากไม้พะยอมซึ่งทนเปรียงได้ดี หรือไม้ทัง ส่วนหัวของเรือตั้งโด่งสูง จึงเรียกว่าเรือหัวโทง เดิมเป็นเรือที่ชาวประมงใช้ในการออกจับปลากลางทะเล แต่หลังจากที่การท่องเที่ยวเริ่มเฟื่องฟู ก็ได้มีผู้ประกอบการนำเรือหัวโทงมาดัดแปลงใช้เพื่อการท่องเที่ยวที่ตามแหล่งท่องเที่ยว เรือหัวโทง จึงเป็นเสมือนสัญลักษณ์แห่งการท่องเที่ยวทะเลไทยฝั่งอันดามันที่พร้อมพานักท่องเที่ยวไปเยือนยังเกาะแก่งนับร้อยแห่ง ด้วยลักษณะเด่นของหัวเรือที่เซิดขึ้นเวลาแล่นอยู่กลางทะเลพร้อมแหวกฝ่าคลื่นสูงที่สาดสาด ให้ทะยานเคลื่อนไปยังจุดหมายปลายทาง เรือหัวโทงไม่ได้เป็นเพียงสัญลักษณ์ของพาหนะนำพานักท่องเที่ยว แต่เป็นพาหนะที่มีความผูกพันกับวิถีชีวิตของคนริมฝั่งทะเลอันดามัน เป็นทั้งเครื่องมือทำมาหากิน วางอวน ดักlob กุ้ง ปู ปลา ทั้งใช้เป็นพาหนะในการเดินทางและการขนส่งทั้งคนและสินค้า ที่สำคัญเป็น “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ซึ่งเกิดจากความคิดสร้างสรรค์ดัดแปลงพาหนะให้เหมาะสมกับสภาพลม ฟ้า อากาศ เพื่อประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวัน

“พิธีผูกผ้าเรือหัวโทง”

ชาวเรือทำพิธีผูกผ้าเรือหัวโทงเป็นประจำทุกปีเพื่อบูชาขอพรแม่ย่านางเรือให้ช่วยคุ้มครองในยามออกทะเล ทั้งเป็นการสืบสานวิถีวัฒนธรรมการผูกผ้าเรือหัวโทง และเพื่อเป็นขวัญกำลังใจให้กับชาวเรือกระบี่ทุกคน ตลอดการออกเรือหาปู จับปลา หรือพานักท่องเที่ยวไปชมความงามของเกาะแก่งต่าง ๆ หากถามหาวิถีเดิมอย่างคนเลและเรือหัวโทงที่หมู่บ้านแหลมสักและเกาะกลาง ยังคงมีวิถีชีวิตเรียบง่าย เคียงคู่กับความผูกพันกับเรือหัวโทง ออกทะเลไปไม่ไกลก็เห็นเรือหัวโทงที่ชาวบ้านนำออกมาวางlobดักปู วางอวนจับปลา จับกุ้ง เอามากินในครัวเรือน หากได้คราวละมาก ๆ จนเหลือกินก็นำมาขาย ใครที่นั่งเรือผ่านไปมาก็หาซื้อของทะเลสด ๆ ได้ในราคาเป็นกันเอง

อีกทั้งชาวบ้านยังนำเรือหัวโพงมาให้บริการแก่นักท่องเที่ยวที่จะไปชมความงามแห่งท้องทะเลอันดามัน และใช้เป็นเรือลำเลียงยานพาหนะ อาทิเช่น มอเตอร์ไซด์ ที่ต้องนำข้ามปากมาแยงเกาะกลางอีกด้วย เรือหัวโพงจึงกลายเป็นสัญลักษณ์อีกอย่างหนึ่งของ จ.กระบี่ ที่โดดเด่นไปในท้องทะเลอันดามัน และรอต้อนรับแขกผู้มาเยือน ด้วยเหตุนี้ทำให้มีหน่วยงานภาครัฐได้เห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นต่อวิถีชีวิตชาวบ้าน จึงได้สร้างความร่วมมือกับผู้นำชุมชนให้เกิดความรับผิดชอบร่วมจัดโครงการช่วยเหลือชาวบ้านที่ใช้เรือหัวโพงให้บริการแก่นักท่องเที่ยว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการบำรุงรักษาและอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของเรือหัวโพงให้อยู่คู่กับชุมชนชุมชนตลอดไป

วิถีถิ่นสู่การจัดการร่วม

จากสภาพปัญหาที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพของชุมชนประมงพื้นบ้าน ที่เกิดจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากร และโควิด 19 ส่งผลต่อวิถีชีวิตของชุมชนโดยเฉพาะการทำนา บ่อเลี้ยงกุ้ง และประมง ทำให้รายได้ของชาวบ้านลดลง เนื่องจากไม่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมธรรมชาติที่สวยงามของชุมชนเหล่านี้ ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ทั้งนี้ชุมชนจึงเริ่มต้นตัวในการฟื้นฟูดูแลทรัพยากรธรรมชาติ พร้อมทั้งหารายได้เข้าชุมชนชุมชนดั้งเดิมที่เป็นมาเมื่อเกิดผลเสียและผลกระทบมากมาย ทำให้ชุมชนทั้ง 2 ชุมชน ร่วมมือกัน นั่นคือ “ชุมชนแหลมลึก” ตำบลแหลมลึก อำเภออ่าวลึก และ “ชุมชนเกาะกลาง” ตำบลคลองประสงค์ อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ ได้มองเห็นถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาของชุมชน และมองเห็นถึงศักยภาพที่มีของชุมชนในการร่วมกันจัดการการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ชุมชน และทรัพยากรที่มีอย่างล้ำค่า การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในรูปแบบของการรวมกลุ่มทางสังคมเป็นการจัดการร่วมทางสังคมและวัฒนธรรม โดยใช้กระบวนการกลไกและกฎเกณฑ์ทางสังคมของชุมชนมุสลิมและพุทธในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีรากฐานมาจากความเชื่อทางศาสนา และการส่งเสริมสืบทอดกันมาของภูมิปัญญา มาเป็นตัวกำหนดรูปแบบอย่างเป็นแบบแผนมากขึ้น โดยมีการร่วมกันจัดการการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร การสร้างกฎ กติการ่วมกันระหว่างชุมชน และนักท่องเที่ยว ในการเที่ยวชมพื้นที่ชุมชนได้อย่างยั่งยืน โดยเริ่มต้นจากเครื่องมือที่สำคัญในการประกอบอาชีพ คือ “เรือหัวโพง”

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการ “ท่องเที่ยวของชุมชน”

โดยร่วมมือและมีส่วนร่วมระหว่าง ททท เป็นแกนนำ (งบประมาณ) กฟผ และ สฟทอ. ได้จับมือกันเพื่อจัดทำ “โครงการศิลปะเรือหัวโพงเชื่อมโยงวิถีถิ่น” เป็นการส่งเสริมพัฒนาเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงชุมชนให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น อาศัยงานศิลปะให้เป็น Creative Tourism เพราะช่วงโควิดที่ผ่านมา ชุมชนได้รับผลกระทบจากนักท่องเที่ยวที่หายไป ครั้งนี้เป็นโอกาส ที่จะส่งเสริมนโยบายซ่อมสร้างให้ชุมชน เตรียมความพร้อม โดยเฉพาะการนำเรือหัวโพง ที่เดิมบริการนักท่องเที่ยว ใช้โอกาสเรือที่จอดอยู่นิ่ง ๆ ปรับปรุง ซ่อมแซม และยกระดับให้เรือมีความพร้อมรับนักท่องเที่ยวหลังโควิดได้ และได้เปิดโอกาสให้บริษัทต่าง ๆ หน่วยงานภาครัฐ และรัฐวิสาหกิจร่วมทำ CSR เชิงท่องเที่ยว เพื่อโปรโมทแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามมากมายของจังหวัดกระบี่ แกนนำทั้งสองชุมชนที่มีความเข้มแข็งระดมความร่วมมือชาวบ้านให้ตระหนักถึงทรัพยากร วัฒนธรรม และระบบเศรษฐกิจที่ต้องมีการหมุนเวียน ทำให้เกิดพลังยิ่งใหญ่ในการรวมตัวของเจ้าของเรือหัวโพง ที่นำเรือหัวโพงกลับมาสร้างคุณค่า สืบสานประเพณีและวัฒนธรรมไปควบคู่กับการสร้างมูลค่า เพื่อให้คนในชุมชนอยู่ได้ และเป็นไปฐานของชุมชนที่เป็นอยู่อย่างพอเพียง

การแสวงความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และรัฐวิสาหกิจ ในการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงรุกของชุมชน

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) จับมือภาคเอกชน จัดกิจกรรมการท่องเที่ยว CEO ต้นแบบ CSR FAM TRIP ท่องเที่ยวปลอดภัยใส่ใจสิ่งแวดล้อมและสังคมที่จังหวัดกระบี่ โดยดึงพันธมิตรร่วมงานกิจกรรมเสวนาเกี่ยวกับศิลปะและวัฒนธรรมบนเรือหัวโทง รวมทั้งทิศทางส่งเสริมการท่องเที่ยวร่วมกับโรงแรมพันธมิตร องค์กรภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ สภาวัฒนธรรมจังหวัดกระบี่ สมาคมโรงแรมจังหวัดกระบี่ สมาคมมัคคุเทศก์อาชีพจังหวัดกระบี่ ผู้ทรงคุณวุฒิ และกลุ่มศิลปิน โดยการนำปัญหาสถานการณ์ COVID-19 ที่สร้างผลกระทบต่อธุรกิจนำเที่ยวและคนทั่วไป การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยตระหนักถึงปัญหานี้ จึงมีแผนจัดกิจกรรมฟื้นฟูเศรษฐกิจช่วยเหลือผู้ประกอบการท่องเที่ยวในภาคใต้ทุกภาคส่วน อาทิ กลุ่มโรงแรม ธุรกิจนำเที่ยว ท่องเที่ยวชุมชน ร้านค้า ร้านอาหาร และร้านขายของฝากของที่ระลึก หวังเพิ่มยอดนักท่องเที่ยวในวันธรรมดา โดยผนึกกำลังกับทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน รัฐวิสาหกิจ และกลุ่มศิลปิน เชิญชวนองค์กรจัดกิจกรรม CSR Outing ร่วมสนับสนุนซ่อมแซมเรือหัวโทงฟรีชุมชน ๆ ละ 16 ลำ และร่วมแฟนทาลายอัตลักษณ์ถิ่นบนเรือหัวโทงกับศิลปินทำกิจกรรม Workshop และ Team building ที่สนุกसान ออกแบบโดยผู้ชำนาญการท่องเที่ยว เพื่อสร้างอาชีพให้คนในท้องถิ่น รวมทั้งผู้ที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤต COVID-19 ที่เดินทางกลับบ้านเกิดให้มีอาชีพและมีรายได้จากการท่องเที่ยว และพักผ่อนในโรงแรมที่รักษาสิ่งแวดล้อมได้มาตรฐาน Green Hotel หรือ Green Leaf ในราคาพิเศษ และยังมืองค์กรพันธมิตรได้แก่ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) กลุ่มศิลปิน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

เมื่อภาคีเครือข่ายรวมตัว ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำผลิตภัณฑ์และศิลปะท้องถิ่นมาเป็นตัวเชื่อมโยงการท่องเที่ยว และการยกระดับการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อสร้างมาตรฐานท่องเที่ยวปลอดภัยใส่ใจสิ่งแวดล้อม พร้อมกับการประชาสัมพันธ์ทำธุรกรรมออนไลน์เพื่อให้สอดคล้องกับการท่องเที่ยวในยุค New Normal สร้างปรากฏการณ์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้เกิดเป็นรูปธรรมร่วมกับโรงแรม ลดการใช้พลังงาน วัสดุสิ้นเปลือง ส่งเสริมนักท่องเที่ยวแบบใส่ใจสังคมและสิ่งแวดล้อมหนุนอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยก้าวหน้าทัดเทียมนานาประเทศ เป็นที่ยอมรับในศักยภาพการดำเนินงานพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ภาพที่ 5 ภาคีเครือข่ายรวมตัวอนุรักษ์เรือหัวโทง

“ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น”

ผู้นำชุมชนได้คัดเลือกเรือท่องเที่ยวในรูปแบบ “เรือหัวโทง” ทั้งชุมชนแหลมสักและชุมชนเกาะกลาง ออกมาแสดงสัญลักษณ์ของท้องถิ่นโดยนำเรือหัวโทงออกมาพื้นที่หลายที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่นบนเรือหัวโทงร่วมกับศิลปินทำ ซึ่งมีการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเป็นแกนนำหลักของหน่วยงานภาครัฐที่ช่วยเหลือในด้านงบประมาณ โดยมีชุมชนทั้งสองนี้เป็นชุมชนนำร่องจากการร่วมทำกิจกรรมในครั้งนี้ กล่าวได้ว่า เป็นการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องพร้อมกันกับหาแนวทางการอยู่ร่วมกันของการท่องเที่ยวเกี่ยวกับท้องถิ่น ในขณะที่เดียวกันเป็นการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้บริสุทธิ์ รวมถึงการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ และมีงานวิชาการที่เกี่ยวข้องมาสนับสนุนเพื่อพัฒนาระดับสู่สากล

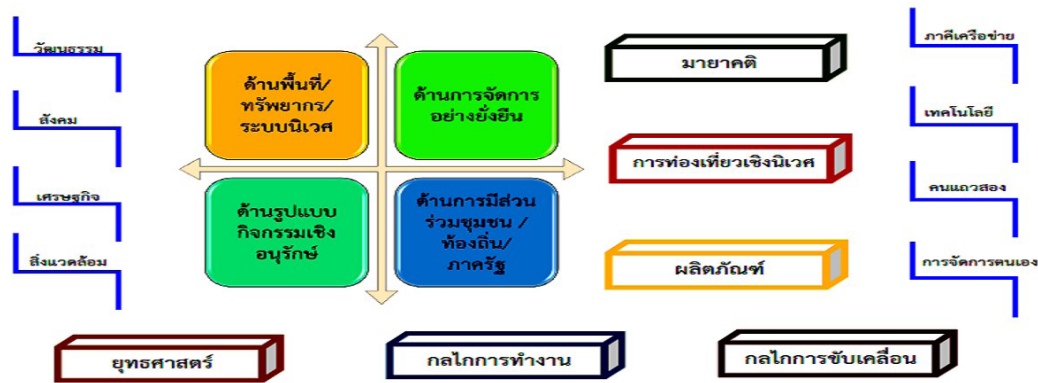
“ทิศทางอนาคต”

ในการวางแผนมีการกำหนดแผนโดยจะดำเนินการทำกิจกรรมนี้ทุกจังหวัดรอบอันดามันที่ใช้เรือหัวโทงใช้เรือเพื่อการท่องเที่ยว ซึ่งมีชุมชนทั้งสองนี้เป็นชุมชนนำร่อง และมีภาคีเครือข่ายร่วมกันสร้างความร่วมมือสู่โครงการ “ศิลปะเรือหัวโทงเชื่อมโยงวิถีถิ่น” อาทิเช่น สภาวัฒนธรรมจังหวัดกระบี่ กลุ่มศิลปินจังหวัดกระบี่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ร่วมกันต่อยอดสร้างศิลปะบนเรือหัวโทง สัญลักษณ์ท่องเที่ยวชายฝั่งอันดามัน ก่อนขยายพื้นที่กิจกรรมไปสู่จังหวัดอื่นในภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามัน เพื่อเป็นการกระตุ้นยอดนักท่องเที่ยวเพิ่ม และช่วยผลักดันมูลค่าด้านการท่องเที่ยวไทยระหว่างปี 2563-64 ให้มีการเติบโตก้าวกระโดด และก้าวต่อไปอย่างยั่งยืน

สรุป

บทบาทของเรือหัวโทงต่อชาวภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามันคือการเป็นพาหนะที่ใช้สำหรับประกอบอาชีพประมง ซึ่งนับว่าเป็นเรือที่มีพิเศษเฉพาะตัว คือ น้ำหนักเบา เพราะทำจากไม้เนื้อแข็ง แต่ความเป็นจริงแล้ว เรือหัวโทงมีความเป็นเอกลักษณ์ประสงคกว่านั้นมาก เพราะเมื่อกาลเวลาผ่านไปเรือหัวโทงก็ได้เข้ามามีบทบาทต่ออีกหลายอาชีพโดยเฉพาะธุรกิจการท่องเที่ยวที่เห็นมีการนำเรือประเภทนี้มาทำเป็นเรือนำเที่ยว ขนส่งสินค้า หรือทำเป็นเรือโดยสารข้ามฟาก แต่สำหรับชาวกระบี่ “เรือหัวโทง” ยังเป็นส่วนหนึ่งของขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมของชุมชน และยังมีอีกหนึ่งกิจกรรมที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยว จ.กระบี่ ได้เป็นอย่างดี คือ การแข่งขันเรือหัวโทง ทั้งนี้ “เรือหัวโทง” เป็นอีกหนึ่งเสน่ห์อันงดงามของเมืองใต้ แม้จะเป็นเพียงแค่ศิลปะจากแผ่นไม้เพียงไม่กี่แผ่น แต่เป็นผลงานที่ผ่านกระบวนการคิดและการสังสรรค์ประสบการณ์ของบรรพบุรุษส่งต่อๆ กันมาให้ลูกหลาน บทบาทของเรือหัวโทงจึงไม่ใช่เพียงแค่พาหนะอีกต่อไปกาลเวลาได้ส่งผ่านให้เรือลำนี้กลายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตของชาวอันดามันที่สร้างรายได้ให้กับชุมชนได้อย่างเข้มแข็ง โดยมีเป้าหมายที่จะสร้างมูลค่าควบคู่ไปกับการเคารพการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น กล่าวได้ว่า “เรือหัวโทง” จึงไม่ได้เป็นเครื่องมือเลี้ยงชีพสำหรับคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่เป็น “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ที่คงความสวยงามอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของถิ่น ดังนั้น ทุกฝ่ายต้องร่วมกันอนุรักษ์อาชีพต่อเรือหัวโทง และมีการจัดการร่วมวัฒนธรรมโดยชุมชนและภาคีร่วมผลักดันและอนุรักษ์วัฒนธรรมวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน โดยยึดหลักสำคัญคือ “ความสุขของคนในชุมชน” เป็นการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องพร้อมกันกับหาแนวทางการอยู่ร่วมกันของการท่องเที่ยวเกี่ยวกับท้องถิ่น ซึ่งเป็นหลักมีการบริหารจัดการกันเองภายในชุมชนเพื่อความเสมอภาคและเท่าเทียมบนฐานคิดธรรมภิบาล ดังภาพที่ 6

ภาพที่ 6 การจัดการท่องเที่ยววัฒนธรรมเรือหัวโทงเชื่อมโยงวิถีถิ่นสู่การจัดการร่วม

บรรณานุกรม

- กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัดกระบี่. (2563). เอกสารข้อมูลด้านอาชีพของประชากรใน ตำบลคลองประสงค์ อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่. กระบี่: ศาลากลางจังหวัดกระบี่.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (สำนักงานใหญ่). (2566). เรือหัวโทงภูมิปัญญาแดนใต้. ออนไลน์: จาก <https://tatcontactcenter.com/เกร็ดความรู้ท่องเที่ยว/เรือหัวโทง>. สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ 19 มกราคม 2566.
- ชลิตา บัณฑูวงศ์. (2543). “หัวโทง” พัฒนาการลักษณะและการปรับปรุงตัวของชาวประมงพื้นบ้านอันดามัน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรไทย.
- ผู้จัดการออนไลน์. (2563). สัมผัสวิถีชุมชนท่องเที่ยวแหลมสัก. ออนไลน์: <https://mgronline.com/travel/detail/963000022957>. สืบค้นเมื่อวันที่ 14 กันยายน 2563.
- ทศพร หงษาชาติ. (2555). วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนชายฝั่งทะเล กรณีศึกษาชุมชนคลองยี่รัต ตำบลบ้านสวน อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี. สาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี.
- ภนิดา หอมชื่น. (2552). ระบบนิเวศชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนประมงพื้นบ้านเกาะกลางปากแม่น้ำกระบี่ ตำบลคลองประสงค์ จังหวัดกระบี่. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศานติ ภัคดีคำ. (2566). ประวัติศาสตร์ความผูกพันระหว่างคนกับสายน้ำ วัฒนธรรมไทยในวิถีลมารค ชีวิตเรือ และการเท. ออนไลน์: จาก <https://www.silpa-mag.com/history/article>. สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ 19 มกราคม 2566.
- สำนักบริหารการทะเบียน อำเภอเมืองกระบี่. (2563). ประกาศสถิติจำนวนประชากรประจำปี. กระบี่: ส่วนราชการจังหวัด กระบี่.
- Lammai Cycling. (2563). เกาะกลางกระบี่. ออนไลน์: จาก <https://sites.google.com/site/2017easy/home/kickrrm-thi-phan-ma/keaa-klang-krabi>. สืบค้นเมื่อวันที่ 14 กันยายน 2563.
- Phuket Bulletin. (2566). “เรือหัวโทง” ประโยชน์อนันต์จากภูมิปัญญา. ออนไลน์: จาก <http://www.phuketbulletin.co.th/Travel/view.php?id=1851>. สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ 19 มกราคม 2566.

readme.me . (2563). **ชุมชนแหลมสัก**. ออนไลน์: จาก <https://th.readme.me/p/26240>. สืบค้นเมื่อวันที่ 14 กันยายน 2563.

The Trip Packer. (2563). **“ชุมชนเกาะกลาง” สัมผัสวิถีชาวเลเมืองกระบี่**. ออนไลน์: จาก <https://www.thetrippacker.com/th/review/location/9720>. สืบค้นเมื่อวันที่ 14 กันยายน 2563.

www.life.ac.th

มูลนิธิสถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

ภาคีร่วมก่อตั้ง

สถาบัน NSTDA

มูลนิธิสถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

13/2 หมู่ 1 ตำบลบางคนที อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม 75120
โทร. 034-757-452-4